

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА МОНТАНА 2021-2027 г.

*Приет с Решение № 311 от 26.11.2020 г. на Общински съвет Монтана
Актуализиран с Решение № 937 от 28.03.2023 г. на Общински съвет Монтана*

Съдържание:

I.	Въведение	10
1.	Цели, място и роля на ПИРО в цялостната система от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие.....	10
2.	Законови норми, подход и принципи	10
2.1.	Законодателна рамка.....	10
2.2.	Стратегическа рамка	12
2.3.	Подход.....	15
2.4.	Принципи	15
3.	Отговорности на институциите и партньорите за разработването и приемането на ПИРО.....	16
3.1.	Общи изисквания към подготовката, съгласуването и приемането на ПИРО	16
3.2.	Изменение и актуализация на ПИРО	16
3.3.	Наблюдение и оценка на ПИРО.....	17
4.	Структура на плана за интегрирано развитие на община Монтана	17
5.	Очаквани резултати.....	18
II.	Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Монтана	19
1.	Обща характеристика на общината	19
1.1.	Географско положение, граници и обща площ	19
1.2.	Релеф	20
1.3.	Климат.....	20
1.4.	Води и водни ресурси	21
1.5.	Почвени ресурси.....	21
1.6.	Растителност и животински свят	21
1.7.	Основни изводи	22
2.	Състояние на местната икономика	23
2.1.	Характеристика на националната и областна икономика	23
2.2.	Обща икономическа характеристика на община Монтана	27
2.3.	Секторна икономическа характеристика на община Монтана	32
2.4.	Бизнес инфраструктура и основни предприятия.....	44
2.5.	Основни изводи	48
3.	Развитие на социална сфера и човешките ресурси	48
3.1.	Демографска характеристика	48
3.2.	Икономическа активност на населението, пазар и производителност на труда	56
3.3.	Образование	60
3.4.	Здравеопазване	65
3.5.	Социални услуги	65
3.6.	Култура.....	67
3.7.	Спорт	68
3.8.	Основни изводи	69
4.	Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията	70
4.1.	Транспортна мрежа и достъпност.....	70
4.2.	Водоснабдителна и канализационна мрежи	73
4.3.	Хидротехническа инфраструктура, брегоукрепителни мероприятия	76
4.4.	Хидромелиоративна инфраструктура	76
4.5.	Енергийна мрежа в т.ч. енергийна ефективност и ВЕИ	76
4.6.	Комуникационни мрежи и широколентов достъп	79
4.7.	Градска среда (улично осветление, зелени площи, дребномащабна инфраструктура).....	80
4.8.	Основни изводи	81
5.	Екологично състояние и рискове.....	82
5.1.	Качество на атмосферния въздух.....	82

5.2.	Качество на водите.....	83
5.3.	Качество на почвите.....	84
5.4.	Управление на отпадъците	84
5.5.	Шумово замърсяване	85
5.6.	Рискове от природни бедствия и аварии.....	85
5.7.	Защитени територии, защитени зони и биоразнообразие	87
5.8.	Основни изводи	91
6.	Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор	92
6.1.	Историческо развитие на селищната мрежа	92
6.2.	Регионални връзки и селищна мрежа.....	93
6.3.	Стабилизиране на селищната мрежа и предложения за формиране на групи населени места .	96
6.4.	Пространствено развитие на гр. Монтана като общински и областен център.....	98
6.5.	Баланс на територията	99
6.6.	Жилищен сектор.....	100
6.7.	Основни изводи	102
7.	Културно-историческото наследство, в т.ч. елементи на градското културно наследство	103
7.1.	Недвижими културни ценности.....	103
7.2.	Елементи на градско културно наследство.....	105
7.3.	Обобщени изводи	106
8.	Административен капацитет и управление	106
8.1.	Административна структура и организация на общинска администрация	106
8.2.	Човешки ресурси	107
8.3.	Държавно управление.....	108
8.4.	Политики, програми, проекти и инициативи.....	109
8.5.	Състояние на гражданския сектор в общината	112
8.6.	Анализ на общинския бюджет	115
8.7.	Прозрачност и партньорство	116
8.8.	Основни изводи	116
9.	Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници, които имат потенциал да влияят върху развитието на населените места и териториите в рамките на общината.	116
9.1.	Връзка със Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападния регион от ниво 2	116
9.2.	Съвместни проекти със съседни общини.....	118
9.3.	Основни изводи	120
10.	Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината	120
11.	SWOT анализ	122
12.	Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво	128
III.	Цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027 г.	133
1.	Основополагащи принципи при формулирането на стратегическата част	133
2.	Подход за формулиране на визията.....	136
3.	Визия за развитие	136
4.	Стратегически цели.....	137
5.	Приоритети за развитие	138
6.	Мерки за устойчиво градско развитие	149
IV.	Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност.....	150
V.	Определяне на приоритетни зони за въздействие	151

1.	Градски зони за въздействие	151
1.1.	Зона за въздействие с преобладаващ социален характер (ЗВПСХ):	151
1.2.	Зона за въздействие с потенциал за икономическо развитие (ЗВПИР):	153
1.3.	Зона на публични функции с висока обществена значимост (ЗПФВОЗ):	153
2.	Други зони за въздействие със специфични характеристики	155
2.1.	Зона за валоризиране и развитие на културни ценности и туризъм (ЗВРКЦТ)	166
VI.	Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие	167
1.	Интегриран подход и Програма за реализация	167
2.	Програма за развитие на туризма	170
2.1.	Общи положения	170
2.2.	Цели	170
2.3.	Обобщена оценка на туристическия потенциал.....	170
2.4.	Приоритетни мероприятия и дейности за изпълнение	173
2.5.	Финансово осигуряване на програмата за развитие на туризма в община Монтана.....	175
VII.	Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.....	176
VIII.	Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО.....	178
IX.	Приложения.....	185

Списък на таблиците

Таблица №1.	Основни макроикономически показатели на националната икономика за периода 2010-2019 г.	24
Таблица №2.	Икономическо развитие на област Монтана за периода 2014-2018 г.	25
Таблица №3.	Секторна характеристика на общинската икономика към 2018 г. по основни икономически показатели.....	27
Таблица №4.	Динамика в основните икономически показатели в община Монтана за периода 2015-2018 г.	29
Таблица №5.	Брой микро, малки, средни и големи предприятия	32
Таблица №6.	Справка за регистрирани земеделски стопани по реда на Наредба 3/1999 за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани.....	34
Таблица №7.	Размер на засети площи с основни земеделски култури в община Монтана за периода 2014-2019 г. в дка	34
Таблица №8.	Справка за броя на животните в община Монтана за периода 2014-2019 г.....	35
Таблица №9.	Динамика на промишлеността в община Монтана в периода 2015-2018 г.	37
Таблица №10.	Динамика на строителството в община Монтана в периода 2015-2018 г.	37
Таблица №11.	Продукция на промишлените предприятия по икономически дейности в област Монтана в периода 2014-2018 г. в хил. лв.	37
Таблица №12.	Динамика на търговията в община Монтана в периода 2015-2018 г.	40
Таблица №13.	Динамика на транспорта в община Монтана в периода 2015-2018 г.	41
Таблица №14.	Основни показатели за туризма в община Монтана за периода 2015-2018 г.	43
Таблица №15.	Динамика на хотелиерството и ресторантьорството в община Монтана в периода 2015-2018 г.	43
Таблица №16.	Население в област Монтана по общини към 31.12.2019г.	50
Таблица №17.	Население на територията на община Монтана.....	51
Таблица №18.	Основни демографски процеси в община Монтана	52
Таблица №19.	Население по възрастови групи в община Монтана.....	54
Таблица №20.	Основни индикатори за бедност в област Монтана	59
Таблица №21.	Детски градини в община Монтана	61
Таблица №22.	Съществуващи училища по вид собственост/финансиране	61
Таблица №23.	Динамика в броя и капацитета на детските заведения в община Монтана за периода 2016-2020 г.	62
Таблица №24.	Промени в броя на общообразователните училища и броя на учениците в община Монтана за периода 2016-2020 уч. г.	63
Таблица №25.	Дял на преждевременно напуснали системата на образованието ученици в община Монтана	64
Таблица №26.	Обхват на децата в детски ясли в %.....	65
Таблица №27.	Инфраструктура на социалните дейности.....	65
Таблица №28.	Културни институции в община Монтана.....	67
Таблица №29.	Спортни обекти и съоръжения в община Монтана	69
Таблица №30.	Общински пътища в община Монтана	72
Таблица №31.	Присъединеност на населението към канализационна мрежа в гр. Монтана	75
Таблица №32.	Предприети мерки за ЕЕ сгради, собственост на Община Монтана	78
Таблица №33.	Данни за битовите отпадъци в община Монтана.....	84
Таблица №34.	Защитени вековни дървета.....	89
Таблица №35.	Основни характеристики на жилищния фонд в община Монтана 2018 г.	100
Таблица №36.	Жилища по основен източник на отопление и енергоспестяващи мерки в община Монтана към 01.02.2011 г.....	101
Таблица №37.	Жилища по основен източник на отопление и енергоспестяващи мерки в град Монтана към 01.02.2011 г.....	102
Таблица №38.	Кадрова осигуреност на Община Монтана в периода 2014-2019 г.....	107

Таблица №39.	Структури на местното и държавното управление в община Монтана.....	108
Таблица №40.	Управлявани проекти в рамките на ОПР 2014-2020 от община Монтана.....	110
Таблица №41.	Брой, стойност и БФП на проектите, реализирани в община Монтана за периода 2007-2020 г.	111
Таблица №42.	Активни неправителствени организации в община Монтана в периода 2014-2020 г... ..	112
Таблица №43.	Големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение с влияние за община Монтана	121
Таблица №44.	Таблица SWOT и LOED анализи.....	123
Таблица №45.	Взаимовръзки между заключенията от Анализа на СЗР и ПИРО Монтана.....	129
Таблица №46.	Ситуация в селата в община Монтана	156
Таблица №47.	Индикативна финансова таблица	169
Таблица №48.	Оценка на туристическият потенциал на община Монтана	173
Таблица №49.	Мерки за ограничаване и адаптация към изменението на климата	176
Таблица №50.	Матрица на индикаторите	179

Списък на фигуриите

Фигура №1.	Разлики в системата от документи за стратегическо планиране след изменението на ЗРР за новия програмен период	11
Фигура №2.	Глобални цели на устойчивото развитие (ООН)/ Трансформиране на нашия свят: Дневен ред 2030 за устойчиво развитие.....	12
Фигура №3.	Основни икономически показатели в област Монтана	26
Фигура №4.	Дял от областната икономика в %.....	28
Фигура №5.	Произведената продукция в хил. лв. на 1000 д.	29
Фигура №6.	Нетни приходи от продажби в хил. лв. на 1000 д.	30
Фигура №7.	Дълготрайните материални активи (ДМА) на 1000 д. в хил. лв.....	30
Фигура №8.	Чуждестранни преки инвестиции (в хил. евро) на 1000 души	31
Фигура №9.	Разходи за ДМА (хил. лв.) на 1000 души	31
Фигура №10.	Брой на предприятия на 1000 д.	32
Фигура №11.	Дял на приноса на икономическите сектори в общинската икономика по избрани показатели I за 2018 г.....	33
Фигура №12.	Дял на приноса на икономическите сектори в общинската икономика по избрани показатели II за 2018 г.	33
Фигура №13.	Приноси във Вторичния икономически сектор по брой и заети лица в нефинансовите предприятия за 2018 г.	36
Фигура №14.	Приноси във Вторичния икономически сектор по ДМА, Произведена продукция и Нетни приходи от продажби за 2018 г.	36
Фигура №15.	Продукция на промишлените предприятия от преработващата промишленост в област Монтана за 2018 г.....	39
Фигура №16.	Произведена продукция по икономически дейности в икономическия сектор „Услуги“ за 2018 г.	40
Фигура №17.	Динамика в основните демографски процеси на община Монтана 2015-2019 г. в %... ..	53
Фигура №18.	Полова структура на община Монтана за 2019 г. (в %).....	54
Фигура №19.	Възрастовата структура на населението в община Монтана към 2019 г.....	54
Фигура №20.	Полово-възрастова структура на община Монтана за 2019 г. (в брой)	55
Фигура №21.	Основни показатели на пазара на труда	57
Фигура №22.	Произведена продукция (в хил. лв.) на 1 зает в периода 2016-2018 г.	58
Фигура №23.	Линия на бедност по области през 2018 година	59
Фигура №24.	Регионална съпоставка на динамиката в местата на 100 деца в детските градини за периода 2016-2020 г.	63

Фигура №25.	Баланс на територията на община Монтана към 31.12.2011	100
Фигура №26.	Паметници на културата в община Монтана по категории	103
Фигура №27.	Паметници на културата в община Монтана по вид	104
Фигура №28.	Структура на Общинска администрация - Монтана	107
Фигура №29.	Динамика на бюджета на община Монтана за периода 2010-2020 г.	115
Фигура №30.	Динамика на капиталовите разходи на община Монтана за периода 2010-2020	115
Фигура №31.	Урбанистичен модел „Умерен полицентризъм“	117
Фигура №32.	Центрове и оси на урбанистично развитие	118
Фигура №33.	Пространствени връзки – Съседни държави.....	119
Фигура №34.	Визуализация на тежестта на SWOT-матриците	127
Фигура №35.	Актуална схема на регионалното и пространствено планиране	134
Фигура №36.	Структура на стратегическата част на ПИРО Монтана	136
Фигура №37.	Връзка между ИПГВР и ПИРО Монтана	139
Фигура №38.	Зони за въздействие в град Монтана.....	155
Фигура №39.	Интегриран проект.....	167
Фигура №40.	Графично представяне на Индикативна финансова таблица.....	169

Списък на картите

Карта №1.	Географско положение на община Монтана.....	19
Карта №2.	Територия по Натура 2000 в община Монтана	88
Карта №3.	Селищна мрежа - Селищни групи	98
Карта №4.	Населени места в община Монтана.....	166

Списък на използваните съкращения

АД	Акционерно дружество
АИС	Автоматизирана информационна система
АКБ	Археологическа карта на България
АМ	Автомагистрала
АНКПР	Актуализирана национална концепция за пространствено развитие
АО	Административно обслужване
БВП	Брутен вътрешен продукт
БГ	България
БЕЛ	Български език и литература
БПК	Биологично потребление на кислород
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВЕЦ	Водно електрична централа
ВиК	Вода и канализация
ВН	Високо напрежение
ГИС	Географска информационна система
ДБТ	Дирекция бюро по труда
ДВ	Държавен вестник
ДГ	Детска градина
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕЕ	Енергийна ефективност
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕС	Европейски съюз
ЕСО	Електроенергиен системен оператор
Ж.к.	Жилищен квартал
ЗЕВИ	Закон за енергията от възобновяеми източници
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗОС	Закон за общинската собственост
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗТ	Закон за туризма
ИАОС	Изпълнителната агенция по околна среда
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение
ИТИ	Интегрирани териториални инвестиции
ИТСР	Интегрирана териториална стратегия за развитие
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КН	Културно наследство
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МВЕЦ	Малка (Мини) водно електрическа централа
МИГ	Местна инициативна група
МОН	Министерство на образованието и науката
МОПТ	Масов обществен пътнически транспорт
МРО	Масово разпространени отпадъци
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТД	Местни данъци и такси
НВО	Национално външно оценяване
НКН	Недвижимо културно наследство

НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НКРПР	Национална концепция за регионално и пространствено развитие
НКЦ	Недвижима културна ценност
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НПО	Неправителствена организация
НПР	Национална програма за развитие
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
НУБА	Негодни за употреба батерии и акумулатори
НЧ	Народно читалище
ОД	Областна дирекция
ОДЗ	Областна дирекция „Земеделие“
ООН	Организация на обединените нации
О.п.	Обходен път
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОПР	Общински план за развитие
ОПУ	Областно пътно управление
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ устройствен план
ОУПО	Общ устройствен план на общината
ПАВ	Програма за атмосферния въздух
ПДК	Пределно допустима концентрация
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПК	Паметник на културата
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ПНИЕВИБ	Програмата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива
ППЗРР	Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
ПЧП	Публично-частно партньорство
РДМА	Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РУО	Регионално управление на образованието
СЗР	Северозападен регион
СН	Средно напрежение
СУ	Средно училище
ТЕЦ	Топло електрическа централа
ФЕЦ	Фото електрична централа
ФПЧ	Фини прахови частици
ЦУР	Цели за устойчиво развитие
COVID-19	Coronavirus disease 2019 (Заболяване коронавирус 2019)
NUTS	Nomenclature des Unités territoriales statistiques (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели)
SWOT	Strengths, weaknesses, opportunities and threats (Силни и слаби страни, възможности и заплахи)
TEN-T	Trans-European Transport Network (Трансевропейска транспортна мрежа)

I. Въведение

1. Цели, място и роля на ПИРО в цялостната система от документи за стратегическо планиране на регионалното развитие

В своята същност Планът за интегрирано развитие на община Монтана (ПИРО) 2021-2027 г. е основополагащ, стратегически документ и важен инструмент за управлението на общината през следващите седем години. Пространственият обхват на ПИРО включва цялата територия на общината – землищата на всичките 24 населени места. Планът за интегрирано развитие на общината е със средносрочно действие, като времето за неговото изпълнение съвпада със следващия програмен период на ЕС до края на 2027 година.

ПИРО като част от системата от стратегически документи интегрира регионалното и пространственото развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз. В унисон с тях е и планирането и изпълнението на интегрирани подходи за териториално и градско развитие и на местни инициативи, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие.

ПИРО се изработва за цялата територия на общината, като могат да се определят зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за коопериране със съседни общини.

Основната цел на Плана за интегрирано развитие на община Монтана е да предложи обща рамка и последователност от конкретни действия за устойчиво и интегрирано развитие на местно ниво, обединени в конкретна програма за действие. Общинският план за интегрирано развитие на Монтана е оперативен документ, обединяващ целите и начините за тяхното постигане, при задължително съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападния регион от ниво 2 и действащия Общ устройствен план.

2. Законови норми, подход и принципи

2.1. Законодателна рамка

- **Закон за регионалното развитие**

Изготвянето на плановете за интегрирано развитие на общини (ПИРО) е регламентирано в Закона за регионалното развитие с неговата редакция от март 2020 година, както и в правилника за неговото прилагане. В новия програмен период 2021-2027 г. ПИРО обединяват в рамките на един стратегически документ елементите на общинските плановете за развитие (ОПР) и интегрираните плановете за градско възстановяване и развитие (ИПГВР), които се изготвяха до момента (виж фигурата).

Фигура №1. Разлики в системата от документи за стратегическо планиране след изменението на ЗРР за новия програмен период

Източник: ЗРР, Авторски колектив, ПИРО Монтана 2020 г.®

Съгласно ЗРР плановете за интегрирано развитие на община са част от системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие. Те са в йерархична съподчиненост на документите от по-горните нива – интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 и актуализираната Национална концепция за регионално и пространствено развитие. Изготвят се с хоризонт от 7 години и очертават средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината (чл. 13. ЗРР). В този смисъл ПИРО следва да отчете и предвижданията на общия устройствен план на общината, ако такъв е изготвен към момента на разработването му или двата документа да се изготвят паралелно, ако е възможно.

Към момента на изготвяне на ПИРО Монтана, Община Монтана има изготвен ОУПО и настоящият документ е синхронизиран с него.

ПИРО се приема от общинския съвет по предложение на кмета на общината, според чл. 13, ал. 4 от ЗРР.

- **Закон за туризма**

Изменението на Закона за туризма от 2020 г. (ДВ, бр. 17, 2020) изисква в програмата за реализация на плановете за интегрирано развитие на общините да се включва самостоятелен раздел, който съдържа общинската програма за развитие на туризма (чл. 11 от ЗТ). Тя следва да е в съответствие с приоритетите на областната стратегия за развитие на туризма, Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма и стратегиите за развитие на отделни видове туризъм.

Следва да се подчертае, че стратегия на областно ниво (за област Монтана) не е изготвена и приета, което поставя пред трудности местната администрация за изготвянето на програма за развитието на туризма, която да е в „съответствие с приоритетите на областната стратегия“. Въпреки това, в ПИРО са включени мерки и проекти, които подкрепят развитието на туристически дейности в общината, съобразно местните специфики.

• **Други закони, имащи отношение към разработването и реализацията на ПИРО**

При изготвянето на ПИРО са взети предвид и редица закони, които имат пряко влияние върху управлението на територията и нейното финансиране. По-важните от тях са:

- Закон за административно-териториалното устройство на Р България;
- Закон за местното самоуправление и местната администрация;
- Закон за администрацията;
- Закон за достъпа до обществена информация;
- Закон за общинската собственост;
- Закон за общинския дълг;
- Закон за общинските бюджети
- Закона за публичните финанси;
- Закон за местни данъци и такси;
- Закон за водите;
- Закон за горите;
- Закон за концесиите.

Освен изброените закони има и други специализирани административни актове, които определят дейността на общините в различни сектори и от които произтичат конкретни права и задължения на общинска администрация. Тук следва да се добавят Международните конвенции, ратифицирани от правителството на Р България, с които е свързана работата в конкретен сектор, в т.ч. права на човека, културно наследство и др.

2.2. Стратегическа рамка

Действащото законодателство задължително изисква осигуряването на съгласуваност на ПИРО с основните стратегически документи на европейско, национално и областно ниво. Тези документи са:

Фигура №2. Глобални цели на устойчивото развитие (ООН)/ Трансформиране на нашия свят: Дневен ред 2030 за устойчиво развитие

Източник: Програма за устойчиво развитие 2030

Всички 17 цели са свързани помежду си и имат срок за тяхното постигане до 2030г.

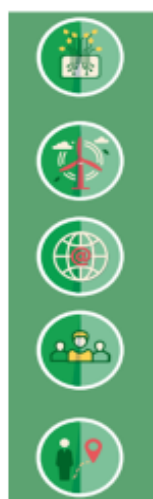
Те са насочени към преодоляване на глобалните предизвикателства, пред които сме изправени. Новите цели предвиждат изкореняването на крайната бедност във всичките ѝ форми, ликвидирането на глада и помощ за устойчивото развитие на селското стопанство, поощряване на здравословния начин на живот и съдействието за благополучието на всички

хора, осигуряването на всеобщо и качествено образование, рационална употреба на водните ресурси, всеобщ достъп до екологично чиста енергетика и др. За постигането на целите ще трябва да бъдат изпълнени общо 169 производни задачи в областта на социално-икономическото развитие. Напредъкът по изпълнението на плана ще се обсъжда четири пъти годишно на форум на високо равнище под егидата на Общото събрание.

Документ за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“

Този документ замества действащата до сега Стратегия „Европа 2020“ като интерпретира отношението на страните от ЕС към глобалния Дневен ред 2030 за устойчиво развитие. В Европа е направено много - приоритетите за устойчиво развитие са включени в основни хоризонтални програми, както и в секторните политики и инициативи. ЕС е сред водещите сили за приемането на Програмата на ООН относно устойчивото развитие до 2030 г. и нейните цели за устойчиво развитие (ЦУР). За да постигнем целите до 2030 г. е необходимо всички страни да съблюдават тези цели в цялостната система на стратегическото и програмно планиране от националното ниво, през регионалните планове до плановете за интегрирано общинско развитие. ПИРО Монтана е структуриран и целенасочен в рамките на документа „Към устойчива Европа до 2030 г.“

Пет инвестиционни политики

ПО-ИНТЕЛИГЕНТНА ЕВРОПА чрез иновации, цифровизация, икономическа трансформация и подкрепа за малките и средните предприятия;

ПО-ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНА НИСКОВЪГЛЕРОДНА ЕВРОПА, прилагаща Парижкото споразумение и инвестираща в енергиен преход, възобновяеми източници и борбата с изменението на климата;

ПО-СВЪРЗАНА ЕВРОПА със стратегически транспортни и цифрови мрежи;

ПО-СОЦИАЛНА ЕВРОПА, прилагаща Европейския стълб на социалните права и подкрепяща качествените работни места, образованието, уменията, социалното приобщаване и равния достъп до здравни грижи;

ЕВРОПА ПО-БЛИЗО ДО ГРАЖДАНИТЕ чрез подкрепа за местно инициирани стратегии за развитие и устойчиво градско развитие в целия ЕС.

Източник: Документ за размисъл Към устойчива Европа до 2030 г.; Авторски колектив, ПИРО Монтана 2020®

Програма за развитие: България 2030

Националната програма за развитие „България 2030“ е програмен документ, поставящ рамката и насоките за подготовка на останалите стратегически документи в страната. С тази програма се адаптират приоритетите на документа „Към устойчива Европа до 2030 г.“ към нашата национална специфика в границите на България. Документът определя **три стратегически цели: ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата**, за реализирането на които са предвидени целенасочени политики и интервенции, групирани в **пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие – Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България**. За постигането на стратегическите цели са дефинирани 13 национални приоритета, като с решението на правителството са определени водещите ведомства по отделните приоритети.

Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.

Въпреки че времето на действие на този документ е ограничено до 2022 г., Националната стратегия за регионално развитие се фокусира върху балансираното, равнопоставено и устойчиво развитие на регионите в България през периода до 2022 г. и очертава начините и средствата за намаляване на неравенствата между отделните региони, области и общини в страната. Стремешът за постигането на баланс продължава общата Кохезионна политика на ЕС на национално ниво. НСРР е интегрирана стратегия за развитие, осигуряваща координация между управлението на различните сектори и условия за реализация на НПР БГ 2030.

Фокусът на стратегията е постигането на полицентрично, балансирано и устойчиво развитие на регионите в България. От друга страна тя осигурява координация между отделните секторни политики и стратегически документи на национално ниво и подпомага тяхното синхронизиране на по-ниските нива на планиране (NUTS 1, NUTS 2 и NUTS 3).

Целите и приоритетите на НСРР подчертават значението на малкия и среден бизнес, формирането на устойчиви туристически дейности и подобряването на социалната и техническата инфраструктура при съхраняване на природното и културно наследство.

Актуализирана национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г.

Устройството и управлението на националната територия до 2025 година се регламентира от Национална концепция за пространствено развитие, която е актуализирана през 2019 г. и с нея се полагат основите за Оперативна програма за развитие на регионите 2021-2027 г. Концепцията съдържа средносрочни и дългосрочни насоки за устройственото планиране и опазването на териториалните ресурси. Тя осигурява и подходяща основа за териториална насоченост и израз на секторните политики и стратегии, като се подчертава, че желаният модел за умерен полицентризъм (поддържане на мрежа от равномерно разпръснати градове, които са предпоставка за по-балансирано развитие и съживяване на селските и периферните райони) все още е на дневен ред. Актуализираният документ има няколко много важни нови елемента: отразени са новите насоки в европейската кохезионна политика и политиката за пространствено развитие; стратегическата ѝ част интегрира в още по-силна степен регионалното планиране с пространственото такова; и идентифицира конкретни територии със специфични характеристики, потребности и потенциали.

Интегрирана териториална стратегия за развитие (ИТСР) на Северозападен регион за планиране за периода 2021-2027 г.

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападния регион от ниво 2 е стратегически планов документ, определящ общата политическа, пространствена, икономическа и тематична рамка за развитието на региона в годините на новия програмен период 2021-2027. Тя е разработена в съответствие с Националната концепция за регионално и пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.) и отчита предвижданията на секторните стратегии на регионално ниво в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, ширококоловите комуникации, туризма и околната среда.

Стратегическата рамка за развитие на общините от северозападния регион (в частност община Монтана) произтича от Интегрираната териториална стратегия за развитие на северозападния регион от ниво 2. Приетата визия, която определя рамката за реализация на ИТСР на Северозападен регион, поради своя дългосрочен характер, остава непроменена от

заложената визия в Регионалния план за развитие 2014-2020 г., и е следната: **Северозападен регион преодолява същественото социално-икономическо изоставане и сериозните структурни и демографски проблеми чрез подходящи инвестиции в свързваща инфраструктура и укрепване на потенциала за растеж, създаващи предпоставки за догонващо развитие в национален и европейски мащаб.**

Основните приоритети на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен регион са следните:

- Стратегически приоритет 1: Ускоряване на растежа на регионалната икономика;
- Стратегически приоритет 2: Запазване и развитие на човешкия капитал;
- Стратегически приоритет 3: Териториална свързаност, устойчиво развитие и намаляване на неравенствата.

2.3. Подход

Приложеният методически подход и следваните принципи при разработването на плана са в пълно съответствие с нормативните изисквания, целите и приоритетите на социално-икономическото и пространственото развитие на общината, като интегрална част от СЗР. Планът е съобразен със специфичните изисквания за прилагане на нормативните документи, регламентиращи дейностите на местното самоуправление, териториалното устройство и опазването на околната среда. От методологическа гледна точка разработването на плана се основава на „стратегическия подход“, „интегрирания подход“, „териториалния подход“, както и на „ориентирания към резултатите подход“. В рамките на разработването на ПИРО са приложени доказани теоретични постановки и методологически подходи за стратегическо планиране на устойчивото общинско развитие. Проучени и използвани са съвременните практики за подготовка на стратегически документи, изготвянето на комплексни анализи, синтезни оценки и прогнозиране на развитието съобразно наличните обстоятелства. Внимателно е подхотено към инструментите за реализация на плана, изградени на основата на прилаганите европейски подходи, но и на реалните опит и умения за управление на проекти в българските общини, включително структурите на местното самоуправление, неправителствения и частния сектор. Подобен начин осигурява внедряването на съвременни идеи, но и способност за тяхната изпълнимост.

2.4. Принципи

Следвани са следните основни принципи:

- **Структурираност.** Общинският план за интегрирано развитие е съвкупност на смислово, функционално и хронологично свързани елементи. Използван е утвърдения метод за последователно надграждане на първоначален анализ, синтезирани оценки, обоснована стратегия и оперативни инструменти за реализация.

- **Интегрираност.** Изследванията и изводите на ПИРО касаят разнообразните социални, икономически, екологични, културни и управленски проявления на местното развитие.

- **Точност.** Приложените анализи се основават преобладаващо на официална статистическа информация. Използвани са данните от текущата статистика на НСИ, както и други официални източници – ДБТ, ОДЗ „Монтана“, ОПУ, оператори на комунални услуги и др. Същият принцип е използван и при дефинирането на системата от индикатори, с оглед на нейната реална приложимост и резултатност.

- **Публичност.** Активният контакт и обмен на идеи със заинтересованите страни е ръководен принцип във всички дейности от обхвата на ПИРО. Съвместно са проследени

характеристиките на общината, идентифицирани са проблемите и потенциалите, формулирани са стратегическите предложения и са положени основите за сътрудничество с оглед на реализацията на ПИРО.

3. Отговорности на институциите и партньорите за разработването и приемането на ПИРО

3.1. Общи изисквания към подготовката, съгласуването и приемането на ПИРО

Съгласно ЗРР и Правилника за неговото прилагане няколко са основните фигури в процеса на подготовка, съгласуване и приемане на ПИРО – кметът на общината, общинският съвет, заинтересованите органи и организации - икономическите и социалните партньори, както и физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината.

Функцията на организатор при изготвянето и съгласуването на ПИРО има кметът на общината, който осъществява координация и контрол по процесите. Съгласно Методическите указания с негова заповед се сформира работна група по подготовка, изготвяне и одобрение на ПИРО. В нея следва да са представени възможно най-много представители на заинтересованите страни в общината. Останалите заинтересовани лица трябва да имат постоянен достъп до информация за процеса и възможност за даване на становища и предложения при изготвянето на ПИРО, а в последствие и при неговата реализация.

Със заповед на кмета изготвянето на ПИРО се възлага на външен изпълнител (при спазване изискванията на ЗОП) или се разработва със собствен капацитет. Кметът е този, който, чрез заповед, организира и публично обсъждане на проекта на ПИРО и на ЕО по реда на чл. 20 от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми в случаите, в които такава оценка е била изискана.

Общинският съвет е органът, който приема ПИРО на общината и контролира осигуряването на съответствие на общия устройствен план с плана за интегрирано развитие.

Заинтересованите лица имат право да дават аргументирани предложения при изготвянето на ПИРО и да получават информация при поискването ѝ.

Одобреният план за интегрирано развитие на община се представя от кмета на общината пред съответния областен съвет за развитие в срок до три месеца от неговото приемане от съответния общински съвет. ПИРО и решението на общинския съвет за неговото приемане се публикуват на страницата на общината в интернет, както и на портала за обществени консултации на Министерския съвет.

3.2. Изменение и актуализация на ПИРО

Изменение и актуализация на плана се допуска при условията, посочени в ППЗРР, в т.ч.:

- при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
- в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- при съществени промени в национални или секторни стратегии, концепции и програми, влияещи върху изпълнението на плана;
- при приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от Европейския съюз се актуализира и програмата за реализиране на плана.

Същевременно, актуализация на програмата за реализация на плана може да бъде извършвана периодично въз основа на изводите и препоръките в годишните доклади за наблюдение, с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане на целите и приоритетите за развитие. Периодичната актуализация на програмата за реализация и приложенията към нея се извършва с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране. Така например, в случай на възникнала възможност за включването на допълнителни ресурси – средства от оперативните програми за периода 2021-2027 г. или от други национални или донорски проекти и програми, при актуализацията на програмата за реализация могат да бъдат идентифицирани допълнителни проектни идеи, които да бъдат финансирани с допълнителните ресурси. Допълнителни мерки, дейности и проекти/проектни идеи се включват в програмата или приложенията към нея само чрез обосновка на приноса им към постигането на целите и приоритетите на плана при спазване на принципа на интегриран подход.

Изготвеният актуализиран ПИРО се приема при условията и по реда за изработване и приемане на плана.

3.3. Наблюдение и оценка на ПИРО

Наблюдението на плана се осъществява в съответствие с разпоредбите на ППЗРР. Кметът на общината организира наблюдението на изпълнението на ПИРО чрез разработване на годишен доклад за всяка година от действието на плана.

По преценка на кмета на общината, като компетентен орган за разработване на документа може да се извършва предварителна оценка за социално-икономическото му въздействие.

Едновременно с разработването на стратегическия документ за регионално и пространствено развитие се извършва екологична оценка или се преценява необходимостта от извършване на екологична оценка по реда на Закона за опазване на околната среда.

За реализацията на стратегическия документ за регионално и пространствено развитие се извършва междинна оценка в средата на периода на неговото действие, която включва:

1. оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
2. оценка на степента на постигане на съответните цели;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ.

Съгласно изискванията на ЗРР, за изпълнението на всеки ПИРО се извършва последваща оценка не по-късно от една година след изтичането на периода на неговото действие. Последващата оценка включва:

1. оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
2. оценка на общото въздействие;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

4. Структура на плана за интегрирано развитие на община Монтана

Структурата на плана за интегрирано развитие на община Монтана е изцяло съобразена с разпоредбите на чл. 13 от ЗРР и Методическите указания за разработване и прилагане на

ПИРО 2021-2027 г., публикувани от МРРБ. Тя е изцяло в синхрон с най-добрите практики на стратегическото планиране на териториите.

Структурата на плана следва използвания методически подход при изготвянето му. Документът започва с представянето на резултатите от проведените социално-икономически и пространствени анализи на територията, които представят ситуацията в общината и очертават тенденциите в развитието ѝ до 2027 г. След това продължава с оценка и изводи от аналитичната част. На тяхна база е формулирана визия и са отправени стратегически предложения (цели и приоритети за развитие на общината). Накрая са разписани основните инструменти за успешната реализация, включително наблюдението и оценката на плана. Неразделна част от документа са съпътстващите го приложения, изготвени в процеса на неговото разработване.

Избраният подход обуславя основните точки (съдържание на плана), които са както следва:

- Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Монтана в т.ч. описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво, връзка на общината със съседните територии, които имат потенциал да влияят върху развитието ѝ и SWOT анализ;
 - Цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027;
 - Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност;
 - Определяне на приоритетни зони за въздействие;
 - Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие;
 - Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия;
 - Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО;
 - Индикативна финансова таблица;
 - Приложения.

5. Очаквани резултати

Основният очакван резултат е изградена програма за развитие на общината чрез използван интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината, отразяващи взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие на общината, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), от приемането на документа и използването му за целите на стратегическото регионално и пространствено планиране на общинско ниво.

ПИРО е основният общински документ, инструмент за управление и координация на съвместните усилия на местната власт, бизнеса и гражданските организации на общината. Това е план, който интегрира и регулира интересите на всички заинтересовани страни и цялата местна общност за устойчиво развитие през следващите 7 години и предлага мерки, дейности и конкретни проекти в основните направления на устойчивостта от икономическа, социална, екологическа, културна и управленска гледна точка.

II. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Монтана

1. Обща характеристика на общината

1.1. Географско положение, граници и обща площ

Общината е разположена в централната част на област Монтана. С площта си от 675,715 км² е най-голямата сред 11-те общините на областта, което съставлява 18,58% от територията на областта. Границите ѝ са следните:

- на север – община Брусарци, община Медковец и община Якимово;
- на североизток – община Бойчиновци;
- на югоизток – община Криводол, област Враца;
- на юг – община Берковица;
- на югозапад – община Георги Дамяново и община Чипровци;
- на северозапад – община Ружинци, област Видин.

Карта №1. Географско положение на община Монтана

Източник: БГ Уикипедия (<https://bg.wikipedia.org/>)

Гъстотата на населението на община Монтана към 31.12.2019 г. е 69,6 души на кв. км, което е над средното за областта (34,9 души на кв. км.) и около това за страната – от 62,6 души на кв. км.

1.2. Релеф

Релефът на община Монтана е ниско планински и хълмист на юг и слабо хълмист до равнинен на север. Територията ѝ условно попада в две физикогеографски области на България – Западния Предбалкан и Западната Дунавска равнина.

От северозапад на югоизток в пределите на общината попадат части от пет ниско планински и хълмисти области, принадлежащи на Западния Предбалкан, които заемат приблизително 1/3 от територията ѝ. По техните северни подножия преминава условната граница между Западния Предбалкан и Западната Дунавска равнина.

Най-на северозапад, южно от село Белотинци се издига уединената височина Белотински зъбер (436 m), която на юг чрез ниска седловина се свързва с Широка планина. В пределите на община Монтана попадат северните склонове на планината и тук се издига най-високата ѝ точка - Пешин връх (937 m), разположен южно от Белотинския зъбер. Третата орографска единица от Западния Предбалкан е Веренишкото бърдо. То се издига северно от долината на река Огоста, като на северозапад се свързва с Широка планина, а на югоизток завършва при град Монтана. Неговата максимална височина - връх Бърдото (652 m) - се намира северозападно от село Горна Вереница. Източно от град Монтана и долината на Огоста и десният ѝ приток Шугавица се издига уединеното възвишение Пъстрина. Неговите западни склонове са стръмни, на места отвесни, увенчани със скални венци. Едноименният му връх достига до 563 m н.в. Южно от него в пределите на община Монтана попадат северните части на т.нар. Замфировската хълмиста област.

Останалите 2/3 от територията на общината са заети от южните части на Западната Дунавска равнина, като тук релефът е предимно равнинен и слабо хълмист. Югозападно от село Клисурсица се издига малката уединената височина Гламата (334 m), като нейните западни и северни склонове са стръмни.

Северно от село Долно Белотинци, в коритото на река Огоста се намира най-ниската точка на община Монтана – 115 m н.в.

1.3. Климат

В климатично отношение районът на общината попада в умерено-континенталната климатична област и по-конкретно в климатичния район на високите полета на Предбалканска подобласт.

За формирането на климата на общината съществено влияние оказва преобладаващия северозападен пренос на силно трансформирани океански въздушни маси, идващи от Северозападна Европа, идващите от север-североизток континентални въздушни маси и проникващите от юг топли тропични въздушни маси. Отличава се със сравнително студена зима и горещо лято. Средногодишната температура е 11.9°C, средно януарската е 2.0°C, а средно юлската – 22.5°C. През зимата често явление са приземните термични инверсии, свързани с ниски минимални температури и мъгливо време, а през лятото – значителни засушавания. Средногодишните валежи – 586 мм, са под средните за страната с максимум през началото на лятото (май – юни) – 188 мм, и минимум през зимата (януари – февруари) – 97 мм. Поради активен пренос на влажен и неустойчив въздух, а също и допълнителна термична конвекция през втората половина на май и през юни, се развива мощна гръмотевично-дъждовна облачност със силни валежи и дори градушки. Снежната покривка се задържа средно около 50 дни. Преобладават северните и северозападните ветрове, съответно 39.2% и 21.9%, с най-големи прояви през студеното полугодие.

1.4. Води и водни ресурси

Територията на община Монтана попада в три водосборни басейна, отнасящи се към водосборния басейн на река Дунав – реките Огоста, Цибрица и Лом. Югоизточната третина на общината се оводнява от река Огоста и нейните притоци. Реката навлиза в общината югозападно от село Горно Церовене и се влива в големия язовир Огоста. След изтичането си от язовира завива на североизток, преминава през град Монтана и малко преди да напусне пределите на общината получава големия си десен приток река Шугавица, покрай десния бряг на която се издигат почти отвесните склонове на възвишението Пъстрина.

Централната част на общината попада във водосборния басейн на река Цибрица. Тя води началото си от Широка планина, югозападно от село Смоляновци, тече в посока изток-североизток, минава през селата Клисорица и Безденица и североизточно от последното навлиза в община Якимово.

В крайната северозападна част на община Монтана, през землището на село Белотинци преминава част от горното течение на река Нечинска бара, която е десен приток на река Лом.

1.5. Почвени ресурси

Видът на ландшафта и особено неговият важен обемно-пространствен елемент – растителността, е в пряка зависимост от скалната основа и формираните от нея под въздействието на различни фактори видове почви. Според почвено-географското райониране на България, община Монтана попада в Долнодунавската почвена подобласт и конкретно в Западната Долнодунавска провинция. Тя се характеризира с относително голямо контрастно почвено разнообразие. Общо в района са разпространени черноземите (обикновени, карбонатни и глееви), обикновените смолници, лесивираниите почви, наносните (богати и карбонатни) и пясъчните почви. Почвите са плодородни, отнасят се към I и II бонитетна група, като ограничаващи почвеното плодородие са ерозията, дефлацията и заблатяванията. Основно на територията на общината са разпространени черноземите – излужени и карбонатни, покриващи около 80% от нейната територия.

Излужените черноземи се характеризират със силно уплътняване на преходния хоризонт и голямо удълбочаване на карбонатите. Хумусният хоризонт е добре изразен и мощността му достига до 45 - 60 см. Подпочвените води са на голяма дълбочина.

Карбонатните черноземи имат по-плитък профил и по-ниско хумусно съдържание. Образувани са върху дебела льосова покривка, имат слабо диференциран почвен профил и еднороден механичен състав. Незначително разпространение (главно по заливните и ниските надзаливни тераси на р. Огоста и р. Цибрица) имат алувиалните и алувиално-ливадните почви.

1.6. Растителност и животински свят

Най-впечатляващо обемно въздействие и визия за естествена природна среда и ландшафт предизвиква дървесната и храстова растителност с горски характер. По отношение на общия характер на растителността, територията на община Монтана попада във флористичния район на Дунавската равнина. Биогеографското райониране на страната поставя територията на община Монтана в Дунавския биогеографски район.

Най-голяма изразителност на природния характер на ландшафта дават горските територии. Площта на горите в община Монтана възлиза на 10 055. 1 ха, от които: Залесена площ - 11 907 ха; Незалесена площ – 960 ха; Недървопроизводителна - 400 ха. Лесистостта на община Монтана е 27%.

Горите в общината са разпределени както следва според техните функции:

- Гори и земи основно с дървопроизводителни и средообразуващи функции 12 350 ха – 96%, от които залесена площ са 90%;
- Гори със защитни и рекреационни функции и защитени територии 517 ха - 4%, от които всичките залесени.

Горите са разположени в преобладаващата си част на стръмни терени – 30% и наклонени терени – 40% при надморска височина (н. в.) от 150 до 400 м. Горите на територията на община Монтана попадат в долния равнинно-хълмист и хълмисто предбалкански пояс на дъбовите гори (0 – 600 м. н. в.).

Растителните формации са главно от зимен дъб, благун, цер, клен, мъждрян и съпътстващите ги храстови видове. Те са предимно издънкови формации с ниска производителност (IV–V бонитет). На по-голяма н.в. са формирани насаждения от бук, зимен дъб, габър, липа и съпътстващите ги дървесни и храстови видове, които имат важно стопанско значение с висока производителност (I–II бонитет). Част от горите са реконструирани като са създадени култури от черен бор, бял бор, акация и др., общото състояние, на които е задоволително. Част от насажденията са подмладени и са създадени култури от бял бор, смърч, зелена дуглазка, бук и зимен дъб.

Средната възраст на горите е 35 години, средният запас на ха е 69 м³, а общият среден годишен прираст на гората е 25 000 м³. Обликът на горите в община Монтана се дава от насажденията с естествен произход, заемащи 70% от общата залесена площ. От иглолистните дървесни видове с най-голям дял е черният бор, който заема 10% от общата залесена площ и 12% от общия запас. Общо иглолистните заемат 690 ха или 5% от залесената площ. От широколистните дървесни видове с най-голям дял е церът, заемащ 17% от общата залесена площ и 20% от общия запас, следван от благун – 12% от площта и 10% от запаса. Днес естествената дървесно-храстова растителност се е запазила също в неусвоените за земеделие участъци - основно по долината на р. Огоста, р. Цибрица и техните притоци. По тесните долинни речни склонове са се запазили малки дървесно-храстови формации от сребролистна липа (*Tilia tomentosa*), обикновен габър (*Carpinus betulus*) и цер (*Quercus cerris*), с подлес основно от смрадлика (*Cotinus coggygria*). На силно овлажнените крайречни терени се развиват и върби (*Salix* spp.), тополи (*Populus* spp.), елши (*Alnus* spp.) и др. водолюбиви растителни видове. Разнообразие във визията на ландшафта, различна от преобладаващото участие на отглежданите земеделски култури в крайречните участъци на влажните зони, дават и обрастванията с хигрофитна и хидрофитна растителност. По вододелните заравнености между речните тераси, отново на неусвоени земеделски интензивно обработвани терени, са възникнали вторично ксеротермни тревни формации на белизмата, луковичната ливадина и на садината. Производен характер има и мезоксеротермната тревна растителност, разпространена по селските мери на същите пространства, доминирана от пасищен райграс и трясъкът.

Фауната е представена от около 53 вида бозайници, 11 вида земноводни, 15 вида влечуги и около 80 вида птици.

1.7. Основни изводи

- **Проблеми:**
 - Не се наблюдават открояващи се проблеми, произтичащи от общата характеристика на общината, освен борбата със засушаванията в последните години.

• **Предимства и потенциали:**

- Територията на общината е в зоната с високи сумарни стойности на слънчевото греене. Подходяща е за използване на соларна енергия;
- Равнинният характер на релефа, естественото плодородие на почвата и възможностите за механизизирана обработка са предпоставка за развитието на растениевъдство, главно в отглеждането на зърнено-хлебни, зърнено-фуражни и технически култури, лозя и овощни градини и полупланинско животновъдство.

2. Състояние на местната икономика

2.1. Характеристика на националната и областна икономика

Икономиката на община Монтана не функционира в затворена системата, а като част от общата икономика на страната и най-вече на областта. Местните икономически характеристики оказват влияние върху тези на областно и национално ниво и обратното. Това дава възможност, чрез анализ, да се открият силните местни икономически страни, които имат най-голям дял в общата икономика. Ключовите характеристики, които се проследяват, са свързани с развитието на икономиката и жизнения стандарт на жителите на община Монтана. От друга страна, общото състояние на икономиката в България оставя своя отпечатък върху местната такава.

Общото макроикономическо развитие на България в последните 10 години беше белязано от световната икономическа и финансова криза и възстановяване от нея, а кризата, причинена от Коронавирус-19 в началото на 2020 г., ще доведе до последствия в икономиката минимум в близките две години.

Проследявайки динамиката на БВП по текущи цени, през годините се отчита непрекъснат растеж (с изключение на 2013 г.) в абсолютни стойности. Това, обаче, не е достатъчен принос за реален ръст на българската икономика. Всъщност е точно обратното, реално БВП все още не е достигнал предкризисните си нива, като само в периода 2012-2013 г. се наблюдава задържането на неговото реално ниво. През останалите години се отчита устойчив спад следствие на инфлацията и други процеси.

Размерът на ПЧИ също се задържа на сравнително еднакви стойности, но отчитайки инфлацията и други макроикономически показатели, реално чуждестранните инвестиции намаляват.

След период на дефлация (която често е свързана със забавянето на икономиката), последните години (2017-2019) се отчита увеличаващо се средногодишно ниво на инфлация.

Последиците от изминалата криза могат да се проследят и с нивото на безработица в страната, което в периода 2010-2014 е над 10%, докато в последните години устойчиво намалява и през 2019 г. достига до исторически ниски нива от 4,2%.

Тези фактори – ниска безработица, увеличаващи се ПЧИ се отразяват и на местните икономики и население, чиито доходи от такси, продажби, труд и други източници на приходи се увеличават, но в същото време популателната им способност намалява. Много ниските нива на безработица от своя страна пък оказват пряко влияние върху възможността за привличане на нови инвестиции и големи работодатели в българските общини, които трудно ще намират кадри за обезпечаване на трудовия процес.

Тази линия на развитие, характерна за българската икономика, определя и ограниченията и възможностите за развитие пред община Монтана.

Таблица №1. Основни макроикономически показатели на националната икономика за периода 2010-2019 г.

Основни макроикономически показатели - реален сектор	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
БВП в текущи цени (производствен метод) - млн. лв.	74 407	80 682	82 209	81 919	83 857	89 333	95 092	102 308	109 695	118 669
Реален ръст на БВП на годишна база - %	-1	-2	0	0	-2	-4	-4	-4	-3	-3
Средногодишна инфлация - %	3,0	3,4	2,4	0,4	-1,6	-1,1	-1,3	1,2	2,6	2,5
Коефициент на безработица (15 + години) - %	10,3	11,3	12,3	12,9	11,4	9,1	7,6	6,2	5,2	4,2
Преки чуждестранни инвестиции в страната - млн. евро	22 114	21 645	21 951	23 340	21 582	23 163	23 509	24 475	24 920	-

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

В периода след 2014 г. БВП на човек от населението в област Монтана нараства по-бързо от средното за страната, достигайки 9 033 лв. през 2018 г. или 58% от средното за страната - 15 615 лв. за 2018 г. Въпреки това благосъстоянието на местното население не се подобрява особено, поради недоброто състояние на пазара на труда. Средногодишната брутна заплата от 10 129 лв. през 2018 г. възлиза на 74% от средната за страната, като не се наблюдава процес на застигане.

Изследвайки процесите на областно ниво в периода 2014-2018 година, може да се заключи, че те следват националните тенденции в периода на действия на ОПР на Монтана за периода 2014-2020 година. Наличните данни за последните години показват положителни тенденции в развитието на нефинансовите предприятия в област Монтана - като плавно увеличение на продукцията. За 2018 година спрямо 2014 г. увеличението на произведената продукция е с 24,4%, което води и до увеличение на нетните приходи от продажби. Същевременно расте необходимостта от увеличаване на дълготрайните материални активи. Броят на предприятията също се увеличава, но с по-ниски темпове. Броят на заетите лица се запазва през годините с леки увеличения.

По отношение на *инвестиционната активност*, която се проследява чрез показателите - разходи за придобиване на ДМА (РДМА) и чуждестранни преки инвестиции (ЧПИ) в нефинансовите предприятия не е изразена тенденция, като стойностите варират през годините средно за ЧПИ 34 500 хил. евро, с най-висока стойност от 38 191 хил. евро през 2017 г., а за РДМА най-високата стойност е 240 820 хил. лв. през 2015 г.

Представените данни по-горе показват, че се увеличава и производителността на труда, тъй като относително запазеният брой заети лица чрез технологично обновление увеличават произведената продукция и приходите от нея.

Анализът на БВП на областта показва рязко увеличение в периода 2014-2018 г. и още по-голям скок на БВП на човек от населението вследствие на негативните демографски тенденции. В близко бъдеще (2020 – 2021 г.) се очаква показателят да бележи спад, който е свързан с икономическите процеси в страната, включително възникналото кризисно положение в началото на 2020 г., свързано с вируса COVID-19, чиито икономически ефекти тепърва ще се проявяват.

Таблица №2. Икономическо развитие на област Монтана за периода 2014-2018 г.

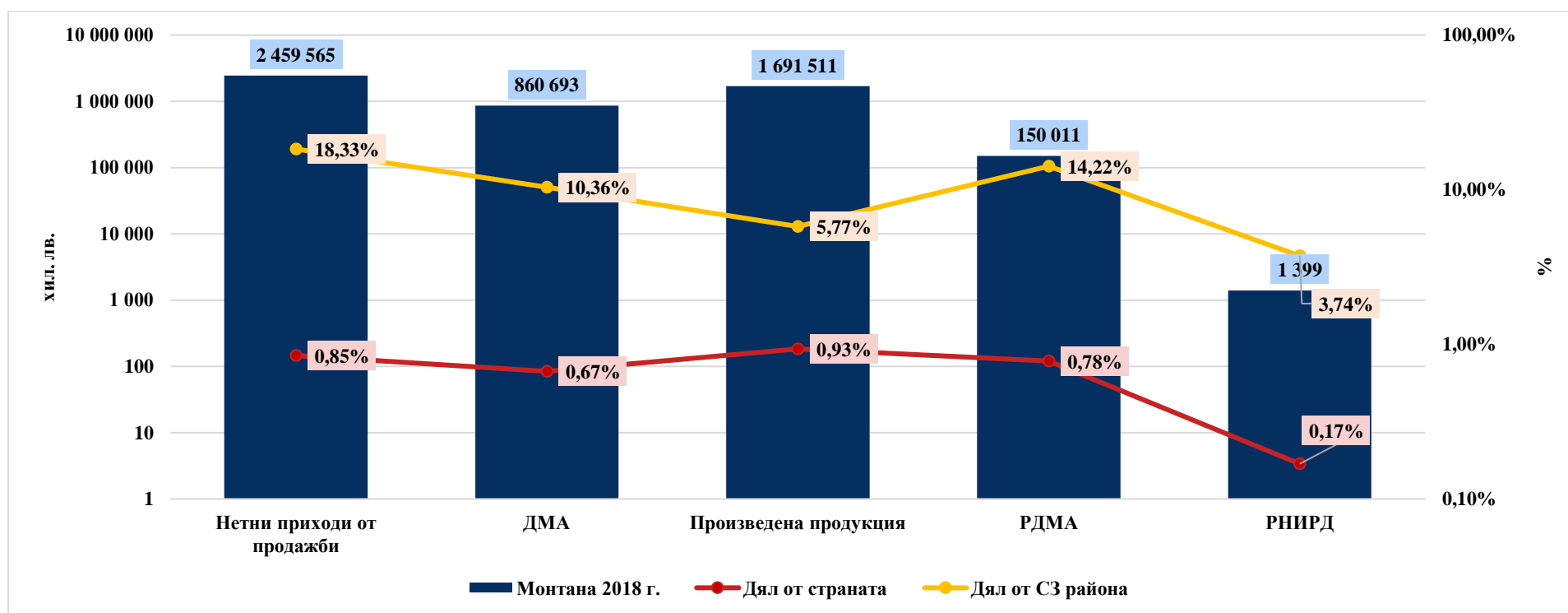
Показатели	Мярка	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Дял от страната в %	Дял от СЗР в %
Предприятия	брой	4 490	4 542	4 564	4 547	4 580	1,11%	15,73%
Заети лица	брой	23 054	23 073	23 050	23 286	23 087	1,05%	15,43%
Нетни приходи от продажби	хил. лв.	1 962 605	2 017 490	2 008 131	2 197 087	2 459 565	0,85%	18,33%
ДМА	хил. лв.	710 926	737 280	785 931	828 303	860 693	0,67%	10,36%
Произведена продукция	хил. лв.	965	933	1 060	1 155	1 183	0,93%	-
Разходи за придобиване на ДМА	хил. лв.	6 769	6 642	7 801	8 659	9 033	0,78%	14,22%
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД)	хил. лв.	..	943	1 704	1 815	1 399	0,17%	3,74%
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (НИРД)	брой	..	72	157	106	116	0,34%	6,64%
Чуждестранни преки инвестиции	хил. евро	1 359 365	1 427 078	1 491 020	1 540 656	1 691 511	0,14%	7,57%
БВП	млн. лв.	34 218	27 355	36 978	38 191	35 542	1,08%	15,42%
БВП на човек	лв.	140 311	240 820	157 545	164 614	150 011	57,85%	88,18%
Места за настаняване	брой	27	27	27	26	26	0,75%	14,05%
Реализирани нощувки	брой	63 096	62 217	63 772	62 747	70 557	0,26%	12,95%

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

„...“ Конфиденциални данни

Графично част от основните относителни дялове на икономическите показатели на областта спрямо тези на района и страната са представени и по-долу:

Фигура №3. Основни икономически показатели в област Монтана

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните показват, че икономиката в областта заема незначителен дял (около 1%) от тази в страната и около 1/7 от района. По отношение на показателят БВП на човек от населението, който основно определя нивото на икономическото развитие, може да се направи извода, че показателят се доближава сравнително до стойностите за района, но все още е около 1/2 от средния за страната.

2.2. Обща икономическа характеристика на община Монтана

В икономическия профил на община Монтана водещо място заема вторичният - индустриален сектор, което е характерно за община с преобладаващо градско население. Общината е важен икономически център в област Монтана с утвърдени промишлени традиции и потенциал за ново развитие.

Отрасловата характеристика на икономиката на община Монтана се доминира от дейностите, свързани с машиностроенето, електротехниката и хранително-вкусовата промишленост. От значение са и леката промишленост, строителната индустрия и преработвателната промишленост.

Основният икономически потенциал е съсредоточен в гр. Монтана, където са концентрирани големите работодатели в общината (в града функционират над 35 средни и големи предприятия). Това определя и концентрирането на по-голяма част от трудовия ресурс в града и по-високите нива на заетост. В Монтана работят редица добре развити и разнообразни компании, които имат успешни партньорства с международни фирми за инвестиции, производство и продажби.

Община Монтана се характеризира с разнообразна икономика. Застъпени са почти всички основни отрасли.

Първичният сектор („Селско стопанство“) винаги е имал второстепенни функции в икономическото развитие на общината.

Третичният сектор („Услуги“) е съвкупността от отрасли и дейности с голямо социално значение. В него се извършват услуги, задоволяващи потребностите на хората. Отраслите от третичния сектор създават голям брой работни места и този сектор е втори по значимост за общинската икономика.

Таблица №3. Секторна характеристика на общинската икономика към 2018 г. по основни икономически показатели

Икономически дейности (A21)	Предприятия	Заети лица	Произведена продукция	Нетни приходи от продажби	ДМА
	Брой		Хил. лв.		
ОБЩО:	2 352	13 536	1 164 632	1 758 632	354 963
Селско, горско и рибно стопанство	101	354	37 389	30 678	32 745
Добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	288	5 952	854 347	918 257	188 700
Строителство	92	792	72 461	72 831	15 922
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	987	3 030	81 887	614 978	46 309
Транспорт, складиране и пощи	128	605	42 712	43 287	16 478
Хотелиерство и ресторантьорство	125	522	9 816	12 839	7 872
Професионални дейности и научни изследвания	146	307	5 543	5 586	4 036

Икономически дейности (А21)	Предприятия	Заети лица	Произведена продукция	Нетни приходи от продажби	ДМА
	Брой		Хил. лв.		
Административни и спомагателни дейности	63	266	7 484	7 484	2 310
Хуманно здравеопазване и социална работа	130	1 034	30 405	30 413	13 421
Култура, спорт и развлечения	30	106	5 830	5 910	1 307
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения; операции с недвижими имоти; образование; други дейности	262	568	16 758	16 369	25 863

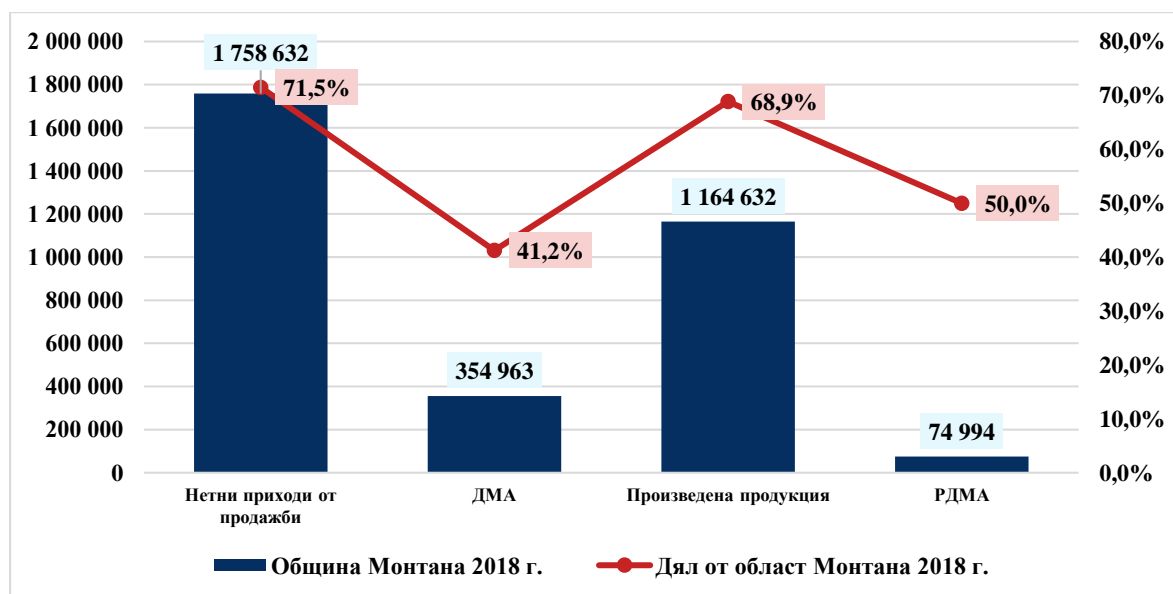
Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Посочените данни за общата икономическа характеристика на община Монтана дават основание икономическият ѝ профил да бъде определен като промишлен. Водещо място в икономиката имат добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване, а селското стопанство е с подчинено значение и е свързано основно с преработка на някои селскостопански суровини.

Вторичният сектор (определен от редове Добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване и строителство) заема 16% от предприятия, 80% от произведената продукция, 56% от нетните приходи за продажби, 50% от заетите лица и 58% от дълготрайните материални инвестиции.

Община Монтана е първата по големина и значимост община в икономиката на област Монтана. При сравнение на основните икономически показатели на общината с тези на областта може да направим извод, че развитието на икономиката в общината играе основна роля в това на областта с обем от над 40% от основните икономически показатели.

Фигура №4. Дял от областната икономика в %

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

С оглед на по-задълбочено проследяване на икономическото развитие е направен анализ и на динамиката за основните икономически показатели, като данни са представени по-долу.

Таблица №4. Динамика в основните икономически показатели в община Монтана за периода 2015-2018 г.

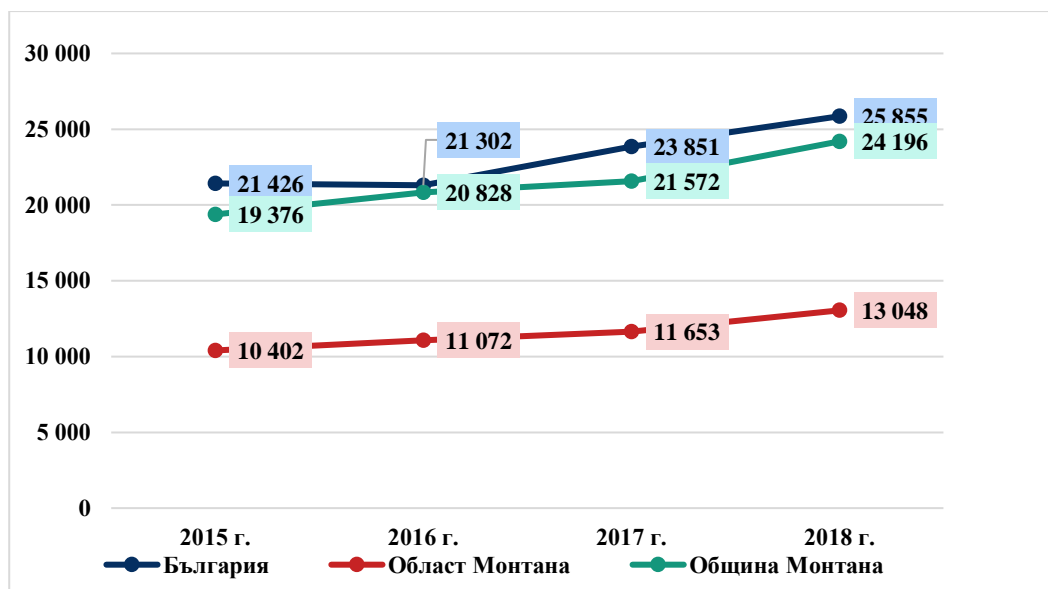
Основни икономически показатели	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Изменение 18/14 г. Δ
Предприятия (брой)	2 335	2 344	2 338	2 352	0,7%
Заети лица (брой)	13 190	13 173	13 332	13 536	2,6%
Нетни приходи от продажби (хил. лв.)	1 389 036	1 410 029	1 542 578	1 758 632	26,6%
ДМА (хил. лв.)	301 241	314 573	314 650	354 963	17,8%
Произведена продукция (хил. лв.)	968 719	1 026 114	1 051 666	1 164 632	20,2%
Разходи за ДМА (хил. лв.)	88 166	74 776	52 697	74 994	-14,9%
Чуждестранни преки инвестиции (хил. евро)	16 202	23 229	28 615	26 662	64,6%

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

В обобщение може да се направи извод, че по-голямата част от показателите показват икономически растеж за периода 2015-2018. Той е онагледен от нарастване на стойностите на нетните приходи от продажби, произведената продукция, дълготрайните материални активи и чуждестранните преки инвестиции. Броят на предприятията и съответно зетите лица относително се запазват, което показва пък, че предприятията са предприели стъпки към технологична модернизация и за тях е необходим по-малък човешки ресурс.

С оглед на по-задълбочено сравнение на общинската икономика с тази на областно и национално ниво и като възможност за съпоставка са проследени и икономическите показатели на 1000 души население.

Фигура №5. Произведената продукция в хил. лв. на 1000 д.

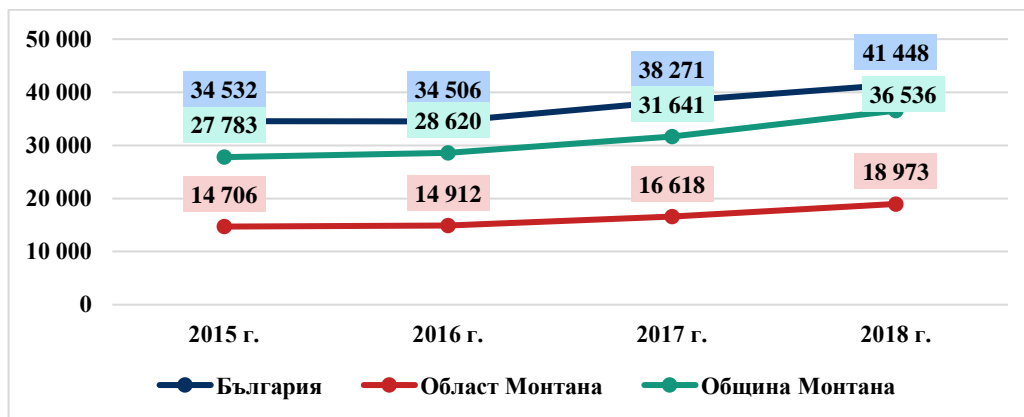
Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Наблюдава се положителна динамика, тъй като производството на 1000 души се увеличава за периода 2015-2018 г. с ръст от 20%, който е по-нисък от този за областта и страната от 30-35%, но стойността на показателя е близо 2 пъти по-висока от средната за областта и се доближава до средната за страната. Това показва, че икономиката на община Монтана е с по-висока добавена стойност, което се обяснява и с индустриалния ѝ профил.

Представа за секторната структура на общинския социално-икономически комплекс дават и данните за *нетните приходи от продажби* на предприятията от нефинансовия сектор. През 2018 г. техният размер възлиза на 1 759 млн. лв., което е близо 27% повече от размера им през 2014 г. (1 389 млн. лв.). Това показва позитивно развитие на икономиката. В структурата на приходите от продажби за 2018 г. отново водещо място има вторичният сектор - 56% от общия им обем. Третичният сектор се доближава до този показател и заема 42% дял от общия обем на приходите от продажби.

При съпоставката на показателя *нетни приходи от продажби на 1000 д.* отново се онагледява догонващото развитие на общинската икономика.

Фигура №6. Нетни приходи от продажби в хил. лв. на 1000 д.

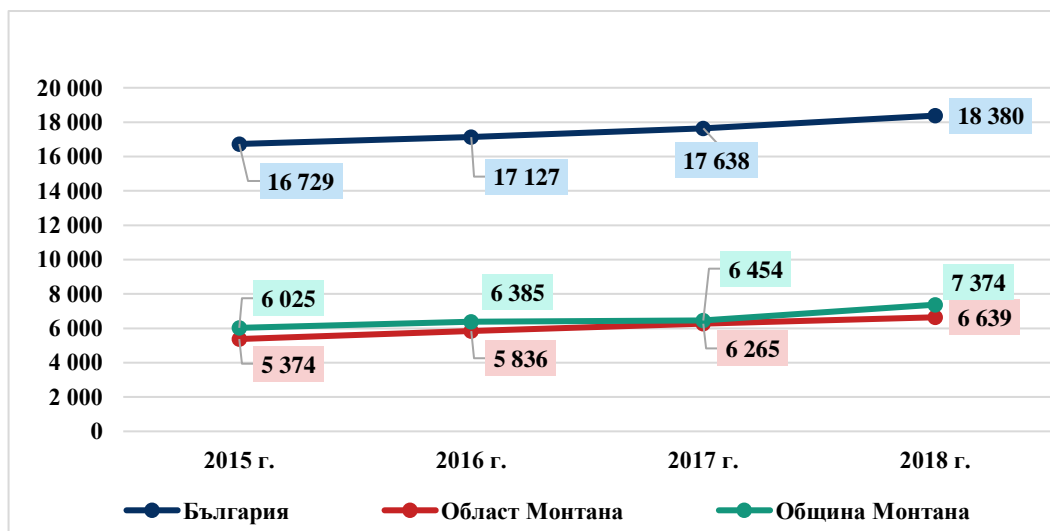

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Представа за *капитала на територията* на общината дават данните за размера на *дълготрайните материални активи (ДМА)*. Динамиката им показва относително нарастване в периода 2015-2018 г. от близо 20 млн. лв., след което следва покачване до 21 млн. лв. през 2018 г., а поради конфиденциални данни може да се направи извод само за разпределението им в Аграрният сектор, за който се наблюдава същата тенденция.

В съпоставката на показателя *дълготрайни материални активи (ДМА) на 1000 д.* се наблюдава подобно развитие като това на областта, но далеч по-ниско като стойности от страната.

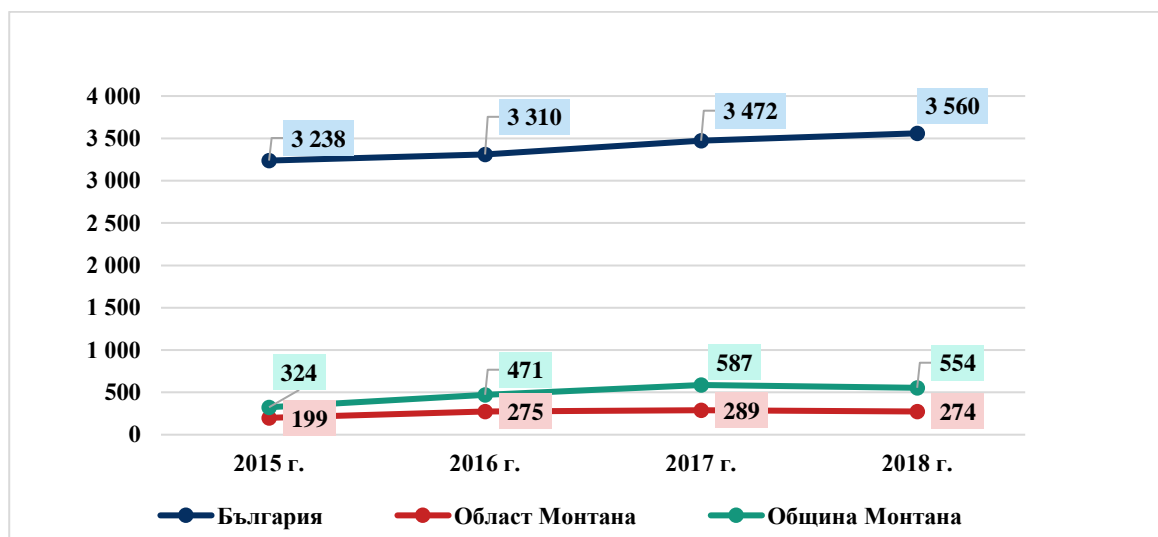
Фигура №7. Дълготрайните материални активи (ДМА) на 1000 д. в хил. лв.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

По отношение развитието на инвестиционната активност в общината определящи са показателите *чуждестранни преки инвестиции* (хил. евро) и *разходи за ДМА* (хил. лв.). За първият от тях данните за територията на общината показват, че общината е основният генератор на инвестиции в областта с над 75% за 2018 г. темпът на нарастването им е приблизителен на този за страната и средния за областта. Инвестициите на човек са 2 пъти по-големи от средните за областта, но още в пъти по-малки от средните в страната.

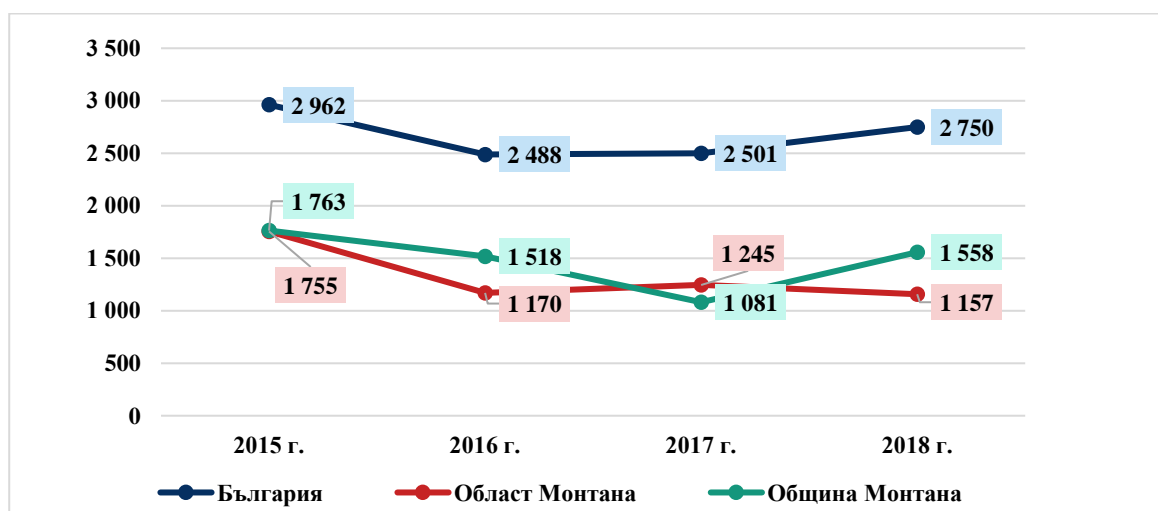
Фигура №8. Чуждестранни преки инвестиции (в хил. евро) на 1000 души

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

За втория показател - РДМА също се наблюдава тенденция на нарастване в периода 2015-2018 г. За съпоставка с областта и страната е използван показателя *разходи за ДМА (хил. лв.) на 1000 души*. РДМА на 1000 д. от населението на общината за 2018 г. се доближават и надминават в някои години средните стойности на областно ниво, но все още са далеч по-ниски от средните са страната. Това се дължи на факта, че в последните години местният бизнес отделя значителни финансови ресурси за инвестиции за подобряване на съществуващите и/или създаване на нови производствени мощности, както и на намаляване на броя на населението.

Фигура №9. Разходи за ДМА (хил. лв.) на 1000 души

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

На територията на общината се наблюдават различни видове по големина предприятия, като най-голям брой са тези до 9 заети средно списъчен брой и малки от 10 до 49 заети лица предприятия. Големите и средни предприятия заемат едва 2% от общия брой на предприятията.

Таблица №5. Брой микро, малки, средни и големи предприятия

Вид предприятия	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Общо	2 335	2 344	2 338	2 352
Микро до 9 заети	2 129	2 138	2 135	2 161
Малки от 10 до 49	166	168	164	154
Средни от 50 до 249	33	32	33	30
Големи над 250	7	6	6	7

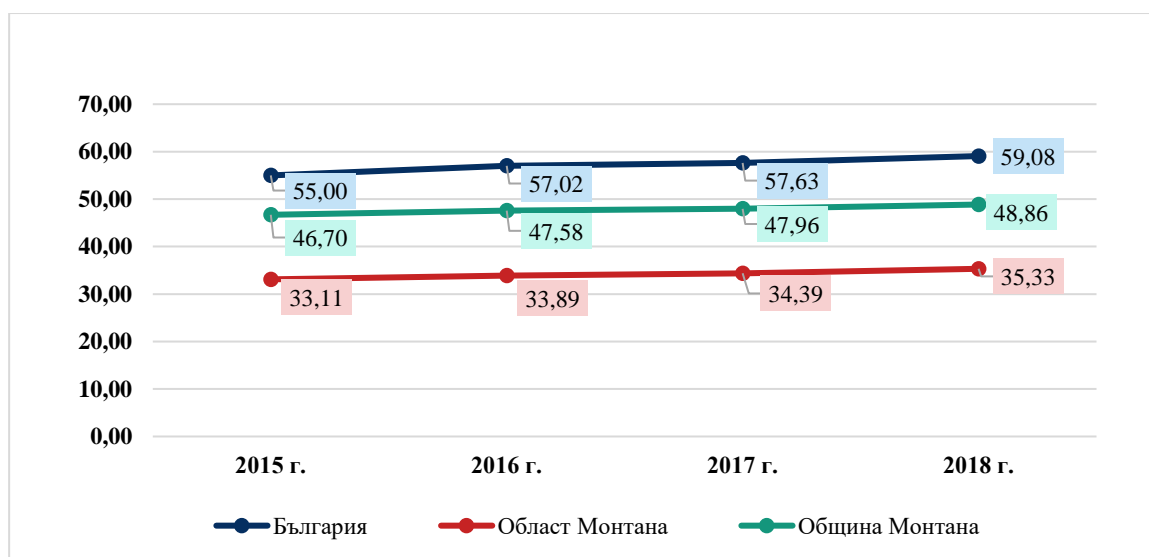
„-“ Няма случай

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Изводи за предприемаческата активност на населението ни дава показателя *брой на предприятията на 1000 д.*

Според официалните данни, през 2015 г. на 1000 човека от общината се падат по 46,7 предприятия. Вследствие на демографските процеси през 2018 г. показателят се покачва до 49 предприятия на 1000 д. По този показател общината е над средните нива за област Монтана и под тези за страната.

Фигура №10. Брой на предприятия на 1000 д.

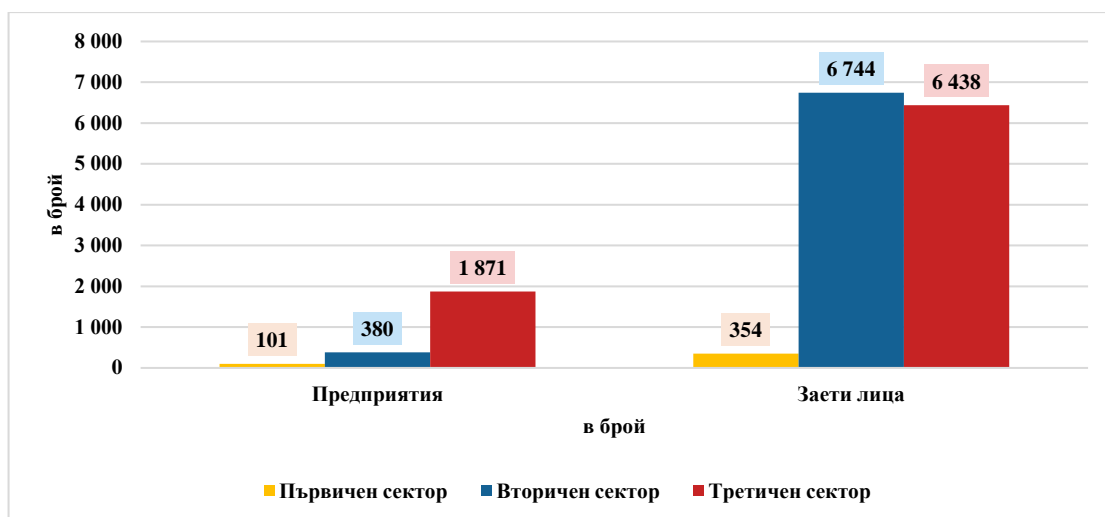

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

2.3. Секторна икономическа характеристика на община Монтана

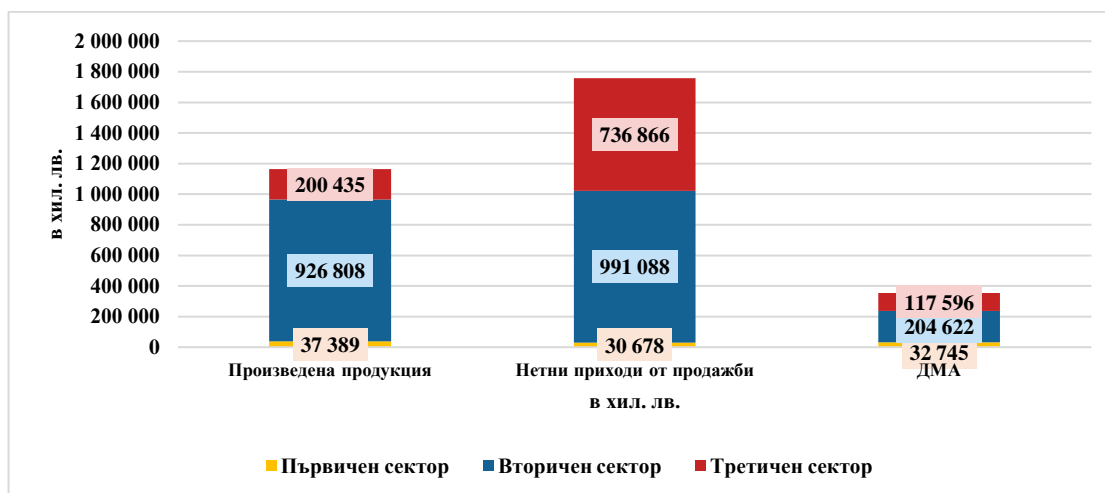
В общината като основен икономически двигател се определя индустрията, следвана от сектора на услугите, а аграрният сектор е с маловажно значение, както е представено на фигурите по-долу:

Фигура №11. Дял на приноса на икономическите сектори в общинската икономика по избрани показатели I за 2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Фигура №12. Дял на приноса на икономическите сектори в общинската икономика по избрани показатели II за 2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

От представените данни се наблюдава превъзходство на третичния сектор при броя на предприятията, което се обяснява и с това че в сектора на услугите е по-лесно да се стартира самостоятелен бизнес, тъй като е необходим предимно човешки ресурс за осъществяване на дейността, докато в промишлеността са необходими значителни инвестиции в ДМА и оптимизиране на останалите разходи за персонал и други.

ПЪРВИЧЕН СЕКТОР

В първичния икономически сектор се включва добиването на суровини за преработване, като добиване на полезни изкопаеми, земеделие, дърводобив, лов и риболов, солодобив.

Първичният (аграрен) сектор е с третостепенно значение за развитието на общината.

Селско стопанство

Земеделските територии обхващат 72,4% от територията на общината, а горските територии са 13,4%. По данни на НСИ за 2018 г. в сектора работят 101 предприятия, които са произвели продукция за 1 165 млн. лв. Това представлява 3,2% от произведеното в общината.

Секторът допринася с 1,7% (30 678 хил. лв.) от нетните приходи от продажби и 2,6% (354 бр.) от заетите лица. Представените данни определят незначителната роля на сектора в общинската икономика.

Динамика на регистрираните земеделски стопанства в община Монтана в периода 2015-2016 – 2018-2019 г. е представено по-долу:

Таблица №6. Справка за регистрирани земеделски стопани по реда на Наредба 3/1999 за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани

Стопанска година	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019
Общ брой зем. стопани обработващи площи и отглеждани животни, регистрирани по реда Наредба 3/1999	452	444	409	399
Площ на обработваемата земя (дка), включена в анкетни формуляри по Наредба 3/1999	210 798	223 024	224 562	225 757
Брой зем. стопани регистрирани с животни по Наредба 3/1999	171	161	157	122

Източник: Областна служба „Земеделие“ - гр. Монтана

Данните представят увеличение на обработваната площ и намаление на броя на регистрираните земеделски стопани до 2017/2018 г., което говори за окрупняване на земите и създаване на по-големи стопанства. Окрупняването на земеделските стопанства и използването им под формата на аренда от малко на брой производители (в съчетание с висококачествената техника) извежда икономическата база за функциониране и развитие на населените места, което увеличава безработицата, особено сред нискоквалифицираната част от населението в общината.

Таблица №7. Размер на засети площи с основни земеделски култури в община Монтана за периода 2014-2019 г. в дка

Стопанска година	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Пшеница	82 761	73 500	76 095	67 940
Ечемик	2 650	2 445	3 735	1 230
Тритикале	1 140	700	910	1 680
Маслодаен слънчоглед	53 800	68 379	79 300	63 075
Царевица за зърно	18 500	27 212	25 000	19 300
Маслодайна рапица	6 246	940	5 300	500
Лозя - винени	570	570	1 290	1 290
Ябълки	662	662	662	662
Праскови		22	22	22
Кайсии		12	12	12
Вишни	118	118	118	118
Общо	166 447	174 560	192 444	155 829

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ - гр. Монтана

Данните показват, че специализацията на общината в растениевъдството е свързана с отглеждане на зърнено-хлебни, зърнено-фуражни и технически култури. Размерът на площите засети със зърнено-хлебни култури (пшеница) бележи нарастване за последната стопанска година. От маслодайните култури, освен към маслодайния слънчоглед, определен интерес има и към маслодайната рапица. Рапицата обаче много изтощава почвите и може да се засява през 1-2 години, както е представено и от данните. В общината има частни животновъди, които отглеждат предимно едър рогат добитък. Те са обезпечени с фураж собствено производство, което намалява себестойността на животинската продукция и повишава качеството ѝ.

Данни за броя на отглежданите животни са представени по-долу. От тях може да се направи извод, че като цяло намалява броят на отглежданите животни с изключение на броя на биволите, които нарастват.

Таблица №8. Справка за броя на животните в община Монтана за периода 2014-2019 г.

Показатели	Мярка	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2019 г.
Говеда	бр.	2 734	2 501	3 898	2 453	1 749
Биволи	бр.	162	175	241	230	248
Овце	бр.	4 125	4 490	4 490	3 190	3 082
Кози	бр.	3 485	3 444	3 444	589	491
Свине	бр.	4 569	3 128	2 743	2 824	1 267
Птици	хил. бр.	299	351	147	84	62
Пчелни семейства	бр	212	249	100	20	51

Забележка: Данните са актуални към 31.12. на съответната година.

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ Монтана, 2020 г.

Задържащ фактор за повишаване на себестойността на произвежданата продукция, както подобреното качество на растениевъдната и животновъдна продукция, е недостатъчната нова високоефективна техника. Задържащ елемент за развитието на животновъдството са въведените високи санитарни норми. Не по-маловажен фактор са и недостатъчните инвестиции и липсата на възможност за рамкови договаряния на групи производители с преработващите предприятия.

Важна роля за стабилизиране на подотрасъла има развитието на животновъдство, базирано на местни породи, фуражи и пасища, развитие на фуражното растениевъдство, както и развитие на пчеларството, които да се оформят като суровинна база за местната преработваща хранително-вкусова промишленост.

Горско стопанство

Горите и горските територии от община Монтана се стопанисват и управляват от Държавно горско стопанство (ДГС) „Монтана“, носещо името на град Монтана, който е административен център, седалище и на самото стопанство. Общата площ на горските територии на ДГС „Монтана“ е 16 498 ха. В границите на стопанството попадат две общини - община Монтана и община Бойчиновци. Общата площ на горите и горските територии в община Монтана е 10 055.1 ха, или 60.9% от площта на ДГС „Монтана“ и 15.0% от територията на общината. Горските територии в общината са разположени на част от Западния Предбалкан - хълмиста предпланинска част на Стара планина (Широка планина и Веренско бърдо) обхващаща селата: Белотинци, Виноще, Войници, Горна Вереница, Долна Вереница, Клисурица с площ 5371.5 ха или 53.4% от горите и горските територии. Останалите територии по селища са разположени в Дунавската хълмиста равнина.

По данни на ДГС „Монтана“ разпределението на горските територии в община Монтана по вид гори, изразено в %, е:

- Издънкове гори за превръщане в семенни - 64%;
- Нискостеблени гори - 20%;
- Иглолистни култури - 14%;
- Широколистни високостеблени - 4%.

В района на ДГС „Монтана“ преобладават билките, разпространени в равнинните и предпланински месторастения. Голяма част от тях са характерни за цялата страна, а сравнително малко са видовете с локално разпространение (блатно кокиче, ефедра, блян, чувен). Много от билките са популярни (бял равнец, риган, жълт кантарион, маточина, мента и др.) сред местното население и съществуват традиции в събирането и използването им.

Горското стопанство е стратегически резерв за развитието на дейности като туризъм, дърводобив и дървопреработване, лов и риболов, рационално и екологосъобразно ползване на

диворастящи билки, горски плодове, гъби и т.н. Развитието на дейностите, свързани с възпроизводството, ползването и опазването на горите, създава работни места за част от населението на общината.

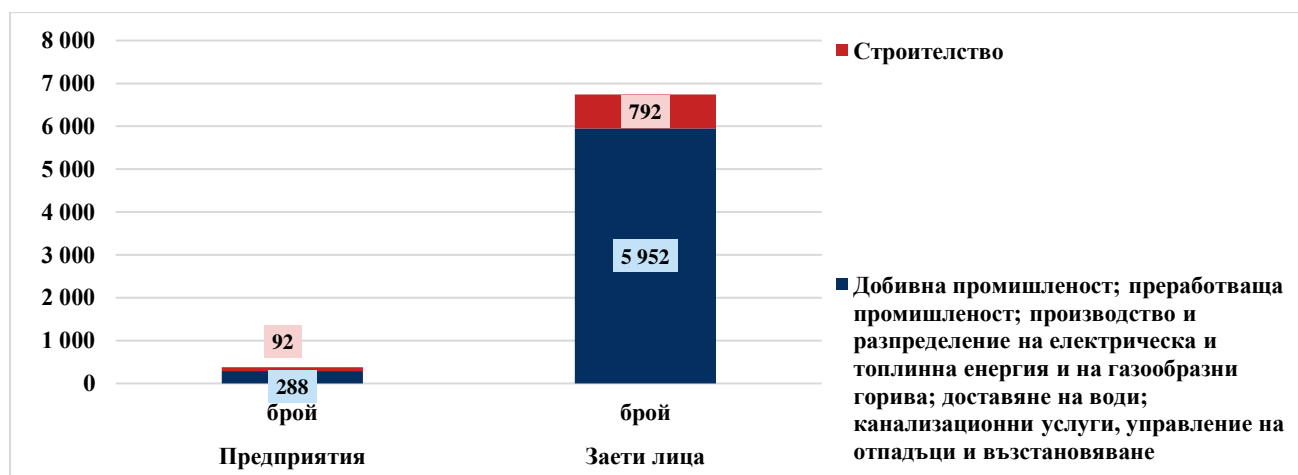
Горите в общината и района имат социално-хигиенни, защитно-водоохранни, противоерозионни и здравно-украшни функции. Горите предпазват прилежащите земи от развитието на ерозионни процеси и увеличават плодородието им. Горите подобряват климата, акумулират големи количества от падналите дъждовни води и намаляват скоростта на водния отток, с което и предпазват почвата от ерозия.

ВТОРИЧЕН СЕКТОР

Вторичният икономически сектор или индустриалният сектор, включва икономическите сектори, които създават завършен, използваем продукт: продукция и конструкция.

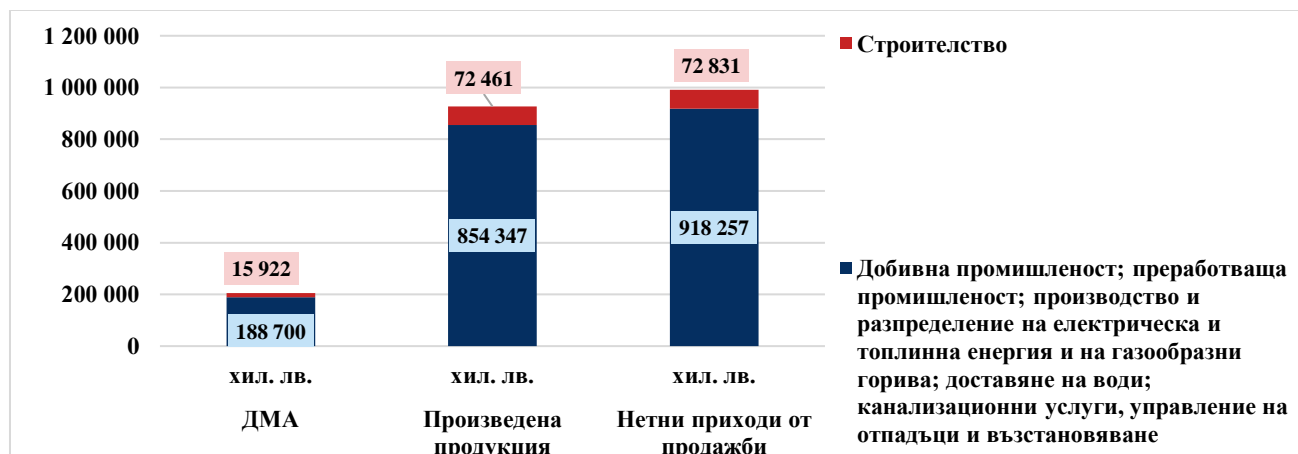
Вторичният сектор („Индустрия“) е най-силно развит в община Монтана. Данните за икономическите дейности от промишлеността са обединени от НСИ в периода 2015-2018 и затова фигурата по-долу представя общо промишлеността и строителство, което е част също от Вторичния сектор по приноси по основни икономически данни.

Фигура №13. Приноси във Вторичния икономически сектор по брой и заети лица в нефинансовите предприятия за 2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Фигура №14. Приноси във Вторичния икономически сектор по ДМА, Произведена продукция и Нетни приходи от продажби за 2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Икономическите дейности от промишлеността придават по-голям принос за Вторичния сектор отколкото строителството във всички изследвани показатели.

Динамиката в периода 2015-2018 г. за обединените стойности на промишлеността и за строителството е представена по-долу.

Таблица №9. Динамика на промишлеността в община Монтана в периода 2015-2018 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2015 г.	301	692 007	700 173	5 717	158 094
2016 г.	295	756 036	710 338	5 690	167 335
2017 г.	293	785 644	822 949	5 707	165 495
2018 г.	288	854 347	918 257	5 952	188 700

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните представят подобни характеристики като в общото икономическо развитие, а именно: нарастване на ДМА, произведената продукция, нетните приходи от продажби и заетите лица при намаляване на броя на предприятията.

Таблица №10. Динамика на строителството в община Монтана в периода 2015-2018 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2015 г.	98	73 506	73 962	904	17 306
2016 г.	97	68 481	67 264	797	16 645
2017 г.	93	56 894	55 888	826	15 781
2018 г.	92	72 461	72 831	792	15 922

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните представят относително влошаване на показателите за сектора, като при всички показатели стойностите за 2015 г. са по-благоприятни от тези за 2018 г.

В представения по-горе анализ бе показано, че община Монтана допринася с 68,9% от произведената продукция в областта. Данните, характеризиращи отделните икономически дейности в промишлеността, са налични само за областно ниво и с оглед на големия принос на общината в този дял е представена и тази характеристика в динамичен план.

Таблица №11. Продукция на промишлените предприятия по икономически дейности в област Монтана в периода 2014-2018 г. в хил. лв.

Продукция на промишлените предприятия	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Общо	801 821	879 871	941 091	987 123	1 064 608
Добивна промишленост	18 335	15 250	2 607	4 702	3 059
Преработваща промишленост в т.ч.	755 683	838 068	906 322	946 055	1 023 850
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	98 015	116 772	125 116	127 486	134 623
Производство на текстил и облекло; обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм	44 777	37 808	37 311	40 230	38 219
Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност	13 035	16 391	16 540	17 083	18 485
Производство на кокс и рафинирани нефтопродукти	0	0	0	0	0

Продукция на промишлените предприятия	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Производство на химични продукти	..	104	0
Производство на лекарствени вещества и продукти	0	0	0	0	0
Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини	20 904	22 206	20 799	20 155	20 863
Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване	158 406	168 894	187 723	220 271	196 810
Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти
Производство на електрически съоръжения
Производство на машини и оборудване с общо и специално предназначение	..	10 878	13 982	16 897	40 139
Производство на превозни средства	141 822	161 657	172 717	200 162	..
Производство на мебели, производство, неклассифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване	24 306	31 561	35 193	36 618	63 656
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	20 313	23 758	24 601
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	11 849	12 608	13 098

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните показват, че над 96% от промишлената продукция се произвежда от предприятията в икономическата дейност преработваща промишленост, а останалите дейности: добивна промишленост, енергетика и ВиК допринасят с незначителен дял. В динамичен план пък могат да се направят следните изводи:

- намалява стойността, съответно приноса, на добивната промишленост за периода;
- увеличава се устойчиво произведената продукция на преработващата промишленост;
- увеличават се стойностите за енергетиката и за ВиК.

Поради важността на икономическата дейност преработваща промишленост и нейните поддейности е представена фигура с относителните ѝ дялове за 2018 г. за област Монтана, от която могат да се изведат и основни изводи за промишленото производство в община Монтана.

Визуализирано е как 50% от произведената продукция е за производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти, електрически съоръжения и превозни средства; следвана от производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване с 19% и от производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия с 13% от произведената продукция.

Фигура №15. Продукция на промишлените предприятия от преработващата промишленост в област Монтана за 2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

ТРЕТИЧЕН СЕКТОР

Третичният икономически сектор е съвкупността от отрасли и дейности с голямо социално значение. В него се извършват услуги, задоволяващи потребностите на хората. С най-голямо значение са отраслите: транспорт, търговия, туризъм, образование, наука, здравеопазване и други социални сфери, комуникации, съобщения.

Данни за произведената продукция по икономически дейности за 2018 г. в относителен дял са представени на следващата фигура.

С най-голям дял се откроява търговията с 41%, следвана от транспорта с 21% и здравеопазването и социалната работа с 15%. Приносът на туризма, отчитан от НСИ като „Хотелиерство и ресторантьорство“ е едва 5%.

Фигура №16. Произведена продукция по икономически дейности в икономическия сектор „Услуги“ за 2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Търговия

В общината тази икономическа дейност е определяща в третичния сектор. Данните на НСИ за 2018 г. показват, че в отрасъла са 42% от общия брой на предприятията, 22% от заетите лица, с принос от 35% от нетните приходи от продажби, 13% от ДМА и 7% от произведената продукция. Динамиката в периода 2015-2018 г. за обединените стойности на търговията е представена по-долу.

Таблица №12. Динамика на търговията в община Монтана в периода 2015-2018 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2015 г.	991	66 875	473 671	2 963	34 321
2016 г.	993	74 366	501 534	3 025	35 810
2017 г.	988	72 288	523 298	3 037	42 710
2018 г.	987	81 887	614 978	3 030	46 309

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните представят подобни характеристики като в общото икономическо развитие, а именно: нарастване на ДМА, произведената продукция, нетните приходи от продажби и заетите лица при минимално намаляване на броя на предприятията.

Транспорт

Това е вторият по важност отрасъл при третичния сектор в рамките на общинската икономика. Данните на НСИ за 2018 г. показват, че в отрасъла са 5% от общия брой на предприятията, 5% от заетите лица, с принос от 3% от нетните приходи от продажби, 5% от ДМА и 4% от произведената продукция.

Динамиката в периода 2015-2018 г. за обединените стойности на търговията е представена по-долу.

Таблица №13. Динамика на транспорта в община Монтана в периода 2015-2018 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2015 г.	110	36 255	36 587	490	12 661
2016 г.	114	35 834	35 576	519	15 896
2017 г.	121	38 314	39 400	570	15 888
2018 г.	128	42 712	43 287	605	16 478

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

От данните може да се направи извод, че това е отрасъл, за който всички показатели представят растеж в т.ч. броя на предприятията, което се различава с тенденцията на общинско ниво.

Туризм. Туристически ресурси и потенциали

Община Монтана не е популярна туристическа дестинация в Северозападен регион в сравнение с други общини като Плевен и Ловеч, а в областта е на второ място по посещения след община Вършец. В града има регионален музей, в който са съхранени находки от най-древната история на града - енеолита, която включва колекция от различни предмети от периода. Освен това има и експонати от времето на траките, периода на Римската империя и средновековието. В град Монтана се провеждат международни културни събития като Международен конкурс за детска рисунка „Тъпан бие, хоро се вие“ – Монтана, Празници на духовите оркестри „Дико Илиев“ – Монтана, Международен фолклорен фестивал – Монтана. В град Монтана се провеждат и събития с национално значение като Детски национален фолклорен конкурс „Напеви от Северозапада“, Национален конкурс за създаване на нови творби за духов оркестър – Монтана и Национален пленер по малка пластика и живопис. В града е седалището на общински младежки дом, в който се развиват различни сфери на културния живот. В регистъра на туристическите фестивали и събития не са вписани прояви в другите населени места на общината.¹

В регистъра на Министерство на туризма като туристическа атракция е вписано единствено: Антична крепост Калето.²

Монтана е част от европейското културно пространство като най-близкият до Западна и Централна Европа стратегически и граничен район в историческото му развитие. Монтана е бил граница на Римската империя, на Източно-римската империя/Византия, на Българската средновековна държава, на Османската империя с интензивни връзки със Западна Европа. Тезата е потвърдена и в Националната концепция за пространствено развитие - НКПР 2013-2025 - като част от Западното териториално културно пространство - отворено към европейските културни пространства, включващо обобщено темите:

- „Античност“ - потенциал за развитие на културния туризъм са римските градове и крепости - по линията на стратегическия римски път, преминаващ през Монтана-Белоградчик-Кула-Видин, свързващ Долни Дунав с Рим и Виа Траяна (Одрин (Hadrianopolis) - Пловдив (Philippopolis) - Сердика - Видин));
- „Българско Средновековие 9-14 в.“;
- „Късно Българско Средновековие 17-19 в.“;

¹ По данни от „Регистър на туристическите фестивали и събития“, достъпен на <http://rta.tourism.government.bg/TFRegister.aspx>

² По данни от „Регистър на туристическите атракции“, достъпен на <http://rta.tourism.government.bg/TARegister.aspx>

- „Византия“;
- „Европа и Османската империя 14-19 в.“;
- „Традиционна архитектура, традиции и обичаи“;
- „Необарок“, „Неокласицизъм“, „Сецесион“, „Романтизъм“, „20 в. Интернационализъм и модернизъм“, „20 в. Тоталитарна архитектура, изкуство, символи“;
- „Християнско изкуство“;
- „Природни и култови феномени“.

Възможности за развитието на туризма би създадо и обвързването с преминаващите през територията европейски Дунавски културен маршрут, Европейски пътища на еврейското наследство, Зеления пояс - най-дългата хабитатна верига в Европа, Западния трансбалкански културен коридор.

В резултат от проекта на Община Монтана „Непознатият Северозапад“ по програмата ТГС България-Румъния, се предвижда развитие на лесопарк „Калето“ и „Зелен Коридор СТООВЦИ“ (с. Смоляновци) като туристически дестинации, създаване на регионална асоциация за развитие на туризма и план за развитие на туризма, разработване на интерактивни програми за привличане на туристи и маркетингови материали, обучение на предприемачи, осигуряващи туристически услуги, гидове, музейни работници.

Градът разполага с добре развита мрежа от хотели и ресторанти, което представлява добра основа за бъдещо развитие на туризма на основата на НКН на общината, а и представлява възможност за ползване от посетители и туристи от съседни на Монтана общини с не така развита хотелска и посетителска база и ограничен кадрови потенциал (въпреки че съвременните тенденции са към създаването на все по-малко съсредоточени, т.е. местни възможности за леглова база). **Монтана може и би трябвало да се възползва от средишната си позиция в района и да насочи усилията си към туристическа логистика и за съседните общини.**

На територията на община Монтана в ОУПО е отразен преминаващия през нея Западен трансбалкански културен коридор.

В Западния трансбалкански културен коридор се включват културните ценности на територията на община Монтана, включително тези най-значителни, които в най-висока степен са експонируеми и социализирани (или е възможно да бъдат такива в близък период от време), и имат най-значителен потенциал - като Античният град Кастра ад Монтанезиум (Castra ad Montanesium), Монтана; Римският кастел, с. Смоляновци; Античното селище, с. Сумер; Античната крепост, м. Перунград, с. Вирове; античните обекти в с. Долно Белотинци и с. Д-р Йосифово, Антично селище, римска военна адм. сграда, гробница в с. Горна Вереница и др.

Използването на потенциала на територията по отношение на материалните и нематериалните културни ценности във връзка с онези на съседни територии е от особено значение за развитието на културния туризъм, като се базират на връзките на римските градове и крепости - по линията на стратегическия римски път, преминаващ през Кастра ад Монтанезиум (Castra ad Montanesium) Монтана, който свързва дунавските крепости при Белоградчик (Timacium Majus) - крепостта Кастра Мартис (Castra Martis) при Кула – Бонония (Bononia) (Видин) - Алмус (Almus) (Лом) - Рациария (Colonia Ulpia Traiana Ratiaria) (Арчар) - Ескус (Oescus) до дн. с. Гиген (лат. Oescus/Oscius (Искър)) - Conbustica (при с. Кладоруб) по Долни Дунав с Рим и с Виа Траяна (през Сердика (Ulpia Serdica), Филипополис (Philippopolis) (Пловдив) и Адрианополис (Hadrianopolis) (Одрин), които също са част от Западна

трансбалкански културен коридор. В таблицата по-долу са изброени най-близките обекти по линията на стратегическите римски пътища в района.

Пренасяйки предишна оценка и планирани действия от общинския план, може да се препотвърди и едно от стратегическите направления за развитие на общината и в новия планов период - „развитие на устойчив туризъм“. Туристическият потенциал на община Монтана е съхранен и следва да се пренесе в новата ѝ стратегия като съществен ресурс за развитие. Развитие във всички изброени проблемни насоки. Развитие, насочено към всички възможни форми на туризъм - културен, конферентен, спортен, селски, ловен, риболовен. Набелязаното и многократно мотивирано развитие ще стане възможно само след преодоляване на „местния егоизъм“ (всяка община се стреми да развие собствен продукт). Необходима е единна областна, дори регионална туристическа стратегия и координирана програма с приоритизирани намеси.

Стопанска оценка

В град Монтана функционират 8 хотела, като повечето от тях имат звездна категория 1-2 звезди. Има един тризвезден и един четиризвезден хотел. Като цяло туристическата инфраструктура е достатъчна да задоволи нуждите на посетителите на града. Основни данни за дейността им е представена по-долу:

Таблица №14. Основни показатели за туризма в община Монтана за периода 2015-2018 г.

Основни показатели за туризма	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Места за настаняване - бр.	8	9	8	8
Легла - бр.	328	338	328	328
Легла-денонощия - бр.	114 460	121 278	119 214	118 090
Стаи - бр.	176	180	175	175
Реализирани нощувки - бр.	12 226	13 606	13 314	15 712
Пренощували лица - бр.	8 561	9 216	9 799	12 242
Приходи от нощувки - лв.	563 286	574 841	621 854	742 345

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Като дял от областта за 2018 г. може да се направи следния извод:

Предприятията в отрасъла, който НСИ отчита като „Хотелиерство и ресторантьорство“, са общо 125 бр. и са основно от ресторантьорството с 522 д. заети лица за 2018 г. По отношение на произведена продукцията и нетните приходи от продажби – тя носи незначителен дял – под 1% от общия за общината. Динамиката на отрасъла е представена по-долу:

- в общината се намира втората по големина леглова база в областта – 26%;
- общината е и на второ място след община Вършец по реализирани нощувки – 22%; пренощували лица – 35% и приходи от нощувки – 34%.

Таблица №15. Динамика на хотелиерството и ресторантьорството в община Монтана в периода 2015-2018 г.

Показател / Година	Предприятия - брой	Произведена продукция – хил. лв.	Нетни приходи от продажби – хил. лв.	Заети лица - брой	ДМА – хил. лв.
2015 г.	122	7 604	10 089	516	6 307
2016 г.	134	7 895	11 297	549	4 388
2017 г.	126	8 400	11 072	502	4 082
2018 г.	125	9 816	12 839	522	7 872

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните сочат за колебания в развитието на сектора, но въпреки това показателите за 2018 г. са по-благоприятни от тези през 2015 г.

Град Монтана разполага с добре развита мрежа от хотели и ресторанти, потенциал за развитието на туризма, вкл. и в съседни на Монтана общини. Туристическият потенциал на община Монтана е съхранен и е съществен ресурс за развитие за различните форми на туризъм – културен, конферентен, спортен, селски, ловен, риболовен. ОУПО Монтана не предвижда конкретни разширения на териториите за туризъм, но предвижда на територията на (едно от) летищата, евентуално на терени, на които може да се смени предназначението, поради изчерпване на досегашните им функции да се развият спортни дейности, които могат да бъдат обект и на специфичен спортно-туристически интерес, особено в аспекта на търсене на нови и най-различни възможности за краткотраен младежки, семеен отдых, спортуване на хората в активна възраст или на онези, които са в пенсионна възраст и т.н. Особената ценност на ландшафта в съчетание с културните ценности на територията, потенциала за специфични спортни дейности, вкл. различни форми на екстремн спорт, представлява потенциал за създаване и на зони за ваканционен отдых.

2.4. Бизнес инфраструктура и основни предприятия

Основните предприятия, формиращи икономическото развитие, се намират в град Монтана и са от сектора на преработващата промишленост. Те са разположени в две индустриални зони. Основната промишлена зона се намира в североизточната част на града и заема около една трета от градската зона. Втората индустриална зона е значително по-малка и се намира на изток от града.

По отрасли предприятията са:

Електротехника:

- „Монбат“, гр. Монтана, ул. „Индустриално“ № 76. Водещо предприятие в град Монтана, водеща фирма в производството на акумулатори и стартерни батерии;

Машиностроене:

- „Ава Спорт“, гр. Монтана, ул. „Захари Стоянов“ № 44 – производство на пара- и делтапланери;
- „Крос“, гр. Монтана, ул. „Индустриална“ № 34 - специализирана в производство на велосипеди, които се изнасят основно за Европейския пазар, включително Великобритания, Холандия, Русия, Финландия, Гърция, Сърбия и Македония;
- „Мир“ АД, гр. Монтана, ул. „Индустриална“ № 44 - специализирано в производство на гумено-лентови транспортъори, метални конструкции и платформи, ролганги и ролгангови пътища, машини, арматурни дворове и строителни подеминици, филтри - съобразени с изискванията за опазване на околната среда.

Дървообработване:

- „Ирели“ ООД, гр. Монтана, Нова промишлена зона – производство на играчки от дърво;
- „Арсов 90“ ЕООД, гр. Монтана, фабрика за преработка на дървен материал - производство на продукти от бук - букови дъски първо качество, буков паркет и букови шезлонги.

Хранително-вкусова промишленост - представена от 14 фирми.

Текстилна промишленост:

- „Май“ АД, гр. Монтана, ул. „Индустириална“ № 6 – производство на дамски облекла. Фирмата работи за износ за Франция, Германия, Белгия, Великобритания, Италия и Холандия.

Обувна промишленост:

- „Мас“ ЕООД, гр. Монтана, ул. „Индустириална“ № 8 – производство обувки. Фирмата е собственост на чуждестранен инвеститор от Италия.

Производство на полимери:

- ЕТ „Иван Василев - Вибрострой 99“, гр. Монтана, ул. „Искър“ № 7 - предмет на дейност производство и продажба на всички видове бетонови и полимерни изделия. С годините фирмата натрупва опит и разширява дейността си в сферата на бетоновите изделия. Произвежда над 100 изделия.

- „Меткар“ АД, гр. Монтана, ул. „Индустириална зона“ - производство на опаковки от полиетилен-терафалт и полистирол; производство на бутилки за бира и олио.

Производство на хартия и картон:

- „Илиева 2003“ ЕТ, гр. Монтана, жк „Главиница“

Производство на основни метали:

- „БКК 95“ ООД, гр. Монтана, ул. „Иван Давидков“ № 2. Фирмата произвежда метални изделия и части за мебели. Доставчик на мебелната фирма ИКЕА. 90% от продукцията на металните изделия и компоненти, която „БКК 95“ ООД произвежда, се реализира на пазарите в страни от Европейския съюз и Северна Америка. Фирмата разполага с три производствени площадки, общата площ на които е над 75 000 квадратни метра. Във фирмата работи екип от квалифицирани специалисти с опит и стаж, които са двеста и пет души. „БКК 95“ ООД е дългогодишен търговски партньор на редица международни компании, благодарение на своята последователност в предлагането на продукти и услуги с изключително високо качество. Компанията е създавала търговски взаимоотношения с водещи компании в мебелната индустрия, като шведския гигант ИКЕА, скандинавските фирми Martela AB, Totebo AB, Scapa AB, Spaljisten AB и немските Maja Werk GmbH и HMW Moebel GmbH.

- „Берг – Монтана Фитинги“ ЕАД, гр. Монтана, ул. „Индустириална зона“. Частно дружество с чуждестранно участие (Испания). Фитинги, ковък чугун, детайли от легирани чугуни и стомана. Сертификат по ISO 9001. Фирмата произвежда галванизирани и чугунени тръбни фитинги за износ в страните от Европейския съюз. Един от водещите работодатели в гр. Монтана.

- „Балкан“ АД, гр. Монтана, ул. „Парта“ № 12. Дружеството е специализирано в проектиране и производство на метални изделия, търговско обзавеждане и складови съоръжения, мрежести и плътни палети, всякакъв вид тръбни и телени конструкции. Разположено на площ от 22 300 кв. м, от които 16 000 кв. м застроена площ. Фирмата разполага с 6 000 кв. м свободна незастроена площ.

Производство на строителни материали:

- „Монт Пигмент“ ЕООД, гр. Монтана, бул. „Трети март“ № 222. Производство на строителни материали, елементи, конструкции, производство на фаянсови и керамични материали и изделия за строителството.

- „Триада инженеринг“ ООД, гр. Монтана, ул. „Пейо Яворов“ № 1. Основен предмет на дейност проектиране, производство и монтаж на метални конструкции.
- „Метал строй инженеринг“ ЕООД, гр. Монтана, бул. „Трети март“ № 147 А. Производство и монтаж на метални конструкции, търговия със строителни материали.

Керамична промишленост:

- „Керамик Инвест“, гр. Монтана, бул. „Трети март“ № 222 – строителни материали, фаянс, гранитогрес. Производство на теракотени и фаянсови плочки, произведени с висококачествено покритие и продавани на националния и европейския пазар.

В другите населени места промишлеността е представена от:

- Фабрика за слънчогледово масло, с. Доктор Йосифово, в имот № 1, масив 139, местност „Заешко поле“;
- Фабрика за производство на луксозно дамско и мъжко бельо и бански костюми, с. Долна Вереница, собственост на фирма „Престиж АКВА“ ООД, София. Продукцията е за българския пазар и за верига магазини „Кауфланд“. Фабриката е разкрила 100 работни места в селото. Към настоящия момент, освен работнички от селото, във фабриката работят и жени от селата Смолянвци, Виноще, Горна Вереница, Монтана и други населени места на общината;
- Производство на мляко и месо по екологични програми на фирма „Пента България“, с. Долна Вереница - продукцията се изнася в Германия;
- Производство на бетонови изделия - бордюри, плочки и други, с. Долна Вереница;
- Цех за преработка на колбаси, с. Виноще;
- Дърводелски цех за производство на европалети и заготовки, с. Виноще.

В гр. Монтана се намира и Технологичен парк. Регистриран е като **„Технологичен парк Монтана“ ЕООД - дружество, което е 100% собственост на община Монтана**. Паркът се простира на 85 дка, които вече са заети, а намеренията са за разширяване с още 100 дка. Обособените терени са закупени от общо шест компании. Направените вложения към 2018 г. достигат 15 млн. лв.

Идеята за този технологичен парк в града е базирана на дългогодишни предварителни проучвания и усилия от страна на местната администрация. През 2008 г. община Монтана печели партньорски проект с община Пирот – „Повишаване на бизнес сътрудничеството между България и Сърбия в трансграничния район чрез създаване на технологичен парк в Монтана“ по програма „Добросъседство“ България – Сърбия, компонент „Устойчиво икономическо развитие“ (програма ФАР-ТГС). Още при стартирането на тази програма за създаването на парка са вложени около 700 хил. лв. Изградени са административната сграда, част от централната инфраструктура и оградата на парка.

„Технологичен парк Монтана“ ЕООД е основан като общинска фирма през 2010 г. и оттогава реално започва дейността. През 2012 г. като наемател влиза фирма „Оптиком“, а през 2013 г. с тях е осъществена и първата сделка за продажба. Базата им в Монтана със застроена площ от 1200 кв.м е модерно оборудвана, изградена на собствен парцел с площ 7.5 дка. Тя разполага със съвременен сервиз за ремонт, обслужване и поддръжка на трактори и земеделска техника, в който работят висококвалифицирани специалисти и се извършват гаранционни и извънгаранционни сервизни дейности.

Финализирана е инвестицията на най-новият инвеститор, закупил земя в „Технологичен парк Монтана“ - плевенската „Агрола“ ООД. Дружеството изгражда търговско-сервизен център

с разгъната площ от около 1500 кв.м. Фирмата е закупила три терена с обща площ почти 13.5 дка, последният от които е подsigурил по-голямо лице към главния път. Фирмата се занимава с продажба и сервизно обслужване на селскостопанска техника и е регионален дилър на NEW HOLLAND за Северозападна България.

Най-големият и ключов чуждестранен инвеститор в парка и в община Монтана е швейцарското дружество „Палемонтех“ ЕООД, специализирано в производство на метални и мрежести палети. Техен е най-големият закупен терен с площ от 30.4 дка, от които застроената площ е малко над 5600 кв.м.

Друга компания, която стъпва в парка през 2015 г., когато закупува близо 18 дка, е „Мегатрон“. Базата им в Монтана е със застроена площ над 2500 кв. м, като фирмата има изградени и доста допълнителни съоръжения. Тя е официален представител за България на водещи световни производители като John Deere, KUHN, Doosan Infracore Construction Equipment, Bobcat.

През есента на 2016 г. фирма „РАПИД КБ“ ООД, която е водещ вносител на земеделска техника на българския пазар от световни производители като CLAAS, AMAZONE и др., открива филиала си в Монтана. Със застроена площ 2 230 кв.м той е втори по големина във фирмената структура.

Бизнесът на повечето от компаниите в парка е в областта на селското стопанство. Парцелите са изкупени от инвеститори от Швейцария, Австрия, Холандия, Испания.

Мястото на технологичния парк е атрактивно, защото е разположено на републикански път Монтана – Лом. Предоставени са всички възможности на комунална инфраструктура – водоснабдяване, канализация, електро- и газоснабдяване, телекомуникационни услуги.

Територията на парка е урбанизирана, с променен статут и това в значителна степен улеснява процесите по вземане на решение за закупуване, проектиране и строителство. Земята, която е общинска собственост, с решение на общинския съвет се предоставя за продажба на атрактивни цени с цел да бъдат привлечени инвеститори, които да разкрият работни места. Продажбите са реализирани на цени, по-ниски дори от тази на земеделската земя - между 15 и 17 лв. на кв. м без ДДС. За сравнение - земеделската земя в този район е на същата стойност, но в евро.

„Технологичен парк Монтана“ ЕООД предоставя допълнителни услуги по охрана, поддръжка, сметоизвозване и т.н. Досега търговското дружество е инвестирало в инфраструктурата на парка 650-700 хил. лв. Заложени за 2020 година средства в това направление са в размер на 300 хил. лв., с които общият ресурс, инвестиран в инфраструктурата на парка, ще доближи 1 млн. лв.

Средствата са осигурени от дейността на парка и са акумулирани от продажбата на терените, които се влагат изцяло в облагородяването и изграждането на инфраструктурата. „Овергаз“ пък е инвестирала в газификация на мрежата.

Към момента на територията на парка работят над 200 души, а местната фирма „Дикмонт“ ЕООД, Монтана, която търгува с подправки и други продукти и има производство на закуски и на хляб, е придобила терен от 1.5 дка и е изградила складови помещения и заведение за обществено хранене с цел обслужване на работещите и гостите на фирмите, които се намират на територията на Технологичния парк.

В средата на 2020 г. в гр. Монтана започна изграждането на втори технологичен парк в района на бившата камгарна предачница, който се намира по пътя Монтана - Враца. Вече има кандидати за два обекта - по 2,7 и 2,9 дка. Определената с Решение на Общинския съвет първоначална цена на един дка е 10 000 лв. Кандидатите, за да развиват бизнес в парка, купуват земята и строят обекти, свързани с производството им. Общината е длъжна да осигури инфраструктурата - път, ток, вода, газ.

2.5. Основни изводи

• Проблеми:

- Селското стопанство е с незначителен дял в икономиката на общината и с най-нисък потенциал за развитие на този етап;
- Недостатъчно развит туризъм, необходима реклама на общината по отношение на възможностите за отдих и най-вече спортен, културен и археологически туризъм.

• Предимства и потенциали:

- Община Монтана и по-конкретно град Монтана е основен икономически двигател на областта;
- Основен икономически двигател е промишлеността, която показва положително развитие в периода 2015-2018 г.;
- В град Монтана успешно е развит технологичен парк и са направени стъпки за създаването на втори такъв, с което общината може да стане Технологичен център на Северозападен район;
- Има възможност за реализиране на проект „Регионален иновационен център-Монтана“, разработен по линия на ОП „Иновации и конкурентоспособност“ (2014-2020), финансирането на които беше прекратено от Министерството на икономиката, поради насочване на ресурса в друго направление;
- Наблюдават се положителни тенденции в развитието и на отраслите от третичния сектор, които създават основния брой на предприятията и заетите лица;
- Развитие на сектора на услугите – предимно в туризма, хотелиерството и ресторантьорството, за да балансира и диверсифицира индустриалния сектор.

3. Развитие на социална сфера и човешките ресурси

3.1. Демографска характеристика

С оглед по-задълбочено проследяване на демографската ситуация в общината е направен анализ на основни демографски показатели за област Монтана и страната, за да могат по-лесно да се отчетат подобните тенденции и различията. За изготвянето на анализа е използвана актуална статистическа информация от справки от 2020 г., която по обработка е към 31.12.2019 г. от Национален статистически институт.

Обобщена демографска ситуация в област Монтана и страната

Към 31.12.2019 г. населението на област Монтана е 127 001 души, което представлява 1,8% от населението на страната и нарежда областта на 18 място по брой на населението. В сравнение с 2018 г. населението на област Монтана намалява с 2 636 души, или с 2,0%. Мъжете са 62 121 (48,9%), а жените - 64 880 (51,1%), или на 1000 мъже се падат 1044 жени. **Продължава процесът на застаряване на населението.** В края на 2019 г. лицата на 65 и повече навършени години са 33 660, или 26,5% от населението на област Монтана. В сравнение с 2018 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0,3 процентни пункта.

Общо за страната относителният дял на населението на 65 и повече навършени години е 21,6%. Най-висок е този дял в областите Видин (29,9%), Габрово (29,1%), Кюстендил – 27,7%. Общо в седем области, включително и област Монтана, делът на възрастното население е над 25,0%.

Към 31.12.2019 г. децата до 15 години са 17 295 или 13,6% от общия брой на населението на областта, като спрямо 2018 г. този дял остава непроменен. Делът на най-младото население в страната към края на 2019 г. е 14,4%, като най-нисък е в областите Смолян (11,5%) и Габрово (11,7%), а най-висок е в областите Сливен (18,5%) и Бургас (15,6%).

Общият коефициент на възрастова зависимост в област Монтана към края на 2019 г. е 67,0%, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по 1,5 лица в активна възраст. За сравнение през 2018 г. този коефициент е бил 66,2%. Това съотношение е по-благоприятно в градовете – 57,6%, отколкото в селата – 87,0%. Област Монтана е една от областите с най-неблагоприятно съотношение по този показател, като след нея са само областите Видин (72,4%), Габрово (68,8%), Ловеч (68,1%) и Плевен (67,2%), а най-благоприятно е то в областите София (столица) – 48,1%, Благоевград и Варна - по 52,6%.

Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура – под, във и над трудоспособна възраст. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват, както застаряването на населението, така и законодателните промени при определяне на възрастовите граници на населението при пенсиониране. За 2019 г. тези граници за населението в трудоспособна възраст са до навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месеца за мъжете. Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2019 г. е 70 624 души, или 55,6% от населението на област Монтана, като мъжете са 38 032, а жените - 32 592. Броят на трудоспособното население намалява с 1 493 души, или с 2,1% през 2019 г. спрямо предходната година. Към края на 2019 г. над трудоспособна възраст са 37 906 души, или 29,9%, а под трудоспособна възраст - 18 471 души, или 14,5% от населението на областта.

Към 31.12.2019 г. в градовете живеят 81 689 или 64,3%, а в селата – 45 312 или 35,7% от населението на областта. Към края на 2019 г. в област Монтана има 130 населени места, 8 града и 122 села. Най-големият град е областният център с население към 31.12.2019 г. 38 341 души.

В съответствие с административно-териториалното устройство областта е разделена на 11 общини. Неравномерно е разпределението на населението по общини на област Монтана. В 5 общини с население под 5 000 души живеят едва 13,2% от населението на областта. В същото време в община Монтана към края на 2019 г. живее 37,0% от населението на областта. Най-голяма по брой на населението е община Монтана (47 014), следват общините Лом (23 967) и Берковица (16 044). Най-малката община по брой на населението е Георги Дамяново - 2 151 д.

През 2019 г. населението във всички общини с изключение на община Якимово намалява спрямо 2018 г., като най-голямо е намалението в община Брусарци - с 2,6%, а най-малко - в община Бойчиновци - с 0,4%. В община Якимово населението през 2019 г. в сравнение с предходната година нараства с 28 души, или с 0,7%.

Таблица №16. Население в област Монтана по общини към 31.12.2019г.

Общини	Население към 31.12.2019 г. - брой	Население към 31.12.2019 г. – % от общото за областта	Прираст на населението - брой	Прираст на населението - %
Област Монтана	127 001	100,0	-2 636	-2,0
Берковица	16 044	12,6	-299	-1,8
Бойчиновци	8 090	6,4	-34	-0,4
Брусарци	4 200	3,3	-111	-2,6
Вълчедръм	8 286	6,5	-207	-2,4
Вършец	6 901	5,4	-134	-1,9
Георги Дамяново	2 151	1,7	-23	-1,1
Лом	23 967	18,9	-576	-2,3
Медковец	3 413	2,7	-87	-2,5
Монтана	47 014	37,0	-1 120	-2,3
Чипровци	3 066	2,4	-73	-2,3
Якимово	3 869	3,1	28	0,7

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Основните фактори, които влияят върху измененията в броя и структурите на населението са демографските процеси - раждаемост, смъртност и миграция.

През 2019 г. в областта са регистрирани 944 родени деца, като от тях 936 (99,2%) са живородени. В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 68 деца.

Коефициентът на обща раждаемост в област Монтана през 2019 година е 7,3‰, а през предходната 2018 г. - 7,7‰. За страната този коефициент за 2019 г. е по-висок - 8,8‰.

Броят на извънбрачните раждания в област Монтана през 2019 г. е 651 и представлява 69,0% от всички раждания. За страната делът на извънбрачните раждания за 2019 г. е 58,5%. В тази връзка в анализа не са проследени демографските процеси на брачност и бракоразводимост, тъй като те оказват все по-малко влияние на раждаемостта, както в национален и областен, така и в общински план.

Броят на умрелите в област Монтана през 2019 г. е 2 799 души, а коефициентът на обща смъртност – 21,8‰. Спрямо предходната година броят на умрелите намалява с 42, или с 1,5%. Нивото на общата смъртност продължава да е твърде високо. Област Монтана е една от областите в страната с най-висока смъртност (след област Видин – 22,9‰).

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение. Разликата между ражданията и умираанията представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на областта се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. През 2019 г., в резултат на отрицателния естествен прираст, населението на област Монтана е намаляло с 1 863 души, или с 26 души по-вече в сравнение с 2018 година.

Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествения прираст, е минус 14,5‰. Коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 9,2‰, а в селата - минус 24,0‰, или намалението на населението в областта в резултат на естествения прираст се дължи предимно на негативните демографски тенденции в селата. Област Монтана е на предпоследно място в страната с най-висок отрицателен естествен прираст. По-голям е този показател само в област Видин - минус 16,4‰. През 2019 г. всички общини в областта имат отрицателен

естествен прираст. С най-малки по стойност коефициенти на отрицателен естествен прираст са общините Монтана (минус 10,6‰) и Вършец (минус 13,3‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е община Георги Дамяново - минус 36,6‰, следвана от общините Чипровци (минус 21,9‰) и Медковец (минус 20,3‰).

Съществено влияние върху броя и структурите на населението оказва и механичният прираст, който за 2019 г. също е отрицателен - минус 773 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се в област Монтана 3 654 души и изселилите се от областта - 4 427 души. През 2019 г. три от общините в област Монтана имат положителен механичен прираст: Якимово (26,5‰), Георги Дамяново (25,9‰) и Бойчиновци (15,0‰). С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст са общините Монтана (минус 13,0‰), Лом (минус 8,5‰) и Вълчедръм (минус 8,2‰).

Брой и динамика на населението на община Монтана

Данните от текущата демографска статистика показват, че в община Монтана към 2019 г. населението е 47 014 д., което е с 6% по-малко от броя на населението през 2015 г. - 49 995 д. Процесът на намаляване на броя на населението е устойчив и ясно проследим в данните и от последните преброявания.

Във всички населени места, включително и в гр. Монтана, числеността на населението бележи спад. Процесът на обезлюдяване, характерен и за страната като цяло, засяга община Монтана със същите темпове, които са характерни за преобладаващата част от селските общини в страната. Процесите на обезлюдяване на общината продължават и през последните 5 години (2015-2019 г.). Средногодишният прираст като абсолютен брой е -745 души, а като средногодишен темп е -1,5%. **Този темп е по-нисък от средния за област Монтана – (-1,9%) и по-висок от средния за страната от -0,7% за същия изследван период.**

Община Монтана се състои от 24 населени места. С най-голям брой население е общинският център – гр. Монтана, който е и най-голям град по население в областта.

Таблица №17. Население на територията на община Монтана

Населени места	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	Ръст 19/15 г.
Община Монтана	49 995	49 267	48 752	48 134	47 014	-6,0%
с. Безденица	325	312	316	301	304	-6,5%
с. Белотинци	388	369	373	356	344	-11,3%
с. Благово	529	517	506	496	480	-9,3%
с. Винище	273	264	265	261	258	-5,5%
с. Вирове	433	411	392	383	373	-13,9%
с. Войници	63	67	62	61	62	-1,6%
с. Габровница	1 076	1 090	1 059	1 063	1 040	-3,3%
с. Горна Вереница	232	219	216	212	197	-15,1%
с. Горно Церовене	462	444	427	407	397	-14,1%
с. Доктор Йосифово	669	658	637	635	638	-4,6%
с. Долна Вереница	205	186	184	182	186	-9,3%
с. Долна Рикса	221	208	205	199	178	-19,5%
с. Долно Белотинци	612	610	587	578	565	-7,7%
с. Клисурица	112	106	98	94	98	-12,5%

Населени места	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	Ръст 19/15 г.
с. Крапчене	410	406	396	374	351	-14,4%
с. Липен	412	384	368	351	321	-22,1%
гр. Монтана	40 293	39 838	39 595	39 240	38 341	-4,8%
с. Николово	401	395	389	385	380	-5,2%
с. Славотин	395	385	363	332	314	-20,5%
с. Смоляновци	997	954	913	865	863	-13,4%
с. Стубел	567	552	542	523	518	-8,6%
с. Студено буче	512	504	497	485	482	-5,9%
с. Сумер	288	276	263	255	239	-17,0%
с. Трифоново	120	112	99	96	85	-29,2%

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

По данни на НСИ, към 31.12.2019 г. община Монтана заема първо място по брой на населението в област Монтана. Общият брой на средногодишното население в общината за 2019 г. възлиза на 47 574 д. (37,1% от населението в област Монтана, което е 128 319 д. за 2019г.)

По населени места, териториалното разпределение на населението показва, че от общия му брой към 2019 г. в общинския център – **гр. Монтана е съсредоточено 82% от населението.** Тази териториална структура показва типична градска община.

Гъстота на населението на община Монтана

Гъстотата на населението на община Монтана към 31.12.2019 г. е 69,6 души на кв. км, което е близо 2 пъти по-високо от средното за областта (34,9 души на кв. км.). Средната гъстота на населението за страната е 62,6 души на кв. км, което я прави близка с тази на общината.

Основни демографски процеси в община Монтана

Изследваните основни демографски процеси са естествено и механично движение (прираст) на населението с оглед на важноста им за определяне на демографското развитие в общината.

Обобщени данни са представени таблично по-долу:

Таблица №18. Основни демографски процеси в община Монтана

Основни демографски показатели	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Средногодишен брой на населението в област Монтана (общо)	138 269	135 929	133 442	130 926	128 319
Средногодишен брой на населението в община Монтана (общо)	50 504	49 631	49 010	48 443	47 574
Родени (брой)	373	396	365	369	321
Умрели (брой)	836	776	778	772	824
Естествен прираст (брой)	-463	-380	-413	-403	-503
Заселени (брой)	1 417	826	1 134	952	1 145
Изселени (брой)	1 972	1 174	1 236	1 167	1 762
Механичен прираст (брой)	-555	-348	-102	-215	-617

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Естественият прираст на населението е резултативна величина от раждаемостта и смъртността на населението.

Състоянието на раждаемостта е един от индикаторите за демографската характеристика на населените места и териториалните единици. Демографските данни на НСИ за периода 2015-2019 г. показват, че в община Монтана средногодишният брой на родените е 365 д. Най-висок е броят на ражданията през 2016 г. (396 случая), а най-нисък в 2019 г. - 321 случая.

През 2019 г. коефициентът на раждаемост средно за общината е 6,7‰ и е по-нисък от съответния за 2015 г. (7,4‰).

Смъртността (съответно коефициентът на смъртност) на населението бележи също тенденция на намаление. За анализирания период броят на умрелите лица се запазва с високи стойности - в рамките на 797 д. годишно. Това формира и високо ниво на коефициента на смъртност. През 2019 г. броят на умрелите в общината е 824 д. и е по-нисък от този през 2015 г. (836 д.). Коефициентът на смъртност за 2019 г. е 17,3‰ и е по-висок от този за 2015 г. – 16,6‰.

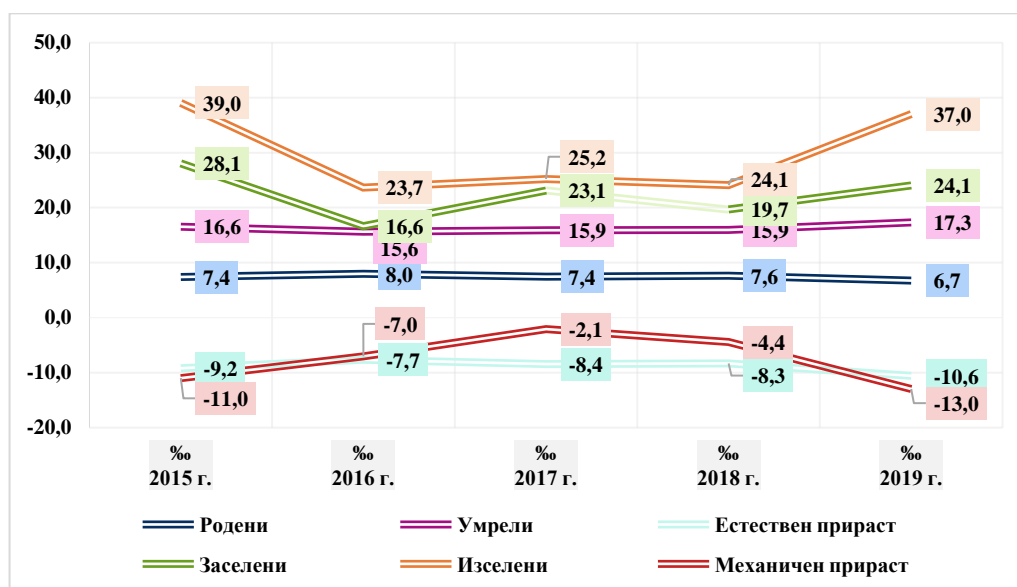
Естественят прираст на населението (като абсолютен брой) средно за общината е отрицателен. Средногодишният брой на естествен прираст за периода 2015-2019 г. е отрицателен (-432). В началото на изследвания период през 2015 г. коефициентът за естествен прираст е (-9,2‰), при (-10,6‰) през 2019 г.

Механичното движение на населението в община Монтана показва, че през анализирания период (2015-2019 г.) се наблюдават волатилни различия в броя на изселените и заселените. Средногодишно за посочения период от общината са се изселвали по 1 462 д., а заселвали по 1 095 д. Така се формира отрицателен механичен прираст - средногодишно по (-367) д. Същият в комбинация с високите стойности на отрицателния естествен прираст влияят населението на общината да намалява по брой.

Тенденцията в механичното движение на населението в община Монтана е към намаляване на стойностите на коефициентите на заселване, изселване и на механичен прираст.

На следната фигура е представена и графично динамиката в основните демографски процеси:

Фигура №17. Динамика в основните демографски процеси на община Монтана 2015-2019 г. в ‰

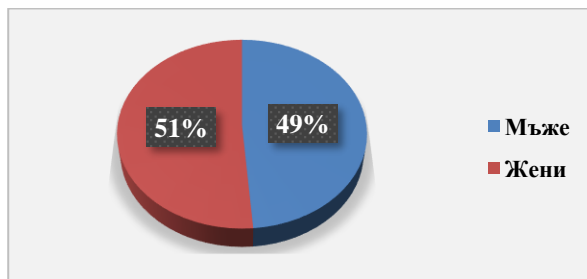

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Основни демографски структури в община Монтана

Половата структура на населението на община Монтана е с пропорции, които са характерни за страната и областта. От общия брой на населението към 2019 г. мъжете са 22 894 д. или 49% от общия брой на населението на общината, а жените 24 120 (51%). На 101 мъже се падат по 105 жени или броят на жените превъзхожда този на мъжете.

Фигура №18. Полова структура на община Монтана за 2019 г. (в %)

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните от текущата демографска статистика на НСИ сочат, че община Монтана е с проблемна възрастова структура на населението. Стандартните възрастови групи (под трудоспособна, трудоспособна и над трудоспособна възраст) имат отношение както към фактическото състояние, така и към прогнозите за броя на активното население, в т.ч. и на броя на заетите лица и др., т.е. на трудовия потенциал на общината. През 2019 г. населението в под трудоспособна възраст е около 15% от населението на община Монтана. Възрастните над трудоспособна възраст са 26%. Около 59% е дялът на хората в трудоспособна възраст на 15 и повече години.

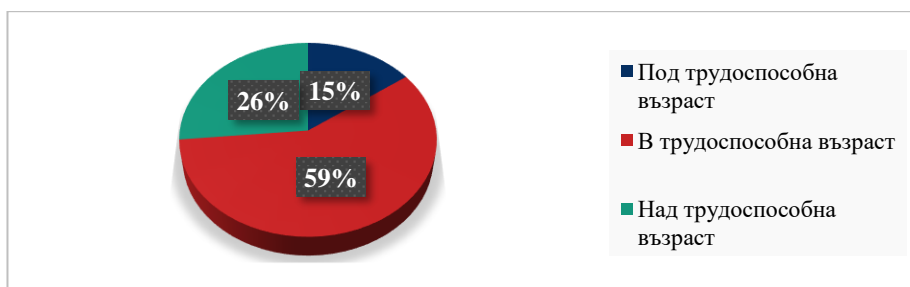
Таблица №19. Население по възрастови групи в община Монтана

Година/Показател	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Общо	49 995	49 267	48 752	48 134	47 014
Под трудоспособна възраст	7 117	7 110	7 159	7 167	7 031
В трудоспособна възраст	30 359	29 680	29 089	28 475	27 536
Над трудоспособна възраст	12 519	12 477	12 504	12 492	12 447

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните от таблицата показват, че по отношение на възрастовата структура на населението през периода 2015-2019 г. се наблюдава следната тенденция: Населението намалява и в трите възрастови групи, с най-голяма степен за трудоспособната възраст с 9% за 2019 г. спрямо 2015 г. „Картината“ се покрива с тази средна за страната, характеризираща се с намаляване на населението и в трите възрастови групи и нарастване само на относителния дял на населението в над трудоспособна възраст.

Фигура №19. Възрастовата структура на населението в община Монтана към 2019 г.

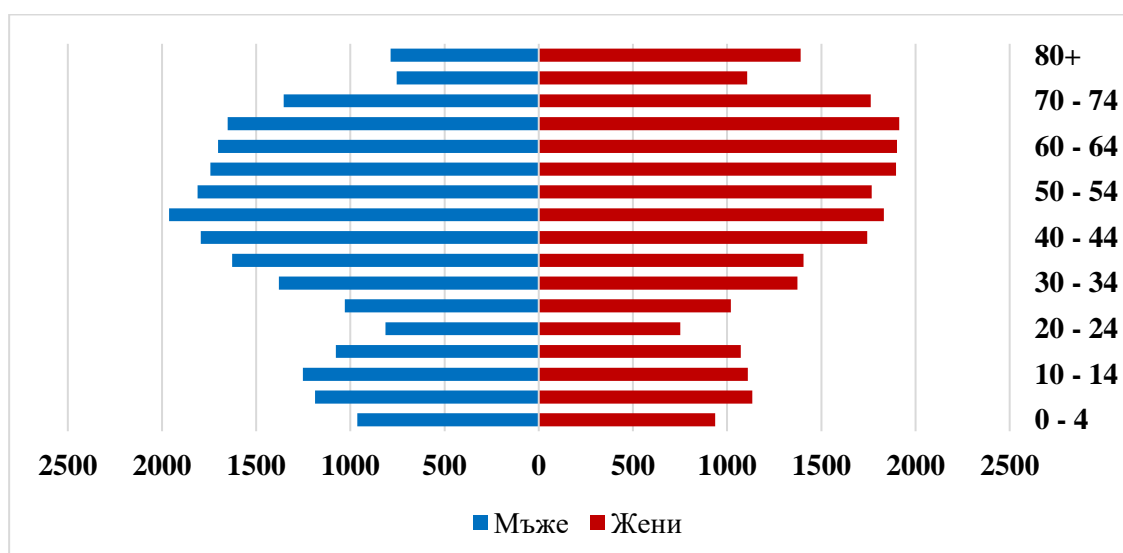

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Процесът на остаряване се изразява във високият дял на възрастното население - всеки четвърти е над 65 години.

Полово-възрастова структура е представена по-долу. Ясно е визуализирано застаряването на населението. Въздействието на застаряването на населението в общината ще бъде от голямо значение през следващите десетилетия за нейното развитие. Трайно ниската раждаемост и по-високата средна продължителност на живота променят формата на възрастовата пирамида, а най-важната промяна вероятно ще бъде отчетливият преход към структура на много по-възрастно население. В резултат на това делът на лицата в трудоспособна възраст намалява, а относителният брой на пенсионерите се увеличава. През следващите десетилетия делът на възрастните хора в общото население ще се увеличи значително, тъй като по-голямата част от поколението от следвоенния бум на раждаемостта достига пенсионна възраст. Това от своя страна ще доведе до увеличаване на тежестта за лицата в трудоспособна възраст, които трябва да осигуряват средства за социалните разходи за редица услуги, свързани със застаряващото население.

Фигура №20. Полово-възрастова структура на община Монтана за 2019 г. (в брой)

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Информация за **етническата, религиозна и образователната структура** на населението се осигурява по време на преброяванията на населението, последното от които е през 2011 г., а следващото се очаква през 2021 г.

Самоопределение на населението в община Монтана по етническа принадлежност към 01.02.2011 г. – лицата, които са се възползвали от правото на доброволен отговор на въпроса за етническо самоопределение, са 95.9% (51 659 д.) от населението. Българската етническа група обхваща 47 464 лица, или 91.9% от лицата, доброволно декларирали етническото си самоопределение, при 84.8% средно за страната. Делът на българската етническа група в сравнение с данните за страната е повече със 7.1% процентни пункта.

Ромският етнос е вторият по численост. Към 01.02.2011 г. наброява 3 764 души според самоопределянето на лицата, с относителен дял от 7.3%, при средно 4.9% за страната. Ромският етнос е съсредоточен основно в гр. Монтана 3 055 д., или 81.2% от ромското население. Ромската общност е хетерогенна. Тя се състои от отделни групи, които се самоопределят по различен начин като българи, турци, роми и т.н. Хората от малцинствените групи живеят в обособени квартали, които се характеризират с лоша инфраструктура, която на места липсва,

наличие на незаконно строителство, бедност, ниска степен на образование, отпадане на децата от училище, ниска степен на здравно обслужване, висока безработица, липса на спортни мероприятия и съоръжения за тяхното провеждане. Наличие на лоши санитарно-хигиенни условия, създаващи предпоставки за разпространение на епидемиологични заболявания. Това се дължи на продължителното натрупване на различни фактори, които в крайна сметка са довели до влошаване на условията на живот и социална неравнопоставеност. Необходимо е да се отбележи, че броят на ромското население трудно се обхваща и следи по официален път с помощта на статистически данни поради непрекъснатото движение на това население, както и поради факта, че голяма част от тях се самоопределят като турци или българи при официалните преброявания. Ромите имат специфичен начин на живот, който се различава от начина на живот на другите етнически и социални групи в България. Процесите на урбанизация не водят до възприемане на универсален начин на живот и поведение в обществото от тяхна страна.

По данни НСИ за 2011 г., относителният дял на населението на общината с високо образователно ниво (с висше образование) са 17% (8 551 лица) от общото население. Налице е сериозно изоставане в сравнение със средното равнище за страната 19,6 %, но е по-високо от средното за област Монтана 12,2%. Лицата с висше образование са основно в общинския център гр. Монтана. Лицата със средно образование са 26 614 д. (53%), което е по-високо от средното за страната (43,4%). С основно образование са 9 806 лица (20%), с начално – 3 143 лица (6%) и с незавършено начално – 2 166 лица (4%). Последната група е представена изключително от роми.

В община Монтана близо 100% от отговорилите изповядват източно православие.

3.2. Икономическа активност на населението, пазар и производителност на труда

Показателите за заетостта и безработицата са важни индикатори за икономическото развитие, тъй като човешкият фактор е свързващо звено между останалите фактори на производството и от него зависи тяхното пълноценно използване. Тенденциите в изменението на коефициентите на заетост и безработица сменят посоката на своето развитие в зависимост от икономическите цикли, тъй като при криза започва процес на свиване на производството и освобождаване на персонал, поради намаленото вътрешно и външно търсене на произвежданите стоки и услуги.

Икономически активното население по същество определя параметрите на работната сила. В тази категория от населението попадат лицата във възрастовата група от 15 до 64 годишна възраст. По последни актуални данни на ДБТ Монтана от 2020 г. общият брой на икономически активното население в община Монтана е 25 829 д. *Коефициентът на икономическа активност* представлява съотношението между броя на икономически активното население към населението във възрастовата група 15-64 навършени години (трудоспособна възраст). Към 2018 г. този коефициент е 85,1%, по-висок от средния за областта от 61,7% и от – този за страната от 71,5%.

Безработицата в община Монтана се очертава като един от основните социално-икономически решени проблеми в последните години. Равнището на безработица (съотношението между броя на безработните лица и икономически активното население) в общината през 2015 г. е 10,5% - близко, но над средното за област Монтана (8,2%) и средното за страната (9,1%). Към 2018 г. равнището на безработица намалява с една трета от това през 2015 г. и достига 6%. Данните показват, че след 2015 г. броят на регистрираните безработни

лица и съответно равнището на безработица (в %) в общината намаляват с около 1% годишно и достига изключително ниски нива.

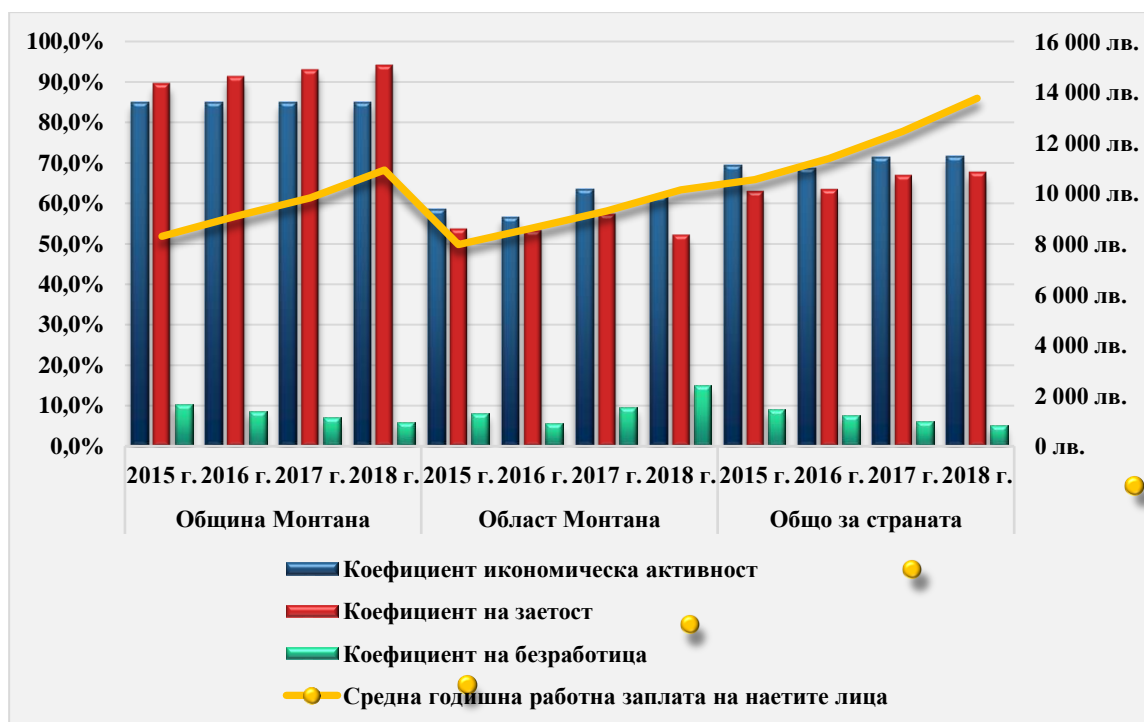
Заетите лица, които работят на територията на община Монтана през 2018 г. в нефинансовите предприятия са 5 952 д. Разпределението на заетите по сектори показва, че най-висок е дялът на заетите във вторичния сектор на икономиката.

Коефициентът на заетост, представя разликата между броя на икономически активното население и броя на безработните лица. По данни за 2018 г. този коефициент за община Монтана е 94% (при среден за областта 52% и за страната - 67,7%). Коефициентът на заетост е един от индикаторите за степента на използване на населението като трудов ресурс и може да се направи извод, че той достига много добри нива през 2018 г.

Средната работна заплата на наетите нараства за изследваният период 2015-2018 г. в общината сравнително плавно с колебливи темпове, като средната стойност е 9,6% годишно, по-високо от нарастването на заплата в областта от средно 8,3% годишно и от средното за страната от 9% годишно.

Динамиката по основните показатели за пазара на труда за общината, областта и страната е представена на следната фигура.

Фигура №21. Основни показатели на пазара на труда

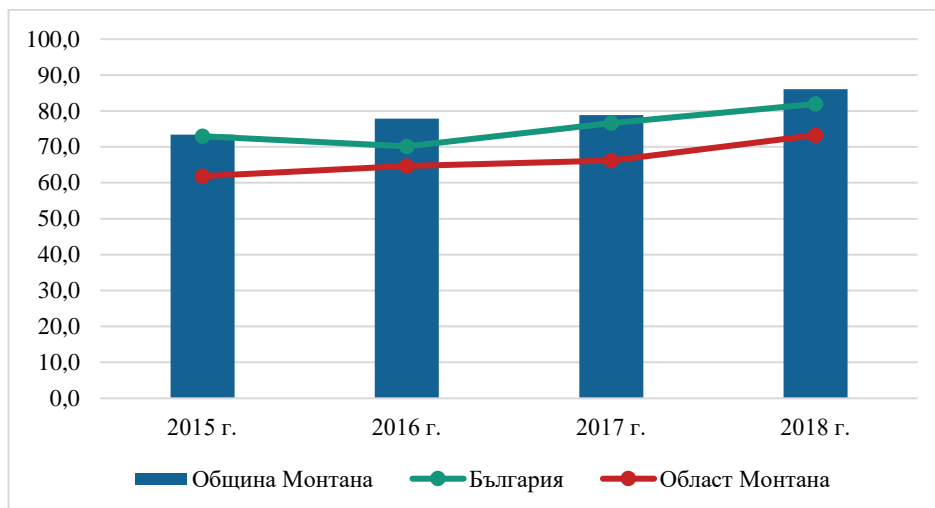

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Производителността на труда е един от компонентите на конкурентоспособността, който за наличните данни на ниво община може да се определи чрез съотношението между произведената продукция и броя на заетите в съответния сектор.

Данните за общината показват, че като цяло производителността на труда в местната икономика се увеличава и през 2018 г. един зает средно произвежда продукция за 86 хил. лв., което е с 12,6 хил. лв. повече от 2015 година. По този показател за 2018 г., общината също надминава средното за областта и средното за страната.

Фигура №22. Произведена продукция (в хил. лв.) на 1 зает в периода 2016-2018 г.

Източник: По данни на НСИ, собствени изчисления

Важен резерв на работната сила са **икономически неактивните лица**. Това са хората, които по различни причини не работят - учащи, инвалиди, пенсионери, лица ангажирани само с домашни или семейни задължения и други. Към 2011 г. броят им и е значителен – 11 660 д. (31%).

Основните причини, за неактивност са липсата на работни места, подходящи за образователното и квалификационното равнище, липсата на квалификация, умения или трудов опит на неактивните лица и др.

През периода 2015-2019 г. са реализирани няколко инициативи за създаване на временна заетост и намаляване на безработицата, като анализът показва, че средно над 40% от разкритите работни места са в следствие на програми за подпомагане в общината. Обобщена информация за 2020 г. е представена както следва:

- НП „Помощ за пенсиониране“;
- НП „Заетост и обучение на хора с трайни увреждания“;
- Програма „Старт на кариерата“;
- Регионална програма за заетост;
- Програма за обучение и заетост на продължително безработни лица.

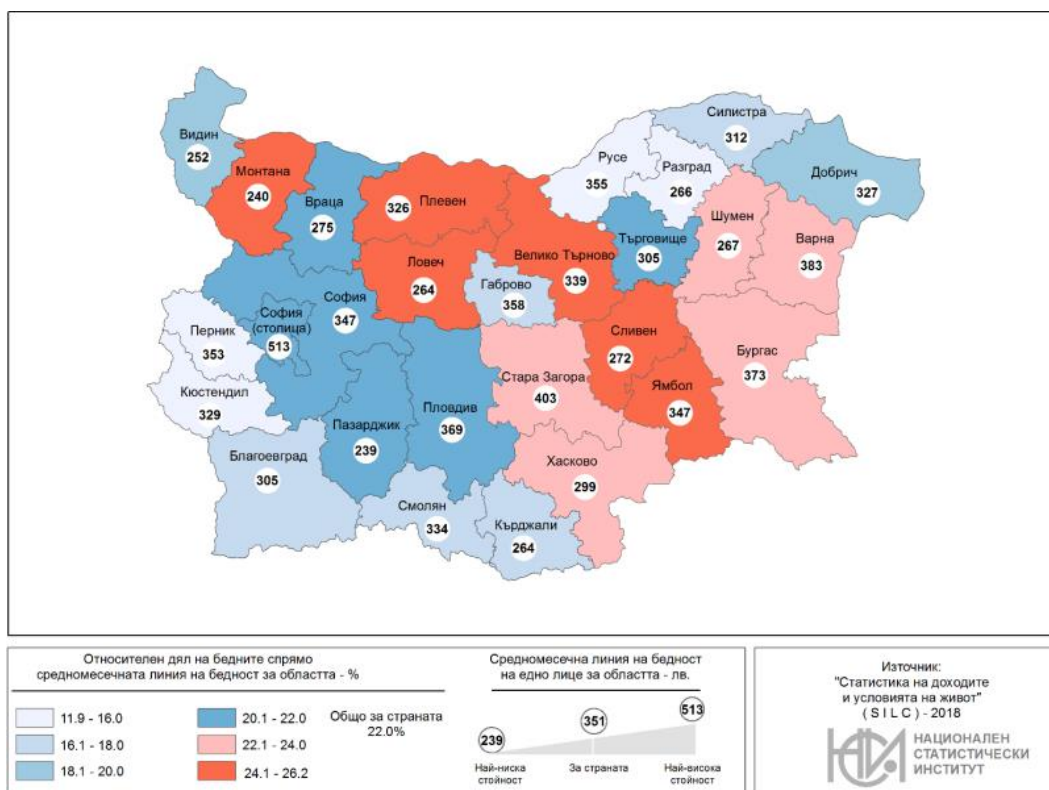
По данни на ДБТ-Монтана на територията на Община Монтана за периода 2015-2019 година са проведени 27 квалификационни и преквалификационни курсове, включително по ОП РЧР (7). Броят заети лица, възползвали се от мерки за повишаване на професионалната квалификация и преквалификация, вкл. по ОП РЧР са общо 515 д. за периода 2014-2019 г.

На областно ниво всяка година от НСИ се прави изследване за проследяване на **индикаторите за бедност и социално включване**, които са част от общите показатели на Европейската общност за проследяване напредъка на страните в борбата с бедността и социалната изолация. Основен източник на статистически данни за пресмятане на общите индикатори е ежегодно провежданото Наблюдение на доходите и условията на живот от НСИ, последно направено през 2019 г. за показателите през 2018 г.

По окончателни данни от изследването, проведено през 2019 г., линията на бедност общо за страната за 2018 г. е 351,11 лв. средно месечно на лице от домакинството. При този размер на линията под прага на бедност са били 1 550,8 хил. лица, или 22,0% от населението на страната.

За 2018 г. в област Монтана размерът на линията на бедност е 239,75 лв. средно месечно на лице от домакинството, като под прага на тази линия е живяло 26,2% от населението на областта. За 2018 г. област Монтана се нарежда на предпоследното 27-мо място в страната по размер на линията на бедност изпреварвайки област Пазарджик (238,67 лв.).

Фигура №23. Линия на бедност по области през 2018 година

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

В сравнение с предходната година размерът на линията на бедност намалява с 0,3%, но относителният дял на бедното население се увеличава с 3,2 процентни пункта. В област Монтана относителният дял на бедност при мъжете е 25,3%, а при жените - 27,2%. Разликата в равнищата на бедност по пол в областта е 1,9 процентни пункта при 3,0 пункта за страната. В сравнение с предходната година делът на бедност в област Монтана се увеличава и при мъжете и при жените съответно с 1,3 и 5,1 процентни пункта представени в таблицата по-долу:

Таблица №20. Основни индикатори за бедност в област Монтана

Основни индикатори	2014	2015	2016	2017	2018
Линия на бедност - средномесечен размер - лв.	238,4	237,9	246,6	240,4	239,8
Лица под линията на бедност - хил.	30,4	34,6	31,2	31,2	34,7
Относителен дял на бедните - % от населението	21,5	24,9	22,8	23,0	26,2
Относителен дял на бедните преди получаването на социалните трансфери - % от населението	44,1	47,1	54,8	54,2	55,9
Относителен дял на бедните преди получаването на социалните трансфери, с включени пенсии - % от населението	25,3	30,1	35,4	35,2	37,2
Коефициент на Джини ³	32,0	31,2	35,7	37,4	39,9

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

³ Изчислява се на основата на данни от разпределението на лицата от домакинствата по доход и е нормиран в границите от 0 до 100.

Системата на социална защита има съществено значение за редуциране на бедността. Данните за 2018 г. в област Монтана показват, че ако в доходите на домакинствата се включат доходите от пенсии, но се изключат останалите социални трансфери (обезщетения, социални и семейни помощи и добавки), равнището на бедност нараства до 37,2%, или с 11,0 процентни пункта. Данните при мъжете нарастват до 36,4%, а при жените нарастват до 38,0%. Съответно при изключване на пенсиите и останалите трансфери, равнището на бедност за областта нараства до 55,9% (при средно за страната 45,2%).

Поляризацията на населението в област Монтана по доход, измерен чрез съотношението на доходите между бедните и богатите слоеве на обществото за 2018 г. показва, че най-бедните 20% от домакинствата имат 13,1 пъти по-нисък доход от най-богатите 20%, като спрямо 2017 г. поляризацията се увеличава.

В област Монтана през 2018 г. 20,2 хил. лица на възраст 18 - 59 г. живеят в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, или 29,2% от населението на областта. Спрямо 2017 г. относителният им дял намалява с 1,7 процентни пункта.

В общите показатели за оценка на бедността са включени и субективни индикатори, свързани с **материални лишения на домакинствата**. Те показват субективната оценка и лични нагласи на лицата и домакинствата относно възможностите за задоволяване на отделни нужди и потребности. За оценка на материалните лишения на домакинствата се използват девет въпроса с потреблението на конкретни стоки и услуги.

Най-голям брой лица изпитват ограничения по отношение на почивка извън дома (27,4%), и възможностите да посрещнат неочаквани разходи (за неотложен ремонт на жилището или колата, подмяна на пералня или хладилник, внезапно заболяване и други) със собствени средства (38,4%). Само 2,3% от лицата се ограничават при отоплението на жилището. Ограничения по отношение на плащането на разходите, свързани с жилището, изпитват 16,0% от населението. Домакинствата, които посочват че не могат да си позволят консумация на месо, пиле или риба всеки втори ден, са 26,3%. Успоредно с това 20,3% от домакинствата не могат да си позволят автоматична пералня, 11,5% - телефон, вкл. мобилен, и 3,1% цветен телевизор. През 2018 г. 22,5% от населението в област Монтана живее в материални лишения (ограничения в 4 от 9 показателя) при 20,9% средно за страната.

От изследването на доходите и условията на живот (EU-SILC) се изчислява **комбиниран показател**, който включва лица, живеещи в риск от бедност, с материални лишения и в домакинства на безработни или с нисък интензитет на икономически активност. Комбинирането на трите показателя показва, че през 2018 г. 40,0% от населението на областта, или 52,9 хил. лица са били в риск от бедност и социално изключване. Стойността на показателя се увеличава с 4,4 процентни пункта спрямо 2017 г. като при мъжете (44,0%) нараства с 6,8, а при жените (36,2%) нараства с 2,1 процентни пункта.

3.3. Образование

Инфраструктурата на образованието в община Монтана е представена от обекти на предучилищното обучение и на общото (в т.ч. и средно) образование. За образованието в общината е характерно, че то е основно с публичен характер. Към момента няма учебни институции, които се финансират от частния сектор.

На следващите две таблици са представени обектите на образователна инфраструктура и състоянието на сградния фонд в общината.

Таблица №21. Детски градини в община Монтана

№	Местоположение	Вид заведение	Състояние на сградния фонд- Година на построяване; Година на последен основен ремонт
1.	гр. Монтана	ОДК	Удовлетворително Построена 1959-1983 г. Последен основен ремонт 2014 г.
2.	гр. Монтана	ДГ №1	Построена 1971 г. Последен ремонт 2009 г.
3.	гр. Монтана	ДГ №2 „Незабравка“	Построена 1960 г. Последен основен ремонт 2009 г.
4.	гр. Монтана	ДГ №3 „Буратино“	Построена 1975 г. Основен ремонт 2008 г.
5.	гр. Монтана	ДГ №4	Построена 1969 г. Основен ремонт 2000 г.
6.	гр. Монтана	ДГ №5	Лошо Построена 1974 г. Основен ремонт - няма
7.	гр. Монтана	ДГ №6 „Слънце“	Построена 1963 г. Ремонт 2013 г.
8.	гр. Монтана	ДГ №7 „Приказен свят“	Построена 1980 г. Последен основен ремонт 2013 г.
9.	гр. Монтана	ДГ №8 „Пролет“	1990 г - 2010 г. – 2012 г. - години на построяване. Основен ремонт не е правен.
10.	гр. Монтана	ДГ №9 „Зора“	Построена 1955 г. Последен основен ремонт 2005 г.
11.	гр. Монтана	ДГ №10	Построена 1972 г. Основен ремонт - няма
12.	гр. Монтана	ДГ №11	Построена 1976 г. Санариана 2013 г.
13.	гр. Монтана	ДГ №12 „Здравец“	Построена 1985 г. Ремонтирана 2011 г.
14.	с. Благово	ДГ	Построена 1974 г. Последен основен ремонт 2006 г.
15.	с. Д-р Йосифово	ДГ	
16.	с. Белотинци	ДГ „Синчец“	
17.	с. Долно Белотинци	ДГ	
18.	с. Смоляновци	ДГ „Здравец“	Построена 1987 г. Последен основен ремонт 2007 г.
19.	с. Стубел	ДГ „Вълшебство“	Лошо Построена 1950 г. Основен ремонт - няма

Източник: По данни на община Монтана

Таблица №22. Съществуващи училища по вид собственост/финансиране

№	Наименование	Вид	Адрес	Вид финансиране
1.	Начално училище „Георги Бенковски“	училище, начално	гр. Монтана, кв. Кошарник 2	Общинско
2.	Природо-математическа профилирана гимназия „Св. Климент Охридски“	профилирана гимназия	гр. Монтана, ул. Юлиус Ирасек, 7	Общинско
3.	Профилирана гимназия с преподаване на чужди езици „Петър Богдан“	профилирана гимназия	гр. Монтана, ул. Юлиус Ирасек, 7	Общинско
4.	Първо основно училище „Св. Св. Кирил и Методий“	училище, основно	гр. Монтана, бул. 3 март, 23	Общинско

№	Наименование	Вид	Адрес	Вид финансиране
5.	Второ средно училище „Никола Йонков Вапцаров“	училище, средно	гр. Монтана, пл. Цар Ив. Александър, 22	Общинско
6.	Трето основно училище „Д-р Петър Берон“	училище, основно	гр. Монтана, бул. Княз Ал. Бетенберг, 48	Общинско
7.	Четвърто основно училище „Иван Вазов“	училище, основно	гр. Монтана, бул. Княз Ал. Бетенберг, 48	Общинско
8.	Пето средно училище „Христо Ботев“	училище, средно	гр. Монтана, ул. Димитър Подвързачов, 1	Общинско
9.	Шесто средно училище „Отец Паисий“	училище, средно	гр. Монтана, бул. Патриарх Евтимий № 90	Общинско
10.	VII Средно училище „Йордан Радичков“	училище, средно	гр. Монтана, ул. Парта, 10	Общинско
11.	Финансово-стопанска професионална гимназия „Васил Левски“	професионална гимназия	гр. Монтана, ул. Ал. Стамболийски, 37	Държавно
12.	Професионална гимназия по строителство, архитектура и геодезия „Проф. арх. Стефан Стефанов“	професионална гимназия	гр. Монтана, ул. П. Хитов, 15а	Държавно
13.	Професионална гимназия по лека промишленост	професионална гимназия	гр. Монтана, ул. Ал. Стамболийски, 37	Държавно
14.	Професионална гимназия по техника и електротехника „Христо Ботев“	професионална гимназия	гр. Монтана, ул. Неофит Бозвели, 22	Държавно
15.	Основно училище „Васил Левски“	училище, основно	с. Смоляновци	Общинско
16.	Основно училище „Св. Св. Кирил и Методий“	училище, основно	с. Габровница	Общинско
17.	Основно училище „Христо Ботев“	училище, основно	с. Доктор Йосифово	Общинско

Източник: Регистър на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, 2020 г.

Промените в броя на детските заведения и на обхванатите в тях деца, настъпили в периода от 2015/2016 учебна година до 2019/2020 учебна година, са показани в таблицата:

Таблица №23. Динамика в броя и капацитета на детските заведения в община Монтана за периода 2016-2020 г.

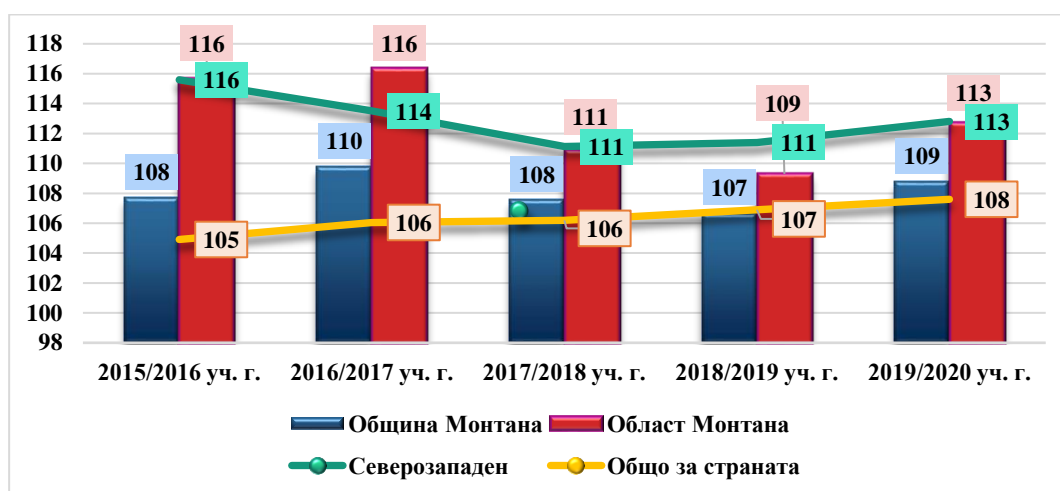
Показатели	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	2017/2018 уч. г.	2018/2019 уч. г.	2019/2020 уч. г.
Брой детски градини	12	12	12	12	12
Деца в детските градини	1 774	1 724	1 743	1 667	1 565
Места в детските градини	1 911	1 893	1 875	1 778	1 702
Места на 100 деца в детските градини	108	110	108	107	109
Педагогически персонал в детските градини	146	143	141	143	137

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Преминаването към „филиална“ форма на организация на предучилищното обучение е резултат от малкия брой деца в някои от населените места. Това затруднява прилагането на делегираните бюджети в детски заведения с по 1 или 2 смесени групи.

Детските градини на територията на общината разполагат с добра материално-техническа база, осигуряваща нормален учебен процес. Като цяло може да се обобщи, че в областта на предучилищното образование се наблюдават положителни промени. Повишава се достъпът до услугата и ефективността на функциониране на заведенията. Пълняемостта на групите е в рамките на нормативните изисквания. Намалява, обаче, броят на децата в детските градини. При обхванати 1 565 деца през 2019/20 уч. г., показателят за осигуреност с места на 100 деца е 109.

Фигура №24. Регионална съпоставка на динамиката в местата на 100 деца в детските градини за периода 2016-2020 г.

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Училищната мрежа включва 13 общообразователни училища, които се финансират като държавно делегирана дейност чрез бюджета на общината. В тях през учебната 2019/2020 г. се учат 4 563 ученика, а през учебната 2015/2016 г. са се учили 4 612 ученика, или намалението на учениците е с 49 ученика. Общият брой на училищата в община Монтана съответства на потребностите. Основните проблеми на съществуващата училищна мрежа са свързани с демографската криза в общината.

През изследвания период броят на училищата и учащите бележи намаление, както е представено таблично:

Таблица №24. Промени в броя на общообразователните училища и броя на учениците в община Монтана за периода 2016-2020 уч. г.

Показатели	2015/2016 уч. г.	2016/2017 уч. г.	2017/2018 уч. г.	2018/2019 уч. г.	2019/2020 уч. г.
Общо учебни заведения	19	19	17	17	17
Общообразователни училища	15	15	13	13	13
Професионални гимназии	4	4	4	4	4
Учащи в общообразователни и специални училища	4 612	4 686	4 752	4 637	4 563
Учители в общообразователните и специалните училища	310	310	313	340	345
Учащи в професионални училища	1 497	1 414	1 409	1 271	1 210

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Показателят дял на преждевременно напуснали системата на образованието ученици показва много ниска стойност и може да се направи извод, че това не е съществен проблем в общината, както е представен таблично:

Таблица №25. Дял на преждевременно напуснали системата на образованието ученици в община Монтана

За учебна година	Общ брой ученици в дневна форма на обучение	Общ брой отпаднали ученици	% (спрямо общия брой ученици)	от тях: ученици в задължителна училищна възраст - под 16 г.	% (спрямо общия брой ученици)
За учебната 2017-2018 г.	5 880	24	0,41	16	0,27
За учебната 2018-2019 г.	5 728	32	0,56	14	0,24

Източник: Регионално управление на образованието – Монтана, 2020 г.

През 2020 г. е изпълнен проект „**Модернизиране на образователна инфраструктура в областта на предучилищното и училищното образование**“, финансиран от ОПРР. Обектите, включени в проекта, с цел постигане на инвестиции в образованието, обучението, включително професионалното обучение за придобиване на умения и ученето през целия живот посредством изграждането на образователна инфраструктура и на инфраструктура за обучение и които са в обособените градски територии с определен социален характер и обществена значимост, включени в ИПГВР, са следните:

- ДГ 7 „Приказен свят“: сграда и дворно място;
- ДГ 4 „Калинка“: сграда и дворно място;
- IV-то ОУ „Иван Вазов“ и ОУ „Д-р Петър Берон“: сграда, физкултурен салон и дворно място;
- ПМГ „Св. Климент Охридски“ и ГПЧЕ „Петър Богдан“: сграда, физкултурен салон и дворно място.

В рамките на тези обекти са изпълнени всички задължителни енергоспестяващи мерки, предвидени в направеното обследване за енергийна ефективност, като са осъществени дейности по реконструкция и обновяване на съответните сгради и прилежащите дворни пространства и подобряване на достъпа на лица с увреждания до посочените сгради.

Би могло да се обобщи, че образователната структура в община Монтана е оптимизирана, като се извършва поддръжка на нейната материална база. Необходимо е да се развият следните направления:

- Мерки против отпадането на учениците от училище;
- Поддържане и допълване на материалната база на средните училища;
- Прилагане на дуална система на обучение в професионалните гимназии;
- По-тясна връзка между местния бизнес и училищата с цел изясняване на потребностите и подготовка на съответни специалисти;
- Обновяване и саниране на материалната база;
- Реконструкция и оборудване на наличните открити спортни площадки и покрити спортни салони;
- Оборудване на кабинети по информационни технологии и езиково обучение;
- Своевременно планиране на необходимите средства за цялостно подобряване състоянието на сградния фонд: ремонти, обновяване, енергоефективност.

3.4. Здравеопазване

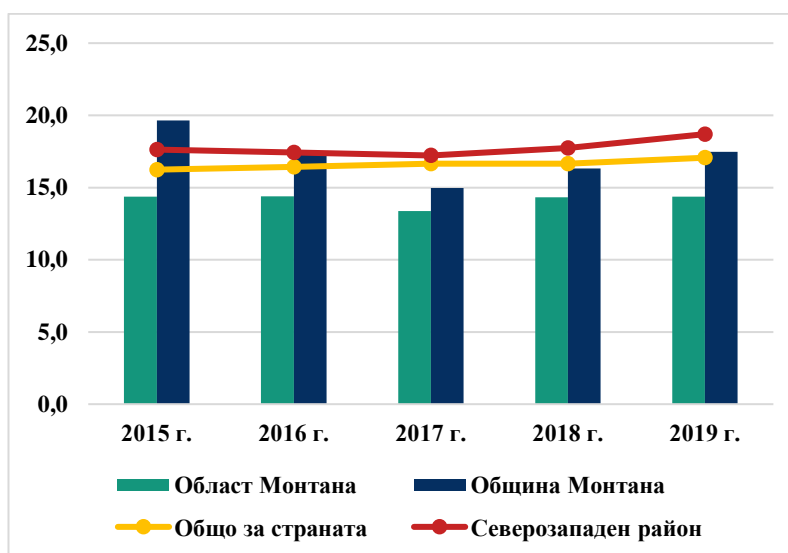
Здравната инфраструктура в община Монтана е представена от 2 бр. заведения за болнична и 15 бр. заведения за извънболнична помощ към 2019 г.

Болничната помощ е представена от Многопрофилна болница за активно лечение (МБАЛ) „Д-р Ст. Илиев“ АД, гр. Монтана и МБАЛ „Сити клиник – Св. Георги“ ЕООД, гр. Монтана.

Към 2018 г. населението от общината се обслужва от 285 бр. лекари, в т.ч. 31 бр. общопрактикуващи лекари и 36 бр. лекари по дентална медицина. Отделно в общината работят и 501 бр. медицински специалисти по здравни грижи.

Към системата на здравеопазването са и детските ясли. На територията на гр. Монтана функционират 5 детски ясли с общо 189 деца за 2019 г. Обхватът на децата в детски ясли в %⁴ е представен в съпоставка графично:

Таблица №26. Обхват на децата в детски ясли в %

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните показват, че на територията на общината, сравнително висок % от децата посещават детски ясли, като този показател е по-висок от средния за областта и приблизителен до стойностите за района и страната.

3.5. Социални услуги

На територията на община Монтана са развити широк спектър от социални услуги, представени по-долу в таблицата:

Таблица №27. Инфраструктура на социалните дейности

Вид на обекта	Капацитет (бр. места)	Брой настанени/ ползващи я лица
1. Специализирани институции		
1.1. Дом за пълнолетни лица с физически увреждания	42	42
2. Социални услуги от резидентен тип		
2.1. Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания - 1	14	14

⁴ Показателят се изчислява като отношение на децата, посещаващи самостоятелни детски ясли и яслени групи към ДГ, на 100 деца от населението на възраст до 3 години.

Вид на обекта	Капацитет (бр. места)	Брой настанени/ ползващи я лица
2.2. Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания - 2	14	14
2.3. Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с умствена изостаналост - 3	14	14
2.4. Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания	9	9
2.5. Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с потребност от постоянна медицинска грижа	8	8
2.6. Защитено жилище за лица с умствена изостаналост	8	8
2.7. Защитено жилище за лица с психични разстройства	9	9
2.8. Преходно жилище за лица с физически увреждания	8	8
2.9. Център за временно настаняване	9	9
2.10. Кризисен център	10	10
3. Други социални услуги		
3.1. Дневен център за деца с увреждания	36	36
3.2. Дневен център за пълнолетни лица с увреждания	16	16
3.3. Дневен център за деца и младежи с увреждания към КЗСУ	20	20
3.4. Център за обществена подкрепа (ЦОП) към КСУ	60	60
3.5. ЦОП	30	30
3.6. Звено „Майка и бебе“	4	4
3.7. Домашен социален патронаж	350	350
3.8. Патронажна грижа-проект	150	150
3.9. Приемна грижа-област	140	134

Източник: Справка Община Монтана, 2020 г.

По данни на Дирекция „Социално подпомагане“ - Монтана броят на регистрираните лица с увреждания за 2020 г. е 6 406 и рязко се увеличава от 3 800 бр. през 2014 г., а на лицата, получаващи социални помощи – 194, като рязко намалява от 2014 г. (420 бр.)

Голям брой проекти, финансирани от европейски средства⁵ през периода 2014-2020 г. са тези в социалната сфера и предоставянето на социални услуги в общността:

- „Създаване условия за независим живот на уязвими лица в община Монтана“. Чрез дейностите по проекта се подобрява достъпа не само до основни социални, но и до здравни и психологически услуги в община Монтана и се постига независимост и социална интеграция на хората с увреждания и възрастните хора. Чрез предоставяне на интегрирани социални и здравни услуги се гарантира по-добро качество на живот, независимост и достойнство на потребителите.

- „Инвестиция в бъдещето“. Проектът цели да доведе до подобряване качеството на живот и на достъпа на услуги за социално включване в отговор на комплексните потребности на деца от 0 до 7 години и техните семейства, както и бъдещи родители от рискови групи, превенция и ограничаване на изпадането в уязвимо положение, минимизиране на негативните последици от уязвимото положение, осъществяване на дейности и услуги за рехабилитация и интеграция. Проектът е продължение на редица социални проекти и дейности, чрез които е направен анализ на потребностите на целевите групи и има ясна визия за планираните дейности и реализацията му за надграждане на вече утвърдилите се услуги и Център, създадени чрез заем от Световна банка по проект за „Социално включване“ и в синхрон с Общинската концепция за ранно детско развитие. Дейностите по проекта са социални, здравни и образователни. Чрез тях Община Монтана цели предоставяне на адекватни услуги за всички рискови групи с цел формирането на родителски умения, семейно консултиране и подкрепа, насърчаване на родителите и децата

⁵ Източник: Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020 г.

да посещават детските градини за по-адекватно вписване в училище; също и консултиране на родителите за полагане на адекватни здравни грижи за децата си, полагане на специални грижи на деца с увреждания и подготовка за равен старт на деца, на които им предстои първи клас.

- „Топъл обяд 2016 г. в Монтана“. Проектът осигурява топъл обяд на 40 броя лица и семейства от с. Смоляновци, община Монтана.

- „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания в община Монтана“. Проектът е насочен към подобряване на качеството на живот и възможностите за социално включване на хората с увреждания и възрастните хора, чрез осигуряване на мрежа от услуги в домашна среда и изграждане на подходящ (материален и кадрови) капацитет за предоставянето им.

Основният проблем от това периодично финансиране на социалните услуги, е че те не се предоставят без проекти, поради липса на общински средства за поддръжката им, а необходимостта от тях е постоянна и се увеличава с оглед на застаряващото население в общината.

3.6. Култура

Основна роля за съхранението и популяризирането на нематериалните и духовните ценности в общината са читалищата, библиотеките и православните религиозни храмове.

В град Монтана има няколко културни институции, концентрирани в централната градска част. В театрите, училищата и клубовете за културата се провеждат спектакли на български народни танци и песни, допълващи се от модерни танци, музика и театър. Всяка година в Монтана се провеждат редица тържества, фестивали и съвместни културни събития.

Към настоящия момент в Монтана функционира Исторически музей, Регионална библиотека „Гео Милев“, читалище „Разум“ и галерия „Кирил Петров“. Галерията е една от най-добре снабдените арт-галерии извън София, съдържаща повече от 2500 произведения на изкуството. Институциите в Монтана организират и провеждат непрекъснато концерти, литературни събития, изложби, също и лекции. Епиграфските паметници притежават безспорна културно-историческа и научна стойност. Тези древни следи са един символ на принадлежността ни към корените на европейската цивилизация.

Историческият музей съдържа богата колекция от движими паметници на културата, разделени в следните отдели: „Археология“, „Етнография“, „История на България XV-XIX век“, „Нова история“, „Фондове“, „Връзки с обществеността, медиите и реклама“, „Недвижими паметници на културата“.

Инфраструктурата на културата в селата е представена основно от обекти за читалищна дейност.

Таблица №28. Културни институции в община Монтана

№	Наименование	Адрес
1.	Регионална библиотека „Гео Милев“	гр. Монтана, пл. Жеравица №1
2.	Галерия „Кирил Петров“	гр. Монтана, ул. Цар Борис III №19
3.	Драматичен театър „Драгомир Асенов“	гр. Монтана, пл. Жеравица №1
4.	Регионален исторически музей Монтана	гр. Монтана, ул. Цар Борис III №2
5.	Обединена школа по изкуствата „Добри Христов“	гр. Монтана
6.	Младежки дом Монтана	гр. Монтана, ул. Вардар №9
7.	Клуб на дейците на културата	гр. Монтана
8.	Общински куклен театър „Патилан“	гр. Монтана, ул. Иван Вазов №22
9.	Радио център „Канал М“	гр. Монтана

№	Наименование	Адрес
10.	Народно читалище „Пробуда“ (1929)	с. Безденица
11.	Народно читалище „Кирил и Методи“ (1928)	с. Белотинци
12.	Народно читалище „Просвета“ (1921)	с. Благово
13.	Народно читалище „Йордан Цеков“ (1929)	с. Винище
14.	Народно читалище „Наука“ (1928)	с. Вирове
15.	Народно читалище „Асен Йосифов“ (1926)	с. Габровница
16.	Народно читалище „Просвета“ (1927)	с. Горна Вереница
17.	Народно читалище „Еленко Цеков“ (1896)	с. Горно Церовене
18.	Народно читалище „Народна просвета“ (1926)	с. Д-р Йосифово
19.	Народно читалище „Селска пробуда“ (1927)	с. Долно Белотинци
20.	Народно читалище „Христо Ботев“ (1928)	с. Долна Вереница
21.	Народно читалище „Развитие“ (1836)	с. Долна Рикса
22.	Народно читалище „Просвета“ (1932)	с. Клисурица
23.	Народно читалище „Пробуда“ (1878)	с. Крапчене
24.	Народно читалище „Пробуда“ (1926)	с. Липен
25.	Народно читалище „Народен будител“ (1927)	с. Николово
26.	Народно читалище „Просвета“ (1928)	с. Славотин
27.	Народно читалище „Народна просвета“ (1908)	с. Смоляновци
28.	Народно читалище „Събуждане“ (1922)	с. Стубел
29.	Народно читалище „Изгрев“ (1927)	с. Студено буче
30.	Народно читалище „Христо Ботев“ (1929)	с. Сумер
31.	Народно читалище „Звезда“ (2007)	гр. Монтана
32.	Народно читалище „Разум“ (1883), гр. Монтана	гр. Монтана, пл. Жеравица №1

Източник: Община Монтана

В културния календар на общината по-важните събития са: Международният фолклорен фестивал, Празниците на духовите оркестри „Дико Илиев“ и Националната изложба биенале „Тенец“.

Всяко от селищата в община Монтана има свой празник, който се превръща и в своеобразно средище на духовен живот и опазване на нематериалните ценности и хилядолетна традиция на мястото. Това са селата: Белотинци, Безденица, Благово, Доктор Йосифово, Долна Рикса, Долна Вереница, Долно Белотинци, Габровница, Горна Вереница, Горно Церовене, Клисурица, Крапчене, Липен, Николово, Славотин, Смоляновци, Стубел, Студено буче, Сумер, Трифоново, Винище, Вирове, Войници.

В областта на културата са нужни инвестиции за основни и текущи ремонти на културните обекти, оборудване с компютърна техника и обогатяване на книжния фонд. Осигуряване на финансови средства за финансиране на творби на изявени местни културни дейци и на деца с изявени творчески наклонности в различни области.

3.7. Спорт

На територията на община Монтана се развиват: баскетбол, волейбол, борба, карате-до, джудо, лека атлетика, футбол, автомобилизъм, кикбокс. Лицензираните спортни клубове в града са: ПБК Монтана, БК Слава 99, СК Монтана 98 волейбол, СК Слава борба, СК Монтана карате-до, СКДД Слава-83 джудо, СК Атлет лека атлетика, ФК Монтана-1921 футбол, ФК Монтана-2000 футбол, АСК Старт автомобилизъм, АСК Шок-Петрови автомобилизъм и АСК Роял. Спортните дейности и клубове са концентрирани в гр. Монтана.

Град Монтана разполага със спортен комплекс „Огоста“, включващ стадион и голяма спортна зала, както и с редица други спортни обекти: баскетболна зала, салони по борба и джудо, три открити тенис кортове, два открити басейна и един закрит. В града са изградени квартални спортни площадки за баскетбол и футбол, както и шахматна площадка в централната

градска градина. В количествено отношение спортната инфраструктура е достатъчна, но нейното физическо състояние не е напълно в съответствие с изискванията за такива съоръжения.

Повечето хотели предлагат възможности за разнообразни спортни дейности: плуване, волейбол, баскетбол, футбол и др.

Таблицата по-долу представя спортните обекти и съоръжения в община Монтана. Градът има традиции в спорта, предлага здравословен начин на живот и достатъчно пространства за спортна изява на младите хора.

Състоянието на спортен комплекс „Огоста“ е отлично. През 2012 г. е извършен основен ремонт на съоръженията, обновяване на настилката и затревяването, поставено е осветление и ново електронно табло във волейболната зала. Спортните съоръжения в града като цяло се поддържат и са обновени; нямат нужда от реконструкция и модернизирание.

Таблица №29. Спортни обекти и съоръжения в община Монтана

№	Име	Вид /спорт/	Местоположение	Състояние
1.	Спортна зала „Младост“	Баскетбол - капацитет: 1 000 места	ул. „Юлиус Ирасек“ 4	отлично
2.	Спортна зала „Огоста“	Волейбол - капацитет: 500 места	Парк „Огоста“	отлично
3.	Стадион „Огоста“	Футбол - капацитет: 5 000 места	Парк „Огоста“	отлично
4.	Спортен комплекс „Огоста“ - възстановителен център		Парк „Огоста“	много добро
5.	Голф игрища	Голф		отлично
6.	Спортен комплекс „Виталика“	Зала за силова подготовка, кик бокс, тае- бо, аеробика, йога	ж.к. Плиска, ул. Парта	отлично
7.	Тенис корт	Тенис		незадоволително
8.	Спортно -атракционен комплекс „Аугуста“ яз. Огоста			добро
9.	Скейтборд площадка		„Слънчева градина“	добро
10.	Футболни стадиони в селата	18 бр.		задоволително

Източник: Община Монтана

3.8. Основни изводи

- **Проблеми:**

- В община Монтана се наблюдава тенденция на намаление на броя на населението, което се явява определен ограничител за социално-икономическото развитие на общината;
- Трудовият потенциал на общината е с незадоволителни качествени характеристики - както по отношение на възрастовите особености, така и по отношение на образователните и квалификационните си характеристики;
- Намаляване на населението в ключови за социално-икономическото развитие на общината възрастови групи - (до 4 години и от 20 до 40 г.);
- Намаляване броя на учениците в основното образование;

- Извън обсега на социалните услуги в общността в голяма степен остават хората с психични заболявания.

- **Предимства и потенциали:**

- По-висок коефициент на икономическа активност от този за областта и страната;
- Увеличаваща се производителност на труда във всички сектори;
- Подобряване на спешната помощ и достъпа до здравни услуги;
- Преобладаващата част от спортните съоръжения са в много добро състояние.

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

4.1. Транспортна мрежа и достъпност

Автомобилният транспорт е от първостепенно значение за общината, въпреки наличието и на жп линия. Град Монтана е железопътен възел на линията Бойчиновци-Берковица от националната жп мрежа. В рамките на общината линията е с дължина от 18 км.

Приоритетният транспорт е автомобилният. С него се осъществяват връзките между отделните селища. До всички от тях са осигурени пътни връзки.

Общата дължина на пътната мрежа възлиза на 201,045 км, която е разпределена както следва:

- Републиканска пътна мрежа (РПМ) - 130,445 км.
- Пътища I клас – 52,315 км. и пътни връзки – 13,440 км.
- Пътища II клас – 34,877 км.
- Пътища III клас – 46,460 км.
- Общински пътища 70,600 км.

Плътността на пътната мрежа е 0,2970 км/км² при средна за страната от 0,338 км/км². Делът на пътищата от РПМ е 0,1927 км/км² при средна за страната от 0,1766 км/км². Общинските пътища са с плътност от 0,1043 км/км² при средно за страната от 0,1614 км/км².

През територията на общината преминават следните пътища от Републиканската пътна мрежа по данни на ОПУ Монтана:

- път I- 1 / Е-79/ Граница Румъния – Ферибот – Видин – Димово – Ружинци – Белотинци – Монтана – Враца -- Граница Гърция. Дължината му в рамките на общината е 49,108 км. /от км 73+542 до км 85+449 и от км 88+249 до км 125+450/. Пътят е с габарит от 7 м. Състоянието на настилка е различно: преобладаващата част е оценено като лошо; само „Обходен път (о.п.) на гр. Монтана“ и част от пътните връзки са оценени като добро;

- път II – 13 /Монтана – Враца/ Крапчене – Стубел – Криводол.....- / о.п. Плевен – Луковит/. Дължината му в чертите на общината е 10,06 км /от км.0+000 до км.10+060/. Габаритът на пътя е 6 метра. Състоянието на настилка в целия участък е лошо;

- път II – 81 Ок. п. София – Петрохан – о.п. Берковица – Благово – о.п. Монтана – Лом. Дължината му в рамките на общината е 24,817 км. /от км.89+832 до км. 114+649/. Габаритът на пътя е 7 м. Състоянието на настилка в преобладаващата част е лошо;

- път III – 102 / Димово – Ружинци/ Бела – Белоградчик – Средогрив – Долни Лом – Белимел – Монтана. В чертите на общината дължината му е 5,654 км. /от км 76+400 до км 82+054/. Габаритът на пътя е 6 метра. Състоянието на настилка в преобладаващата част е добро;

- път III – 112 / Арчар – Лом / Добри дол – Дреновец – Дъбова махала – Брусарци – Смирненски – Славотин – о.п. Монтана. В рамките на община Монтана дължината му е 26,295 км. /от км 23+199 до км 49+494/. Пътят е с габарит от 6 метра. Състоянието на настилката в целия участък е средно;

- път III – 816 / Монтана – Лом /- Ерден – Мърчево. Този път е с дължина от 5 км. /от км. 0+000 до км.5+000/. Габаритът на пътя е 7 метра. Състоянието на настилката е лошо в целия участък;

- път III – 1621 /Стояново – Главанци / - Сумер - / Монтана – Враца/. Този път е с дължина от 6,511 км /от км.3+355 до км 9+866/. Габаритът му е 6 метра. Състоянието на настилката е лошо в целия участък;

- път III – 8105 / О.п. Монтана – Лом /- Расово – Медковец – Сливовник – Славотин. Пътят е с дължина от 3,0 км /от км 19+232 до км 22+232/. Габаритът му е 6 метра. Състоянието на настилката е лошо в целия участък.

За развитие на републиканската пътна мрежа на област Монтана за периода до 2027 година в проектните предложения от Областно пътно управление – Монтана, отправени към Агенция „Пътна инфраструктура“, се предвиждат за изпълнение пътни отсечки:

- РП I-1/Е-79/"Гр .ОПУ-Видин -Гр. ОПУ-Враца - участък от км 73+542 до км 102+060 и от км 111+305 до км 125+450 и пътни връзки:

- Пътен възел на км 102+753 - 1 728,90 м.
- Пътен възел на км 108+392 - 345,10 м.
- Пътен възел на км 110+009 - 433,60 м.
- Пътен възел на км 113+961 - 242,30 м.

Основната цел е подобряване на технико-експлоатационното състояние на участъка. Предложението е за основен ремонт (в това число отводняване на земно тяло, предварителни ремонти, полагане на изравнителни и износващи пластове от асфалтобетон), обследване и ремонт на съоръжения. Очакваният ефект е намаляване на пътнотранспортните произшествия, подобряване на трансграничната мобилност и условията за свързаност в страната и Европа.

- РП II-81 Гр. ОПУ - София - Монтана - гр. Лом - участък от км 102+238 -146+643 от гр. Монтана до гр. Лом“;

С цел подобряване на транспортно-експлоатационно състояние на участъка е предложен основен ремонт (в т.ч. земни и отводнителни мероприятия, локални ремонти, полагане на изравнителни и износващи пластове) на посочения по-горе участък. В община Монтана влиза участък от км 102+238 до км 115+670. Очакваният ефект е подобряване свързаността между София, Монтана и Лом.

Агенция „Пътна инфраструктура“ е кандидатствала по Програма Интеррег V-A Румъния – България 2014-2020 г. за финансиране на основния ремонт на път II-81 на територията на област Монтана. Програмата включва два проекта и се очаква в периода 2020-2021 година обекта да се работи.

- Първи проект: 8 км участък (от км 86+2899 (кръстовище за с. Боровци и с. Бистрилица) до км 94+000 (след края на с. Благово). В община Монтана попада част от този участък, от км 89+832 съответно до 94+000 км.

- Втори проект: 7 км участък (от км 94+000 до км 101+199 (гр. Монтана). Трасето преминава през гр. Монтана, като съвпада с ул. „Диана“ и завършва преди пътния възел с обходния път на гр. Монтана.

За двата обекта има проектна готовност. Очаква се основният ремонт на двата участъка да започне през 2020 година.

За бъдещото развитие на транспорта в община Монтана са очертани следните основни идеи, за част от които има техническа готовност, но няма осигурено финансиране:

- нова жп линия за скорост от 160 км/час по линията Видин-София;
- модернизация на път I-1 /E79/ „Видин – Ботевград“. Участък №1 Път I-1 /E79/ „Ружинци – Монтана“ от км 61+750 до км 102+060 и Участък №2 Път I-1/E79/ „Монтана – Враца“ от км 111+305,50 до км 140+008 попадат в обхвата на община Монтана. Проектното решение за модернизация на Път I-1 в участък №1 „Ружинци–Монтана“, включващо участъка Смоляновци-Винище-Г.Вереница, предвижда изграждане на нова скоростна отсечка, свързваща Видин и Монтана;
- Път III-102 „Гр. ОПУ Видин – Монтана“ от км 43+380 до км 80+500. Този път осъществява връзката на шест общини по границата със Сърбия;
- Проект за тунелно преминаване през прохода „Петрохан“. С реализацията на направлението ще се реши комуникационният проблем за преминаването в района на „Петрохан“ като елемент от Общоевропейския транспортен коридор № IV на българска територия.

През периода на действие на плана ще е необходима рехабилитация на почти всички пътища от Републиканската пътна мрежа, както и на тези от общинската пътна мрежа, които са представени в табличен вид:

Таблица №30. Общински пътища в община Монтана

№	Община	Път №	Стар (и) №	Наименование	Километраж от км до км		Дължина (км)	Клас
1.	Монтана	MON1042	10123	/ III - 101 / Мърчево - Граница общ.(Бойчиновци - Монтана) - Габровница - Вирове / II - 81 /	5,0	13,0	8,0	1
2.	Монтана	MON1062	11216	/ III - 112 / Смирненски - Буковец - Граница общ.(Брусарци - Монтана) - Белотинци	12,4	16,9	4,5	1
3.	Монтана	MON1150	10017	/ I - 1, Монтана - Крапчене / - Николово - Долно Белотинци	0,0	6,0	6,0	1
4.	Монтана	MON1151	10243	/ III - 102, Белимел - Монтана / - / I - 1 /	0,0	1,6	1,6	1
5.	Монтана	MON1152	11222	/ III - 112 / Славотин - Клисурица - / I - 1/	0,0	8,7	8,7	1
6.	Монтана	MON1153	M2	/ I - 1, Белотинци - Монтана / Смоляновци - / I - 1 /	0,0	3,1	3,1	1
7.	Монтана	MON2154	10239	/ III - 102, Белимел - Монтана / - Горно Церовене	0,0	1,2	1,2	2
8.	Монтана	MON2155	11226	/ III - 112, Славотин - Монтана / Студено Буче - Войници	0,0	2,0	2,0	2
9.	Монтана	MON2156	81053	/ II - 81, Монтана - Долно Церовене / - Безденица	0,0	3,4	3,4	2
10.	Монтана	MON2157	81054	/ II - 81, Вирове - Лом / - Габровница / MON1042/	0,0	3,4	3,4	2
11.	Монтана	MON2158	81057	/ III - 112 / Славотин - Долна Рикса - Клисурица / MON1152 /	0,0	7,8	7,8	2

№	Община	Път №	Стар (и) №	Наименование	Километраж от км до км		Дължина (км)	Клас
12.	Монтана	MON2159	M5	/ I - 1, Белотинци - Монтана / - Долна Вереница - / I - 1 /	0,0	1,6	1,6	2
13.	Монтана	MON3163	10240	/ III - 102, Белимел - Монтана / - м. Расника	0,0	1,8	1,8	3

Източник: Община Монтана

4.2. Водоснабдителна и канализационна мрежи

Водоснабдителна мрежа

„Водоснабдяване и канализация“ ООД - гр. Монтана поддържа и експлоатира водоснабдяването и канализацията на десет от единадесетте общини (без община Берковица) на територията на област Монтана. На национално ниво компетентен орган за управление на водите е МОСВ, а на басейново ниво - 4 басейнови дирекции според Закона за водите. „ВиК“ ООД, гр. Монтана попада към Басейнова дирекция „Дунавски район“ (БДДР) с център Плевен.

В експлоатация са 32 бр. водоизточници (1 бр. повърхностен и 31 бр. подземни водоизточници), които се ползват за питейно-битово водоснабдяване на населените места от общината:

Повърхностни водоизточници:

- Язовир „Среченска бара“ – 1 бр. (от ХВ „Среченска бара“ вода се подава и за населени места от община Вършец, „ВиК“ - Враца и „ВиК“ - Берковица)

Подземни водоизточници (изградени на територията на общината):

- дренажи – 10 бр.
- извори – 11 бр.
- шахтови кладенци – 4 бр.
- сондажни кладенци – 6 бр.

Село Горно Церовене се водоснабдява от извор „Помеждинска бара“, който е на територията на община Г. Дамяново.

Старият карстов извор, от който се е водоснабдявал гр. Монтана, след замърсяването му с арсен се използва за промишлено водоснабдяване.

Водоносните хоризонти, от които се черпи вода посредством подземните водоизточници са: неогенски водоносен хоризонт (сармат), кватернерски водоносен хоризонт и юрски водоносен хоризонт.

Водните тела, в които попадат водоносните хоризонти, са:

1. Карстови води в Западния Балкан – („Извора“ - гр. Монтана, изворите на с. Виноще, дренажа на с. Г. Вереница)
2. Карстови води в Ломско-Плевенската депресия – (д-ж „Палеково“, д-ж „Безденица“, водоизточници - с. Д. Вереница, с. Ст. буче, с. Габровница, с. Д-р Йосифово, с. Г. Белотинци, с. Д. Рикса, с. Славотин, ТК - с. Клисурица, д-ж - с. Виноще)
3. Порови води в кватернера между реките Лом и Искър – шахтов кладенец с. Клисурица.

Необходимост от реконструкция имат всички дренажи и съоръженията по тях (шахти) на територията на общината, както и почистване на част от тръбните кладенци (на с. Славотин, с. Горна Вереница, с. Клисурица и с. Войници).

На територията на общината са изградени 32 бр. приземни резервоари, с общ обем 30 148 м³, в т.ч. 1 бр. (с обем 320 м³) резервоар за вода с непитейни качества в гр. Монтана.

Необходимо е саниране на всички напорни резервоари, чрез вътрешна хидроизолация, което не е правено от тяхното изграждане през 60-те и 70-те години на миналия век.

В експлоатация са 19 бр. помпени станции, в т. ч. 1 бр. е към водоизточник „Извора“ (вода с непитейни качества), която водоснабдява промишлената зона на гр. Монтана. Две от помпените станции (ПС „Смоляновци“ и ПС „Горно Белотинци-II“) са препомпващи (втори подеи). Към ПС „Д-р Йосифово“ сезонно работи бункерна помпена станция, която подава вода от тръбния кладенец в черпателния резервоар на основната ПС. Необходимо е саниране на сградите на помпените станции – покриви, дограма, топлоизолация и др.

Довеждащите водопроводи на територията на общината са 155 180 м, изградени от:

- азбесто-циментови тръби - 91 911 м. или 59%;
- стоманени тръби – 18 950 м. (12%);
- полиетиленови тръби – 44 319 м (29%)

Изградените до 2000 г. водопроводи са 115 448 м или 74.4%, което обуславя големи загуби вследствие на честите аварии.

От ХВ „Среченска бара“ за гр. Монтана вода се подава по два довеждащи водопровода – I-ви и II-ри щранг. Първи щранг е с диаметър от ф546 до ф350мм, с обща дължина 24 км. Втори щранг е с диаметър от ф546 и обща дължина 25 км. Водопроводите са изградени от азбесто-циментови тръби през 70-80-те години на миналия век, с изтекъл амортизационен срок, с големи загуби на вода от тях, преминаващи през пресечени терени, което допълнително затруднява тяхната експлоатация. От тези водопроводи се захранват с вода и други населени места от общините Монтана и Берковица. Наложителна е подмяната им с нови полиетиленови тръби с висока плътност (ПЕВП).

От ХВ „Среченска бара“ друг довеждащ водопровод (до с. Стубел) с дължина около 28 км, изграден също от азбесто-циментови тръби, захранва населени места от общините Вършец и Монтана. Възникващите по него аварии нарушават нормалното водоснабдяване в крайните населени места за по няколко дни. Водопроводът се нуждае от подмяна с ПЕВП тръби.

При засушаване за с. Горна Вереница вода се подава и от ПС „Г. Вереница - сондажен кладенец“. По напорния водопровод (от стоманени тръби) възникват чести аварии, поради което е необходимо подмяна с ПЕВП тръби.

Има проблем с довеждащия водопровод от извора до ПС „Г. Белотинци - първи подеи“, който пресича р. Нечинска и при обилни дъждове няколко пъти е разрушаван. Необходимо е изграждането на нова подпорна стена и укрепване на преминаването през реката.

Довеждащият азбесто-циментов водопровод от извор „Помеждинска бара“ до с. Горно Церовене е силно амортизиран и също се нуждае от подмяна с ПЕВП тръби.

Разпределителната мрежа на територията на общината е 1 240 297.4 м, изградена от:

- азбесто-циментови тръби - 907 972.2 м. или 73.21%;

- стоманени тръби – 68 959 м (5.56%);
- поцинковани тръби – 15 251 м (1.23%);
- полиетиленови тръби – 234 018.3 м (18.87%);
- PVC тръби – 10 596 м (0.85%);
- чугун тръби – 3 501 м (0.28%);

Изградените до 2000 г. водопроводи са 1 006 079.2 м или 81.12%, което обуславя големи загуби, вследствие на честите аварии и прекъсване на водоснабдяването при тяхното отстраняване.

Изпълнява се проект „Разширение и рехабилитация на канализационната и водоснабдителна мрежи на гр. Монтана“, при което се предвижда да се подменят участъци от водопроводната и канализационната мрежа на гр. Монтана и да се изгради нова канализация.

През годините, съгласно инвестиционната си програма, „ВиК“ ООД - Монтана е подменяло части от водопроводната мрежа на населените места. Проблемни за експлоатацията са водопроводите, изградени от азбесто-циментови, поцинковани и стоманени тръби, положени през миналия век. Дружеството залага в инвестиционната програма ежегодно подмяна на част от съществуващата водопроводна мрежа.

През летните месеци при продължително засушаване на сезонен режим са следните населени места в общината: с. Студено буче (селото е на режим и при проливни дъждове, поради замътяване на водоизточниците към помпената станция. Предвижда се изграждане на довеждащ водопровод от с. Войници за осигуряване на допълнителни водни количества), с. Долна Вереница (населеното място има изготвен проект и предстои изграждането на тръбен кладенец за осигуряване на допълнителни водни количества).

Канализационна мрежа

На територията на общината единственото населено място с изградена канализационна мрежа е гр. Монтана. Канализационната мрежа е смесен тип – за битови, промишлени и дъждовни води. Събраните от канализационните колектори отпадъчни води се заустват в градска пречиствателна станция за отпадъчни води (ГПСОВ).

Пречиствателната станция е пусната в експлоатация през 2009 г. Същата е оразмерена за 98 617 ЕЖ, с $Q_{пр.}=17840\text{м}^3/\text{д}$. Пречистването е тристъпално – механично, биологично и обезводняване на утайките. Пречистените отпадъчни води се заустват в р. Огоста. Извършва се периодичен мониторинг на качествата на заустените в реката води от лабораторията към ПСОВ и от акредитирана лаборатория, съгласно разрешителното за заустване.

В таблицата е представено разпределението на населението по квартали и процента на присъединеност към канализацията и ПСОВ.

Таблица №31. Присъединеност на населението към канализационна мрежа в гр. Монтана

Квартал	Население	Включени в канализацията	Включени в ПСОВ
Индустриален 1	0	100%	100%
ж.к. Жеравица	725	100%	100%
ж.к. Изгрев	739	100%	100%
ж.к. Жерави	407	100%	100%
Широк Център 3	2 489	100%	100%
кв. Огоста	1 687	100%	100%

Квартал	Население	Включени в канализацията	Включени в ПСОВ
кв. Плиска	2 956	100%	100%
ж.к. Младост - 1	5 060	100%	100%
ж.к. Парга 2	3 080	100%	100%
Индустриален 3	0	100%	100%
Широк Център 1	4 652	100%	100%
Широк Център 2	1 539	100%	100%
ж.к. Младост - 2	6 000	100%	100%
Индустриален 4	0	100%	100%
кв. Пъстренци	3 676	100%	100%
IV-ти микрорайон	2 145	100%	100%
кв. Кошарник	2 266	0%	0%
кв. Кошарник 2	240	100%	100%
кв. Мала Кутловица	1 242	0%	0%
Идеален Център	4 472	100%	100%
Индустриален 2	0	100%	100%

Източник: Община Монтана

Изпълнен е проект **„Разширение и рехабилитация на канализационната и водоснабдителна мрежи на гр. Монтана“**, в който обаче не е включена подмяна на канализационната мрежа на ж.к. „Младост“, ж.к. „Плиска“ и кв. „Живовци“, която е изградена от бетонови тръби през периода края на 70-те – 90-те години на миналия век.

От ВиК Монтана, които управляват тази инфраструктура, планират бюджет за подобряване на водопроводната и канализационната мрежи от средно 130 хил. лв. годишно. В същото време загубите на вода са нараснали над 74% и е необходимо да се предприемат мерки.

За периода 2014-2020 г. от „ВиК“ ООД Монтана е рехабилитирана (подменена) само около 4,23 км водопроводна мрежа в общината, като 1.9 км са в града.

4.3. Хидротехническа инфраструктура, брегоукрепителни мероприятия

Община Монтана има наличие на добри водни ресурси, осигурявани от подземна водоснабдителна система - 5 главни реки и 16 язовира. Язовир Огоста, намиращ се в периферията на града, е вторият по големина язовир на Балканския полуостров и един от най-големите в Европа. Той е разположен на 24 хектара и е изграден с основно предназначение за напояване на 865 хил. дка земеделски земи на територията на област Монтана. На него има изградена ВЕЦ.

Необходими са мерки за отстраняване на свлачища, отводняване на терени със стопанско значение, корекции на реки и реконструкции на язовири, почистване на замърсени води и др. мероприятия по управление на водите; поддържане и почистване на речните корита и дерета; корекция на река Огоста и реконструкции на язовири в общината; пречистване водите на яз. „Огоста“ от тежки метали и изграждане на поливна система за зелените площи на гр. Монтана.

4.4. Хидромелиоративна инфраструктура

Съществуващата хидромелиоративна инфраструктура е остаряла, голяма част от нея е в лошо състояние. Използването ѝ е неефективно, поради висока енергоемкост и значителни загуби на вода, което от своя страна повишава разходите за напояване.

4.5. Енергийна мрежа в т.ч. енергийна ефективност и ВЕИ

Енергийна мрежа

Електропреносната мрежа с мощност 110/220 и 400 кV се стопанисва от НЕК - ЕАД, Предприятие „Мрежи високо напрежение“, Електропреносен район Монтана. Електропроводи с мощност 400 кV, излизащи от АЕЦ Козлодуй до ел. подстанция „София-запад“ преминават транзитно през територията на областта.

Електроенергийната система на община Монтана се характеризира с добре изградена мрежа и инженерно-технически съоръжения. Всички населени места на територията на община Монтана са електрифицирани.

Основен източник на електроенергия в момента на системата ВН за този район се явяват подстанциите „Монтана“ и „Жеравица“, които запазват общо 207 броя трафопостове 20/0,4кV с обща инсталирана мощност 97,6 MVA.

Дължината на електропроводите средно напрежение 20кV, покриващи площта на общината е 121 км, от които:

- Въздушни електропроводи – 58 км
- Подземни електропроводи – 63 км

Дължината на ниско напрежение 0,4кV е 353 км, от които:

- Въздушни електропроводи – 156 км
- Подземни електропроводи – 197 км

При полагането на въздушните електропроводи са спазени сервитутните линии за съответните напрежения съгласно Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 от 2004 г. за сервитутите на енергийните обекти, (обн. ДВ, бр. 12 от 2014 г.),изм. и доп. ДВ, бр. 77 от 2008 г., изм. и доп. ДВ, бр. 12 от 2014 г., изм. ДВ, бр. 75 от 2015 г.), а именно:

1. В населени места:

- Въздушен електропровод СН 20кV - 4 m, по 2 m от двете страни;
- Въздушен електропровод ВН 110кV - 8 m, по 4 m от двете страни;
- Въздушен електропровод ВН 400кV - 18 m, по 9 m от двете страни;

2. В ненаселени места:

- Въздушен електропровод СН 20кV:
 - при едностранно обслужване - 6 m, по 3 m от двете страни;
 - при двустранно обслужване - 7,5 m, в т.ч. спрямо оста на електропровода 5 m от страната, избрана за обслужване, и 2,5m от другата страна.
- Въздушен електропровод ВН 110кV - 6 m, по 3 m от двете страни;
- Въздушен електропровод ВН 400кV - 10 m, по 5 m от двете страни.

Електроразпределителната мрежа в общината е добре развита и оразмерена за поемане на големи натоварвания. Техническото състояние на използваните съоръжения е добро. В момента мрежата се стопанисва от „ЧЕЗ Разпределение България“ АД.

Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност

По данни на АУЕР в Регистъра за ВЕИ⁶ на територията на общината има изградени следните централи, работещи с ВЕИ:

- ФЕЦ „Монтана солар“ – Категория: Фотоволтаична с мощност: 3000 kW;
- МВЕЦ „Мактиди - М. Георгиев“ - Категория: ВЕЦ с мощност: 100 kW;

⁶ Източник: Информационен портал - публичен регистър на инсталациите за производство на електроенергия от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), достъпен на: <https://www.veiregistar.bg/>

- ВЕЦ „Огоста“ - Категория: ВЕЦ над 200 kW с мощност: 4950 kW (временно не работи, поради ниското ниво на язовира).

Общината провежда сериозна политика за повишаване на енергийната ефективност. Налице е актуална „Програма за енергийна ефективност на община Монтана 2020-2030 г.“. Насочени са комплексни мерки за подобряване на енергийна ефективност на сградния фонд. Планирано е извършване на мерки за повишаване на енергийната ефективност на общински сграден фонд и издаване на сертификат за енергийна ефективност за СУ „Христо Ботев“ гр. Монтана.

В общинската програма за ЕЕ се цели да се намали нивото на енергопотреблението в обектите общинска собственост (сгради, инсталации, улично осветление и др.), като по този начин се даде пример на населението и бизнеса за генериране на икономия на енергия в бита и индустрията. Уличното осветление е един от най-големите консуматори на ел. енергия и е необходимо да се предприемат мерки за неговото обновяване с енергийно ефективни осветителни тела и дори соларни такива.

Общината е предприела мерки за подобряване на енергийната ефективност в сградния си фонд в следните сгради:

Таблица №32. Предприети мерки за ЕЕ сгради, собственост на Община Монтана

Сграда	Нас. място	Адрес	РЗП	Вид на сградата
Детска ясла №1	гр. Монтана	ул. В. Левски №26	1956	сграда в областта на здравеопазването
Детска ясла №2	гр. Монтана	кв. Пъстрина, ул. Д. Подвързачов №6	1171	сграда в областта на здравеопазването
Детска ясла №3	гр. Монтана	ул. Агликина поляна №1	4814	сграда в областта на здравеопазването
Детска ясла №4	гр. Монтана	ул. Ал. Батенберг №40	748	сграда в областта на здравеопазването
ДГ №4	гр. Монтана	ул. Ал. Батенберг №49	657	сграда за образование и наука
ДГ №5	гр. Монтана	ж.к. Пъстрина	1397	сграда за образование и наука
ДГ №6 „Слънце“	гр. Монтана	ул. Хан Аспарух №35	700	сграда за образование и наука
ДГ №7 Монтана	гр. Монтана	ж.к. Младост 1	1514	сграда за образование и наука
ДГ №8	гр. Монтана	кв. Кошарник	1432	сграда за образование и наука
ДГ №10	гр. Монтана	ул. Неофит Бозвели №69	683	сграда за образование и наука
ДГ №12	гр. Монтана	ж.к. Младост 2	783	сграда за образование и наука
III и IV ОУ	гр. Монтана	ул. Княз Александър Батенберг №48	2114	сграда за образование и наука
V СУ	гр. Монтана	ул. Д. Подвързачов №1	2326	сграда за образование и наука

Сграда	Нас. място	Адрес	РЗП	Вид на сградата
VI СУ	гр. Монтана	бул. Патриарх Евтимий №90	3750	сграда за образование и наука
ПМГ и ГПЧЕ	гр. Монтана	ул. Юлиус Ирасек №7	1180	сграда за образование и наука
Православен храм гр. Монтана	гр. Монтана	ул. Н. Рилски №41	828	сграда в сферата на религиозна дейност
Исторически музей	гр. Монтана	ул. Граф Игнатиев	228	сгради в областта на културата и изкуството
Обединен детски комплекс	гр. Монтана	пл. Славейков	818	сграда за образование и наука
Център за настаняване от семеен тип	гр. Монтана	ул. Захари Стоянов №48	775	сграда за социални услуги – резидентен тип
Център за настаняване от семеен тип	гр. Монтана	ул. Княз Ал. Батенберг №38А	601	сграда за социални услуги – резидентен тип
Център за настаняване от семеен тип	гр. Монтана	ул. Акд. И. Дуриданов №16	589	сграда за социални услуги – резидентен тип
Център за настаняване от семеен тип	гр. Монтана	ул. Юрий Венелин №15	62	сграда за социални услуги – резидентен тип
Част от сграда - за административна дейност	гр. Монтана	ул. Иван Аврамов №12		сгради за административно обслужване
ОУ с. Габровница	с. Габровница	с. Габровница	1188	сграда за образование и наука
Кметство с. Липен	с. Липен	с. Липен	378	сгради за административно обслужване
Обществена сграда с. Николово	с. Николово	с. Николово	381	сгради за административно обслужване

Източник: Общинска програма по енергийна ефективност на община Монтана 2020-2030 г.

Газоснабдяване

През територията на общината преминава **транзитен газопровод**. **Град Монтана** има 100% изградена газопреносна мрежа. **Община Монтана** не е изцяло газифицирана, като от цялостната мрежа за газификация от 95 км, приблизително 75 км са газифицирани, а за оставащите 20 км предстои да бъде направено. Все още са сравнително малко домакинствата, които са газифицирани - от 17 798 бр. домакинства, само 2 606 са газифицирани, но за сметка на това обществените структури са изцяло газифицирани, както и повечето от малките, средни и големи предприятия. Газоразпределителната мрежа на територията на община Монтана се развива от „Овергаз Мрежи“.

4.6. Комуникационни мрежи и широколентов достъп

Селищата от община Монтана са покрити с телефонни и телефаксни услуги. Пощенски клонове има изградени в общинския център гр. Монтана, както и в останалите села от общината. Телекомуникационната инфраструктура включва достигаща до всяко селище

автоматична телефонна мрежа. Всички селища са с автоматично входящо и изходящо междуселищно избиране. Продължава въвеждането на модерна цифрова комуникационна и преносна далекосъобщителна инфраструктура и подменяне на съществуващата аналогова.

Наложилата се през последните години тенденция на намаление на фиксираната телефонна плътност и увеличение на мобилната продължава, като стойността на показателя „фиксирана телефонна плътност по домакинства“ бележи постоянно намаление, подобно на процесите в цялата страна, докато за показателя „мобилна телефонна плътност“ се наблюдава непрекъснатата тенденция на увеличение.

Община Монтана е включена в изградената оптична система в България, осигуряваща отлични възможности за комуникация, отговаряща на международните стандарти.

Приоритет на ЕС и безспорен фактор за жизнен стандарт и конкурентоспособност е достъпът до Интернет и развитието на информационното общество. Така се преодоляват някои от проблемите на изолираността. Доставчици на интернет услуги в общината са предимно мобилните оператори, но те заобикалят малките села с критично ниско потенциално потребление.

Телекомуникационната инфраструктура е най-динамично променящата се през последните години. В област Монтана за 2018 г. достъпът на домакинствата до интернет е 67,8%, а лицата, регулярно използващи интернет са 54,7%.

Към юни 2018 г. 99,58% от населението в община Монтана има достъп до бърз и свръх бърз широколентов интернет, като 0,42% попада в бяла зона, а 2,36% в сива зона по данни на МТИТС чрез публикувани данни в „Социално-икономически анализ на районите в Република България, Втори етап. Част 1. Приложения“.

4.7. Градска среда (улично осветление, зелени площи, дребномащабна инфраструктура)

Улично осветление

Уличното осветление е едно от значимите по обем разходни пера в бюджета на общината. Качественото улично осветление е едно от условията за създаване на добри условия за живот в населените места и предпоставка за опазване живота и здравето на жителите им и личното и обществено имуществото. От друга страна използването на ниско ефективни системи за осветление, неправилното разпределение на осветителните тела или преоразмеряването при проектиране водят до излишен разход на енергия и излишно натоварване на общинския бюджет. Добра алтернатива са LED осветителните тела с фотосоларни панели и акумулатори, с които се реализират съществени енергийни икономии. Поради високата цена на тези съоръжения е необходимо да се търсят програми с грантово финансиране или ЕСКО договори.

Зелени площи

В селищната зелена система на община Монтана съществено визуално присъствие имат парковите територии на града – в южна посока парк „Огоста“ до стадиона и реката, който на югозапад прелива в лесопарк „Калето“. Той от своя страна преминава в парк „Слънчева градина“ и парк „Монтанезиум“ (с езерото). Визуално в зелената система участие имат и Градската градина между площада и жп гарата и новия парк „Свети дух“ до кв. „Младост“. По отношение функционалната значимост на озеленените пространства в зелената система, трябва да се отбележат Градския спортно-рекреационен център „Огоста“ на запад и обединяването му със спортно-рекреационния парк „Сините езера“ в южна посока. Характер на градски аквапарк получава комплекс „Аугуста“ при язовир Огоста, допълнен от зоната за спорт и атракции

Спортен комплекс „Летище“. Изброените паркови зони формират зеления венец на Монтана от запад, който от своя страна прави непосредствена връзка с вътрешноградските паркове.

През 2019 г. е завършен проект с наименование **„Обновяване на паркове, зелени пространства и улици“** за 6,3 млн. лв., финансиран от ОПРР. Той е фокусиран върху подобряване на градската среда в град Монтана чрез рехабилитация, реконструкция и облагородяване на градски територии с определено основно функционално предназначение, включени в Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на гр. Монтана и включващи: парк „Калето“, парк „Огоста“, парк „Монтанезиум“, „Градски парк“ и бул. „Хаджи Димитър“. С изпълнението на мерки в тази целева територия, проектът е допринесъл за изграждане на добра градска инфраструктура; приспособяване на пространствата за лица с увреждания; подобряване на пространства и развитие на зоните за отдих и облагородяване на публичните места, като по този начин са създадени условия за по-добър начин на живот в по-привлекателна градска среда.

Състоянието на уличната мрежа в града се подобрява, като за 2020 г. отделените средства за капиталови разходи в общинския бюджет също са увеличени от 4 313 011 лева през 2019 г. на 5 736 307 лева за 2020 година. С тях ще бъдат довършени основните ремонти на 7 улици и преасфалтирани още улиците „Неофит Бозвели“, „Диана“, „Ген. Арнолди“, „Никола Вапцаров“, „Индустриална“, „Неофит Рилски“, „Стоян Марков“ и „Извора“.

4.8. Основни изводи

• Проблеми:

- Бавен транспортен достъп до столицата, въпреки близостта ѝ;
- Амортизирани транспортна и водопреносна мрежи, големи загуби на вода;
- Липса на канализационна мрежа и съответно пречистване на отпадни води в някои квартали на гр. Монтана и във всички села на общината;
- Лошо състояние на хидромелиоративната инфраструктура;
- Слабо използване на ВЕИ и ниска енергийната ефективност;
- Липса на високоскоростен интернет в малките и отдалечени населени места; незаинтересованост у доставчиците му да инвестират в мрежа с малко на брой потребители.

• Предимства и потенциали:

- Развити газопреносна и газоразпределителна мрежи;
- Осъвременена система за управление на битовите отпадъци с компостираща инсталация за зелени отпадъци;
- Подобряване на транспортния достъп до столицата чрез изграждане на скоростен път и жп линия, както и изграждане на тунел под Петрохан, развитие и подобряване на път Е-81;
- Наличие на водни ресурси;
- Намаляване на загубите на вода по мрежата;
- Отстраняване на свлачища, отводняване на терени със стопанско значение, корекции на реки и реконструкции на язовири, почистване на замърсени води и др. мероприятия по управление на водите;
- Изграждане на поливна система за зелените площи на гр. Монтана;
- Обновяване и подобряване на хидромелиоративната инфраструктура;
- Развитие на ЕЕ и ВЕИ, в т.ч. в системата на уличното осветление;

- Изграждане на „зелени пояси/зони“ за подобряване на качеството на атмосферния въздух и градската среда;
- Изграждане на ширококолов пътен достъп до интернет.

5. Екологично състояние и рискове

Територията на община Монтана попада в обхвата на РИОСВ-Монтана. Във връзка със състоянието на околната среда в общината синтезирана информация от последния публикуван доклад за околната среда по компоненти през 2019 г. е представена по-долу (*Регионален доклад за състоянието на околната среда през 2019 г. на РИОСВ-Монтана*).

5.1. Качество на атмосферния въздух

Град Монтана е най-големият град на територията на областта и е с най-добре развити инфраструктура, промишленост, численост на населението и съответно най-много действащи и потенциални източници на замърсяване на атмосферния въздух. През 2019 г. в региона на РИОСВ – Монтана е действал един стационарен пункт за контрол на качеството на атмосферния въздух в гр. Монтана, а именно „РИОСВ – Монтана“ – градски фонен. Пунктът се обслужва от Регионална лаборатория – Монтана и работи с ръчно пробонабиране всеки работен ден.

За първи път от измерванията в пункт „РИОСВ – Монтана“ през 2019 година средногодишната концентрация на **ФПЧ₁₀** е под нормата за ПДК ср. год. - 36 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Дните с превишения на ПДК ср. дн. са 71 броя - около 20% от общия брой анализирани проби. Основен източник за замърсяване на атмосферния въздух с ФПЧ₁₀ е битовото отопление на твърдо гориво, което предопределя наднормения брой на превишенията, регистрирани единствено през есенно-зимния сезон на годината.

Превишения на максимално еднократните и средногодишната пределно допустими концентрации на **азотен диоксид** в стационарния пункт в гр. Монтана през 2019 г. не са регистрирани. Най-високата максимално еднократна стойност е 76,30 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ при норма от 200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Средногодишната концентрация за пункт „РИОСВ – Монтана“ е 12,91 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ при ПДК ср. год. = 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Нормите за **серен диоксид**, определящи качеството на атмосферния въздух по този показател, са максимално еднократна ПДК м.е. = 350 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ и средно денонощна ПДК ср. дн. = 125 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Не са отчетени превишения на серен диоксид за пункт „РИОСВ – Монтана“.

Концентрациите по показател **никел** в гр. Монтана през последните няколко години се задържат на относително постоянни нива и са значително под допустимата норма. Измерената през 2019 г. средногодишната концентрация е 0,83 ng/m^3 при целева норма от 20 ng/m^3 .

Завишени стойности на концентрациите на **Полициклични ароматни въглеводороди** (ПАВ) в пункт „РИОСВ – Монтана“ се констатираат основно през есенно-зимния период (януари-март и октомври-декември) и са следствие от непълното изгаряне на твърди горива в битовия сектор и на дизеловото гориво в двигателите на автомобилите. През 2019 г. средногодишната целева норма от 1 ng/m^3 е превишена двойно – 2,04 ng/m^3 .

При проверките по прилагане и изпълнение на мерките в общинските програми за намаляване на нивата на замърсителите на община Монтана от РИОСВ-Монтана се констатира изпълнение на мерките, насочени към намаляване на замърсяването основно през пролетно-летния сезон. След подписването на договори през годината и одобрено финансиране по програма LIFE общината ще има възможност за прилагане и изпълнение в пълен обем и на мерките през есенно-зимния сезон - подмяна на отоплителните уреди и преминаване към

използването на ниско емисионни и алтернативни горива за отопление в битовия сектор. Визира се проект с наименование „Българските общини работят заедно за подобряване на качеството на атмосферния въздух“, описан в Споразумение за безвъзмездна финансова помощ, референтен № LIFE17 IPE/BG/000012 – LIFE IP CLEAN AIR“, който ще се изпълни до 2024 г. Финансовото участие в проекта на асоциирания бенефициент (Община Монтана) е 357 055 евро. Прогнозният дял от приноса на ЕС е 535 582 евро.

През 2019 г. е изпълнен проект за „*Разработване на Комплексна програма за КАВ по показателите ФПЧ₁₀ и ПАВ на община Монтана*“, финансиран от ОПОС.

Монтана е един от градовете в България с наднормено замърсяване на атмосферния въздух. В тази връзка община Монтана изпълнява Програма за намаляване на нивата на ФПЧ₁₀ и ПАВ и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух с план за действие за периода 2016-2018 г. Тази Програма е изготвена като актуализация и продължение на Програмата за КАВ за периода 2011-2014 г. По проекта е разработена комплексна програма за намаляване нивата на замърсителите ФПЧ₁₀ и ПАВ и достигане на съответните норми за КАВ на община Монтана за периода 2019–2023 г. Целта на разработването на програмата е да се идентифицират най-подходящите мерки, за да се достигне качество на атмосферния въздух, съответстващо на нормативните изисквания и като крайна цел - да се осигури опазване на здравето на населението и на околната среда.

5.2. Качество на водите

За водното тяло на устието на река Огоста преди вливане в река Дунав в периода 2017-2019 година се наблюдава влошаване качеството на водата по отношение на съдържание на нитратни съединения. Наблюдават се измерени високи концентрации на азот нитратен и общ азот. Затова оценката е умерено състояние по физикохимични показатели.

От анализа по физикохимичните показатели е видно, че водното тяло р. Огоста от вливане на р. Дългоделска при Гаврил Геново до язовир „Огоста“ при Горно Церовене отговаря на изискванията за добро състояние спрямо Наредба Н-4. От направения анализ на специфични замърсители се наблюдава превишение по показатели арсен и алуминий. Изчислената средногодишната стойност (СГС) на арсена и алуминия във водното тяло надвишава изискванията на СКОС за добро състояние. Състоянието на водното тяло по биологични елементи за качество е умерено.

От анализа по физикохимичните показатели е видно, че водите на язовир „Огоста“ отговарят на изискванията за добро състояние спрямо Наредба Н-4. От направения анализ на специфични замърсители се наблюдава превишение по показател арсен. Изчислената средногодишната стойност (СГС) на арсена в язовира надвишава изискванията на СКОС за добро състояние. През периода 2017-2019 г. за язовир „Огоста“ е проведен мониторинг на биологичен елемент за качество фитопланктон. Въз основа на резултатите от анализа, язовирът е оценен в добър екологичен потенциал.

Обекти, източници на отпадъчни води

Изградената в гр. Монтана и действаща ГПСОВ отговаря напълно на изискванията за заустването на пречистените отпадъчни води от населените места в чувствителни зони (осигурено третично пречистване на отпадъчните води).

Отпадъчните води на гр. Монтана се отвеждат и пречистват в ГПСОВ – Монтана. Градската пречиствателна станция с капацитета си от близо 18 000 куб. метра пречистена вода

за денонощие напълно задоволява нуждите на гр. Монтана. Станцията е с механично и биологично стъпало, както и с изградено съоръжение за отстраняване на фосфора. ГПСОВ – Монтана отговаря на всички европейски екологични норми и до настоящият момент работи ефективно и с добър ефект на пречистване. Водата се пречиства с екологични агенти, които не замърсяват околната среда, а почистените утайки се предвижда да бъдат използвани за наторяване.

Като язовир в предаварийно състояние е определен язовир „Злеевец“, с. Стубел, община Монтана – потенциално неопасен.

5.3. Качество на почвите

Общото състояние на почвите в района е добро. Няма установено замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители и препарати за растителна защита, с тежки метали и металоиди. Риск съществува от наземното и въздушно наторяване с торове от земеделските производители.

5.4. Управление на отпадъците

На територията на общината 100% от населението е обхванато в регионална система за организирано сметосъбиране и сметоизвозване.

В експлоатация е Регионално депо „Монтана“ (за битови и неопасни производствени отпадъци - клас „депо за неопасни отпадъци“), което обслужва общини Монтана, Бойчиновци, Берковица, Лом, Чипровци, Георги Дамяново, Брусарци, Медковец, Вършец, Якимово, Вълчедръм и Криводол (област Враца). Депото отговаря на нормативните изисквания и се експлоатира съгласно действащото екологично законодателство. Оптимизирана е работата на сепариращата инсталация, в която постъпват смесените битови отпадъци, събрани от територията на област Монтана и община Криводол от област Враца. Повишени са количествата на отделените рециклируеми фракции от пластмаса, хартия и стъкло, които се предават за оползотворяване на фирми, притежаващи необходимите документи по ЗУО въз основа на сключени писмени договори. На 05.07.2012 г. е пусната в експлоатация новоизградената сепарираща инсталация за битови отпадъци - първият етап от един по-голям проект на Община Монтана - сепарираща инсталация за битови отпадъци и компостиране на биологичните отпадъци. Община Монтана е изградила площадка по чл. 19, ал. 3, т. 11 от ЗУО за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата и е въведено разделно събиране на отпадъците от опаковки.

Таблица №33. Данни за битовите отпадъци в община Монтана

Показател	Мерна единица	2015	2016	2017	2018
Образувани битови отпадъци	тон	18 432	17 380	19 776	18 895
Предадени за депонирани битови отпадъци	тон	1 483	1 253	1 148	1 126
Предадени за предварително третиране битови отпадъци	тон	15 879	15 245	17 534	16 594
Предадени за рециклиране битови отпадъци	тон	1 070	882	1 094	1 174
Дял на населението, обхванато от системи за организирано сметосъбиране	%	100	100	100	100

Източник: Национален статистически институт, 2020 г. www.nsi.bg

Данните показват, че за периода 2015-2018 г. количествата на образуваните отпадъци са с тенденция на увеличение, което се обяснява от икономическото развитие на общината, въпреки намалялото население. Над 88% от отпадъците попадат за предварително третиране.

До 2021 г. трябва да приключи проект, който се изпълнява в момента - **„Проектиране и изграждане на компостираща инсталация за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци в община Монтана“**, финансиран от ОПОС за 6,2 млн. лв. Общата цел на проекта е да се намали количеството депонирани биоразградими отпадъци, генерирани на територията на община Монтана, чрез разделното събиране и оползотворяване на зелените и/или биоразградимите битови отпадъци. Тази цел е в съответствие с йерархията за управление на отпадъците и с европейските и националните цели за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите битови отпадъци, предназначени за депониране. Проектът допринася и за подобряване на ресурсната ефективност, като в резултат от инвестицията отпадъкът ще се превръща в ресурс – компост. Специфичната цел на проекта е да се осигури необходимата инфраструктура за разделно събиране и оползотворяване на биоразградими битови отпадъци в общината. По проекта ще бъде изградена компостираща инсталация с капацитет 6150 т/г., която ще бъде разположена на територията на Регионално депо за неопасни отпадъци „Монтана“, в местността „Неделище“ на седем километра югоизточно от град Монтана, землището на с. Крапчене, община Монтана. Ще бъдат осигурени и необходимите камиони и контейнери за въвеждане на системата за разделно събиране и транспортиране до компостиращата инсталация на събраните отпадъци. Социално-икономическите ползи от изпълнението на проекта са насочени към подобряване на качеството на околната среда за жителите в община Монтана чрез намаляване на свързаните с депонирането на отпадъци вредни емисии; предоставяне на нов тип услуга относно отпадъците на жителите и бизнеса в общината и на висококачествен компост. Ще бъдат разкрити и нови работни места, необходими за експлоатация на изградената инфраструктура.

Съществува проблем и риск с изхвърляне на отпадъци в неопределени за това места, особено на строителни отпадъци, за които няма изградена инфраструктура.

Необходимост и бъдеща възможност за развитие на инфраструктурата за регионални нужди в област Монтана е изграждането на инсталация за третиране на строителни отпадъци, каквато е налична за област Видин.

5.5. Шумово замърсяване

В Закона за защита от шума в околната среда са определени основните източници на наднормен шум – силно урбанизирани територии (агломерации), основни летища, железопътни линии, висок клас пътища. На територията на община Монтана превишения на граничните стойности за шум не са констатирани.

Съществуващите шосейни и железопътни артерии не могат да бъдат класифицирани като силно натоварени и не представляват сериозен проблем по отношение на шумовото натоварване на околната среда. Те създават шумово натоварване по прилежащите на тези пътища територии.

5.6. Рискове от природни бедствия и аварии

Физико-географското местоположение на община Монтана предопределя сравнително ниски и ограничени рискове от природни бедствия и аварии. Единствените по-големи водни течения – реките Огоста и Цибрица е възможно да представляват заплаха от наводнение при интензивни валежи, предизвикващи пълноводие. Речните тераси са ниски, разляти и в

непосредствена близост до тях съществуващи сгради могат да бъдат наводнени. Изградените микроязовири на територията на общината са малки, но при добро управление и поддържане, могат да поемат голяма част от водите на поройни валежи. По такъв начин те намаляват опасността от висока приливна вълна, но при скъсване на язовирните диги, могат да бъдат и причина за такава.

В „Обзорната карта на районите със значителен потенциален риск от наводнения за речния басейн на р. Огоста“ от документацията на БДДР за територията на община Монтана не са сигнирани такива зони. При изследване на участъците на територията на общината по проектни единици са установени следните участъци:

- Река Цибрица; Населено място: Долно Церовене; Минали наводнения: да; Население в участъка към 2010: 849; Опасни замърсители: не; Зони за защита на водите: зони по НАТУРА 2000 (SPA); Културно наследство: не; Площ на участъка (кm²): 8.42.

- Река Шугавица; Населено място: Крапчене; Минали наводнения: не; Население в участъка към 2010: 322; Опасни замърсители: да; Зони за защита на водите: зони по НАТУРА 2000 (SPA); Културно наследство: не; Площ на участъка (кm²): 8.96.

- Река Огоста; Населено място: Монтана; Минали наводнения: да; Население в участъка към 2010: 44 602; Опасни замърсители: да; Зони за защита на водите: не; Културно наследство: да; Площ на участъка (кm²): 29.73.

Значимите събития на територията на общината, свързани с наводнения, са:

- Населено място: Монтана; Река - Огоста; Дата на настъпване на наводнението: 26 юли 1999 г.

- Населено място: Вирове; Река - Вировска; Дата на настъпване на наводнението: 16 август 2005 г.

- Населено място: Монтана, Мала Кутловица; Река - Огоста; Дата на настъпване на наводнението: 16 август 2005 г. и 23 август 2005 г.

- Населено място: Горно Церовене; Река - Огоста, дере; Дата на настъпване на наводнението: 16 август 2005 г., 7 август 2007 г.

- Населено място: Сумер; Река - Шугавица; Дата на настъпване на наводнението: 16 август 2005 г.

На база на оценката на значимостта на потенциални бъдещи наводнения в Дунавски район (Приложение 9.2 от проекта на ПОРН) са определени следните потенциални бъдещи наводнения на територията на общината:

- Населено място: Крапчене; Река - Шугавица; Значимост „Човешко здраве“: не; Значимост „Стопанска дейност“: да; Значимост „Околна среда“: не; Значимост „Културно наследство“: не; Значимо по брой показатели: 2; Значимо по брой категории: 1.

- Населено място: Монтана; Река - Огоста; Значимост „Човешко здраве“: да; Значимост „Стопанска дейност“: да; Значимост „Околна среда“: да; Значимост „Културно наследство“: не; Значимо по брой показатели: 4; Значимо по брой категории: 3.

Язовир „Огоста“ е най-крупното потенциално опасно хидротехническо съоръжение в област Монтана. В заливната зона на язовир „Огоста“, която е с площ общо 365 кв. км, попадат частично 3 броя населени места с около 45 000 жители от община Монтана.

С особена острота стои въпроса за организацията на защитата на населението и националното стопанство от град Монтана, който е в непосредствена близост след язовирната стена и в който е съсредоточена най-голяма част от населението от заливната зона на язовира.

Риск от снегонавявания през зимния период има по четвъртокласните пътища.

През летния сезон, в края на лятото, съществува опасност от пожари поради запалване на стърнищата на нивите преди есенната оран.

На територията на общината има съвременни свлачищни процеси, които са периодично активни. Те се намират както в регулационните граници на гр. Монтана (два броя – при изложбената зала и кв. Мала Кутловица), така и на територията на общината (при вилната зона над преливника на язовира и около яз. „Огоста“ в района на кантона). Общата им площ е около 67 000 кв. м. и застрашават сгради, ел. проводи, ВиК мрежи и пътища. Свлачищата са картотекирани и се следят от „Геодезия“ – гр. Плевен.

В периода 2018-2020 г. се изпълнява трансграничен проект („*Equipment save our lives*“ – „*Оборудването ни спасява живота*“) с цел: да се подобри съвместното управление на риска в трансграничния регион. Проектът цели да намали уязвимостта на околната среда и да предотврати последиците от социално-икономическо бедствие, причинено от наводнения или пожари в граничния регион. По проекта са реализирани дейности за създаване на условия за управление на риска в общините Монтана и Моцацей (чрез доставка на оборудване); разработване на аналитични и стратегически документи и мероприятия за обучение и повишаване на осведомеността, които ще помогнат да се обединят общностите и процесите на управление на граничния регион Румъния и България, за да участват в съвместното развитие на зона за сътрудничество по устойчив начин. Оборудването, което е доставено за двата партньора, е багер с хидравлични комплекти за община Моцацей и самосвал с хидравличен кран, 2 пикапа 4x4, един с единична кабина и един с двойна кабина, също багер-товарач, 2 мини челни товарача и трактор Agri с ремарке за община Монтана.

5.7. Защитени територии, защитени зони и биоразнообразие

Защитени територии и защитени зони

Защитените зони по НАТУРА 2000 са основните центрове на биоразнообразие за природата в пространството на общината. В нея попадат части от защитени зони по Директивата за птиците, както и защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна. Защитените зони не са само относителен ограничител в стопанското развитие, но са и източник на доходи за местното население в контекста на устойчивото развитие. Местата, попадащи в екологичната мрежа Натура 2000 се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз - Директива 92/43/ЕЕС за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за хабитатите) и Директива 79/409/ЕЕС за съхранение на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците).

Защитените територии са предмет на аналитичните проучвания на екологичната оценка и оценката за съвместимост, поради специфичните устройствени режими, които се прилагат по отношение на стопанисването (управлението) и експлоатацията им. В община Монтана защитените територии са:

- Защитена местност „Китката“ прекатегоризирана в защитена местност със Заповед № РД-1079/21.08.2003 г. на МОСВ с площ 1,8 ха, землище на с. Вирове (община Монтана) с цел опазване на уязвима вековна гора от летен дъб.
- Защитена местност „Сто овци“ в землищата на селата Смоляновци и Превала (община Чипровци). Защитената местност е обявена на 24 октомври 2005 г. с цел „опазване на

местообитания на защитени видове растения (снежно кокиче, петров кръст) и животни (шипоопашата костенурка, скален орел и др.), скални съобщества и характерен ландшафт“. Има площ от 289,84 хектара. В защитената местност се намира Разпечатият камък, представляващ скално образувание с височина 95 m.

В община Монтана попадат част от териториите на защитени зони от екологичната мрежа Natura 2000:

- BG 0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ по Директивата за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 661 от 16.10.2007 г. на МС (обн. ДВ бр. 85/2007 г.) и Решение № 811/16.11.2010 г. на Министерски съвет (ДВ, бр. 96/2010 г.);

- BG 0002002 „Западен Балкан“ по Директивата за опазване на дивите птици, съгласно Заповед за обявяване на зоната № РД - 119 от 9 февруари 2012 г. (обн. ДВ, бр. 20/2012 г.), и Заповед за промяна в режима на дейностите № РД - 68 от 28 януари 2013 г. (обн. ДВ, бр. 10/2013г.);

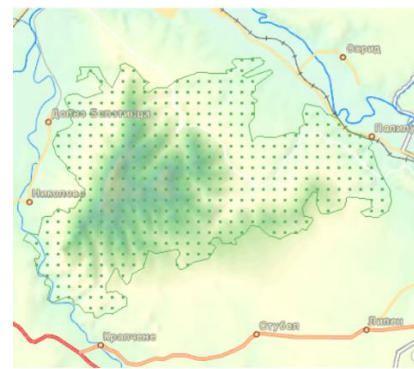
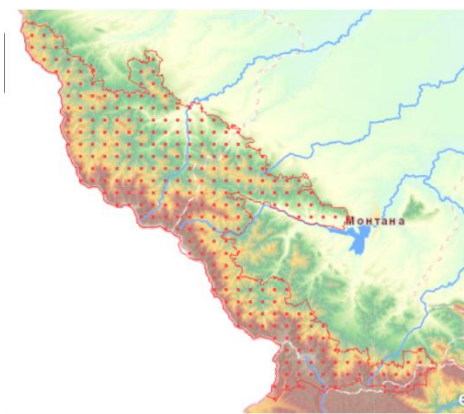
- BG 0001037 „Пъстрина“ по Директивата за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 122 от 02.03.2007 г. на МС (обн. ДВ бр. 21/2007 г.).

Карта №2. Територия по Natura 2000 в община Монтана

BG0002002 „Западен Балкан“ за опазване на дивите птици

BG0001040 „Западна Стара планина и Предбалкан“ за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна

BG0001037 „Пъстрина“ за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.

Източник: Информационна система за защитени зони от екологична мрежа Natura 2000 - <http://natura2000.moew.government.bg/Home/ProtectedSite/?code=BG0002002&layerId=3>

Предмет на опазване в защитена зона „Западен Балкан“ с идентификационен код BG0002002 са следните видове птици: 2.1. видове по чл. 6, ал. 1, т. 3 от Закона за биологичното разнообразие: Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Бял щъркел (*Ciconia ciconia*), Осояд (*Pernis ptilorhynchus*), Черна каня (*Milvus migrans*), Египетски лешояд (*Neophron percnopterus*), Орел змияр (*Circus gallicus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Скален орел (*Aquila chrysaetos*), Малък орел (*Hieraetus pennatus*), Късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*), Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), Царски орел (*Aquila heliaca*), Белошипа ветрушка (*Falco naumanni*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Планински кеклик (*Alectoris graeca*), Ловен сокол (*Falco cherrug*), Лещарка (*Bonasa bonasia*), Глухар (*Tetrao urogallus*), Ливаден дърдавец (*Strix neohelias*), Бухал (*Bubo bubo*), Уралска улулица (*Strix uralensis*), Пернатонога кукумявка (*Aegolius funereus*), Козодой

(*Caprimulgus europaeus*), Земеродно рибарче (*Alcedo atthis*), Синявица (*Coracias garrulus*), Сив кълвач (*Picus canus*), Черен кълвач (*Dryocopus martius*), Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*), Белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos*), Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*), Горска чучулига (*Lullula arborea*), Полска бърбрия (*Anthus campestris*), Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*), Черночела сврачка (*Lanius minor*), Ястребогушо коприварче (*Sylvia nisoria*), Червеногуша мухоловка (*Ficedula parva*), Полубеловрата мухоловка (*Ficedula semitorquata*), Градинска овесарка (*Emberiza hortulana*); 2.2. видове по чл.6, ал. 1, т. 4 от Закона за биологичното разнообразие: Обикновен мишелов (*Buteo buteo*), Черношипа ветрушка (Керкенец) (*Falco tinnunculus*), Сокол орко (*Falco subbuteo*), Зеленоножка (*Gallinula chloropus*), Речен дъждосвирец (*Charadrius dubius*), Обикновена калугерица (*Vanellus vanellus*), Средна бекасица (*Gallinago gallinago*), Пчелояд (*Merops apiaster*). 3. Защитената зона по т. 1 се обявява с цел: 3.1. опазване и поддържане на местообитанията на посочените в т. 2 видове птици за постигане на тяхното благоприятно природозащитно състояние; 3.2. възстановяване на местообитанията на видове птици по т. 2, за които е необходимо подобряване на природозащитното им състояние.

Защитена зона по Директива за местообитанията (SCI), с код BG0001040 която припокрива защитена зона по Директива за птиците – SPA BG0002002 Западен Балкан. Територията на зоната включва Резерват Горната Кория, Резерват Чупрене, ПЗ Белоградчишки скали, ЗМ Копрен – Равно буче, ЗМ Чупренски буки, ЗМ Сто овци, ЗМ Равненско градище, ЗМ Самарите, ЗМ Уручник и др. Защитената зона има голяма площ от 219 715 ха., разположена в три административни области – Монтана, Видин и София и на територията на две РИОСВ – Монтана и София. Защитената зона се характеризира с разнообразен горски ландшафт, скални и пещерни образувания, богато разнообразие от растителни съобщества, много на брой защитени видове от всички организмови групи.

В защитена зона „Пъстрина“ по Директивата за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна се опазват важни местообитания и Червено усойниче (*E. Russicum*), Алпийска розалия (*R. alpina*), Бисерна мида (*U. crassus*), Бръмбар рогач (*L. cervus*), Буков сечко (*M. funereus*) - Ивичест теодоксус (*T. transversalis*), Обикновен сечко (*C. cerdo*), Офиогомфус (*O. cecilia*) - Балкански щипок (*S. aurata*) - Горчивка (*Rh. sericeus*) - Обикновен щипок (*C. taenia*) - Черна мряна (*B. meridionalis*) - Гребенест тритон (*T. cristatus*) - Жълтокоремна бумка (*B. variegata*) - Об. блатна костенурка (*E. orbicularis*) - Червенокоремна бумка (*B. bombina*), Шипоопашата костенурка (*T. hermanni*) - Видра (*L. lutra*) - Вълк (*C. lupus*), Добруджански хомяк (*M. newtoni*), Лалугер (*S. citellus*), Голям подковонос (*Rh. ferrumequinum*), Дългокрил прилеп (*M. schreibersii*), Дългопръст ношник (*M. caraccinii*), Малък подковонос (*Rh. hipposideros*), Южен подковонос (*Rh. euryale*) и други.

На територията на общината има 10 защитени вековни дървета.

Таблица №34. Защитени вековни дървета

	№ в ДВ	Вид	Местоположение	Възраст	Височина в м	Обиколка в м
1.	1492	Полски бряст	гр. Монтана, в центъра	200	28	2,90
2.	2044	Скоруша	м. „Парга“ - гр. Монтана	125	15	2,00
3.	1099	Цер	с. Смоляновци, общ. Монтана, м. „Дъбравата“	200	15	2,50
4.	1101	Зимен дъб	с. Смоляновци, общ. Монтана, м. „Връхци“	150	12	2,50
5.	1102	Зимен дъб	с. Смоляновци, общ. Монтана, м. „Връхци“	150	12	2,50
6.	1104	Цер	с. Смоляновци, общ. Монтана, м. „Гробище“	300	17	4,20

	№ в ДВ	Вид	Местоположение	Възраст	Височина в м	Обиколка в м
7.	1108	Цер	с. Смоляновци, общ. Монтана, м. „Блатото“ ПФ	300	20	3,00
8.	1109	Зимен дъб	с. Смоляновци, общ. Монтана, м. „Блатото“ ПФ	120	12	1,80
9.	1110	Зимен дъб	с. Смоляновци, общ. Монтана, м. „Блатото“ ПФ	250	25	2,80
10.	1157	Цер	с. Вирове, общ. Монтана, ПФ	300	18	5,20

Източник: РИОСВ Монтана

Биоразнообразие

Община Монтана не е сред първенците по биоразнообразие. Защитените зони по НАТУРА 2000 са най-ценните природни територии в пространството на общината. В нея попадат части от защитени зони по Директивата за птиците, както и защитени зони по Директивата за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна.

Територията на община Монтана според Биогеография на България (Асенов, 2006) попада в Долнодунавската биогеографска провинция и по-конкретно, в Дунавския биогеографски район. Стопанската човешка дейност е довела до съществено унищожаване на коренната дървесно-храстова растителност, но там, където тя се е запазила, формира смесени горски формации от благун (*Quercus frainetto*) и цер (*Quercus cerris*). По относително по-стръмните десни долинни склонове на реките от Огоста и Цибрица на изток, церът (*Quercus cerris*) образува смесени гори с косматия дъб (*Quercus pubescens*) и виргилиевия дъб (*Quercus virgiliana*), като на места се появява подлес от смрадлика (*Cotinus coggygria*). По десния долинен склон на реките, сравнително малки пространства заемат смесените гори на сребролистната липа (*Tilia tomentosa*) с мъждряна (*Fraxinus ornus*) и келявият габър (*Carpinus orientalis*).

В частните имоти в селата се наблюдава голямо видово разнообразие от културна дървесна растителност - плодни дървета и насаждения от орехи. Изключително добре виреят и лозовите насаждения.

Ксеротермните тревни съобщества в Дунавския биогеографски район принадлежат към Клас Festuco-Brometea с разред Festucetalia valesiacea. Диагностични видове на разреда са жълтия равнец (*Achillea clypeolata*), испанската тлъстига (*Sedum hispanicum*), главестата прониция (*Pagoninychia cephalotes*), влактестия очиболец (*Potentilla pilosa*) и др.

За района на община Монтана е характерно наличието на различни лечебни растения – треви, храсти и дървесни видове. Това е предпоставка за развитие на билкарството като поминък за част от населението, като контрол върху брането на основа квотите, дадени от РИОСВ – Монтана, се извършва от общината. Чрез определяне на разрешените количества и даване указания за начина на бране и съхраняване на билките, общината цели опазване на находищата от билки. Основно се събират дивисил, енъовче, комунига, къпина, липов цвят, кукуряк, мащерка, синап, бял равнец, татул, трънка, шипка и др. В съответствие със Закона за лечебните растения и правомощията на кмета на общината по прилагането на чл. 50 т. 3 ще бъде разработен раздел „Лечебни растения“ към Общинската програма за опазване на околната среда, която се изготвя в съответствие с чл. 79 от ЗООС в момента и ще бъде поддържана актуална за целия период на действие на ПИРО 2021-2027 г. С НАРЕДБА №2 от 20 януари 2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения издадена от Министерство на околната среда и водите обн. дв. бр.14 от 20 февруари 2004г. се уреждат правилата и изискванията за събиране на билки или генетичен материал от лечебни

растения, включително начините, инструментите, хигиенните изисквания при събирането, с оглед природосъобразно и устойчиво ползване на ресурсите им, а НАРЕДБА № 5 от 19.07.2004 г. поставя изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складовете за билки.

Земноводната фауна на Дунавския биогеографски район е представена от червенокоремната бумка (*Bombina bombina*), обикновената чесновница (*Pelobates fuscus*), балканската чесновница (*Pelobates syriacus*), зелената водна жаба (*Rana esculenta*) и др. Край реките обитава обикновената блатна костенурка (*Emys orbicularis*). Типични обитатели са горския гущер (*Lacerta praticola*) и кримския гущер (*Podarcis taurica*).

Бозайниците, обитаващи района, са таралежът (*Erinaceus concolor*), обикновената кафявозъбка (*Sorex araneus*), голямата водна земеровка (*Neomys fodiens*) и др. Типични представители на бозайниците в Дунавската равнина са заекът (*Lepus capensis*), обикновеният хомяк (*Cricetus cricetus*), язовецът (*Meles meles*), степният пор (*Mustela eversmanni*) и др. От хищниците, обитаващи района, са лисицата (*Vulpes vulpes*), чакалът (*Canis aureus*), енотовидното куче (*Nyctereutes procyonoides*) и др.

Орнитофауната на Дунавския биогеографски район (по данни от Биогеография на България, Асенов, 2006) е изключително разнообразна и показва около 85% сходство с тази на Черноморския биогеографски район. Разнообразието на птиците надхвърля 180 вида в местообитанията основно около р. Дунав. Преобладават водоплаващите птици. От пойните птици в района на общината се среща чучулигата, жълтата овесарка, кукувицата, а от непоините птици – синята гарга, папунякът и др.

Ландшафт

Ландшафтът на община Монтана е силно антропогенно повлиян и преобразен. Основно, разнообразието му се определя от горските територии и речните тераси на р. Огоста и р. Цибрица и техните притоци и крайречните и платовидни заравнености между тях. Оценката на ландшафта на общината като природен ресурс не е висока, поради останалите малко естествени природни дадености. Културният ресурс на ландшафта на територията на община Монтана е съществен, обусловен от наличието на техническа инфраструктура, селищни образувания, горски територии и земеделски обработваеми земи. Не липсва и визуално присъствие на културни забележителности, археологически и архитектурни паметници.

По отношение психологическата оценка на ландшафта на община Монтана може да се отбележи, че обликът на ландшафта, определен от отвореността и просторността на територията, намираща се на последната надзаливна тераса на р. Дунав и прехода между нея и Предбалкана, поражда чувство за спокойствие, предизвикано от равнинния и хълмист релеф.

Комплексната оценка на ландшафта на община Монтана по редица възприети показатели за неговото качество като живописност, съхраненост, устойчивост, уникалност, разнообразие на пейзажа, типичност, уязвимост и др. го определят като специфичен, средно устойчив, сравнително силно антропогенно повлиян ландшафт, който е уязвим по отношение на по-нататъшна непланирана и случайна човешка намеса, предизвикана от моментната икономическа конюнктура.

5.8. Основни изводи

- **Проблеми:**

- Автомобилният трафик, амортизираните улични настилки и битовото отопление са основните фактори както за шумово, така и за прахово замърсяване. Подмяната и поддръжката на съществуващите настилки, ще доведат до подобряване на акустичната среда и състоянието на въздуха;
 - Съществува проблем и риск с изхвърляне на отпадъци в неопределени за това места, особено на строителни отпадъци, за които няма изградена инфраструктура;
 - Периодично се наблюдават по-значими наводнения;
 - През зимния период има риск от снегонавявания по четвъртокласните пътища;
 - През летния сезон, в края на лятото, съществува опасност от пожари поради запалване на стърнищата на нивите преди есенната оран.
- **Предимства и потенциали:**
 - По отношение на качеството на въздуха се наблюдава подобрене в показателите, като може да се надградят с изграждане на „зелени поясни/зони“ в градската среда и смяна на инсталациите за битово отопление;
 - Постигнато е съвременно пречистване на водите;
 - Основният принос за развитието на общината е именно подобряване на околната среда, като тук са и изпълнените и текущи много на брой проекти в най-голям обем: за подобряване качеството на въздуха - 2 бр. включително проект за подмяна на отоплителните уреди на домакинствата; за изграждане на компостираща инсталация;
 - Развива се инфраструктурата за управление на отпадъците, като в момента не е осигурена и не е планирана единствено инсталация за третиране на строителни отпадъци;
 - Изграждане на регионална система за управление на отпадъците от опаковки.

6. Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор

6.1. Историческо развитие на селищната мрежа

Територията на община Монтана е с хилядолетна история. Най-древните следи от цивилизация са датирани от каменно-медната епоха. Тя е част от римската провинция Долна Мизия. Поради локалното ѝ стратегическо местоположение е била седалище на военен гарнизон. Ок. 160 г. след Хр. военният лагер (praesidium), основан на мястото на старо тракийско селище, получава статут на град с ранг на муниципий (municipium) със своя територия (regio Montanensium) от Стара планина до Дунав.

Град Монтанезиум (лат. Municipio Montanensium, със значение „планинско селище“ или Castra ad Montanesium), вторият по важност град в Долна Мизия след Рациария (провинция Крайбрежна Дакия, III в., при дн. с. Арчар), управлява значителна административна територия със силно изразено военно присъствие. Златодобивът изисква добра охрана и добре развита пътна мрежа. Освен злато, в планинския район на Монтана се добива още сребро, олово и желязо.

Планът на града, изграден на хълма е класически - крепостна стена, обществени сгради, казарми, храмове, бани, театри. Монтана е типично имперско мултиетническо селище, в което живее местно романизирано население, италиански и малоазиатски заселници. Покровители на града са римските богове Диана и Аполон.

Икономиката се базира на едрото земевладение и добива на злато по поречието на Огоста и Златица. Това е един значителен златодобивен район на Балканите през I-III в. и централната

власт полага особени грижи за поддържането на пътищата и използването на повечето заварени тракийски крепости. Има сведения, че в града са били развити занаятчийството и лихварството. 440-490 г. територията е опустошена от военните операции на хуните и готите. Известно е, че в периода 500-560 г. славяни и авари навлизат в тези територии. Заселилите се славяни наричат селището Кутловица.

В периода на средновековната българска държава районът продължава да бъде граничен и стратегически, а Кутловица е център на епархия.

В периода на Османската империя след първоначалната разруха, в годините 1450-1688 г., градът постепенно се заселва и се развива като неголям османски имперски град със стратегическо гранично значение. Построени са обществени сгради, баня, две джамии, благоустроени са някои улици, изградени са градски чешми. Статистическите данни от края на Освободителната война (1878 г.) сочат, че в града живеят около 600 души в турската махала, около 50 души българи в българската махала и около 100 души цигани в циганската махала.

В модерната история, след възстановяването на българската държава през 1878 г. градът (1891 г., получава отново градски статут) бързо се разраства с името Фердинанд, става околийски център, активен обществено-политически и икономически център на селскостопански район.

В периода 1945-1992 г. градът носи името на политическия функционер на БКП Христо Михайлов, един от ръководителите на въстанието през септември 1923 г. В новата си история, след Втората световна война, окръжният и областен център се развива като модерен град с подчертана социална политика.

След обществено-политическите промени (1989 г.) от 1993 г. градът, център на общината, носи първото си исторически известно име като символ на хилядолетната култура и история - Монтана.

6.2. Регионални връзки и селищна мрежа

Град Монтана отстои на 100 км. от столицата София и международното ѝ летище, на 49 км. до пристанище Лом на р. Дунав - осигуряващо най-евтиния транспорт, както до централна Европа, така и до Украйна и Черноморския басейн. Градът е разположен на магистрален път I-1/E-79 и на европейски коридор №4, в близост до гранични пунктове към Румъния (70 км.) и Сърбия (55 км).

Община Монтана се явява важен транспортен възел с приоритетна за подобряване инфраструктурна обвързаност със столицата от една страна, и със северната част на България, от друга.

Територията ѝ се пресича от основните пътни артерии в страната – I-1/E79 (Видин-София-Кулата) и жп линия София-Бойчиновци. Връзките със съседните общини се изразяват в:

- икономически - обмен на суровини и материали;
- транспортно-комуникационни - потоци от стоки и хора;
- социален сервиз - обекти с над-общински мащаб - образование, наука, култура, здравеопазване, спорт;
- административно обслужване - областна администрация, съд, прокуратура, деконцентрирани държавни служби;
- ежедневни трудови пътувания - по повод заетост в областния център.

По териториално деление, община Монтана е в състава на Северозападния район (СЗР). Териториалният обхват на Северозападния район, определен в съответствие с изискванията на Регламент на ЕС 1059/2003, се формира от областите (ниво NUTS 3) Видин, Враца, Монтана, Ловеч и Плевен с общо 51 общини.

Със своите 3 624 км², област Монтана обхваща 3,3% от територията на страната. Областта включва 130 населени места (8 града и 122 села), формиращи селищната мрежа на 11 общини - Берковица (с площ 462 км²), Бойчиновци (299 км²), Брусарци (199 км²), Вълчедръм (433 км²), Вършец (242 км²), Георги Дамяново (299 км²), Лом (319 км²), Медковец (191 км²), Монтана (677 км²), Чипровци (285 км²), Якимово (220 км²).

В структурата на поземления фонд на областта преобладават земите за земеделско ползване. Те заемат 69,1% от цялата ѝ територия. Горският фонд обхваща 23,4% от областта, а на урбанизираните територии се падат 3,9%. Останалите територии са за водни площи, добив на полезни изкопаеми, транспорт, инфраструктура.

Областен център е град Монтана, който е важен опорен център в Северна България и четвърти по големина град в Северозападния район.

Община Монтана е най-голямата по територия община в областта. Територията ѝ е 677 км². На юг граничи с общините: Чипровци, Георги Дамяново, Берковица и Вършец, на запад - с община Ружинци (обл. Видин), на север - с общините Бойчиновци, Якимово, Медковец и Брусарци, на изток - с община Криводол (обл. Враца). Граничното положение на общината се оценява като благоприятно от гледна точка на възможностите за нейното развитие, а те в много голяма степен ще се изразяват в интегриране на община Монтана със съседните области и общини и създаване на предпоставки за общо използване на ресурси и потенциали за развитие.

Развитието на демографските процеси в общината през последните 20 години навлезе в неблагоприятна фаза, характеризираща се с чувствително влошаване на режима на демографско възпроизводство и постепенно намаляване броя на населението. Този процес продължава да се задълбочава с всяка изминала година.

Община Монтана обхваща 24 населени места, от които 1 град и 23 села. В структурата ѝ главно място заема град Монтана, който изпълнява функции на икономически, транспортен и обслужващ център, както на общината така и на областта. Тази роля на гр. Монтана в миналото и сега е формирала значителна територия, в която неговото влияние и връзки с населените места се проявяват доста силно. Тези връзки са най-силни в границите на общината и постепенно намаляват в границите на областта. Принос за това има и транспортно-комуникационната система в тази част на страната, която улеснява достъпа до града и обслужването на населението.

Местоположението на град Монтана предлага удобен достъп до Видин, Враца, София, пазарите на Румъния и Сърбия.

Град Монтана е общински и областен център, което определя редица предимства за развитието на града по линия на местната администрация и деконцентрирани държавни служби. Те са свързани с възможности за по-бързо обслужване на бизнеса и по-добър достъп до информационно и проектно обслужване, с европейски програми и фондове.

Регионалните връзки на общината се определят и зависят от няколко групи фактори, които са отчетени при разработването на ПРИО на общината, а именно:

- Икономически фактори - потенциалите за развитие на града и селищата са многостранни и създават възможност за развитието на машиностроене, шивашка промишленост, хранително-вкусова промишленост. Община Монтана е разположена на площ от 677 кв. км., а обработваемите земи са 67%, екологично съхранени са и са предпоставка за развитие на модерен аграрен сектор;

- Важни импулси за развитието на града и съставните села ще даде валоризирането на богатия туристически потенциал и културно-историческото наследство. Градът е важен регионален център, който ще засилва своите обслужващи функции по отношение на околната територия и Северозападна България, което налага ново качество, количество и спектър на предоставяните услуги;

- Социални фактори - голяма част от обектите на периодичното и епизодичното обслужване в рамките на общината, са изградени в града. В най-голяма степен това се отнася до подсистемите образование, здравеопазване, административно и правно обслужване, култура и др. Развитието на професионалните училища е от съществено значение за икономическото, културното и социалното развитие на града и района.

- Технически фактори - регионалните връзки се определят и от схемата на магистралната инженерна инфраструктура и преди всичко в областта на водоснабдяването, електроснабдяването и транспорта;

- Демографски потенциал - градът попада в категорията „средни градове“ с население около 44 хил. души, което покрива необходимата критична демографска маса за развитието на града.

При съвременните условия, регионалните връзки на града придобиват нов характер, който се обуславя от принципите на самоуправление на общините, липса на централизирано планиране и пазарно-икономическите отношения. Същевременно, гр. Монтана остава един от най-големите търговско-консумативни центрове в тази част на страната, което неминуемо ще има отражение върху неговото развитие.

Локалните връзки в границите на общината се развиват на основата на единната техническа инфраструктура, икономиката, отдиha и териториалните потенциали.

Община Монтана е създадена с Указ № 2295/ ДВ брой 101/26.12.1978 г. които определя седалищата и състава на общините в Република България. През 1987 г. община (селищна система) Смолянвци е закрита с Указ № 3005, ДВ, бр. 78/1987 г. и населените места - 6 села (с. Смолянвци, с. Белотинци, с. Винище, с. Долна Рикса, с. Клисурица, с. Славотин), са включени в състава на община Монтана (тогава Михайловград). През 2003 г., с. Горно Церовене от общ. Георги Дамяново преминава към община Монтана с Указ № 40/обн. 18.02.2003 г.

Селищната мрежа в територията на общината се е формирала в зависимост от природните и теренни условия и с оглед развитието на поминъка на населението. Тя се състои от 24 селища, 1 град и 23 села. Съгласно Наредба № 7 на МРРБ/22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видови територии и устройствени зони селищата от община Монтана попадат в следните категории:

- В категорията „средни градове“ - гр. Монтана - 38 341 жители;
- Средни села (с население от 1000 до 2000 жители) - 1 село (с. Габровница);
- Малки села (с население от 250 до 1000 жители) - 16 села (с. Смолянвци, с. Безденица, с. Белотинци, с. Благово, с. Винище, с. Вирове, с. Горно Церовене, с. Доктор Йосифово, с. Долно Белотинци, с. Крапчене, с. Липен, с. Николово, с. Славотин, с. Студено Буче, с. Стубел);

- Много малки села (с население до 250 жители) - 7 села (с. Войници, с. Горна Вереница, с. Долна Вереница, Долна Рикса, с. Клисурица, с. Сумер с. Трифоново).

Освен функционален, градът е и пространствен център. Като цяло, селищната мрежа може да се определи като мозаечно-дисперсно разположена в територията. Средната селищна гъстота (3,5 селища на 100 км²) е малко по-малка от тази за страната (около 4,8) и почти колкото на област Монтана (около 3,6). Средното отстояние между населените места е около 3,5 км, което не затруднява придвижването, формирането и функционирането на единна жизнена териториално-селищна общност.

По степен на урбанизация, към 31.12.2014 г., община Монтана е на първо място в областта с 81,55% градско население, което е по-високо от средната стойност за страната – 73,7% и от средната стойност за област Монтана – 64,3%. Това определя урбанистичната структура на общината като моноцентрична. Останалата демографска маса 17,45% е разпределена в сравнително равномерна мрежа от села. Икономическият облик на селата е селскостопански, с подчертан самозадоволяващ се производствен характер. Като цяло, в селата липсват възможности за трудова заетост, обезпечаваща жизнената кариера на младите хора.

Структурата на първичния социален сервиз е почти огледален образ на тази категория селища и възрастовия профил на населението им. Само в 3 села (с. Габровница, с. Доктор Йосифово и с. Смоляновци) от общо 23 села, има функциониращи училища. В повечето села няма лекарски практики. Центърът компенсира с пълен набор от добре развити услуги на селищно, общинско и областно ниво.

В сравнителен план, сред населените места по степента на развитост на селищните си функции, се откроява общинския център гр. Монтана. Интегриращите му възможности са основно по линия на административните и някои от социално обслужващите му функции - образование, здравеопазване и социални дейности. По отношение на икономическите и на другите обслужващи функции и влиянието им върху останалите селища в общината гр. Монтана е безспорен лидер и притегателен център за заселване.

По степен на благоустроеност, селата имат сходни характеристики - всички са електрифицирани и водоснабдени и разполагат със значителни зелени площи. Сравнима е и благоустроеността на уличната мрежа - няма канализация и някога изградената с трайна настилка улична мрежа, сега е повсеместно в лошо състояние.

Като пространствена структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана върху цялата територия на общината. Дисбалансът (поляритетът) се дължи на демографските и функционални характеристики. Общината има нужда от целево създаване на един или два допълващи центъра - с. Смоляновци и с. Габровница.

Поляризация на селищната мрежа рефлектира и в структурата на местното самоуправление - 12 села са със статут на кметства (с. Благово, с. Белотинци, с. Вирове, с. Габровница, с. Горно Церовене, с. Д-р Йосифово, с. Долно Белотинци, с. Николово, с. Славотин, с. Смоляновци, с. Стубел, с. Студено буче), а останалите 11 села - с кметски наместничества (с. Безденица, с. Виноше, с. Войници, с. Горно Церовене, с. Долно Церовене, с. Клисурица, с. Крапчене, с. Липен, с. Сумер, с. Трифоново).

6.3. Стабилизиране на селищната мрежа и предложения за формиране на групи населени места

В контекста на прогнозите и изискванията на национално, регионално и областно ниво, конкретната пространствена концепция за община Монтана се развива в няколко направления по приетия нов ОУПО.

Основен критерий е териториалната близост и свързаност с републикански/общински път, като за център на групата се определя селището от най-високо ниво, с най-развита публична инфраструктура.

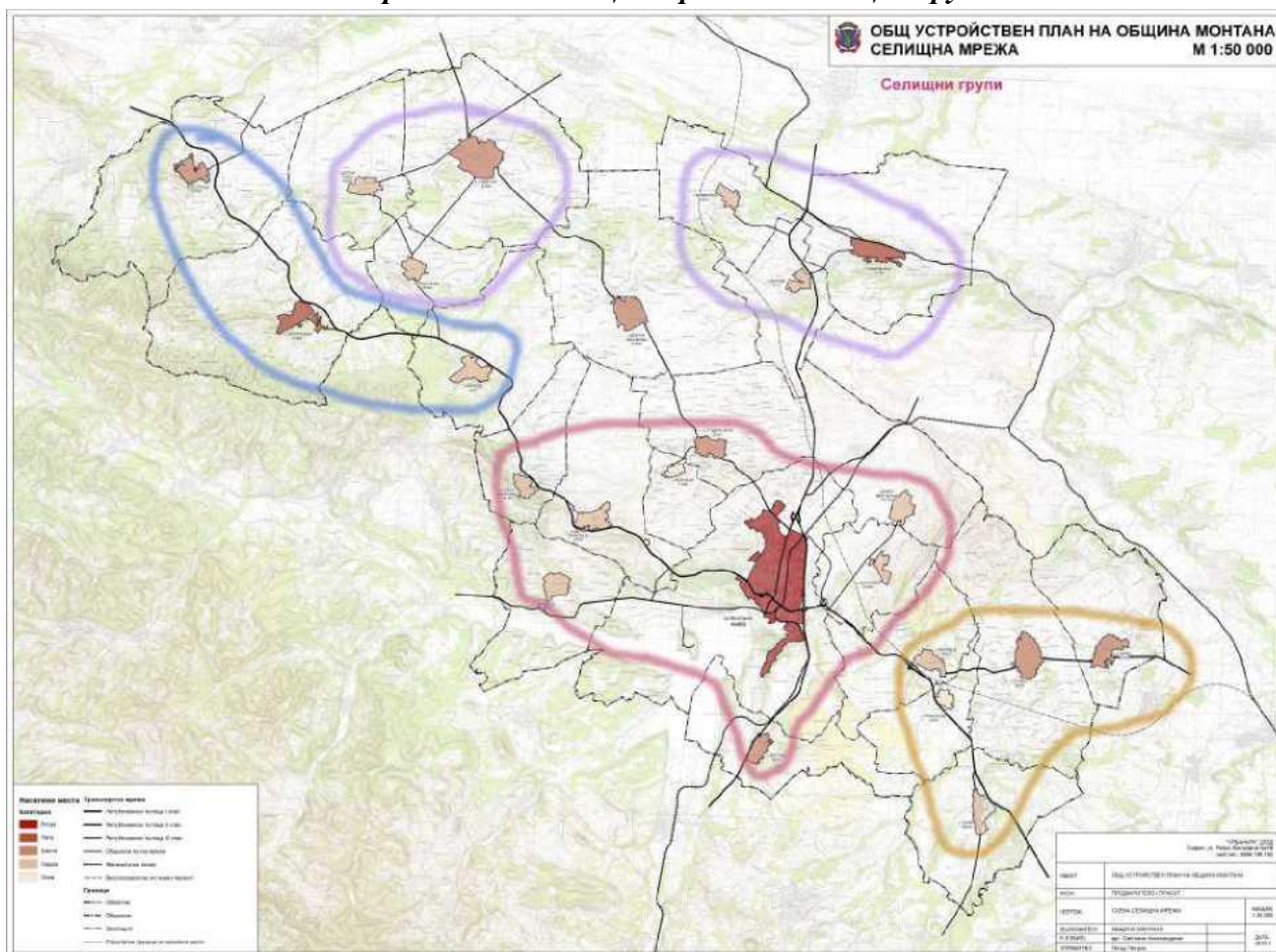
Селищна група Монтана: град **Монтана** с неговите пространствено разсредоточени квартали **Мала Кутловица, Кошарник**, развитието на нови жилищни и производствени зони, вилните зони в западна посока, както и селата **Николово** и **Крапчене**. В малко по-разширен ареал към тази група гравитират и **Студено буче, Войници, Горна и Долна Вереница и Горно Церовене**. Групата е обозначена с червен ареал по-долу на картата. Свързаността в тази група с качества на **агломерационен ареал** се подобрява и чрез предложения нов общински път от Долна Вереница към Горно Церовене, на основата на съществуващ черен път. Тази връзка работи и в рамките на общината като реализира връзките между третокласните пътища III-112 и III-102 и първокласния път E-79. Реконструкцията на съществуващия мост над р. Огоста западно от Долно Белотинци създава възможност за затваряне на обиколен път през животновъдните комплекси и разширяване на териториалния обхвата на Агломерационния ареал и подобряване на неговия икономически потенциал.

Формирани са още четири селищни групи с центрове населени места от 6-то ниво:

- **С. Стубел** - с Липен, Крапчене, Трифоново, Сумер - групата е обозначена с жълт ареал по-долу на картата;
- **С. Габровница** - с Вирове и Безденица - групата е обозначена с лилав ареал по-долу на картата;
- **С. Славотин** - с Клисурсица и Долна Рикса - групата е обозначена с лилав ареал по-долу на картата;
- **С. Смоляновци** - с Виноше и Белотинци - групата е обозначена с син ареал по-долу на картата;

***С. Доктор Йосифово** е възможно да гравитира директно към Монтана.

Карта №3. Селищна мрежа - Селищни групи

Източник: ОУП на община Монтана

6.4. Пространствено развитие на гр. Монтана като общински и областен център

Общият устройствен план на община Монтана прави следните предвиждания:

- **За жилищни зони:** Развитие на нови жилищни зони в Западна посока: реализираното разширение на урбанизираната територия на града с ж.к. Жерави, 2 малки жилищни зони Запад; нова жилищна зона Юг до язовира; Нова жилищна зона западно от кв. Мала Кутловица. Потенциал за ново строителство има и неусвоената жилищна зона Мала Кутловица-Изток, разширение на общинска земя. Разширение на кв. Кошарник в Западна и северна посока; Развитие на нова жилищна зона западно от с. Николово;
- **За производствени зони:** Статут на Предимно производствена зона в южна посока, под язовирната стена получават заварените производствени цехове при специфични изисквания към строителство и реконструкция, и нови зони западно от ж.к. Изток; развитие на Производствена зона Юг между новия транспортен възел и кръговото кръстовище спрямо предвижданията на ОПП-1981 г.; нова Производствена зона Север до северния транспортен възел и разширение на технологичния парк в северна посока;
- **За смесени многофункционални зони (СМФ):** Това са нови устройствени зони, предимно в непосредствен контакт със съществуващи и проектни производствени зони, които разширяват значително техния функционален профил в сферата на производствено-обслужващите дейности главно в групата на малки и средни предприятия (МСП), които осигуряват клъстерните групи на по-големите предприятия със съпътстващи производства. Териториално те се ситуират както следва: Смесена многофункционална зона Изток по

протежение на ул. „Диана“; Смесена многофункционална зона Юг при кръговото кръстовище с голям потенциал за привличане на нови инвестиции, Смесена многофункционална зона Север в близост до кв. Кошарник; Смесена многофункционална зона северно от с. Николово. Зоната източно от ул. „Диана“ вече е започнала да се застроява, имотите се уедряват, дребните ползватели постепенно се заменят от по-едри предприемачи. В местността значителен процент от земята е общинска частна собственост, която също може да се уедри и да стане привлекателна за бизнеса. Територията е с качества, има предпоставки за развитие: Тангирац път (главна градска улица „Диана“) наличие на частично асфалтирани и черни пътища с хаотична структура засега, наличие на електрификация. Още по-благоприятно обстоятелство: Има големи незастроени имоти в зона 2/СМФ. Това са терени благоприятни за развитие: сравнително близо до града, с прилежаща главна улица, част от земите са незастроени, обслужени са от Главния канализационен колектор на града водещ към ГПСОВ. Има още едно много важно преимущество - изградена връзка към севиризточния възел, която дава бърз излаз на скоростния път.

- **За зони за спорт и атракции:** Развитие получава Градския спортно-рекреационен център „Огоста“ на запад и възможност за обединяване със спортно-рекреационен парк „Сините езера“ в южна посока; Статут на градски аквапарк получава комплекс „Аугуста“ при язовир „Огоста“; Статут на зона за спорт и атракции получава и Спортен комплекс „Летище“.

- **Крайградска зелена система:** Крайградската зелена система на Монтана получава значително развитие чрез Западен крайградски лесопарк, който прави непосредствена връзка с историческия парк Калето, Западен крайградски парк с изолационни функции между гробищния парк и кв. Кошарник; Южен градски парк между кв. Мала Кутловица и новата жилищна зона Юг. Изброените паркови зони формират зеления венец на Монтана от запад, който от своя страна прави непосредствена връзка с вътрешноградските паркове „Слъчева градина“ и градската градина с езерото.

- **За вилни зони:** Вилните зони на град Монтана са развити в западна посока и по протежение на връзката към път Е-79 в местностите Парта и Орешака, прилежаща на път Ш-102. Това са територии с реализирани се процеси на стихийна урбанизация в зоните на земи по §4 на ЗОЗЗ. Без съмнение в някои техни части има и елементи на постоянно обитаване. С предлагането им за вилни зони се създават условия за тяхното последващо благоустрояване с основни елементи на техническата инфраструктура и с минимално необходимия набор от обслужващи функции.

- **За устройствено развитие на селата:** С предложенията на ОУПО се стабилизира селищната мрежа на общината и се формират описаните по-горе групи населени места. Потвърждават се строителните граници на жилищните им зони, с минимални разширения на вече застроени имоти. Стопанските дворове получават производствено-складови функции, обслужващи земеделието и животновъдството. Всички животновъдни ферми запазват статута си. За голяма част от селата се предвижда с ПУП разширения на гробищните паркове, които са отразени в плана. Всички села в общината имат като минимум регулационни планове. Препоръчва се изработване на ПУП и инвестиционни проекти за благоустрояване на централните зони на селата.

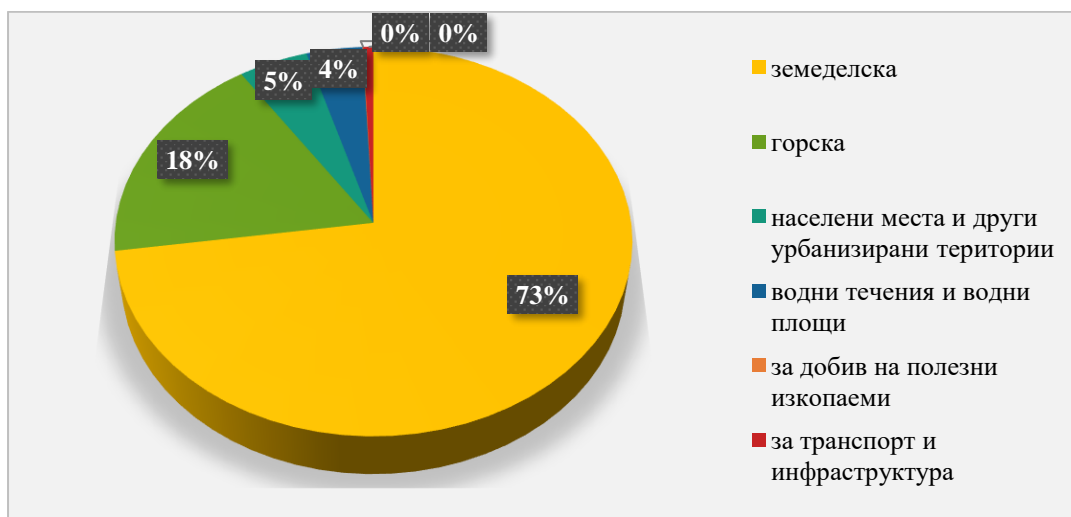
6.5. Баланс на територията

Площта на територията на община Монтана е 676 018 дка. От тях земеделската земя е 491 549 дка. Площта, заета от гори, е 121 293 дка, а от водни течения и водни площи – 25 969 дка.

Населените места и други урбанизирани територии са с площ 32 198 дка, а тези за транспорт и инфраструктура са 4 689 дка. Площта за добив на полезни изкопаеми е 320 дка.

Най-голямата част от територията на общината е заета от земеделски земи (73%). Значителна част представляват и горските територии – 18%. Площта, обхваната от населени места, урбанизирани територии, транспорт и инфраструктура възлиза на 5% от територията на общината, което я прави много слабо урбанизирана.

Фигура №25. Баланс на територията на община Монтана към 31.12.2011

Източник: Национален статистически институт, 2020 г.

6.6. Жилищен сектор

Анализът на обитаването има социално-икономически характер, който изследва характеристиката на жилищата и на жилищните сгради, в които те са разположени и постигнатите нива на жилищно задоволяване и са особено актуални относно темите като енергийна ефективност и внедряване на възобновяеми енергийни източници.

В община Монтана жилищните сгради към 31.12.2018 г. са 17 398 на брой, с полезна площ от 2 114 818 кв. м. По брой на стаите преобладават двустайни и тристайни жилища.

Таблица №35. Основни характеристики на жилищния фонд в община Монтана 2018 г.

Жилищни сгради в община Монтана 2018 г	Брой
Жилищни сгради по материал на външните стени на сградата	
Общ брой жилищни сгради	17 398
Панелни	106
Стоманобетонни	495
Тухлени	14 251
Други	2 546
Жилища по вид на собственост	
Общ брой жилища	29 254
Държавни и общински	180
Частни на юридически лица	189
Частни на физически лица	28 885

Източник: Национален статистически институт, 2020 г.

По вида на конструкцията най-голям дял от сградите са тухлени, а по вида на собственост – частни на физически лица.

Основните проблеми, свързани с жилищният фонд в община Монтана, които се открояват, са сравнително остарелите фасади, стари дограми, лоша изолация или липса на такава, висока енергопропускливост и др. Голяма част от мерките, които се прилагат от фирми

и частни лица, не са свързани с повишаване на енергийната ефективност. Като пречки за това, както и за влошаването на жилищния фонд, са липсата на добра осведоменост на гражданите за намаляване на консумацията за енергия, високите цени за обследване и саниране на сградите, неефективните вътрешносградни отоплителни мрежи, употреба на нискоефективни съоръжения и енергоносители, липса на топлоизолация, както и ограниченото използване и внедряване на енергоефективни материали.

Като проблеми на домакинствата се открояват отоплението на твърди горива през зимните месеци или на електрическа енергия, високата енергопропускливост на сградите, съчетано с използването на електроуреди с нисък клас на енергопотребление, което води до високо потребление на енергия и аналогично до увеличаване на разходите за потребителите. Най-висок дял в енергийното потребление на битовия сектор има електроенергията като общата тенденция е на намаляване на потреблението. Над 75% жилищен фонд се състои от сгради с ниска енергоефективност, амортизирани, без изолации, с лоша дървена дограма. Предприеманите ремонти са частични и не включват прилагане на мерки за енергийна ефективност, което води до цялостен неблагоприятен енергиен баланс в домакинствата. Над 50% от домакинствата използват стари електрически уреди, а не енергоефективни - причината за това са ниската покупателна способност, особено на населението от третата възраст. Голяма част от хората не са информирани за етиктирането на стоките и параметрите им по отношение на икономичност на ел. енергия. Ефективна държавна мярка в тази насока е заложена в Наредбата за изискванията за етиктиране на битови уреди по отношение на консумацията на енергия и други ресурси, но не е достатъчно популяризирана.

Данни за вида на отоплението от домакинствата са налични само от националните преброявания, като последното такова е от 2011 г. Статистиката показва, че около 66% от населението използват твърдото гориво за отопление, което е и основен проблем за замърсяването на атмосферния въздух.

Таблица №36. Жилища по основен източник на отопление и енергоспестяващи мерки в община Монтана към 01.02.2011 г.

Показатели	Стойност
Има енергоспестяваща дограма	5 915
Няма енергоспестяваща дограма	14 470
Общо жилища	20 385
Газ от централен източник	1 240
Електричество	5 269
Нафта	12
Газ	331
Въглища	3 205
Дърва	10 289
Други (термопомпи, пелети и други)	39
Общо жилища	20 385

Източник: Национален статистически институт, от Преброяване 2011 г.

Данните показват, че над 71% от жилищата нямат изпълнени енергоспестяващи мерки като енергоспестяваща дограма.

За града данните са подобни, но по-благоприятни, около 57% от населението използват твърдото гориво за отопление, по-малко от средно за общината, а 64% от жилищата нямат изпълнени енергоспестяващи мерки като енергоспестяваща дограма.

Таблица №37. Жилища по основен източник на отопление и енергоспестяващи мерки в град Монтана към 01.02.2011 г.

Показатели	Стойност
Има външна изолация	2 384
Няма външна изолация	13 336
Общо жилища	15 720
Има енергоспестяваща дограма	5 689
Няма енергоспестяваща дограма	10 031
Общо жилища	15 720
Газ от централен източник	1 181
Електричество	5 188
Нафта	11
Газ	328
Въглища	2 497
Дърва	6 477
Други (термопомпи, пелети и други)	38
Общо жилища	15 720

Източник: Национален статистически институт, от Преброяване 2011 г.

Предприемането на мерки по енергийна ефективност в битовия сектор е от съществено значение. Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради беше създадена точно с тази цел - обновяване на многофамилни жилищни сгради чрез изпълнение на мерки за енергийна ефективност - да се осигурят по-добри условия на живот на гражданите в многофамилни жилищни сгради, топлинен комфорт и по-високо качество на жизнената среда. Изпълнението на мерките за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради ще допринесе за:

- по-високо ниво на енергийната ефективност на многофамилните жилищни сгради и намаляване на разходите за енергия;
- подобряване на експлоатационните характеристики за удължаване на жизнения цикъл на сградите;
- осигуряване на условия на жизнена среда в съответствие с критериите за устойчиво развитие.

Очаквани резултати и ефекти:

- Намаляване разходите за отопление за домакинствата;
- Подобрена жилищна инфраструктура и промяна в облика на градовете;
- По-чиста околна среда - спестени емисии на парникови газове (CO₂ и др.);
- Удължаване на живота на сградата, която ще има и по-висока цена.

6.7. Основни изводи

- **Проблеми:**
 - Основните проблеми, свързани с жилищният фонд в община Монтана, са сравнително остарелите фасади, стари дограми, лоша изолация или липса на такава, високата енергопропускливост, отоплението на твърди горива през зимните месеци и др.;
 - Общината има нужда от целево създаване на един или два допълващи центъра - с. Смолянвци и с. Габровница.
- **Предимства и потенциали:**

- Селищната мрежа на община Монтана е устойчива и добре развита и равномерно покриваща територията на общината;
- Общинският център град Монтана е административен, функционален и пространствен център на общината;
- Изграждане на нов общински път от Долна Вереница към Горно Церовене, на основата на съществуващ черен път, за да се реализират връзките между третокласните пътища III-112 и III-102 и първокласния път E-79.

7. Културно-историческото наследство, в т.ч. елементи на градското културно наследство

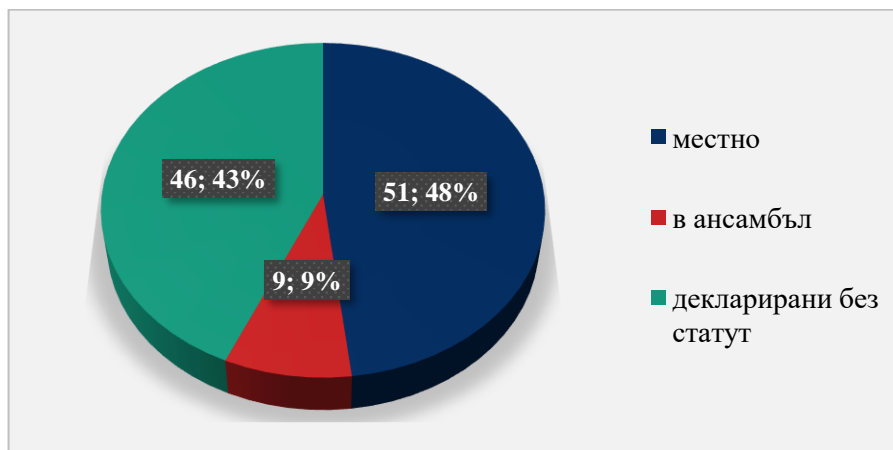
7.1. Недвижими културни ценности

На територията на община Монтана, по информация от Регистъра на НКЦ и архива на НИИ НКН, обекти на недвижимото културно наследство има в с. Белотинци – 8 бр., с. Благоево – 2 бр., с. Долна Вереница – 4 бр., с. Долно Белотинци – 5 бр., с. Д-р Йосифово – 4 бр., с. Живовци – 4 бр. (под яз. „Огоста“), с. Горна Вереница – 4 бр., с. Горно Церовене – 6 бр., гр. Монтана – 37 бр., с. Клисурица – 3 бр., с. Крапчане – 9 бр., с. Липен – 2 бр., с. Николово – 6 бр., с. Славотин – 2 бр., с. Смоляновци – 2 бр., с. Стубел – 23 бр., с. Сумер – 4 бр., с. Трифоново – 2 бр., с. Виноше – 7 бр., с. Вирово – 1 бр.

Въз основа на наличната информация и наблюдения на място се установява следната характеристика на НКН по отношение на тяхната категория:

- национално – 71 културни ценности;
- местно/за сведение – 51 (*Забележка. Редица обекти в списъците на НИИ НКН, посочени с местно значение, в АКБ са посочени като паметници за сведение*);
- за сведение – 14;
- в ансамбъл (предварителна категоризация) – 9;
- декларирани без статут – 46.

Фигура №26. Паметници на културата в община Монтана по категории

Източник: ОУП на община Монтана

- периодизация: Ранен Енеолит, Ранна и Късна Античност - Тракия, Рим, Средновековие, Османска империя;
- видова принадлежност: Исторически – 27 бр., Археологическа културна ценност – 52 бр., Архитектурно-строителни – 45 бр., Архитектурно-художествени – 2 бр., Художествени – 5 бр., Етнографски – 21 бр.

Фигура №27. Паметници на културата в община Монтана по вид

Източник: ОУП на община Монтана

- съхраненост – като цяло – слаба; теренните обхождания и деклариране, както и категоризация, описания, регулярни археологически проучвания са основно от 1960-те и 1970-те години; в началото на 1990-те г. са правени немногобройни теренни обхождания, а единични обекти са наблюдавани през 2010 г.
- използване – в много ограничена степен се използва потенциала на културните ценности;
- проблематика – критично състояние на паметниците като цяло – не се поддържат, не се извършва научна реставрация, те са плячка на иманяри, обрасли са с растителност, не се упражнява никакъв мониторинг по отношение на състоянието на културните ценности;
- фазите на проучване на отделни обекти на КН – не се проучват културните ценности, няма система за провеждане на отделни фази на проучване; формално е определена категория археологическа културна ценност от национално значение на някои обекти, които са под водите на язовира или са в обработваеми земи, където няма никакъв контрол как се обработва земята, на каква дълбочина и дали от времето на последните теренни обхождания през 1970-те години може да се идентифицира изобщо археологическата културна ценност;
- изявен или недостатъчен обществен интерес към отделни обекти НКЦ – като цяло публичният интерес е незначителен, което се дължи на десетилетия изоставеност, занемареност, разруха на културните ценности, които в очите, представите и съзнанието на обществото нямат съществена стойност; този тип отношение се предопределя и от недостатъчната култура, образование и публична загриженост.

С категория „национално значение“ е Античният град Монтана (тук името е умишлено употребено, тъй като римските крепости в световната практика по изследване и опазване на културните ценности е възприето да се назовават с оригиналните им имена, а не с по-късни наименования като късносредновековното наименование „Калето“, напр. Възможно е бъдещо преосмисляне на названието на паметника, което би го ситуирало по-точно в сферата на недвижимите културни ценности от Античната епоха). Други паметници с национално значение са църквата „Св. Николай“, с. Долна Вереница и църквата „Св. Николай“, с. Горна Вереница. Съгласно чл. 146, ал. 3 от ЗКН още 32 обекта ПК за сведение са прекатегоризирани като археологически културни ценности с национално значение.

Сред немногобройните обекти, които са били обект на частично проучване, са селищата от каменно-медната епоха (халколита) от V-IV хил. пр. Хр. – в Монтана, в м. „Кремениш“, северозападно от с. Долно Белотинци (на 10 км от Монтана).

7.2. Елементи на градско културно наследство

Античната крепост Монтанезиум (лат. *Municipio Montanensium / Castra ad Montanesium*) се намира в местността „Калето“ или „Градището“, в югозападната част на Монтана (ок. 40 м. над нивото на дн. град). Крепостта е впечатляваща (III – IV в. сл. Хр.) с казарми, базилика и др. сгради, построена на мястото на по-стара тракийска крепост, укрепена с мощна крепостна стена (дебелина над 1 м), която следва очертанията на терена, а също така културни пластове от каменно-медната епоха и Ранното Средновековие (славянски жилища и светилище). Предполага се, че с установяването на римски военни части (I-ва Сугамбрийска кохорта, 26 г. сл. Хр.) е построен военен лагер (за който се споменава в епиграфски паметник от 134 г. сл. Хр.), който се развива в град (160–161 г. сл. Хр. получава муниципално право с прилежаща територия). Втора крепостна стена (протейхизма) е свидетелство за защитата срещу готските нашествия (ср. на III в.) и последващите непрестанни варварски нападения (IV-V в.). VI-VII в. крепостта е разрушена, вероятно от авари и славяни.

От епохата на Късното средновековие (Османски период/Национално Възраждане) има запазени единични обекти, някои със статут на културни ценности. Голям е делът на историческите паметници от периода на 1920-те години.

Изключение от общата картина е изготвянето на режими на опазване на територията и охранителната зона на недвижимата археологическа културна ценност „Антична крепост Монтанезиум“ (формулирана като обект „Антична и средновековна крепост „Калето“), гр. Монтана.

Исторически музей Монтана (Монтана) е създаден през 1953 г. За близо пет десетилетия се извършва значителна по обем събирателна, научноизследователска и популяризаторска работа. От 1968 до 1994 г. се провеждат системни археологически разкопки. В Експозиционната зала на музея е представено културно-историческото развитие на Монтана и региона в периода V-IV хил. пр. Хр. - XX в. сл. Хр.- материалните свидетелства за живота на първите човешки общности, тракийската култура през бронзовата и желязната епохи; колекция съдове от керамика и метал, малка бронзова пластика и мраморна култова скулптура от Античната Монтана; произведение на средновековното българско ювелирно изкуство е сребърното съкровище от XIII-XIV в.

Има обособен **Лапидариум** в града – археологическа експозиция и място, където са подредени камъни с археологическо значение — статуи, каменни плочи с епиграфи, архитектурни детайли като колони, фризове и акротерии. Археологическата експозиция Лапидариум, която се намира в красивия парк на Попската градина, в близост до църквата „Св. Св. Кирил и Методий“ и само на няколко минути разстояние от Михайловата къща. Археологическата експозиция включва петдесет и шест паметници, открити в града и региона. Могат да се видят почти незабележими надписи върху паметниците, които са единствените извори за плочите и повечето от информацията свидетелства за историята на града и културата на хората, живели някога по тези земи. Някои от надписите свидетелстват за вярванията на местните хора в Диана, считана за богиня и покровителка на града, на Аполон и на още много други божества. Някои плочи свидетелстват за римски императори, властвали някога, за

управляващи на Долна Мизия и региона, както и за доспехите и делата на различни военнослужещи и дори обикновени хора.

Художествената галерия „Кирил Петров“ стартира своята дейност с малка изложба през 1971 година. Колекцията, събирана десетилетия наред, съхранява и популяризира произведения на поколенията художници от средата на XIX век до наши дни. Сред творбите са картини на Николай Павлович, Иван Мърквичка, Георги Данчов, Ярослав Вешин, Владимир Димитров – Майстора, Сирак Скитник, Димитър Бояджиев, Кирил Петров, Дечко Узунов, Георги Павлов – Павлето и още много класици на българското изобразително изкуство.

7.3. Обобщени изводи

- **Проблеми:**

- липса на систематични проучвания на културното наследство, както и анализи на състоянието, актуализиране на списъците;
- липса на стратегия и визия за опазването на недвижимото културно богатство на територията.

- **Предимства и потенциали:**

- използване на културното наследство като ресурс за икономическо развитие с туристически потенциал;
- развитие на партньорски проекти за популяризиране на културното наследство;
- развитие на елементите на градското културно наследство с цел съхранение на градския исторически пейзаж.

8. Административен капацитет и управление

Общинската администрация осигурява изпълнението на законите, подзаконовите нормативни актове, решенията на общинския съвет, подпомага кмета на общината при осъществяване на правомощията му, осигурява технически дейността му, подпомага Общинския съвет и осигурява дейността му, извършва дейност по административното обслужване на гражданите, физическите и юридическите лица. Общинската администрация, при осъществяване на своята дейност, се ръководи от принципите на законност, равнопоставеност, прозрачност, достъпност, отговорност, целесъобразност и ефективност.

8.1. Административна структура и организация на общинска администрация

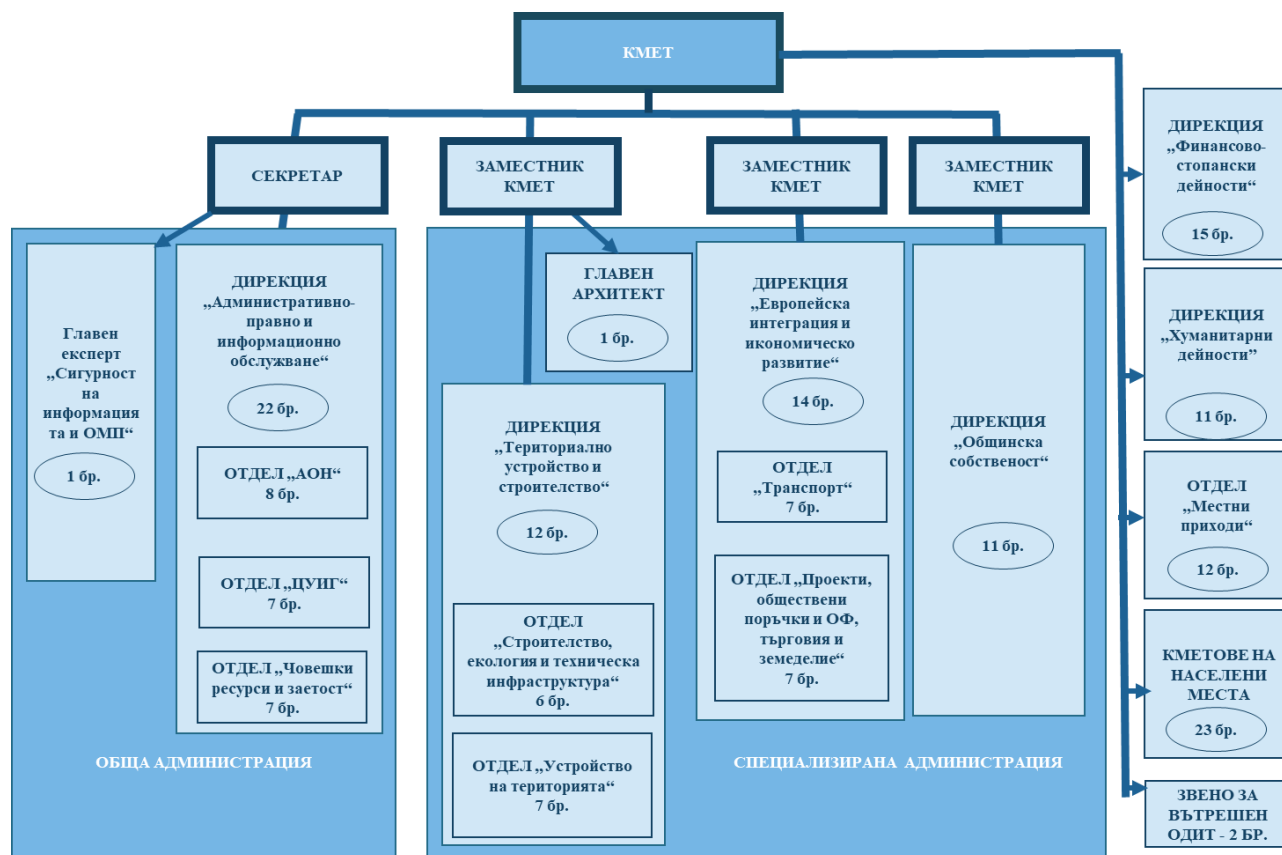
Ръководството на община Монтана се състои от кмет, секретар и 3-ма заместник-кметове. Кметът на общината пряко отговаря за дейността на заместник-кметовете, секретаря, кметовете на кметства и кметските наместници, Дирекция „Хуманитарни дейности“, Дирекция „Финансово-стопански дейности“, Звено „Вътрешен одит“ и Отдел „Местни приходи“. Секретарят отговаря за дирекция „Административно-правно и информационно обслужване“ и Главен експерт по сигурността на информацията и ОМП. Единият заместник-кмет отговаря за Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“, другият - за Дирекция „Общинска собственост“, а третият - за Дирекция „Териториално устройство и строителство“ и за главния архитект.

За периода 2019-2023 година в 10 от селата в общината има избрани кметове, а в останалите 13 работят назначени кметски наместници.

Общинска администрация се състои от 6 дирекции, 1 отдел и 3 звена. Общият брой на служителите е 156. Всички те отговарят на образователните и квалификационни изисквания за своите позиции.

Структурата на общинска администрация, разпределението на дейностите и отговорностите на екипа на кмета и служителите на всички нива на общинска администрация са съобразени с потребностите на общността, наличните човешки ресурси и капацитет за предоставяне на качествени услуги на гражданите, осигуряване на благоприятна бизнес среда и добри условия на живот в населените места.

Фигура №28. Структура на Общинска администрация - Монтана

Източник: Община Монтана: <https://www.montana.bg/>

8.2. Човешки ресурси

За периода 2014-2019 г. общият брой на служителите, работещи в Община Монтана, се променя само в началото, а след това се запазва на 156 души. През годините се изменя формата на правоотношението им – служебно или трудово. Динамиката на ръководните длъжности не се променя. Това показва една добре установена, работеща структура в Общината, която е изградила работна среда, позволяваща безпроблемното управление на Община Монтана.

За изследвания период в общината няма данни са проведени стажове или временно наети лица. Може да се положат усилия за привличане на студенти, които да изкарват стаж си в Общината, а в последствие да бъдат задържани като експертни кадри.

Таблица №38. Кадрова осигуреност на Община Монтана в периода 2014-2019 г.

Показатели	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Общо служители	159	156	156	156	156	156
Служебно правоотношение	42	42	44	44	42	53

Показатели	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Трудово правоотношение	117	114	112	112	114	103
По служебно правоотношение на ръководни длъжности	16	16	16	16	16	16
По служебно правоотношение – експертен	26	26	28	28	26	37
По трудово правоотношение на ръководни длъжности	0	0	0	0	0	0
Експертен и технически състав по трудово правоотношение	117	114	112	112	114	103

Източник: Община Монтана

Високият административен капацитет на общинските служители се поддържа от постоянните обучения, на които те присъстват – в периода 2014-2019 г. средногодишно се провеждат 30 броя обучения по различни теми, повишаващи управленския и административен капацитет на персонала в Общината, вкл. за разработване и управление на проекти.

Пряко за изготвянето и управлението на проекти на Общината са отговорни 25 служителя, а допълнително са привлечени още 10 външни експерта, които ги подпомагат при необходимост.

По данни на Община Монтана към 2019 г. всички служители имат достъп до интернет и изградената вътрешна мрежа.

Може да се обобщи, че Общината разполага с достатъчно административен капацитет и технически ресурс за обезпечаване на своите дейности.

По отношение на междуобщинското партньорство, общината е член на Националното сдружение на общините в Република България. Използват се активно възможностите за трансгранично сътрудничество с партньори от Сърбия и Румъния.

8.3. Държавно управление

В град Монтана като общински и областен център са деконцентрирани държавни служби. Те са свързани с възможности за по-бързо обслужване на бизнеса и по-добър достъп до информационно и проектно обслужване, с европейски програми и фондове.

Сградите на държавното управление са концентрирани на територията на централната градска част. Само четири обекта не попадат в тази зона - Пожарна безопасност и защита на населението, Областен отдел „Контролна дейност – ДАИ“ - Монтана, Психологична лаборатория и учебен център „Пожарна безопасност и защита на населението“, които са разположени в близките до централната градска част структурни единици.

Таблица №39. Структури на местното и държавното управление в община Монтана

Администрация	Адрес	Значение
Окръжен съд - гр. Монтана	ул. Васил Левски № 24	областно
Районен съд Монтана	ул. Васил Левски № 22	областно
Административен съд - Монтана	пл. Жеравица № 3	областно
РИОСВ - Монтана	ул. Юлиус Ирасек № 4	регионално
Община Монтана	ул. Извора № 1	общинско
Област Монтана	пл. Жеравица № 1	областно
Областен информационен център	ул. Иван Аврамов № 10	областно
Общинска служба по земеделие	пл. Жеравица	общинско
Областна дирекция на МВР	бул. Александър Стамболийски № 2	областно
Пожарна безопасност и защита на населението	ул. Искър № 24	областно
Специализирано полицейско управление	ул. Граф Игнатиев № 34	регионално
Психологична лаборатория	ул. Искър № 11	регионално
Районно управление „Полиция“	ул. Марин Дринов № 2	регионално

Администрация	Адрес	Значение
Учебен център „Пожарна безопасност и защита на населението“	ул. Сирма войвода № 10	регионално
Областен отдел „Контролна дейност – ДАИ“ - Монтана	ул. Христо Ботев № 56	областно
Служба по кадастъра - Монтана	пл. Жеравица № 3	общинско
РЗИ - Монтана	пл. Жеравица № 3	областно
РИОКОЗ	пл. Жеравица № 3 ет. 4	регионално
Служба по вписванията Монтана	ул. Граф Игнатиев № 4	общинско
Държавен фонд „Земеделие“ - гр. Монтана	бул. Трети март № 74	регионално
Дирекция „Регионална служба по заетостта“	пл. Жеравица № 1	регионално
Дирекция „Бюро по труда“ - Монтана	пл. Жеравица № 1	общинско
Инспекция по труда	пл. Жеравица № 2	общинско
РУ „Социално осигуряване“	бул. Трети март № 76	регионално
Регионална дирекция за социално подпомагане	пл. Жеравица № 1	регионално
Териториален държавен архив	бул. Трети март № 38	областно
Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“	пл. Жеравица № 2	общинско
Регионална дирекция по хидромелиорации	Ул. Генерал Столетов № 1	областно
ТЗ „Апробация и семеконтрол“	ул. Александър Стамболийски № 37	областно
Контролно-техническа инспекция	ж.к. Младост 2, ул. Монтана 22, ет. 2, ст. 14	регионално
Комисия за защита на потребителите, Главна дирекция „Контрол на пазара“	пл. Жеравица № 1, ет. 8, ст. 802-805	регионално
Митническо бюро	бул. 3-ти март № 84	регионално
Областна дирекция „Земеделие“	ул. Ген. Столетов № 1	областно
Областна служба за съвети в земеделието	ул. Монтана № 24	областно
Отдел „Рибарство и контрол“	ул. Ген. Столетов № 1, ет. 2	областно
Изпълнителна агенция по селекция и репродукция в животновъдството	ул. Монтана № 24 п.к. 142	областно
Областно звено „Пожарна безопасност и спасяване“	ул. Искър № 24	областно
Областно пътно управление	бул. Христо Ботев № 65	областно
Регионален инспекторат по образованието	пл. Жеравица	регионално
Регионален център по здравеопазване	пл. Жеравица № 3, ет. 1	регионално
Администрация на РЗОК - Монтана	бул. Трети март № 41	регионално
Регионална дирекция „Автомобилна администрация“	ул. Христо Ботев № 56	регионално
Регионална ветеринарномедицинска служба	ул. Юлиус Ирасек № 4	регионално
Главна дирекция „Координация, оперативна дейност и контрол“ към ДНСК	ул. Александър Стамболийски № 12	регионално
Растителна защита и фитосанитарен контрол	ул. Граф Игнатиев № 36	областно
Агенция по геодезия, картография и кадастър	пл. Жеравица № 3, ет. 3	областно
Териториално статистическо бюро	ул. Н. И. Вапцаров № 2	областно
Териториална дирекция „Гражданска защита“	пл. Жеравица № 1, ет. 6	областно
ТД на НАП	ул. Л. Каравелов № 11	областно

Източник: Община Монтана

8.4. Политики, програми, проекти и инициативи

Общинската администрацията, както и Общински съвет поддържат актуализирана база данни с приетите стратегически, програмни и управленски документи, съответно на сайта на Община Монтана (<https://www.montana.bg/>).

Действащи стратегии и програми:

Програми и стратегии, които са приети и публикувани към момента на изготвянето на ПИРО Монтана и имат отношение към периода 2021-2027 г., са:

- Общ устройствен план на община Монтана;
- План за устойчива градска мобилност град Монтана 2015-2030 година;
- Програма за енергийна ефективност 2020-2030 година;
- Краткосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива за период 2020-2023 година;
- Дългосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива за период 2020-2030 година;
- Комплексна програма на община Монтана за намаляване нивата на фини прахови частици (ФПЧ₁₀) и полициклични ароматни въглеводороди (ПАВ) в атмосферния въздух за периода 2019-2023 г.;
- Средносрочна общинска стратегия за управление, поддържане и маркетинг на културно-историческа атракция „Антична крепост – Монтана“.

Капацитет за управление на проекти

В рамките на Общинския план за развитие на община Монтана за периода 2014-2020 г. Община Монтана е изпълнила следните по-големи проекти с външно финансиране:

Таблица №40. Управлявани проекти в рамките на ОПР 2014-2020 от община Монтана

№	Наименование на проекта	Финансираща програма	Бюджет в лв.	Статус проект
1.	Функциониране на Областен информационен център - Монтана	ОПДУ 2014-2020	314 966,00	Приключен
2.	Създаване условия за независим живот на уязвими лица в община Монтана	ОПРЧР 2014-2020	871 948,00	Приключен
3.	Техническа помощ за община Монтана - бенефициент по приоритетна ос 1 на ОПРР 2014-2020	ОПРР 2014-2020	102 488,12	Текущ до 2023 г.
4.	Инвестиция в бъдещето	ОПРЧР 2014-2020	987 624,05	Текущ до 2020 г.
5.	Топъл обяд 2016 г. в Монтана	Храни 2014-2020	772 239,60	Приключен
6.	Обновяване на паркове, зелени пространства и улици	ОПРР 2014-2020	6 289 510,63	Приключен
7.	Разработване на Комплексна програма за КАВ по показателите ФПЧ ₁₀ и ПАВ на община Монтана	ОПРЧР 2014-2020	182 672,00	Приключен
8.	Адаптиране и въвеждане на иновативен модел за насърчаване на самостоятелната заетост от община Храдец Кралове в община Монтана	ОПРЧР 2014-2020	155 258,00	Приключен
9.	Модернизиране на образователна инфраструктура в областта на предучилищното и училищното образование	ОПРР 2014-2020	8 674 723,59	Приключен
10.	Проектиране и изграждане на компостираща инсталация за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци в община Монтана	ОПОС 2014-2020	6 154 812,21	Текущ до 2021 г.
11.	Функциониране на Областен Информационен Център - Монтана	ОПДУ 2014-2020	282 800,00	Текущ до 2021 г.

№	Наименование на проекта	Финансираща програма	Бюджет в лв.	Статус проект
12.	Подобряване качеството на атмосферния въздух в община Монтана чрез подмяна на отоплителни устройства на твърдо гориво с алтернативни форми на отопление	Life+/ОПОС 2014-2020	10 692 807,22	Текущ до 2024 г.
13.	Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания в община Монтана	ОПРЧР 2014-2020	364 339,04	Текущ до 2020 г.
14.	Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания в община Монтана	ОПРЧР 2014-2020	383 595,00	Текущ до 2020 г.
15.	Проект „Equipment save our lives“ („Оборудването ни спасява живота“) с номер: ROBG-305	Програма за трансгранично сътрудничество INTERREG V-А Румъния-България 2014-2020	1 513 734,19	Текущ до 2020 г.
16.	Въвеждане на енергоспестяващи мерки за детска ясла № 2, гр. Монтана	Проект „Красива България“ към МТСП, Община Монтана	191 626	Приключен

Източник: ИСУН 2020 и Справка Община Монтана

В обобщение, в общината вече има изграден капацитет за управление на проекти с външни за общинския бюджет средства.

По отношение на бизнеса и НПО също се наблюдава изграден капацитет за управление на проекти. В рамките на периода 2014-2020 г. към август 2020 г. по информация от ИСУН 2020 са регистрирани 252 бр. проекти на местни юридически лица, изпълняващи проекти за подобряване на конкурентоспособността и развитието на човешките ресурси.

След направена справка с отминалия период 2007-2013 г. ясно се вижда засиленият капацитет за управление на проекти – както по отношение на броя на изпълняваните договори, така и по отношение на привлечените средства на човек.

Таблица №41. Брой, стойност и БФП на проектите, реализирани в община Монтана за периода 2007-2020 г.

Показател	2007-2013	2014-2020
Общ брой договори*	79 (14)	263 (11)
Обща стойност БФП (в лв.)	87 382 166,84	120 857 783,69
Обща стойност на проектите (в лв.)	100 579 207,61	163 821 161,95
Обща стойност БФП на проекти на общината (в лв.)	11 456 727,40	32 927 661,46
Обща стойност на проектите на общината (в лв.)	11 718 832,94	35 476 759,46
Общ брой бенефициенти	53	210
Население към 31.12.2013 и 31.12.2019	51 774	47 014
Привлечени средства (БФП) на 1 човек (лв.)	1 687,76	2 570,68
Привлечени средства на 1 човек (лв.) - само от Община Монтана	221,28	700,38

Източник: ИСУН 2020, ИСУН, НСИ, собствени изчисления

* Забележка: в скоби са броя на проектите, чиито бенефициент е Община Монтана.

Преодоляването на част от трудностите, свързани с усвояването на средства от Европейския съюз и други финансови инструменти, е дало своя **положителен резултат** - натрупан опит, който ще бъде ползван в следващи периоди; развит добър диалог с икономическите и социални партньори на местно общинско, национално и трансгранично ниво; прилагане на добри практики в областта на планирането, подготовката и реализирането на проекти.

Посочените положителни резултати ще благоприятстват усвояването на безвъзмездни средства в рамките на следващия планов период 2021-2027 г. по национални и транснационални програми. За да се повиши качеството на административния капацитет, модернизира управлението за предоставяне на висококачествени публични услуги за гражданите и бизнеса, е необходимо да се използват възможностите, които ще се предоставят по „Оперативна програма за електронно управление и техническа помощ“ за програмния период 2021-2027 г. в направлението: цифрова трансформация на публичния сектор в полза на обществото. В рамките на програмата ще бъдат финансирани дейности, свързани с осигуряване на мрежова и информационна сигурност на общините, разработване и внедряване на инструменти и онлайн платформи за подобряване на гражданското участие на местно ниво и като част от концепции за ИТИ, които ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни), ефективността и ефикасността на публичната администрация; предоставяне на качествени услуги на гражданите и бизнеса и развитие на електронното управление и правосъдие; ефективно и ефикасно усвояване на средствата от ЕС.

8.5. Състояние на гражданския сектор в общината

Справка в Портала за електронни административни услуги за юридическите лица с нестопанска цел в обществена полза показва, че на територията на общината има 76 бр. регистрирани юридически лица с нестопанска цел (неправителствени организации).⁷

По-голямата част от тях са регистрирани в град Монтана. Основно дейностите са насочени към включване на млади хора и малцинствени групи в различни проекти, както и за насърчаване на икономическото развитие на територията на общината. В таблицата са представени основни опериращи НПО на територията на общината, допринасящи за развитието ѝ чрез реализиране на проекти и инициативи и участващи в политики на администрацията за периода 2014-2020 г.

Таблица №42. Активни неправителствени организации в община Монтана в периода 2014-2020 г.

Наименование	Сфера на дейност	Важни изпълнени проекти/ инициативи в периода 2014-2020 г.
Сдружение „Младежки порив за бъдещето“	Култура и изкуство; Младежки въпроси, политики и изследвания; Насърчаване на дарителството/ доброволчеството	<ul style="list-style-type: none"> Проект „Творчество във възход“ с цел да създаде модел, въз основа на международни добри практики и методологии, да ценим богатото културно наследство и съвременния местен творчески потенциал за ограничаване на изтичането на мозъци сред по-младите поколения и да допринесе за растежа и капацитета на целевите групи (местни власти и културни организации, в допълнение към младите хора), свързани с туристическа привлекателност.

⁷ Източник: Портал за електронни административни услуги за юридическите лица с нестопанска цел в обществена полза - <https://ngo.mjs.bg/bg>

Наименование	Сфера на дейност	Важни изпълнени проекти/ инициативи в периода 2014-2020 г.
		<ul style="list-style-type: none"> Партньор по проект „Живи човешки съкровища“ за автентична култура за областите Видин, Монтана и Долж: танци, песни и кулинария.
Сдружение „Агенция за регионално развитие и Бизнес център 2000“	Насърчаване на икономическото развитие, Околна среда, Култура, Туризм; Международни и европейски въпроси, политики и изследвания; Насърчаване на дарителството/ доброволчеството	<ul style="list-style-type: none"> Проект за съвместни дейности, обмяна на опит и добри практики за повишаване осведомеността за ефективна превенция на риска в дългосрочен план; Проект „Мрежа за устойчиво използване на природното наследство и ресурси в трансграничния регион“. Реализацията на проектните дейности е в подкрепа на устойчивото използване на природното наследство и популяризиране на предоставяните комплексни туристически услуги в областите Монтана, Видин, Враца и Плевен в България и Долж, Олт и Мехединци в Румъния; Партньор по проект за съвместен туристически продукт за пътуване с балон по р. Дунав; Партньор по проект за валоризация на автентична култура за трансграничен туризм. Проектът фокусира върху откриването на автентичната култура и традиции в малките населени места и селата в трансграничната зона на окръзите Видин, Монтана и Долж, тяхното популяризиране и валоризация на туристически продукт, повишаване на обществената осведоменост за автентичната културна идентичност и популяризиране на трансграничния регион като културна дестинация; Партньор по проект „Живи човешки съкровища“ за популяризиране на местната автентична култура в областта на автентичните танци, пеене и типични кулинарни и културни събития за предоставяне на професионално туристическо приложение, готово за продажба от туроператори и използване на индивидуални туристи. Проектът се реализира на територията на областите Монтана и Видин в България, и област Долж в Румъния; Партньор по проект „Съвместно приключение по планинските пътеки“. Създадените нови туристически продукти увеличават броя на любителите на планинския туризм, а създадените планински велосипедни маршрути увеличават броя на туристите, посетили тази уникална част от региона. Използването на планински електрически велосипеди опазва природата и насърчава природосъобразно отношение в трансграничния планински регион; Партньор по проект „Открийте съкровищата на ромите“ за подобряване на устойчивото използване на културното наследство чрез валоризация на традиционната ромска култура в туристическите продукти.
Фондация за регионално и културно развитие „Нангле-2000“	Образование, култура	<ul style="list-style-type: none"> Участваща в План за действие на община Монтана за подкрепа на интеграционните политики 2015-2020 г.
Фондация Ресурсен център „ШАМ“	Образование, култура	<ul style="list-style-type: none"> Участваща в План за действие на община Монтана за подкрепа на интеграционните политики 2015-2020 г.
Сдружение „Агенция за развитие на	Бизнес и предприемачество Образование	<ul style="list-style-type: none"> Проект в подкрепа на младите хора в придобиване на практически бизнес и предприемачески умения;

Наименование	Сфера на дейност	Важни изпълнени проекти/ инициативи в периода 2014-2020 г.
Северозападна България“		<ul style="list-style-type: none"> Партньор по проект за подобряване на туристическата привлекателност на целевия район (Долж, Олт, Мехединти, Монтана, Видин и Враца) чрез идентифициране, запазване и популяризиране на безценни парчета от нематериално наследство, местни легенди, с цел подобряване на устойчивото използване на природно наследство и ресурси и културното наследство.
Сдружение „Технологичен институт по аквакултури“	Околна среда, Биоразнообразие, Аквакултури	<ul style="list-style-type: none"> Проект за съвместни трансгранични инициативи за създаване на екологично чист район с цел създаването на рибарник за опазване на биологичното разнообразие на ендемични видове риби в село Карпачене, община Монтана и изграждането на образователен лагер за защитата на биологичното разнообразие и речни видове „ЕКО планински лагер“ и проект за изграждане на люпилня за застрашени видове риби от есетрови риби и образователен център за опазване на биоразнообразието и речните видове.
Сдружение „Център за развитие Монтанезиум“	Образование, Младежка политика, Култура, Туризъм	<ul style="list-style-type: none"> Проект за създаване на младежка мрежа между ученици в средното образование на области Монтана, Ниш и Пирот за изграждане на ключови компетентности, свързани с доброволчество, развитие на личността, опазване на околната среда и необходимостта от комуникация в съвместното развитие; Проект за зелено училищно образование като насърчаване на устойчивото използване на културното и природното наследство и ресурси; Проект за съвместното развитие на общ туристически потенциал.
Сдружение „Национална Асоциация Правна Инициатива за Отворено Управление“	Образование, младежка политика	<ul style="list-style-type: none"> Проект за повишаване на уменията и знанията, свързани с ИТ, на младите хора чрез създаване на младежка мрежа между млади хора, ИТ компании и обучаващи институции, за да се осигури конкурентоспособност на младите хора на пазара на труда въз основа на бизнес насочени обучения.
Сдружение клъстер геодинамика	Бизнес	<ul style="list-style-type: none"> Проект за развитие на клъстер за въвеждане на съвременни ИКТ базирани практики за сеизмологични проучвания и изследвания и подпомагане и стимулиране научните изследвания в сферата на геодинамиката
Сдружение клъстер иновативни решения за здраве	Бизнес	<ul style="list-style-type: none"> Проект за развитие на клъстер за иновативни решения за здраве с иновативен конкурентен продукт „I-Health community“ в областта на здравеопазването, използвайки възможностите на съвременните електронни технологии, чиято основна цел е да предостави специализирана услуга, даваща възможност на всеки потребител на здравни услуги сам да създава и управлява личната си здравна информация, както и да упражнява контрол и мониторинг върху действията на трети лица, свързани с личната му здравна информация.

Източник: Информационен портал на неправителствените организации в България, <http://www.ngobg.info/>, Програмата за трансгранично сътрудничество Interreg-ИПП България-Сърбия <http://www.ipacbc-bgrs.eu/bg/projects-funded/>, Програма Interreg V – А Румъния-България (<https://www.interregrobg.eu/bg/>), ИСУН 2020 (<http://2020.eufunds.bg/>)

8.6. Анализ на общинския бюджет

В последните години *динамиката по отношение размера на бюджета* на общината е в посоката на увеличение. По приходната част Общината полага всички усилия, за да постигне по-високи показатели по отношение на администрирането на собствените приходи. Тенденцията е към покачване на събираемостта на същите, както и към обвързване на качеството с цените на предлаганите услуги. Въпреки това, Общината има потенциални приходоизточници, доразвиването на които ще гарантира по-добро функциониране на бюджетния процес. Динамика на бюджета е представена по-долу графично:

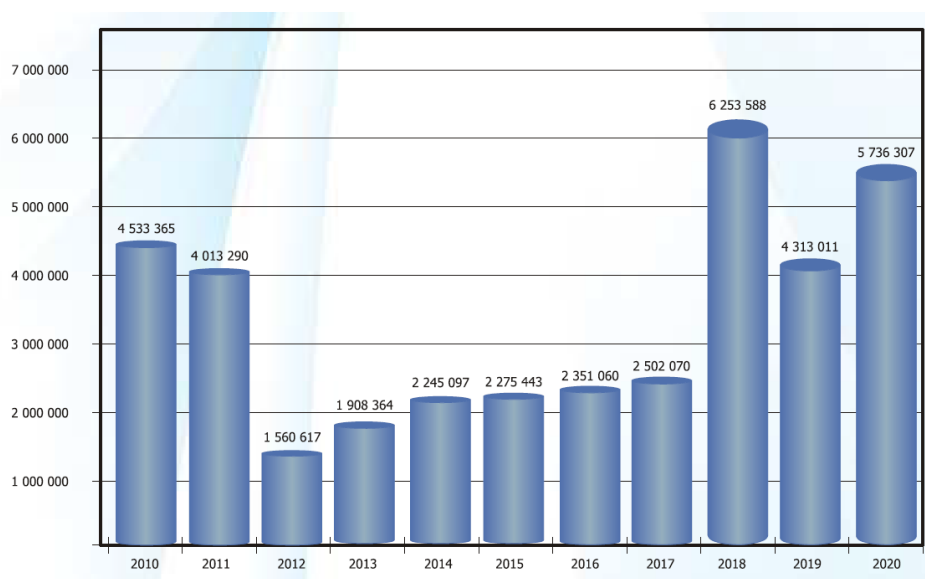
Фигура №29. Динамика на бюджета на община Монтана за периода 2010-2020 г.

Източник: Официална уебстраница на Община Монтана - <https://www.montana.bg/>

Бюджетът на Общината нараства с всяка изминала година. Основен дял са капиталовите разходи, които рязко са нараснали през последните 3 години. Голяма част от разходите са в следствие на редица важни екологични проекти, съфинансирани от Европейския съюз.

Фигура №30. Динамика на капиталовите разходи на община Монтана за периода 2010-2020

Източник: Официална уебстраница на Община Монтана - <https://www.montana.bg/>

8.7. Прозрачност и партньорство

Рейтингът за активна прозрачност на органите на местното самоуправление на Фондация „Програма достъп до информация“ се базира на резултатите от ежегодно проучване на фондацията чрез оценяване на интернет страниците и подаване на електронни заявления до административните структури в системата на изпълнителната власт. Оценката на всяка отделна административна област представлява средно претеглената оценка от рейтингите на влизащите в нейния обхват общини. В картата на прозрачността за община Монтана този показател е оценен на 75%.⁸

За периода 2014-2020 г. няма изпълнени **съвместни проекти** с бизнеса, реализирани в условията на публично-частни партньорства. Политиката на ЕС за съфинансиране и допълняемост на дейностите и намаляването на % на безвъзмездната финансова помощ налага развитие именно на ПЧП с оглед на придобиване на външни за Община Монтана финансови средства. Именно затова ПЧП ще се превърща във все по-голям фактор за финансиране на дейности и проекти.

По отношение на **междубщинското партньорство**, Община Монтана има 13 бр. побратимени градове. Общината е член на Националното сдружение на общините в Република България.

8.8. Основни изводи

- **Проблеми:**

- Недостатъчно собствени финансови средства за едромащабни инвестиции.

- **Предимства и потенциали:**

- Добре балансирана и устойчива административна структура;
- Изграден капацитета за управление на европейски проекти;
- Повишаващ се финансов ресурс за инвестиции в инфраструктурни проекти и поддържане на обществени услуги;
- Подобряващи развитието на общината дейности чрез управление на услуги и прилагане на добри практики от неправителствени организации;
- Голям интерес на бизнеса и изграден капацитет за управление на проекти за подобряване на конкурентоспособността и развитието на човешките ресурси;
- Добра комуникация между публичната власт и населението.

9. Анализ на връзката на общината със съседните територии извън административните ѝ граници, които имат потенциал да повлияят върху развитието на населените места и териториите в рамките на общината.

9.1. Връзка със Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападния регион от ниво 2

Северозападният район е силно диференциран в пространствено отношение. Неговата територия се развива по две оси, свързващи съответно Видин, Монтана и Враца от една страна и Плевен и Ловеч от друга. Близостта на района с Югозападния район има силно влияние и град София измества град Плевен в ролята му на център.

⁸ Източник: Програма достъп до информация - <https://data.aip-bg.org/surveys/Y3Q966/map>

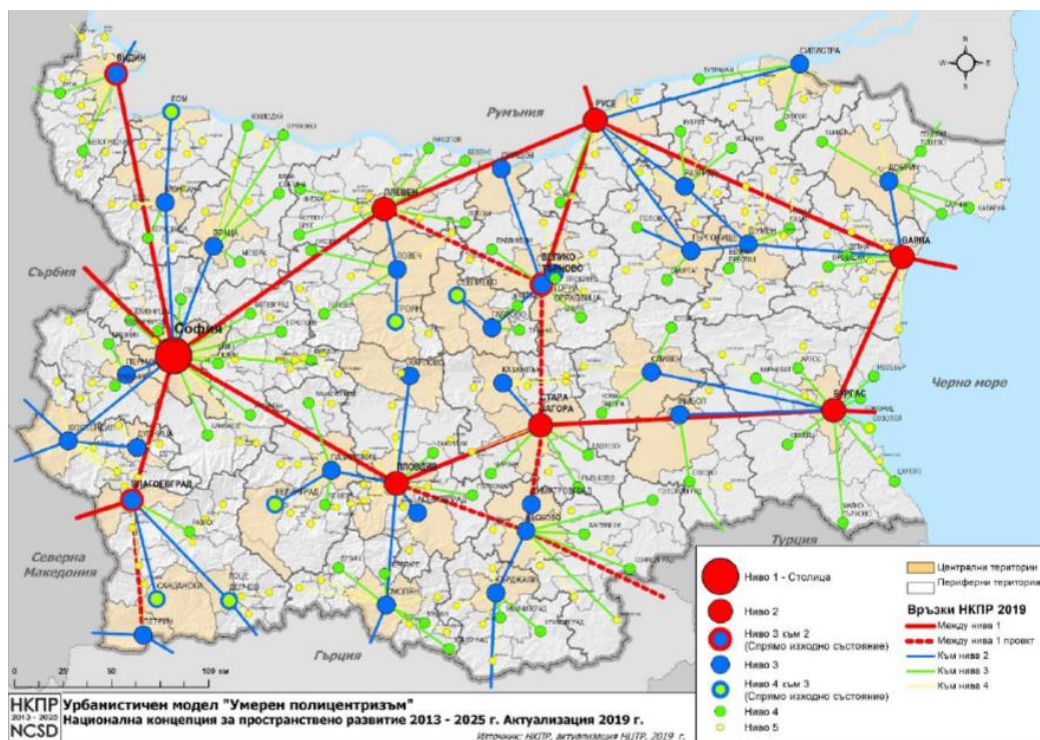
Община Монтана попада под влиянието на оста Видин - Монтана – (Враца) –София, по която минава основен коридор от TEN-T мрежата на ЕС. Община Монтана влияе на съседните общини и на вторичния център в областта – гр. Лом. Образува се второстепенна ос на развитие по направление, излизащо от основните оси или свързващи основните оси: „Лом – Монтана – София“.

Гр. Монтана като областен център е определен като град от трето йерархично ниво в НКПР, център с регионално значение за територията на областта. Градът изгражда балансирана урбанистична решетка и има мисията да задържа населението. Очаква се той да предложи благоприятни условия за обитаване, икономическо развитие и инвестиции и в него са налични функции с районно значение в социалната сфера, образованието и културата. В случая, на Северозападния регион средните градове Видин, Монтана и Враца имат нелеката задача да играят очакваната от тях роля в условия на десетгодишен спад в социалното и икономическото развитие. Бидейки в най-северозападната част на страната, на север от Стара планина, те са и с най-затруднен достъп до град от 2-ро ниво. София, с нейните функции на град от 1-во ниво, оказва много силна центробежна сила и по-скоро извлича, отколкото подпомага развитието на ресурсите там.

В урбанистичния модел „умерен полицентризъм“ община Монтана попада под влиянието на столицата - гр. София. В Западна България, милионният град от 1-во ниво – София, доминира над средните градове от 3-то ниво Благоевград, Перник, Кюстендил, Враца, Монтана и Видин.

Характерно за този сценарий е интензивното развитие на столицата, съпроводено с развитието на не голям брой урбанистични центрове от 2-ро и 3-то ниво, както и стабилизирането на достатъчно голям брой центрове от 4-то ниво, което води до сравнително малко увеличаване на централните територии и намаляване на периферията, както и до приближаване на градски услуги до селските райони.

Фигура №31. Урбанистичен модел „Умерен полицентризъм“

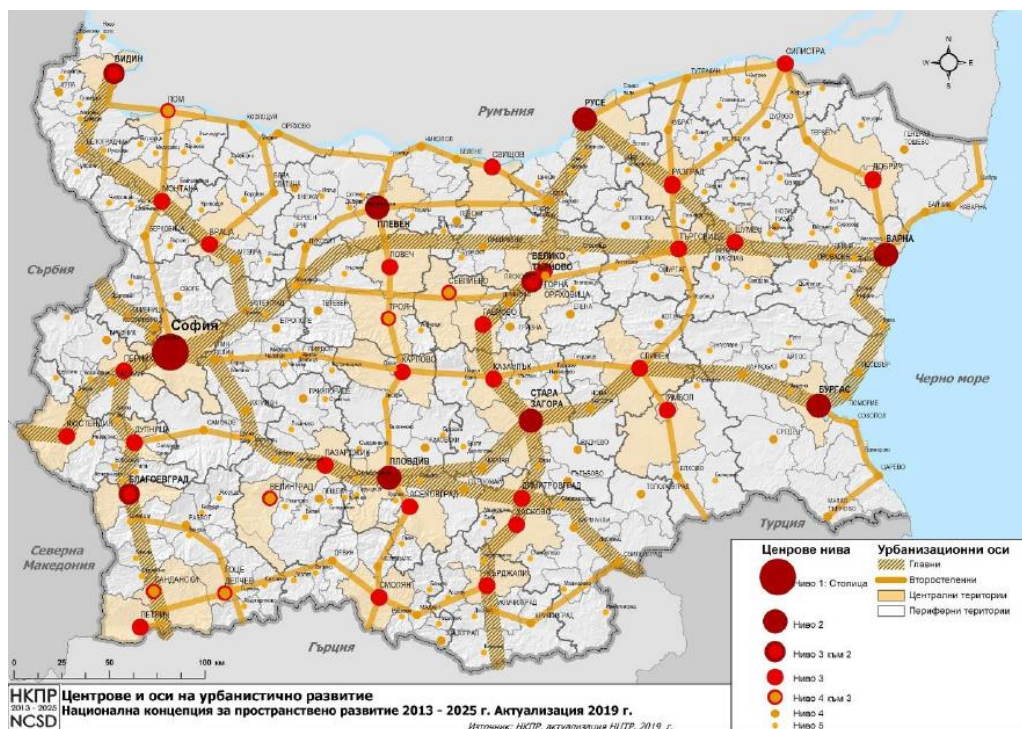

Източник: Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., актуализация 2019 г.

9.2. Съвместни проекти със съседни общини

В предходната точка бе направен анализ, с който се разгледаха връзките на общината със съседните общини и какви са центровете на влияние. Поради идентифицираните общи предизвикателства на общините от ниво 3 на НКПР могат да се поставят и евентуални възможности за коопериране с други общини (включително извън границите на страната) за изпълнение на съвместни проекти.

Фигура №32. Центрове и оси на урбанистично развитие

Източник: Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., актуализация 2019 г.

Подходящи оси за съвместно сътрудничество и коопериране на община Монтана, идентифицирани в процеса на изготвяне на ПИРО Монтана:

- Ос „Общини гравитиращи около Главна западна ос „север-юг“ по направлението „Ориент/Източно-Средиземноморие“ – проекти на общините Видин, Монтана, Враца, София, Перник, Благоевград. По тази ос на коопериране се и ще се изпълняват предимно големи транспортни инфраструктурни проекти;

- Ос „Северозападна България⁹ със съседните области Видин и Враца“ - проекти с общините по оста Криводол – Бойчиновци – Якимово – Вълчедръм – Лом – Медковец – Монтана – Ружинци – Белоградчик и др. Това могат да бъдат проекти с цели за опазване на културно-историческото наследство, за развитие на селското стопанство и иновациите в него и др. Осъществяването на съвместни проекти и инициативи между периферните общини може да подобри качеството на живот и работната среда, достъпа до основните услуги и да създаде нови възможности за повишена регионална конкурентоспособност и устойчиво развитие на най-бедния район в ЕС;

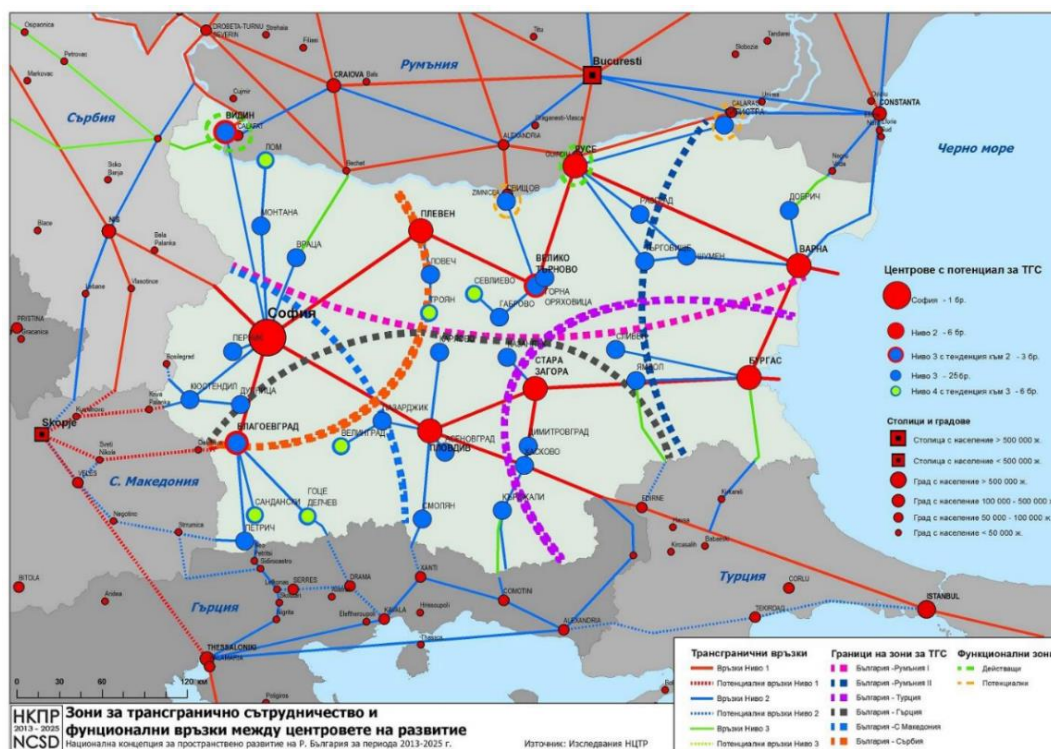
⁹ По определението на ПРСР за селска община/район – такава община с население на територията на населено място под 30 000 д.

- Ос „Областен център Монтана – общините от областта“ – тук могат да се търсят възможности за осъществяване на по-големи инфраструктурни проекти в общите сдружения за управление на отпадъците и ВиК мрежата;

- Ос „Областен център Монтана – община Лом“ – засилване на второстепенната ос Лом – Монтана – София. Тук могат да се търсят възможности за осъществяване на по-големи проекти за икономическо развитие чрез използването на потенциала на пристанище Лом;

- Ос „Трансгранична - България-Сърбия (Монтана-Ниш) и България-Румъния¹⁰ (Монтана-Крайова)“ – коопериране с общини и организации от Румъния и Сърбия за трансфер на добри практики в сферата на социалните и здравни услуги, както и интегрирането в образованието и социалния живот на необлагодетелствани групи. Тук също предмет на проекти могат да бъдат и развитие на трансграничен културен туризъм. Като обща цел на трансграничните проекти се залага приобщаването на общините и областите в общоевропейския Дунавски регион и развитие на трансгранични партньорства и евро региони за интегрирано управление на басейна на реката, опазване на водите, почвите и биоразнообразието и стимулиране на икономическото развитие, устойчивия туризъм и културния обмен.

Фигура №33. Пространствени връзки – Съседни държави

Източник: Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., актуализация 2019 г.

¹⁰ Област Монтана е избираема за участие и реализиране на проекти по програмите за трансгранично сътрудничество (България-Сърбия и България-Румъния).

9.3. Основни изводи

- **Проблеми:**

- Затруднен достъп до град от 2-ро ниво;
- Затруднен достъп до столицата, въпреки близостта ѝ;
- Столицата София, с нейните функции на град от 1-во ниво, оказва много силна центробежна сила и по-скоро извлича, отколкото подпомага развитието на ресурсите в община Монтана.

- **Предимства и потенциали:**

- Община Монтана попада под влиянието на оста Видин - Монтана – (Враца) – София, по която минава основен коридор от ТЕН-Т мрежата на ЕС. Развитието на този коридор и транспортната мрежа ще благоприятстват развитието на целия СЗР;
- Възможност за осъществяване на съвместни проекти и инициативи между съседни общини, вкл. от съседни държави, които могат да подобрят качеството на живот и работната среда;
- Възможности за осъществяване на по-големи проекти за икономическо развитие чрез използването на потенциална на пристанище Лом.

10. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение, предвидени за реализация на територията на общината

Като община в Северозападния район и в частност област Монтана и поради забавеното изграждане на важни инфраструктурни проекти с десетилетния, в момента се открояват няколко, които пряко и косвено засягат общината и за които в момента се изготвят инвестиционни проекти или е стартирало строителството. Основните големи проекти са представени таблично:

Таблица №43. Големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение с влияние за община Монтана

№	Наименование на проект	Фаза и финансиране	На територията на община Монтана	Описание и значение за община Монтана
1.	Скоростен път Видин - Ботевград	Стартирано строителство в отсечка „Видин – п.в. Макреш“ и „Мездра - Ботевград“ (средства от държавния бюджет)	Да	Проектът ще допринесе за подобрене на трансграничните връзки и по-бърз достъп до границите със Сърбия и до моста с Румъния, както и този до столицата и съседните области и ще подпомогне развитието на община Монтана в социално-икономически и пространствен аспект.
2.	Изграждане на тунел през Петрохан	Прединвестиционно проучване (средства от държавния бюджет)	Не	Съоръжението може да скъси с 45 км пътуването между София и Монтана и ще подпомогне развитието на община Монтана в социално-икономически и пространствен аспект.
3.	Проектът за газопровод „Балкански поток“	Стартирано строителство	Не	Проектът цели да транспортира природен газ от Русия към Централна и западна Европа през територията на България. Възможности за откриване на нови работни места, намалена цена на руския природен газ, подобряване на благосъстоянието на домакинствата и развитие на община Монтана в социално-икономически аспект.
4.	Модернизация на жп линиите Видин – Медковец	Изготвен технически проект, очаква се финансиране през периода 2021-2027 г. от Механизма за свързаност на Европа (МСЕ)	Не	Железопътен участък Мездра - Медковец е част от Коридор Ориент/Източно-Средиземноморски и е разположен по основната Трансевропейска транспортна мрежа. Проектът ще допринесе за подобрене на трансграничните връзки и по-бърз достъп до границите със Сърбия и до моста с Румъния и ще подпомогне развитието на община Монтана в социално-икономически и пространствен аспект.
5.	Модернизацията на жп участък Мездра - Медковец	Изготвен идеен проект; Възложена обществена поръчка за изготвяне на технически проект с финансиране с безвъзмездни средства по Механизма за свързване на Европа.	Не	Железопътен участък Мездра - Медковец е част от VII-ма главна жп линия Мездра - Видин. Общата дължина на железния път е 85,568 км, съгласно идейния проект за участък Руска Бяла - Медковец и съществуващото трасе в участък Мездра - Руска Бяла. Участъкът попада на територията на областите Враца и Монтана, общини Мездра, Враца, Криводол, Якимово и Медковец. Проектът ще допринесе за подобрене на трансграничните връзки и по-бърз достъп до границите със Сърбия и до моста с Румъния и ще подпомогне развитието на община Монтана в социално-икономически и пространствен аспект.

Източници: Официални страници на АПИ, НКЖИ и Министерство на икономиката

11. SWOT анализ

SWOT-анализът спада към експертната група методи, но той не може да бъде разработен без необходимата изходна информация. За първи път този метод за анализ е използван в научните разработки, посветени на управлението (мениджмънта) на фирмите. Най-често SWOT-анализът се използва за идентифициране на организационното състояние на фирмата и за очертаване на тенденциите в нейното развитие. По-късно SWOT-анализът е пренесен и в други области като регионално планиране, околна среда, туризъм и др.

Главната цел на SWOT-анализа е да се извърши взаимобвързана оценка на вътрешните за дадена организация или регион силни (Strengths) и слаби (Weaknesses) страни, както и на външните за организацията или региона възможности (Opportunities) и заплахи (Threats). Приема се, че вътрешните страни (силните и слабите страни) могат да се контролират от организацията, докато външните фактори (възможности и заплахи) определят състоянието на средата, в която се развива организацията или региона.

Силните страни са ресурс, умение или друго преимущество, което притежава общината. Силната страна е отличителна компетенция, която дава сравнително предимство. **Слабите страни** представляват ограничения или недостиг на ресурси, умения и способности, които сериозно възпрепятстват развитието на сектора. **Възможностите** представляват най-благоприятни елементи на външната среда. Това са благоприятни външни фактори, от които общината се възползва или би могла да се възползва. **Заплахите** са най-неблагоприятните сегменти на външната среда. Те поставят най-големи бариери пред настоящото или бъдещото (желаното) състояние.

Резултатите от SWOT-анализа позволяват точно формулиране на приоритетите и целите за развитие на общината, както и периодична оценка на мястото ѝ в рамките на региона. Резултатите от SWOT-анализа позволяват да се планират и реализират конкретни мерки за коригиране на състоянието. Сред елементите на анализа има взаимовръзки, които разкриват потенциала за развитие, а също и такива, които показват ограниченията (лимитиращите фактори) и проблемите, които предстои да бъдат преодолени.

Анализът LOED е инструмент, с чиято помощ може да се идентифицира по какъв начин може да се усили положителният ефект на изследвания процес и да се неутрализират отрицателните ефекти. Думата е акроним от букви на думите в английски език – **надграждане, преодоляване, използване, защита**. Чрез LOED анализа се показва как могат да се надградят силните страни, да се преодолеят слабите, да се използват възможностите и да се осигури защита срещу заплахите, идентифицирани чрез SWOT анализа.

Анкетно проучване във връзка с изготвянето на ПИРО 2021-2027 г. бе проведено сред заинтересовани страни и граждани на община Монтана в периода март – юни 2020 г. В настоящия SWOT-анализ са отразени и резултати от това проучване.

Таблица №44. Таблица SWOT и LOED анализи¹¹¹²

S.W.O.T.	L.O.E.D.
Силни страни	Надграждане
<p>1. Стратегическо географско положение на европейски транспортни коридори 4 и 7, осигуряващи бърз и сигурен транспорт⁺;</p> <p>2. Близост до столицата на България⁺;</p> <p>3. Близост до две държавни граници – Румъния и Сърбия, съответно вътрешна и външна за ЕС, с близка перспектива Сърбия да стане член на ЕС⁺⁺;</p> <p>4. Свободна работна ръка⁺;</p> <p>5. Пряк достъп до жп мрежи⁺;</p> <p>6. Добре развита професионална образователна система⁺;</p> <p>7. Екологично чист район с подобряващо се качество на атмосферния въздух⁺⁺;</p> <p>8. Съществуваща материално техническа база за лека и тежка промишленост с изградена инфраструктура за газоснабдяване на територията на гр. Монтана⁺⁺;</p> <p>9. Обособена индустриална зона – „Технологичен парк“ с изградена инфраструктура и обособяващ се втори Технологичен парк в посока Враца⁺⁺;</p> <p>10. Наличие на значимо културно-историческо наследство⁺;</p> <p>11. Добре развита Интернет и телекомуникационна мрежа⁺;</p> <p>12. Изградена съвременна регионална система за управление на отпадъците и постоянно допълващи се съоръжения⁺⁺;</p>	<p>1. Акцентиране на географското положение, доразвитие на свързващата транспортна инфраструктура и облагодетелстване от това;</p> <p>2. Реконструкция и модернизация на второкласен път II - 81 (Лом – Монтана - Берковица - София), вкл. изграждане на тунел през прохода Петрохан, свързващ пристанище Лом с международния път Е-79 и София;</p> <p>3. Изграждане на скоростен път Видин – Монтана – Ботевград (Е 79) като част от Приоритетна ос № 7 от TEN-T;</p> <p>4. Повишаване на квалификацията на човешките ресурси за приоритетните индустрии;</p> <p>5. Реконструкция и модернизация за високоскоростна жп линия Видин - София;</p> <p>6. Подобряване на материално-техническата база на училищата и разкриване на специалности, свързани с приоритетите,</p> <p>7. Недопускане на производства, замърсяващи околната среда;</p> <p>8. Непрекъснато подобряване състоянието на инфраструктурата в и около бизнес зоните;</p> <p>9. Развитие на система за преференциални условия за инвеститорите в област Монтана, насочена към намаляване на разходите в процеса на производство;</p> <p>10. Популяризиране на община Монтана чрез рекламни кампании, участия в инвестиционни мисии, Повишаване на квалификацията в областта на туризма на работещите лица, предоставяне на субсидирана заетост насочена към този сектор;</p> <p>11. Предоставяне на безплатен достъп до ИКТ на обществени места – читалища, библиотеки и др.;</p> <p>12. Развитие на системата за разделно събиране и оползотворяване на отпадъците в РСУО. Реализиране на кръгова икономика.</p>

¹¹ Цифрите на LOED-анализа съответстват на посочените фактори в SWOT-анализа.

¹² С „+“ се отбелязва силно позитивно влияние, с „++“ по-скоро позитивно, с „-“ – силно негативно и с „--“ по-скоро негативно на изследвания фактор.

S.W.O.T.	L.O.E.D.
Слаби страни	Преодоляване
<p>1. Липса на традиции в областта на туризма и неоползотворен туристически потенциал--;</p> <p>2. Остаряло оборудване и технологии, с производство, насочено предимно към местни пазари, ниска конкурентоспособност при по-малките предприятия--;</p> <p>3. Недостиг на финансов ресурс за изграждане на по-голяма по мащаб нова техническа инфраструктура--;</p> <p>4. Налични амортизирани производствени зони, непривлекателни за нови инвестиции--;</p> <p>5. Ясно изявен процес на застаряване на населението и обезлюдяване на населени места, особено в селските райони--;</p> <p>6. Липса на висше учебно заведение--;</p> <p>7. Липса на сигурен финансов ресурс в общинския бюджет, който да бъде насочен към ключови проекти за развитие на териториите--;</p> <p>8. Силна концентрация на използваната земеделска земя в малък брой стопанства и производство на ограничен брой култури – зърнени и маслодайни--;</p> <p>9. Сграден фонд с ниска енергийна ефективност--;</p>	<p>1. Развитие на туристическа инфраструктура, атракциони, къщи за гости и др. чрез евро програми и ПЧП;</p> <p>2. Изпълнение на проекти за технологична модернизация, насочени към повишаване на конкурентоспособността на местни предприятия, както и развиването на нови такива при разширяване на пазара към трансграничните региони със Сърбия и Румъния;</p> <p>3. Лобиране за законови промени за стимулиране на инвестициите в изостаналите райони, в т.ч. развитие на система за преференциални условия за инвеститорите в община Монтана, включително и при усвояването на средства от ЕС;</p> <p>4. Осъществяване на публични и частни проекти за насърчаване на бизнес инициативите – търговски изложения, бизнес мисии, организиране на форуми, насочени към реклама на региона и възможностите за регенерация;</p> <p>5. Привличане на високо образовани млади хора с екологично мислене, желаещи да живеят здравословно в хармония с природата и с възможности да работят дистанционно;</p> <p>6. Привличане на структура на български или чуждестранен университет;</p> <p>7. Осъществяване на маркетингова стратегия пред нетрадиционни инвеститори – от Близкия и Среден изток; Осъществяване на ПЧП;</p> <p>8. Акцентиране на здравословен начин на живот и хранене – човек трябва да консумира само храна, отгледана и приготвена в радиус не повече от 100 км;</p> <p>9. Подобряване на енергийната ефективност на битови и промишлени потребители на територията на община Монтана чрез внедряване на ВЕИ и нови технологии, намаляващи текущите разходи и щадящи околната среда.</p>

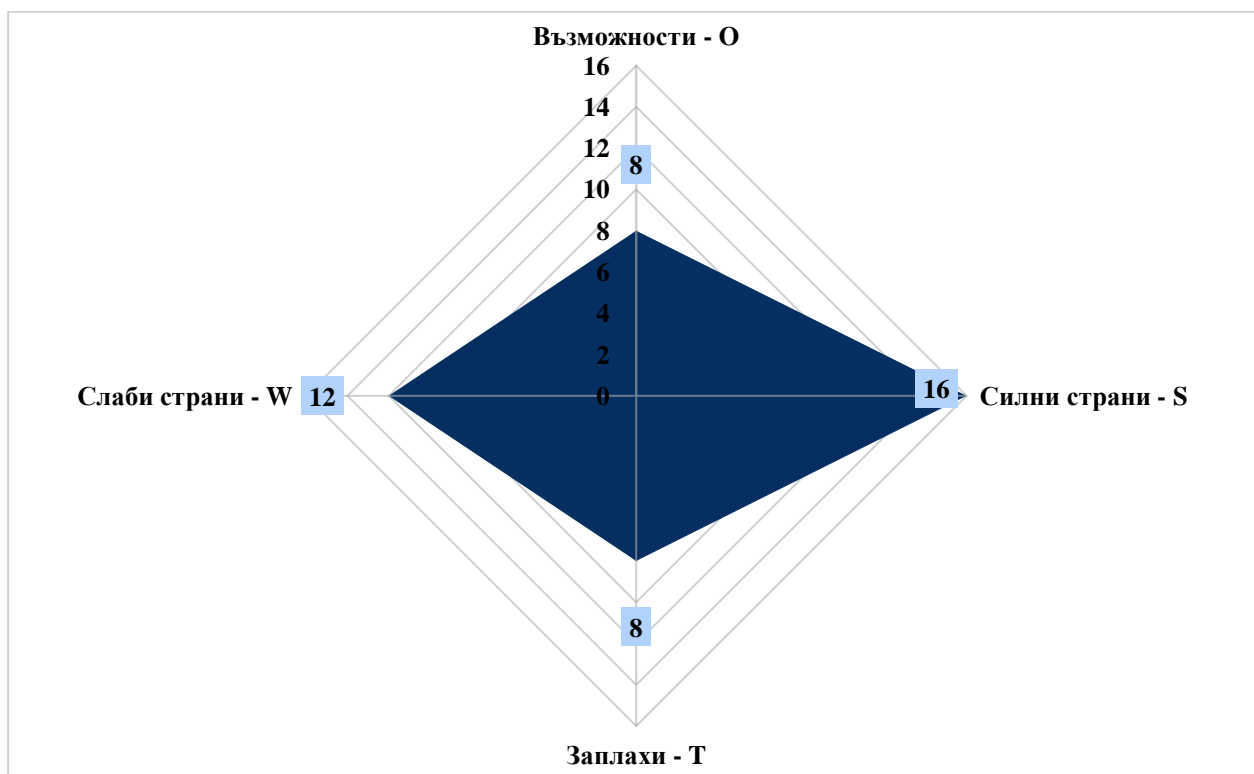
S.W.O.T.	L.O.E.D.
Възможности	Използване
<ol style="list-style-type: none"> 1. Достъп до пазарите в Западна Европа, Русия и Близкия Изток⁺; 2. Близост до международно летище София и до голямо пристанище на р. Дунав⁺⁺; 3. Развитие на иновации и високи технологии⁺; 4. Разумно усвояване на средства от ЕС за развитие на публичната инфраструктура, човешките ресурси, селското стопанство, насърчаване на предприемачеството и иновациите, подобряване качествата на публичните услуги и образованието⁺; 5. Развитие на кръгова икономика⁺⁺; 6. Развитие на трансграничното и транснационалното сътрудничество⁺; 7. Привличане на инвестиции – публични и частни, в сферите на туризма, индустрията (без замърсяване) и селското стопанство⁺. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Организиране на лесен достъп до пазарите на Европа, Русия и Близкия Изток, осигурен чрез евтин и мултимодален транспорт; 2. Подобряване на сухопътния транспортен достъп до тях и целенасочена рекламна кампания пред инвеститорите за предимствата от това местоположение; 3. Привличане на нови инвестиции и специалисти за изграждане на нови предприятия в областта на иновациите и високите технологии – производства с висока добавена стойност; 4. Публичните проекти и ИТИ да се подбират с мисъл за устойчивост и дългосрочна ориентация, лишена от тясно общински шовинизъм и лични интереси; 5. Предимствата ще се усетят като намаляване на отпадъците, опазване на чиста околна среда, намаляване на разходите, както и цялостно подобряване на условията на живот на местното население; 6. Оползотворяване на общия трансграничен потенциал чрез съвместни бизнес инициативи от публични и/или частни източници, които да оживят региона; 7. Изграждане на гъвкава дребно мащабна инфраструктура, произвеждаща/предоставяща бутикови стоки/услуги. Подобряване на макроикономическите показатели на общинско ниво чрез разнообразяване на произведената продукция.

S.W.O.T.	L.O.E.D.
Заплахи	Защита
<p>1. Задълбочаващи се междурегионални различия на национално ниво, междуобщински различия, както и вътреобщински (между общинския център и останалите населени места) различия и липса на политика за целенасочено развитие на Северозападен регион на Република България като най-изостаналия в ЕС--;</p> <p>2. Задълбочаване на дефицитите на пазара на труда, свързани с ограничени възможности за заетост, в т.ч. и самонаемане; нарастване на безработицата в рамките на COVID-19 кризата-;</p> <p>3. Ограничен публичен финансов ресурс на национално и общинско ниво за финансиране на публични проекти, в т.ч. и съфинансирани от ЕС--;</p> <p>4. Икономическа стагнация и влошаване на активността на местното население – да инвестира, да произвежда, да бъде наемано или да наема работна сила заради COVID-19--;</p> <p>5. Замърсяване на околната среда-.</p>	<p>1. Разумно изпълнение на интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион за планиране за периода 2021-2027 г. (ИТСР) и ИТИ с дългосрочна ориентация;</p> <p>2. Целенасочени интервенции на национално ниво с цел развитие на пазара на труда в община Монтана – предоставяне на преференциална субсидирана заетост и повишаване на професионалната квалификация при заявка от страна на работодатели, осъществяващи дейност на територията на община Монтана;</p> <p>3. Създаване на система за преференциални условия на национално ниво за територии с нисък БВП, висока степен на обезлюдяване, висок процент на безработица, особено рисково за пограничните райони и насърчаване на развитието на община Монтана чрез стратегически частни инвестиции;</p> <p>4. COVID-19 припомни на човечеството (имащо памет), че може да произвежда и самозадоволява голяма част от потребностите си само. Малките частни ферми/предприятия са добра алтернатива за заетост и диверсификация на монопроизводството, при това с насоченост към кръгова и зелена икономика;</p> <p>5. Подобряване на ВиК мрежата в общината, включително за по-големите населени места, в които липсва канализация; изграждане на мини ПСОВ; разширяване на газификацията; преминаване на отопление, незамърсяващо околната среда; разширяване на системата за разделно събиране и рециклиране на отпадъците; екологично земеделие на базата единствено на био препарати за растителна и почвена защита и повишаване качествата на почвата и продукцията; кръгова икономика в действие.</p>

Избор на стратегия

На база на резултатите от SWOT-матриците по-горе може да се изведе стратегията за развитие за периода 2021–2027 г. На фигурата по-долу е визуализирана тежестта на всеки от дяловете на анализа. В координатна система са разположени силните и слабите страни и възможностите и заплахите. Стойностите по абсцисната ос са дефинирани въз основа на експертен анализ относно влиянието за развитието на общината на маркираните **силни и слаби страни**, а по ординатната ос – **на възможностите и заплахите**. В случая на община Монтана графиката е изместена в най-голяма степен към силните страни и възможностите, което е характерно за община – областен център.

Фигура №34. Визуализация на тежестта на SWOT-матриците

Източник: Секторни SWOT-матрици

След разполагането на получените от анализа данни на фигурата е видно, че комбинацията на външните и вътрешните фактори на средата в зависимост от тяхната сила, определят като подходяща за развитието на община Монтана стратегия (SO) - популярна и като „Maxi-Maxi“. Това е стратегия с доминиращи силни страни и възможности. Стратегията на общината следва да бъде насочена към използване силните страни на общината, за да се неутрализират рисковете и опасностите, да се извлекат ползи от външните благоприятни възможности и да се намаляват слабостите. Част от препоръчителните мерки са насочени към изпълнение на иновативни проекти и програми и нови области за въздействие, надграждане на инфраструктурата, оказване на въздействие върху нови целеви групи и обучения за повишаване на квалификацията на човешките ресурси.

12. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво

Социално-икономическият анализ на районите на Р България (Анализа на районите) представя настъпилите промени за периода 2014-2020 г. в икономическото, социалното, демографското, инфраструктурното развитие и състоянието на околната среда и очертава основните тенденции в тях. Също така дава прогнози за развитието им до 2027 г. Той е структуриран в 3 основни части.

Първата част обхваща териториалния анализ на развитието по тематични направления и ключови характеристики по три основни теми – темата за урбанистичното развитие, териториалните аспекти на секторните политики, административния капацитет за провеждането им и за изпълнение на проекти.

Втората част акцентира върху сравнителния анализ на социалното, икономическото, демографското и екологичното състояние и развитие и инфраструктурното осигуряване на районите, областите и общините. Във всяко тематично направление са проследени промените, настъпили в резултат на прилаганите европейски и национални политики и програми и са систематизирани изводи за въздействието на външни и вътрешни фактори, за установените трайни тенденции и възможностите за преодоляване на проблемите.

Третата част обобщава синтезираните изводи от първите две и ги надгражда с интегриран национален профил.

Съдържанието на втората и третата част, както и на резюмето на анализа припокриват темите, изследвани в ПИРО. Това е първата взаимовръзка между ПИРО и Анализа на районите – съдържанието.

Освен това темите в Анализа на районите, особено в частите за демография, социално развитие и икономика, са проследени чрез ключови показалите, които са използвани в ПИРО Монтана за открояване на местните характеристики. **Това спомага за сравнението на част от изводите направени в Анализа на районите и този за целите на ПИРО. Допълнително по отношение на демографските показалите, при изготвяне на ПИРО Монтана, са съпоставяни с тези на областно и национално ниво, за да могат да се проследят взаимовръзките между тях.**

В следващата таблица са изведени основните изводи от Анализа на районите и заключенията в ПИРО. Този подход дава възможност за бързо очертаване на взаимовръзката между двата анализа – къде има припокриване (т.е. изводите за Монтана са валидни и за национално/регионално ниво), къде се отчита разминаване (т.е. заключенията за община Монтана са по-негативни или обратното – благоприятни).

Таблица №45. Взаимовръзки между заключенията от Анализа на СЗР и ПИРО Монтана

Заключения от Анализа на районите	Заключения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка/Извод
ТЕМА: ДЕМОГРАФИЯ		
Демографската ситуация в страната се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, намаляваща раждаемост и задържащо се високо равнище на общата смъртност, отрицателен естествен и механичен прираст.	Населението устойчиво намалява; Раждаемостта на 1000 д. е по-ниска от средното за страната; Високо ниво на смъртност (повисоко от средното за страната); Отрицателен естествен и механичен прираст.	Общината е с по-лоши характеристики от тези на национално ниво.
Намаляване на дела на населението в трудоспособна възраст.	Намалява дялът на населението в трудоспособна възраст.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Териториалното разположение на населението е предимно в градовете – 73,5% (2017 г.)	Населението в общината е предимно градско (82%)	Общината е със същата характеристика като на национално ниво с още по-висок процент градско население.
Изчерпан демографски потенциал на селата, които до неотдавна са били източник на миграция към градовете.	Изчерпан демографски потенциал на селата, които до неотдавна са били източник на миграция към града.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
ТЕМА: ПАЗАР НА ТРУДА		
Коефициентът на икономическа активност нараства.	Отчетена е тенденцията за нарастване на броя на заетите в местната икономика.	Показателят е над средните нива за област Монтана и под тези за страната.
Заетостта на населението в най-активна възраст (15–64 години) бележи съществен ръст на национално ниво в периода 2014-2017 г	Отчетена е тенденцията за нарастване на броя на заетите в местната икономика.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Коефициентът на безработица намалява.	Коефициентът на безработица намалява.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
ТЕМА: ТЕРИТОРИАЛНО УРБАНИСТИЧЕН АНАЛИЗ		
Общините в България са класифицирани като: силно урбанизирани (централни), средно урбанизирани (междинни) (при които над 50% от населението е в населени места от 5 до 50 хил. жит. или общините са с център град от 5 до 50 хил. жит. Такива са 95 общини с центрове средни и малки градове) и слабо урбанизирани (периферни).	Гр. Монтана като областен център е определен като град от трето йерархично ниво в НКПР, център с регионално значение за територията на областта.	Гр. Монтана като областен център е определен като град от трето йерархично ниво в НКПР, център с регионално значение за територията на областта.
В Анализа на районите са определени агломерационни образувания по дадени критерии.	В ИТСП на Северозападен регион община Монтана не попада в агломерационен ареал, въпреки че има неразривна връзка със съседните общини.	-

Заключения от Анализа на районите	Заключения от социално-икономическия анализа на ПИРО	Взаимовръзка/ Извод
ТЕМА: ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ		
БВП и БВП на глава от населението нараства	На ниво „община“ не се поддържа информация за БВП, но за област Монтана показателят нараства. В същото време в община Монтана се наблюдава увеличаване на произведената продукция на 1 работник.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
Нараства производителността на труда	Нараства производителността на труда на 1 работник.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Най-голям брой МСП са в групата на микропредприятията (от 0 до 9 заети), достигат 92.47% (2017 г.) от общия брой предприятия в нефинансовия сектор, следвани от втората група (от 10 до 49 заети).	Микро предприятията в общината са 92% от всички в нефинансовия сектор.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Атрактивността на българския туризъм се формира от културно-историческо наследство, природни ценности, разнообразни пейзажи, качествени услуги и добра свързаност/достъпност.	Община Монтана притежава редица движими и недвижими културни ценности, които могат да се използват за развитие на туризма; притежава чиста околна среда и добро местоположение.	Общината притежава характеристики, определени в Анализа на районите за развитие на туризма и би могла да ги развива в партньорство със съседните общини. Гр. Монтана разполага с леглова база да посрещне по-големи групи организирани туристи и да предостави логистика за туристически маршрути в цялата област.
ТЕМА: СОЦИАЛНА СФЕРА		
Обхватът на деца в предучилищно образование е намалял до степен, че всяко пето дете не посещава детска градина.	Местата в детските градини в община са достатъчни, за да обхванат всички деца.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Броят на учениците в страната намалява ежегодно с близо 1,5%. Закриват се училища, предимно в малките населени места.	Броят на учениците намалява през годините.	Общината е със сходна характеристика като на национално ниво.
Въпреки че се наблюдава макар и символично намаляване на дела на преждевременно напускащите училище, все още този дял е твърде висок - 2,96%.	За учебната 2017-2018 г. дялът на преждевременно напусналите училище е минимален и по-малък от 1%.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Увеличаващи се разходи в сферата на социалното осигуряване, подпомагане и грижа.	Увеличава се дялът на подпомаганите лица в общината, както и разходите за тях.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Неравномерното териториално разпределение на мрежата от	Социалните услуги в общината са достатъчни за задоволяване на нуждите на населението и са	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.

Заключения от Анализа на районите	Заключения от социално-икономическия анализ на ПИРО	Взаимовръзка/Извод
социални услуги по общини, неподходящата материална база.	развити в цялост да отговарят на нуждите на местното население и нуждаещите се външни лица. В общината има редица социални услуги, които не са развити в други общини.	
ТЕМА: ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА		
Насърчаването на интермодалността, като възможност за прехвърляне на товари към по-екологосъобразните видове транспорт, е една от основните мерки за устойчиво и балансирано развитие на транспортната система.	-	-
В национален план електроенергийната мрежа е добре развита и всички населени места са електроснабдени.	Електроенергийната мрежа в общината има достатъчно капацитет за поемане на допълнителни консуматори.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Газопроводната мрежа в България има нужда от доразвитие. Необходимо е и увеличаване на дела на газифицираните домакинства до набелязаната цел до 30% през 2020 г.	Добре развита газопреносна мрежа в гр. Монтана. Предстои разширяването ѝ в цялата община.	Изводите, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Монтана.
Нарастване на участието на ВЕИ в енергийния баланс на страната. Новият акцент в използването на ВЕИ е да се насочи към децентрализирано производство на енергия от ВИ, предимно за собствени нужди и присъединяване към мрежите с пониско напрежение, което ще намали и разходите за пренос.	Използването на ВЕИ е слабо застъпено в община Монтана.	Изводите и препоръките, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Монтана.
Често срещан е проблема с „режим на водоснабдяване“, който силно влошава качеството на живот на населението.	В община Монтана няма проблем с водоподаването до населените места.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
Изключително високо ниво на загуби на вода (средно около 60%)	Загубите на вода са около 74% за последните години.	Общината е с по-лоша характеристика от националното ниво.
Значително по-големите количества образувани отпадъци на човек в България в сравнение с ЕС, ниската степен на рециклиране на битовите отпадъци.	За 2018 г. има повишение в образуванияте отпадъци. Наблюдава се ръст на рециклираните количества.	Общината е с подобна характеристика на тази на национално ниво.
ТЕМА: ОКОЛНА СРЕДА		
Национален проблем по отношение състоянието на атмосферния въздух е замърсяването с фини прахови частици (ФПЧ), което е сред най-	Община Монтана има такъв проблем, но отчита значително подобрене на показателите за 2019 г. Отоплението на „твърдо“ гориво е основният причинител на	Общината е с подобна характеристика на тази на национално ниво.

Заклучения от Анализа на районите	Заклучения от социално-икономическия анализа на ПИРО	Взаимовръзка/Извод
високите в ЕС. То има ясно изразен сезонен характер.	замърсяването. Проблемът е решим чрез смяна на отоплителните инсталации – на газ, ел. ток, пелети.	
Подобрява се качеството на повърхностните води в страната	Състоянието на повърхностните води в общината е добро.	Общината е със същата характеристика като на национално ниво.
Нивата на шум в по-голямата част от изследваните пунктове надвишава граничните стойности за съответните населени територии.	На територията на община Монтана има шумови източници в границите на нормата.	Общината е с по-добра характеристика от националното ниво.
ТЕМА: АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ		
Наличието на административен капацитет в местните власти за усвояване на средства по оперативни програми и натрупването на инвестиции с икономически и социален характер, подкрепени от оперативните програми, са важно условие за растежа на териториалните единици.	Общината привлича все повече средства от ЕСИФ, което показва и повишаването на капацитета ѝ.	Изводите, направени в Анализа на районите, са валидни и за община Монтана.
Силна зависимост от европейските фондове и помощи и несъобразените с местния потенциал и характеристики приоритети и проекти, без задълбочен анализ на потребностите, ефективността, управлението и поддържането на изградените обекти.	Проектите, които се реализират от Общината, почиват на задълбочени анализи на местните потребности и целят повишаване качеството на живот на жителите на Монтана.	Изводите, направени в Анализа на районите, не са валидни за община Монтана.
ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН В АНАЛИЗА НА РАЙОНИТЕ		
Развитието на икономиката, чрез създаване на високопроизводителна индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, е заложено във всички райони. Това обхваща изграждане на подходяща научна и иновационна инфраструктура, изследователски центрове за върхови технологии, центрове за технологичен трансфер и технологични паркове. Заявките са за всички съставни области в Северозападен район, където е концентрирано ниско образовано население и най-малко население с висше образование. Конкретните предложения са свързани с Разширяване на производствена зона Монтана и Технологичен парк Монтана.	Всички предложения са отчетени при изготвянето на ПИРО Монтана 2021-2027 г.	
Изграждане на три тунела под Стара планина (Петрохан, Беклемето и Шипка)		
Грижата за възрастното население логично е изведена като приоритет в презентациите на Северозападния район, но тази тема присъства и в останалите райони, поради застаряващото население в страната.		
В Северозападен район се предвижда реализиране на интегрирани териториални проекти за превенция на наводненията от реки и водни съоръжения и защита на населението.		

III. Цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027 г.

I. Основополагащи принципи при формулирането на стратегическата част

Структурата на стратегическата част на ПИРО Монтана съответства на изискванията на „Методическите указания за разработване и прилагане на ПИРО за периода 2021-2027 г.“ на МРРБ и на постановките на Закона за регионално развитие за съдържанието на плановете за интегрирано развитие на община, както и на основните законови актове в сферите за устройство на територията, опазване на околната среда и културното наследство. Стратегията е съобразена с действащата нормативна уредба на национално, регионално и местно ниво и с постановките на кохезионна политика на ЕС за периода 2021-2027 г. По същество тя представлява интегрална част от пакета стратегически и планови документи, характеризиращи социално-икономическото и пространствено развитие на страната, региона и общината в перспектива до 2027 г.

Целите и приоритетите на настоящия план за развитие са съобразени с изискването за съгласуваност с основните стратегически документи на глобално, европейско, национално и регионално ниво. Те са плод на съзнателно прилагане на основния принцип в планирането „Мисли глобално – действай локално“. Практически това означава намиране на рационални решения на общинско ниво в подкрепа на 17-те глобални цели на устойчивото развитие, формулирани в документа „Дневен ред 2030“. В рамките на Европейския съюз Документът за размисъл „Към устойчива Европа до 2030 г.“ очертава рамката за планиране на развитието от националните, регионалните и местните власти на страните членки. Този документ пренася в следващия планов период основните постановки на Стратегията „Европа 2020“, Териториалния дневен ред на ЕС 2020 и Общата стратегическа рамка на ЕС до 2020 г., като ги адаптира към бързо променящите се реалности. Целите на политиката на ЕС до 2050 г. за модерна, ресурсно-ефективна, конкурентоспособна и климатично неутрална икономика ще окажат силно влияние върху развитието на определени територии от страната поради специфичната насоченост и характеристики на развиващите се там индустриални отрасли. В отговор на тези предизвикателства, ще се работи в посока координация на планираните мерки за подпомагане на най-засегнатите области от енергийния преход (в т.ч. и ангажиментите по Зелената сделка на ЕС и Фонда за справедлив преход) с изпълнението на интегрираните териториални инвестиции (ИТИ) на регионално ниво.

Фигура №35. Актуална схема на регионалното и пространствено планиране

Източник: Авторски колектив ПИРО Монтана 2020 г.®

Визията, целите, приоритетите и мерките на стратегическата част на ПИРО Монтана са хармонизирани с предвижданията на НСРР 2012-2022 и АНКПР 2013-2025, както и с Националната програма за развитие „България 2030“ и секторните стратегии в страната. ПИРО се рамкира от Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен регион за периода 2021-2027 г. **В основата на подхода е промяна на фокуса от подкрепа на населените места към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции.** Достоинство на настоящия документ е, че той отчита и доразвива успешните начинания на ОПР Монтана за периода 2014-2020 г. и насочва усилията и ресурсите в посока към надграждане на успешните инициативи и преодоляване на негативните тенденции в социално-икономическото, културното и пространственото развитие на общината. Изборът на актуални идеи се мотивира и от основните изводи на Междинната оценка за изпълнението на ОПР на Монтана за периода 2014-2020 г., изготвена през 2019 г., и от резултатите от анкетното проучване сред местното население, администрация и бизнес в общината, проведено през март-юни 2020 г.

Стратегията на ПИРО Монтана се базира на:

- Използване на резултатите от целевия и проблемен анализ;
- Резултатите от анкетното проучване сред местните заинтересовани страни;
- Прилагане на определените на основата на визията и на стратегическите цели и приоритети в развитието на община Монтана потребности за добре (с високо качество, базирано на интеграция на функциите) обособени териториални зони за прилагане на интегрирани териториални инвестиции;

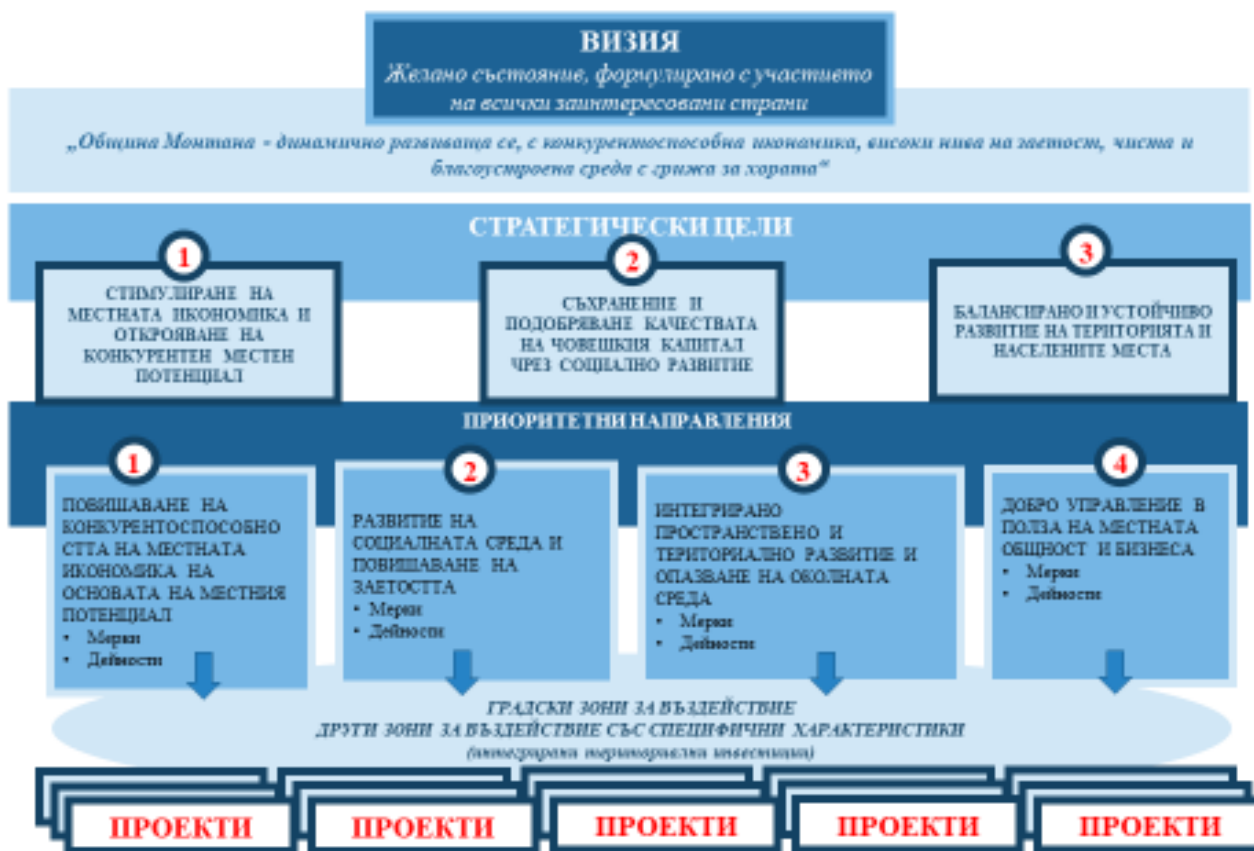
- Определяне на размера и възможностите за комбинирано използване на финансово-капиталовия и друг материален ресурс за реализацията на проекти и програми, свързани с подобряване на градската среда, както в определените зони за въздействие, така и в цялата територия на общината и на град Монтана.

При формулирането на целите на плана са съблюдавани следните **основни принципи**:

- Отчитане на ситуационната характеристика и оценка, свързани с: формулиране на изводи от социално-икономическия анализ на състоянието и потенциалите на община Монтана;
- Формулиране на реалистични цели и необходими действия за прилагане на интегрирани териториални инвестиции и определяне на водещите функции и необходимостта от последваща реализация на проекти и програми за развитие и обновяване на физическата среда;
- Интегриране на всички възможни ресурси (финансови, човешки, времеви и др.) за реализация на проектите и програмите, предмет на ПИРО Монтана, при отчитане интересите на всички заинтересовани страни;
- Постигане на синергичен ефект от всички действащи, новопредлагани и др. инструменти (документи със стратегически и планов характер, конкретни проекти и др.), водещи до качествено ново урбанистично развитие както на отделните зони на въздействие, така и на цялата територия на община Монтана;
- Реализиране на комбинации от мерки за развитие на инфраструктурата за икономически дейности и публични услуги, енергийна ефективност, градска мобилност, градска среда, туризъм, модернизиране на образователната инфраструктура и др., изпълнението на които цели насърчено развитие и укрепване на култура на партньорство на заинтересовани страни на местно и регионално ниво.

ПИРО съдържа визия за развитието на общината, стратегически цели, както и приоритети, насочени към потенциала за развитие на града и на цялата територия със съответни мерки към тях. Като община от 3-то йерархично ниво съгласно НКПР са формулирани отделни мерки за територията на града, административен център на общината, насочени към устойчивото градско развитие, които продължават политиката следвана в ИПГВР на гр. Монтана. Структурата на стратегическата част обединява визията за развитие на общината до 2027 г., три стратегически цели, четири приоритетни области и необходимите конкретни мерки, дейности и инициативи, за осъществяването им. Предложената структура напълно съответства на „Методическите указания...“, като същевременно се позовава на съвременния интегриран подход за планиране. Обединяващата визия на местната общност за желаното състояние на община Монтана към 2027 г. се трансформира в три стратегически цели, които са формулирани на базата на убеждението, че само с добро управление и активно гражданско участие може да се постигнат очакваните резултати в измеренията на устойчивото развитие. Стратегическите цели получават продължение в единството на четири приоритетни направления за действие, които съдържат набор от мерки, действия и инициативи и завършват с конкретни проекти. Така очертаната структура на стратегическата част на плана пояснява, че реализацията на визията за развитие на община Монтана и всяка стратегическа цел ще бъдат реализирани чрез допълване между приоритетните области. По този начин принос към дадена цел ще имат повече от една приоритетна област, които в своята цялост покриват всички измерения на устойчивото развитие.

Фигура №36. Структура на стратегическата част на ПИРО Монтана

Източник: Авторски колектив ПИРО Монтана 2020 г.®

2. Подход за формулиране на визията

Визията за развитието на общината до 2027 г. отразява кратко и ясно представата на жителите на община Монтана за желаното състояние на икономиката, физическата среда и обществените отношения. Тя е формулирана в резултат на широка обществена дискусия със заинтересованите страни, резултатите от допитването на населението и цялата местна общественост. По този начин в нея се отразяват точно действителните потребности на хората за развитие на ключовите икономически и социални сектори, както и тяхното желание за пространствена и естетическа промяна в жизнената среда. Добре формулираната визия очертава стратегическите цели и приоритети на ПИРО и по този начин аргументира избора на зони за въздействие, където бъдещите интервенции ще донесат най-голяма възвръщаемост на вложените средства и устойчиви ползи за обществото.

3. Визия за развитие

Приетата визия, представлява желаното и постижимо състояние на община Монтана към 2027 г. и определя насоката за структуриране на стратегическата част на плана и рамката за неговото изпълнение. Визията продължава и надгражда визиите на ОПР Монтана 2014-2020 г. и ИПГВР на гр. Монтана, тъй като се следва политика на последователност в изпълнението на стратегическите документи.

Община Монтана - динамично развиваща се, с конкурентоспособна икономика, високи нива на заетост, чиста и благоустроена среда с грижа за хората.

Така формулираната визия предполага добро управление и широко гражданско участие в процеса на вземането на решенията и тяхното изпълнение за ефективно използване на наличните ресурси и постигане на устойчиви резултати по такъв начин, че община Монтана да повиши икономическата си жизнеспособност и предлаганите услуги.

Визията за общината има за цел подобряване развитието на общината и в частност на града в пространствен, структурен, социално-икономически, екологичен и естетически аспект. Устойчивият икономически растеж е свързан с насърчаване на местния потенциал и предприемачеството, осигуряване на финансови ресурси, генериране на растеж и работни места. Високото равнище на заетост е важно условие за повишаване доходите на местното население. Усъвършенстването на социалната и техническата инфраструктура, развитието и ефективното използване на изследователска и развойна дейност ще осигурят на града висок жизнен стандарт. Изграждането на удобна и съвременна жизнена среда е особено важно за развитие на районите в упадък.

4. Стратегически цели

Стратегическите цели имат ясен фокус към осъществяване на визията и отразяване конкретната специфика на община Монтана. Те са съобразени с предназначението на ПИРО да бъде инструмент за управление и да отразява действителните нужди на местната общност в рамките на плановите документи от регионално, национално и европейско ниво. Избегнато е тяхното прекалено обхvatно формулиране и опасност от неефективно разпределение на ресурсите по време на предстоящото им реализиране. Планираната система от индикатори за наблюдение на плана осигурява механизъм за измерване на степента на тяхното осъществяване. Стратегическият документ има за задача да фокусира управленските процеси и да даде рамката за използването на наличните ресурси по такъв начин, че община Монтана да подобри икономическата си жизнеспособност, да навакса изоставането на икономическите си показатели и да създаде предпоставки за подобряване на качеството на живот.

ОБЩАТА ЦЕЛ ЗА РАЗВИТИЕ В ПЕРИОДА 2021-2027 г. е:

Превръщане на община Монтана в прогресиращо, желано и приобщаващо място за живот, професионална реализация, предприемачество и рекреация.

С оглед на поставената обща цел за развитие Планът за интегрирано развитие на община Монтана за периода 2021-2027 г. поставя следните **стратегически цели**:

- **Стратегическа цел 1.** Стимулиране на местната икономика и открояване на конкурентен местен потенциал;
- **Стратегическа цел 2.** Съхранение и подобряване качествата на човешкия капитал чрез социално развитие;
- **Стратегическа цел 3.** Балансирано и устойчиво развитие на територията и населените места.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1. Стимулиране на местната икономика и открояване на конкурентен местен потенциал

Тази стратегическа цел е идентифицирана, за да акцентира върху основни слаби и силни характеристики на общината за превръщането им в конкурентен за областта потенциал чрез прилагане на комплексни икономически мерки. В допълнение, адресирани са потребностите на местната икономика и са предложени решения за отчетените проблеми.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2. Съхранение и подобряване качествата на човешкия капитал чрез социално развитие

Фокусът на втората стратегическа цел на ПИРО на Община Монтана е поставен върху комплексното развитие на социалната среда. Залагането на така формулираната стратегическа цел в областта на развитието на човешкия капитал се обосновава с необходимостта от решаване на констатираните, продължително проявяващи се проблеми в социалното развитие. Тези проблеми са свързани с негативното демографско развитие на община Монтана и свързания с това процес на обезлюдяване на територията; влошените характеристики на населението - възрастова и образователна структура; неблагоприятните характеристики на пазара на труда в района по отношение качеството на работната сила, от една страна и от друга страна – с възможностите за задоволяване на социалните потребности на населението.

Подобряването на институционалния капацитет и достъпа до ефективни публични услуги са необходими условия за създаването на благоприятна бизнес и социална среда за по-висока конкурентоспособност, социално сближаване и икономически растеж. Електронното правителство, качествените и ефективни обществени услуги за гражданите и бизнеса, както и ефективността на администрацията все още са значителни предизвикателства за община Монтана.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3. Балансирано и устойчиво развитие на територията и населените места

Достъпът до териториите е не само основна политика на Европейския съюз, но и допринася за комплексното социално-икономическо развитие. Транспортната и дигиталната инфраструктура са факторите, които спомагат за отключване на специфичните потенциали на регионите и увеличаване на конкурентните им предимства. От друга страна те водят до повишаване на териториалното сближаване и постигане на по-балансиран растеж и възможност за осигуряване на равен достъп на всички жители, независимо от тяхното местожителство, до икономически и социални функции и услуги.

5. Приоритети за развитие

Приоритетите представляват областите за действие, където се концентрират финансовите ресурси и общинските инициативи през следващия програмен период. Съобразно структурата на стратегията, приоритетите не са директно обвързани и подчинени на дадена стратегическа цел, а допринасят за постигането на повече от една цел. Те са организирани като съчетание от прецизно формулирани мерки, разкриващи какво точно трябва и може да се осъществи в общината. Мерките са отворени и следва да се конкретизират с допълнителни проекти през целия програмен период (2021-2027 г.). В този смисъл въздействието на мерките не се изчерпва с дефинираните проекти в Програмата за реализация на ПИРО. Тук са насочени

всички нереализирани инициативи в общината до 2020 г., в т.ч. тези, които са подготвени в рамките на ИПГВР на гр. Монтана и не са изпълнени за периода 2014-2020 г., както и нови.

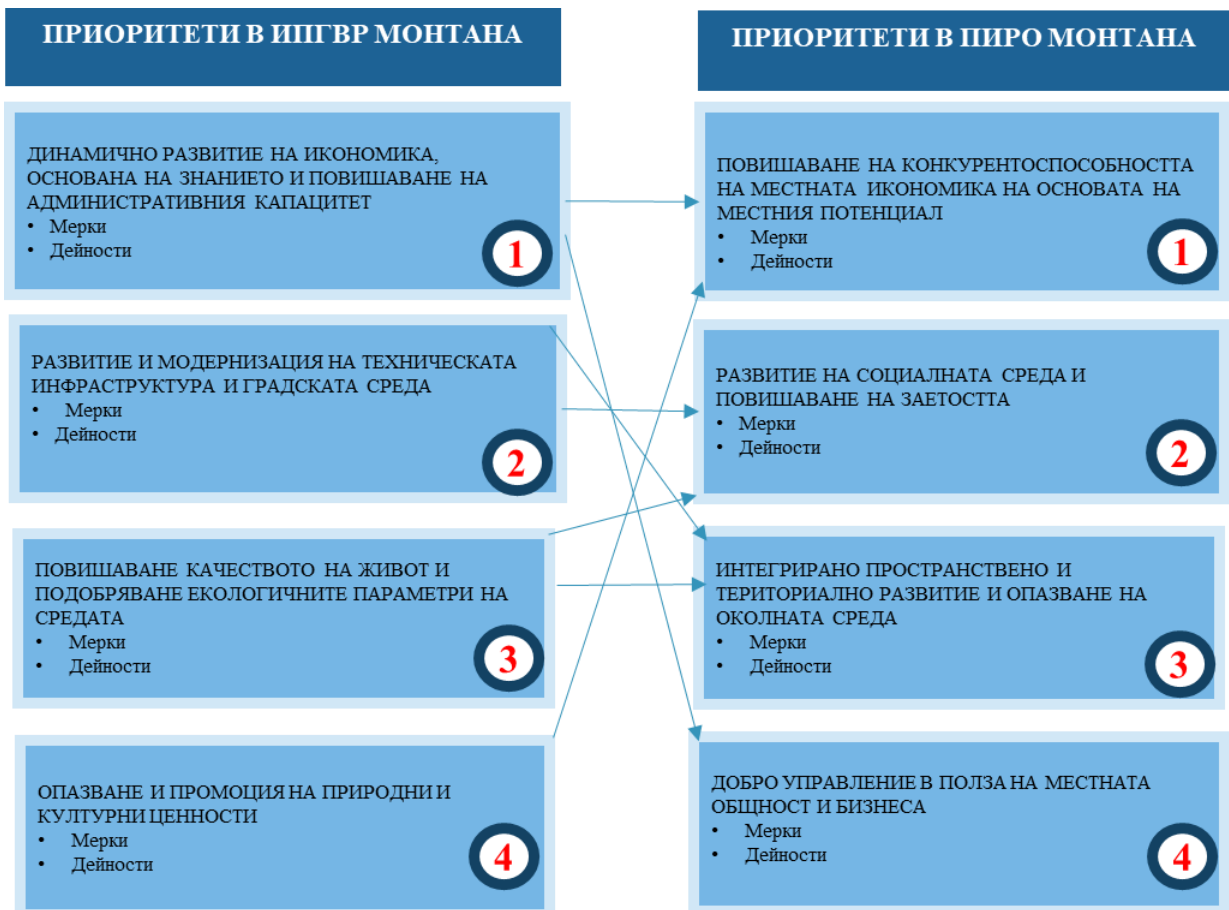
Връзка с ИПГВР на гр. Монтана

Основните изводи от социално-икономическия анализ на състоянието на град Монтана се трансформират в отправна точка и са включени в цялостната стратегия за развитие на общината с приоритетно развитие на града. Стратегическата рамка на ПИРО Монтана 2021-2027 г. следва основните положения на ИПГВР на гр. Монтана и ги развива, като тя е обновена в съответствие с новите цели на ЕС за периода 2021-2027 г. и областите за въздействие по тях, както и проектите на оперативните програми за периода 2021-2027 г. и най-вече на програма за развитие на регионите.

Бъдещето на град Монтана безспорно трябва да е насочено към ускоряване на социално-икономическото развитие, използване на местните ресурси и потенциали при максимално оползотворяване на възможностите за финансиране. Ето защо се налага прилагане на интегриран подход за развитие на територията чрез целесъобразно съчетаване на мерки за въздействие върху производствените, туристическите, инфраструктурните, природните и културните ресурси на града, развитие на иновации и човешки капитал.

Приоритетите за развитието на града, които са изведени в ИПГВР Монтана, намират своята връзка и място в новата стратегическа рамка за цялата община, както следва:

Фигура №37. Връзка между ИПГВР и ПИРО Монтана

Източник: ИПГВР Монтана, Авторски колектив ПИРО Монтана 2020 г.®

ПРИОРИТЕТ 1. ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА НА ОСНОВАТА НА МЕСТНИЯ ПОТЕНЦИАЛ

Това приоритетно направление обхваща усилията на местната власт и цялата общественост за повишаване на привлекателността на общината като място за инвестиции и развитие на бизнес в общината. Тези усилия кореспондират със заложените в Интегрираната териториална стратегия за развитието на Северозападния регион специфични цели.

С оглед ускоряване на растежа, усилията ще бъдат фокусирани върху повишаване на предприемаческата активност на местно ниво за създаване на нови малки и средни предприятия от една страна, както и реализиране на дейности, свързани с привличането на нови външни инвестиции (местни и чуждестранни). По този начин създаването/привличането на нови предприятия ще има директен ефект върху повишаването на местната заетост, увеличаването на разполагаемите доходи на населението и засилването на тяхната мотивация да останат в региона. МСП, които са предпоставка за осигуряване на базовото ниво на заетост и доходи на местното население, са най-уязвими в условията на икономическата криза, която се очаква след ситуацията с COVID-19.

Недостатъчната конкурентоспособност на общинската икономика ще бъде подпомогната от политики за технологично развитие, иновации, реструктуриране към производства с висока добавена стойност.

По отношение на гр. Монтана приоритетът е насочен към обновяване на техническата инфраструктура, за да допринесе за по-добър достъп до бизнес зоните и за да се създадат условия за развитие на предприемачеството. За преминаване към ниско въглеродна икономика, приоритет в европейските стратегии и харти, е необходимо цялостно обновяване на производствените сгради. Приоритетът е идентифициран за града и във връзка с необходимата подкрепа за малки и средни предприятия и малки предприемачи във връзка с повишаване квалификацията на работната сила.

По отношение на селата в общината този приоритет е насочен към развитие на традиционните икономически отрасли за общината - земеделие, гори и рибарство - от гледна точка на био икономиката. Необходимо е постигане на иновативно, ефективно използване на ресурсите и конкурентоспособно производство - мобилизиране на научните изследвания и иновациите в областта на аграрния сектор, като се стимулират частните инвестиции, разработването на нови вериги за създаване на стойност и ангажиране на заинтересованите страни. Също така е обърнато внимание на образованието и обучението в областта на био икономиката, подготовката на квалифицирана работна ръка за отделните отрасли, предимно на аграрния сектор. Приоритетни ще бъдат инвестициите в производството на плодове, зеленчуци, както и в животновъдството и биологичното производство, в които страната има традиции и потенциал. Секторни интервенции ще бъдат насочени и към пчеларството и лозаро-винарския сектор.

Реализацията ще се осъществява посредством активизиране на инвестиционния процес, насочен към модернизиране на производствените структури - фермерски стопанства и преработватели на селскостопанска продукция, както и внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура. ПРСР ще стимулира инвестиционния процес чрез подкрепа, обхващаща материални и/или нематериални инвестиции.

Целенасочената подкрепата за съвместни дейности с институтите към Селскостопанската академия и петте аграрни университета ще допринесе пряко до повишаване на качеството на земеделието, което е традиционен отрасъл в селата на общината.

Община Монтана е богата на все още непопулярни културни и исторически паметници, които могат да станат разпознаваеми и да са средство за развитие на културен и познавателен туризъм в селата на общината. Туризмът може да интегрира и мобилизира средите на бизнеса и да се развива като сериозна икономическа дейност, която диверсифицира икономиката на района, като същевременно създава привлекателни работни места за млади хора. Необходимостта от включването на този силно неизползван потенциал в общинския растеж е важна задача на новото развитие.

МЯРКА 1. Подобряване на инфраструктурата за насърчаване на икономическата активност:

- Подобряване на техническата инфраструктура за бизнес и предприемачество:
 - Рехабилитация на улици и тротоари в бизнес зоните;
- Изграждане/реконструкция на инфраструктура (включително сгради) за развитие на бизнес и индустриални зони:
 - Разширяване на производствена зона Монтана и „Технологичен парк“ Монтана;
- Изграждане на фермерски пазари;

МЯРКА 2. Повишаване на иновационната и инвестиционната активност на предприятията:

- Внедряване на иновации с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация;
- Учредяване на общински гаранционен фонд за подпомагане на местния бизнес;
- Изграждане на регионален иновационен център за създаване на нови продукти и технологии в гр. Монтана;

МЯРКА 3. Засилване на растежа и конкурентоспособността на МСП, включително чрез производствени инвестиции:

- Внедряване на технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж;
- Насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП:
 - развитие на логистично-индустриален център в района на бившето летище в с. Габровница;
 - подкрепа за създаване на нови микро и малки фирми в района на селата на община Монтана;
 - насърчаване на предприемачеството сред уязвимите групи на пазара на труда, включително и социалното предприемачество за безработни лица, хора с увреждания и лица от групи в неравностойно положение;
 - развитие на местната инициатива: Фонд за предоставяне на еднократна и безвъзмездна финансова помощ на млади лица до 35 години включително, за започване на самостоятелен бизнес на територията на община Монтана;

- разработване на система от преференции за развитие на бизнеса при разкриването на определен брой работни места;
- подкрепа на бизнес инициативите на стопанските субекти и потенциални инвеститори;
- съдействие при административните процедури и стриктно спазване на минимални срокове за издаване на документи;
- предоставяне на свободни терени за инвестиционни проекти при преференциални условия, с ангажимент за разкриване на работни места;
- активизиране на междуобщинското партньорство за стимулиране на местния бизнес и за реализация на произведената продукция;
- дейности, свързани с привличане на чуждестранни инвестиции и насърчаване на интернационализацията на предприятията;
- маркетинг за извоюване и утвърждаване на имидж на община Монтана като добро място за успешен бизнес;

МЯРКА 4. Повишаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите парникови газове на предприятията и насърчаване на прехода към кръгова икономика:

- Дейности, насочени към изпълнение на мерки за енергийна ефективност в предприятията;
- Използване на електрическа, топлинна и охлаждаща енергия, произведена от възобновяеми източници за собствено потребление;
- Използване на алтернативни суровини, рециклирани материали като суровини и повторна употреба на материали;
- Въвеждане на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии, както и оползотворяването и рециклирането на по-голямо количество отпадъци;

МЯРКА 5. Развитие на интелигентни, устойчиви и диверсифицирани селско и горско стопанства:

- Подобряването на икономическото състояние на земеделските стопанства и развитие на био икономика:
 - модернизиране и технологично обновяване на стопанства и инфраструктура в отрасъла;
 - стимулиране на инвестициите за модернизация и технологии за съвременно селско стопанство, които са от съществено значение за подобряването на ефективността на производството в сектора и за повишаване на неговия потенциал за по-екологично и с по-малко ресурси производство на храни, както и за развитие на веригата за създаване на стойност;
 - насърчаване развитието на биологичното земеделие;
 - подобряване на професионалната квалификация и информираност на селскостопанските производители;
 - образование и обучение в областта на био икономиката, подготовка на квалифицирана работна ръка за отделните отрасли предимно на аграрния сектор;
 - насърчаване земеделските производители да предоставят екологични услуги и услуги, свързани с климата.

- Насърчаване на иновации и сътрудничество с близо разположените Институт по Лозарство и винарство - Плевен, Институт по царевицата – Кнежа и Институт по фуражните култури – Плевен, които са с богат опит в разширяване и обогатяване на генофонда при културите;
- Развитие на рибарството и аквакултурите;
- Устойчиво управление на горските ресурси:
 - лесовъдски, агротехнически и биологични, осигуряващи предпазване, ограничаване и предотвратяване на появата и развитието на вредители, болести и други повреди, пречещи на развитието на флората и фауната;
 - система от мероприятия и мерки за запазване на горските екосистеми при обогатяване на тяхното значение в екологичен, социален и икономически аспект за подобряване живота на хората и професионално управление на горите от стабилен горски сектор с широка обществена подкрепа.

МЯРКА 6. Развитие на туризма:

- Изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристическите обекти;
- Изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите;
- Изграждане и поддържане на туристически обекти;
- Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;
- Провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;
- Реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения;
- Взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
- Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти:
 - Обучение на кадри за културни и туристически гидове;
- Създаване на туристически маршрути и пътеки;
- Създаване и развитие на общи туристически продукти в партньорство с други общини;
- Развитие на приключенски, риболовен и воден туризъм – чрез възможностите на язовир „Огоста“;
- Развитие на конгресен и фестивален туризъм.

ПРИОРИТЕТ 2: РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА СРЕДА И ПОВИШАВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА

Този приоритет е насочен към хората, заетостта им и системата на публичните услуги – образование, здравеопазване, социални услуги, култура, спорт. Приоритетът е фокусиран в използването на наличните потенциали за подобряване на качеството на живота и създаването на подходящи условия за развитието и реализацията на човешките ресурси в общината. Основна част от средствата за това включват увеличаване на равнището на заетостта и доходите и подобряване на качеството на публичните услуги – здравеопазване, социални услуги, образование и култура. Стремешите са постигане на високо качество на образованието във

всичките му форми, тясна връзка на образователните програми с потребностите на практиката, социална адаптация в училищна среда, осигуряване на извънкласни занимания и грижа за младите хора в община.

Реставрация, експониране и реклама на културните и природни ценности ще допринесе за повишаване привлекателността на общината, за привличане на повече посетители и инвестиционен интерес.

Подкрепата за развитие на образованието, социалната интеграция и активизирането на обитателите ще допринесат за намаляване на социалните неравенства и нарушенията на обществения ред. Необходим е акцент върху предоставянето на социални услуги, подкрепа за възрастни хора, хора в неравностойно положение, насърчаване на приобщаващо образование и намаляване на безработицата чрез обучение и повишаване професионалната квалификация на населението. Тези мерки от своя страна ще окажат благоприятно въздействие върху показателите за бедност и социално изключване.

МЯРКА 1. Подобряване на образованието и инфраструктурата му:

- Подобряване на системата за образование и осъществяване на връзката с пазара на труда:
 - Укрепване на връзките между институциите за образование и обучение и бизнеса;
 - Осигуряване на разнообразна, съобразена с нуждите на района образователна подготовка на кадри;
- Рехабилитация и модернизация на образователната инфраструктура:
 - Подобряване на инфраструктура за предучилищно и училищно образование, включително детски градини;
 - Доставка и монтаж на специфични и иновативни инструменти и оборудване за подкрепената инфраструктура;
 - Ремонт и цялостно обновяване на спортните площадки и дворните пространства на училища и детски градини със съвременни и модерни уреди и настилки;

МЯРКА 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги

- Подобряване на здравната и социална инфраструктура;
- Развитие на здравна инфраструктура и оборудване за предоставяне на здравни услуги, включително детски ясли;
- Насърчаване развитието на недържавни форми за предоставяне на интегрирани социални и здравни услуги;
- Развитие на социална инфраструктура и оборудване за предоставяне на интегрирани здравно-социални и социални услуги в общността за уязвими групи, възрастни хора, хора с увреждания или деца;
- Развитие на подкрепата за финансово подпомагане на процедури и дейности по асистирана репродукция на двойки с репродуктивни проблеми на територията на община Монтана;

МЯРКА 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината:

- Подобряване на инфраструктурата и оборудване за културни организации и сгради:
 - Изготвяне на инвестиционни проекти за основен ремонт, реконструкция и вътрешно преустройство на читалищата на територията на общината;
 - Реконструкция и подобряване на материално-техническата база в читалищата;
- Развитие на културни и исторически атракции – реставрация, опазване, експониране, оборудване, дигитализация, въвеждане на техники и програми за интерпретация и анимация и др.;
- Археологически и реставрационни дейности на антични селища и крепости;
- Традиционни културни празници и събори.

МЯРКА 4. Развитие и подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт и младежките дейности:

- Подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт:
 - Изграждане на многофункционална зала в гр. Монтана;
- Провеждане на спортни мероприятия;
- Създаване на младежки общински съвет:
 - Въвеждане на практиката „Управлявам града/селището за един ден (за седмица)“ с приоритет младежки инициативи и иновации в управлението;
- Поставяне на основите на доброволчеството, като традиция на активното гражданство:
 - Организиране и провеждане на акции за залесяване;
 - Съхранение и почистване на важни обществени и културни обекти;
 - Организиране и провеждане на дарителски кампании;
- Изграждане на спортни площадки и игрища.

МЯРКА 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта, повишаване квалификацията и преквалификацията на човешките ресурси:

- Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила в традиционните отрасли на общинската икономика;
- Подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на младежката заетост;
- Стимулиране на трудовата мобилност, професионалното образование и ученето през целия живот;
- Преквалификация и обучение на безработни и неактивни лица, в т.ч. в сферата на туризма;
- Повишаване квалификацията и преквалификацията на заети лица, в т.ч. в сферата на туризма;

ПРИОРИТЕТ 3. ИНТЕГРИРАНО ПРОСТРАНСТВЕНО И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Общинската инфраструктура е ключов фактор, стимулиращ развитието на бизнеса и икономическото приобщаване на цялата територия. Обновяването и доизграждането на местната инфраструктура е и източник за създаване на нови работни места. Реконструкцията и модернизацията на транспортната инфраструктура включва пътища, осигуряващи достъп до

европейските транспортни коридори, пътища, осигуряващи вътрешно-общинските връзки, създаване на ефективна организация на пътното движение, инвестиране в трайно подобряване на експлоатационното състояние на общинските пътища. Тази инфраструктура създава икономически стимули в периферните райони на общината и хомогенизира пространственото ѝ развитие.

Това е приоритетът, в който се включват основните мерки за градско развитие на Монтана като център от 3^{-то} йерархично ниво по НКПР. Подобряването на мобилността и достъпността в територията ще спомогне за усъвършенстване условията на живот и рекреация за местните жители в града. Реализацията на приоритета ще допринесе за подобряване условията на мобилност в територията и развитие на меки форми на транспорт. Обновяването на изоставени и неподдържани обществени пространства ще способства за повишаване комфорта на обитаване, безопасността и възможностите за рекреация и развлекателни дейности. Възстановяване и модернизирание на публичните пространства и административните сгради, както и повишаване на сигурността и алтернативите за рекреация ще способстват за повишаване имиджа на дестинацията и адаптиране на средата. Рехабилитацията на жилищните комплекси ще спомогне за подобряване екологичното и естетическото състояние на средата, увеличаване на безопасността и атрактивността на града.

МЯРКА 1. Развитие на устойчива градска мобилност в съответствие с План за устойчива градска мобилност на град Монтана 2015-2030 г.

- Подобряване на инфраструктурата, включително улици и пътни мрежи между града и околните населени места на територията на общината;
- Подобряване управлението на трафика, включително развитие, инфраструктура и оборудване на системи за паркиране, интелигентни транспортни системи и интелигентни решения за мобилност;
- Развитие и усъвършенстване на обществените системи за градски транспорт, включително инфраструктура, оборудване и нов подвижен състав;
- Подобряване на връзките между всички видове транспорт чрез развитие на инфраструктура и закупуване на оборудване;
- Насърчаване на алтернативен и по-екологичен транспорт (велосипеди, електромобили и т.н.) чрез подобряване на инфраструктурата;
- Превенция и повишаване на осведомеността за всички видове мерки за пътна безопасност.

МЯРКА 2. Изграждане на зелена градска инфраструктура и повишаване на сигурността в обществените пространства:

- Изграждане на обществени зони за отдих и зелени площи, включително физически елементи на градската среда и зелена инфраструктура за сгради;
- Зелени мерки в градска среда, вкл. изграждане на „зелени пояси/зони“;
- Повишаване на сигурността в градските обществени пространства, включително пътна безопасност и подобряването на готовността на институциите да реагират в случай на инциденти;
- Обновяване на квартали/специфични територии от градовете с неблагоприятни социално-икономически характеристики;
- Създаване на достъпна архитектурна среда.

МЯРКА 3. Повишаване на енергийната ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради:

- Изпълнение на мерки за енергийна ефективност в жилищни и обществени сгради;
- Обновяване на жилищни и обществени сгради в съответствие с Дългосрочната стратегия за саниране на сградния фонд в Република България с хоризонт до 2050 г.

МЯРКА 4. Подобряване на общинското жилищно настаняване:

- Подкрепа за осигуряването на модерни и достъпни общински жилища за настаняване на уязвими групи от население и други групи в неравностойно положение, включително роми, чрез изграждане, реконструкция, ремонт и разширяването на достъпни жилища за настаняване на представители на целевите групи и рехабилитация на прилежащите пространства;
- Подкрепа за прилагане на иновативни подходи за финансиране на жилищната политика, включително експериментиране и връзки с устойчивото градско развитие;
- Насърчаване на архитектурния дизайн и изграждането на жилища, прилагачи принципи за устойчивост на околната среда, със специално внимание към смекчаването и адаптирането на изменението на климата.

МЯРКА 5. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура:

- Изграждане, реконструкция и рехабилитация на транспортна инфраструктура:
 - Рехабилитация на общински пътища;
 - Рехабилитация на улична инфраструктура;
 - Подобряване на инфраструктурата до труднодостъпни горски територии;
- Подобряване на водопроводната и канализационната мрежи в община Монтана:
 - Годишно планиране за подмяна на водопроводна мрежа в общината;

МЯРКА 6. Благоустрояване на населените места (жизнената среда):

- Благоустрояване на устройствени зони и терени за озеленяване, спорт и отдих:
 - Изграждане на нови детски и спортни площадки в населените места;
- Благоустрояване на улична мрежа и осветление, дребномащабна инфраструктура:
 - Енергийно ефективно и ВЕИ осветление;
 - Подобряване на уличната мрежа в населените места.

МЯРКА 7. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ:

- Оптимизиране управлението и рециклирането на битовите отпадъци:
 - изграждане, разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци в т.ч. битови отпадъци, масово разпространени отпадъци, строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване;
 - изграждане на пилотен проект за демонстрация на технологии за кръгова икономика;
- Повишаване на енергийната ефективност и внедряването на ВЕИ:

- изграждане на пилотен проект за плаваща ВЕЦ на р. Огоста за конкретен обект - производствен или туристически;
- внедряване на ВЕИ в обществени сгради;
- Управление на риска от природни бедствия и аварии, обществен ред и сигурност:
 - интервенции за предотвратяване на наводнения и борба с абразията и ерозията - укрепване на свлачищата и бреговата ивица на реките (диги, подпорни стени и други укрепващи съоръжения);
 - модернизация, укрепване и доизграждане на защитните съоръжения за борба с ерозията и корекция на реките и др.;
 - разработване и изпълнение на планове за управление на риска от наводнения за определените райони;
 - превенция и защита от пожари;
 - обществен ред и сигурност.

ПРИОРИТЕТ 4. ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ В ПОЛЗА НА МЕСТНАТА ОБЩНОСТ И БИЗНЕСА

Този приоритет обединява осъществяването на общинските политики с предприемането на мерки за усъвършенстване на управлението, основано на принципите на откритостта, участието, отчетността и ефективността. Това включва интегрирано планиране, ефективно и ефикасно разпределение на публичните ресурси, обмен на информация, сътрудничество и зачитане на взаимните интереси на всички заинтересовани страни. Прякото участие, ангажираността и овластяването на жителите на общината ще повишат тяхната подкрепа при осъществяването на тези политики. Акцентът е в създаването на организационни предпоставки и механизми за комплексно и интегрирано планиране на конкретните дейности.

МЯРКА 1. Прилагане на интегриран подход в планирането на социално-икономическото развитие и устройството на територията и ефективен контрол за опазване на природната среда и историческото наследство:

- Дейности в сферата на устройственото планиране на територията:
 - Изработване на подробни устройствени планове;
 - Актуване на всички имоти общинска собственост в землища с влязъл в сила нов кадастрален план;

МЯРКА 2. Цифрова трансформация в полза на обществото:

- Въвеждане на електронно управление и системна квалификация на служителите от общинската администрация;
- Осигуряване на мрежова и информационна сигурност;
- Разработване и внедряване на инструменти и онлайн платформи за подобряване на гражданското участие на местно ниво;
- Закупуване на нова софтуерна система за електронизация и синхронизиране на процесите в администрацията;
- Цифровизация на старите актови книги и регистри и обвързването им като база данни;
- Местните данъци и такси като инструмент за управление и подобряване качеството на услугите и жизнената среда в общината;

- Въвеждане на стандарти за управление на качеството, управление на риска и борба с корупцията.

МЯРКА 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми:

- Повишаване капацитета на общинската администрация и подобряване на професионалната компетентност на служителите;
- Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел, съвместни срещи, включващи и социално-икономическите партньори;
- Повишаване на институционалния капацитет и ефективността от действията на общинската администрация за развитие на уменията за управление на проекти и усвояване на средства от структурните фондове;
- Изграждане на междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми и обмен на добри практики и знания с организации от Сърбия, Румъния и други:
 - развитие на мобилни здравни и социални услуги;
 - развитие на иновативни младежките дейности;
 - организиране на съвместни панаири и културни празници;
 - развитие на съвместни туристически продукти и атракции.

6. Мерки за устойчиво градско развитие

Стратегическата рамка на ПИРО обхваща развитието на цялата община, като голяма част от мерките са свързани с развитието на града. По-долу са открити мерките, които са предназначени само за развитие на гр. Монтана:

ПРИОРИТЕТ 3. ИНТЕГРИРАНО ПРОСТРАНСТВЕНО И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

- **Мярка 1.** Развитие на устойчива градска мобилност в съответствие с План за устойчива градска мобилност на град Монтана 2015-2030 г.
- **Мярка 2.** Изграждане на зелена градска инфраструктура и повишаване на сигурността в обществените пространства.
- **Мярка 4.** Подобряване на общинското жилищно настаняване.

IV. Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност

Основната цел на Комуникационната стратегия е да стимулира съпричастността и участието на населението на община Монтана, структурите на гражданското общество и бизнеса, развиващи дейност на нейната територия, както и на партньорите и заинтересованите страни за участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност. Едновременно с това, дейностите по изпълнение на стратегията са насочени към утвърждаване на ролята на община Монтана като активна страна в провеждането на политики и формирането на позитивни нагласи за нейното прозрачно управление.

Съгласно Методическите указания на разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г., в подготвителния етап на изготвянето на ПИРО Монтана, се разработи Комуникационна стратегия. В нея са описани всички идентифицирани заинтересовани страни, формулирани са подходящи инструменти за комуникация с тях, както и подходящ инструментариум за осигуряване на публичност и прозрачност относно ПИРО, включително събиране на идеи за мерки, проекти и инициативи за реализация в общината.

В процеса на разработване на ПИРО и предвид извънредната ситуация породена от глобалната пандемия на COVID-19, съгласуването на настоящия документ премина по нетрадиционен начин – във виртуална среда.

Още на най-ранен етап, съгласно приетата Комуникационна стратегия, заинтересованите лица имаха възможност да се включат в изготвянето му чрез попълването на въпросник, оценяващ сегашното състояние на общината и даващ възможност за отправяне на предложения за бъдещото ѝ развитие.

При изготвянето на проекта на ПИРО, документът беше публикуван на официалната страница на Общинска администрация за мнения и предложения от широката общественост. Едва след това се пристъпи към финализиране на плана и представянето му за приемане от страна на Общински съвет.

Комуникационната стратегия е отделно приложение към настоящия ПИРО, тъй като съдържа лични данни на заинтересовани страни.

V. Определяне на приоритетни зони за въздействие

На база на анализа на силните и слабите страни на общинската територия, както и на потенциалите за развитие са определени приоритетни зони за въздействие на територията на общината, в които основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, предвидени в програмата за реализация на плана.

Съгласно НКПР гр. Монтана е от 3-то йерархично ниво и съответно за община Монтана са идентифицирани и двата вида зони за въздействие в съответствие с „Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“:

- **градски зони за въздействие за гр. Монтана;**
- **други зони за въздействие със специфични характеристики за останалата част от общинската територия.**

Градските зони за въздействие включват територии в урбанизираната градска част (в рамките на строителните граници на града), градски покрайнини (малки по обхват съседни територии, вкл. и извън строителните граници на града) или функционални градски зони, обслужващи градско-селските връзки. Градски зони за въздействие се определят само за градовете от 1-во, 2-ро и 3-то йерархично ниво съгласно НКПР, административни центрове на общини, като определянето на приоритетни градски зони е задължително. За останалата част от общинската територия се определят други зони за въздействие със специфични характеристики.

Другите зони за въздействие със специфични характеристики могат също да представляват градски по своята същност зони (т.е. да включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони), но могат да се отнасят до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и да включват части от съседни общини.

1. Градски зони за въздействие

Настоящият план за интегрирано развитие на община Монтана 2021-2027 г. запазва дефинираните зони за въздействие в ИПГВР Монтана 2014-2020 г., приети с Решение № 239/13.09.2013 г. на Общинския съвет Монтана. Интегрираният план за градско възстановяване и развитие на град Монтана определя три приоритетни градски зони за въздействие, които не следва да бъдат променяни за срок от поне 10 години:

1.1. Зона за въздействие с преобладаващ социален характер (ЗВПСХ):

ГРАНИЦИ: територията заключена между следните улици: от юг ул. „6-ти септември“, след това границата минава по бул. „Парга“, след това по ул. „Св. Климент Охридски“ до бул. „3-ти март“, по бул. „3-ти март“ на север до бул. „Монтана“, след това на североизток по улица с осевни точки 1073, 188, 189, 190, на север по улица с осевни точки 205, 199, 196, 178, 177, 176, 175, на североизток по улица с осевни точки 39,89, 90, 131, 197, на юг по ул. „Св. Патриарх Евтимий“ до ул. „6-ти септември“, заедно с ж.к. „Жерави“.

Проблеми за решаване с ИПГВР/ПИРО:

- **Икономическо развитие:**
 - ниска квалификация на жителите на кварталите, включени в зоната на въздействие;
 - липса на заетост за търсещите работа и за неактивните лица;

- липса на възможности за самостоятелна заетост, предприемачество и създаване на предприятия;
- липса на мерки за адаптиране на работниците, предприятията и предприемачите към промените;
- липса на мерки за насърчаване на социалната икономика и социалните предприятия;
- Социална интеграция:
 - високи нива на продължителна безработица;
 - ниски нива на заетост;
 - ниска интеграция на ромското население;
 - лоши битови условия на живот сред ромското население;
 - изолация на маргинализирани общности като ромите;
 - липса на достъп до услуги, които са устойчиви, висококачествени и на достъпна цена, включително здравни и социални услуги от общ интерес;
- Околна среда:
 - лошо състояние на градски зелени площи около стадиона и парка;
 - ниски нива на енергийна ефективност и използване на възобновяеми енергийни източници;
 - липса на план за управление на крайречните зони;
 - липса на еко иновации при управленията на водите;
 - липса на система за подобряване качеството на питейните води;
- Качествена градска среда:
 - ниско качество на жилищните зони;
 - лошо състояние на общите части на многофамилни жилищни сгради;
 - лошо състояние на уличните настилки и тротоарите;
 - лошо състояние на сградния фонд;
 - лошо състояние на спортните съоръжения;
 - ниска степен на енергийна ефективност на сградния фонд;
 - лошо състояние на за обществен на зоните за обществен отход, като паркове, детски площадки и др.;
 - липса на изграден достъп за хора с увреждания;
 - липса на изградени велосипедни пътеки и алеи, пешеходни зони, алеи и подлези за пешеходци и велосипедисти;
 - лошо състояние на обектите на културната инфраструктура;
 - лошо състояние на обектите на образователната и здравната инфраструктура;
- Достъпност:
 - липса на меки форми на транспорт;
 - липсва на екологичен и енергоспестяващ МОПТ;
 - липса на интегриран МОПТ в града;
 - липса на автобусни линии, осигуряващи достъпност;
 - липса на план за управление на трафика;
 - липса на дистанционно сменяеми табла.

1.2. Зона за въздействие с потенциал за икономическо развитие (ЗВПИР):

ГРАНИЦИ: територията заключена между следните улици: от юг бул. „Ал. Стамболийски“, от запад бул. „Христо Ботев“ и ул. „Индуриална“, от север до края на регулацията на стара промишлена зона и от изток ул. „Диана“ и ул. „Филип Станиславов“. Зоната обхваща по-голямата част от производствената зона на града.

Проблеми за решаване с ИПГВР/ПИРО:

- Икономически:
 - липса на инвестиционна подготовка на територията за бизнес и строителство;
 - наличие на свободни, неусвоени терени в границите на зоната;
- Социални:
 - високи нива на продължителна безработица в града;
 - ниски нива на заетост в града;
- Екологични:
 - замърсени вода, въздух, почви, високи нива на шум;
 - ниски нива на енергийна ефективност и използване на възобновяеми енергийни източници;
 - липса на разделна канализационна мрежа;
 - липса на самостоятелна пречиствателна станция;
 - липса на съвместни научно-изследователски проекти в областта на околната среда;
- Градска среда:
 - изоставени територии;
 - липса на комуникационни връзки;
 - липса на улично осветление;
 - липса на връзка към газоснабдителната, водопроводната и канализационната мрежа;
 - липса на указателни табели и знаци;

1.3. Зона на публични функции с висока обществена значимост (ЗПФВОЗ):

ГРАНИЦИ: територията заключена между следните улици: от север граница на зоната е ул. „Св. Климент Охридски“ до бул. „Христо Ботев“. След това границата върви на юг по бул. „Христо Ботев“ до Спортен комплекс „Огоста“ (включително). Южната граница е по регулационната граница на града до ул. „Калето“, след това по ул. „Веренишка“, на север по ул. „Цар Самуил“ до ул. „Петър Парчевич“, на изток по ул. „Петър Парчевич“, след това на север по ул. „Княз Ал. Батенберг“, на изток по ул. „22-ри септември“ и на север ул. „Юлиус Ирасек“ до ул. „Св. Климент Охридски“. В публичната зона влиза част от централната градска част.

Проблеми за решаване с ИПГВР/ПИРО:

- Икономически:
 - липса на инвестиции в институционален капацитет и в ефикасността на публичните администрации и публичните услуги с цел осъществяването на реформи и постигането на по-добро регулиране и добро управление;

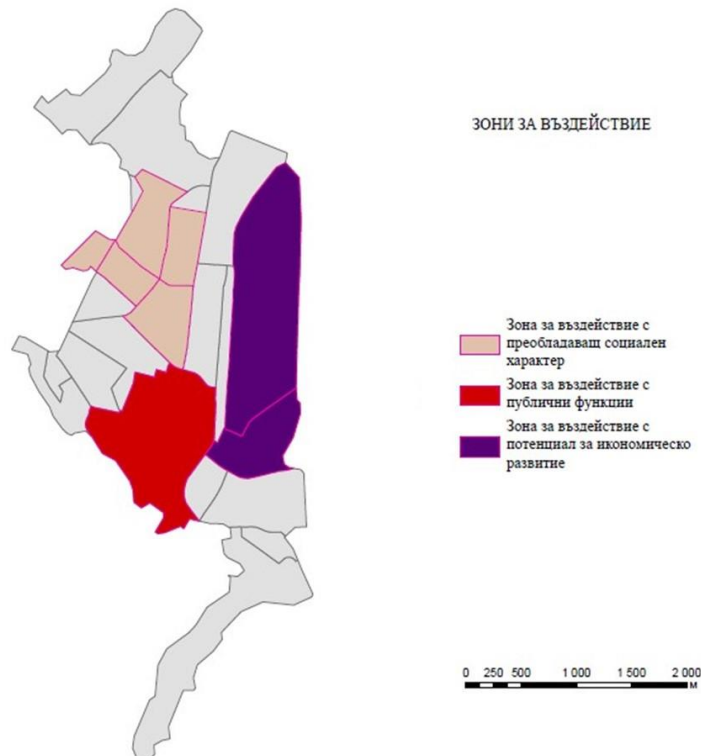
- липса на капацитет по отношение на заинтересованите страни, които изпълняват политики в областта на заетостта, образованието или социалната сфера, както и секторни и териториални пактове за мобилизиране с цел осъществяването на реформи на национално, регионално и местно равнище;
- Социални:
 - липса на инфраструктура за повишаване на сигурността (видеонаблюдение);
- Екологични:
 - лошо състояние на градски зелени площи и зони за отдих;
 - ниски нива на енергийна ефективност и нива на използване на възобновяеми енергийни източници в административните и обществените сгради;
 - сметосъбиране;
- Градска среда:
 - ниско качество на публичните пространства;
 - ниско качество на публичните обслужващи зони;
 - ниско качество на инфраструктурата за култура и отдих;
 - лошо състояние на уличните настилки и тротоарите;
 - лошо състояние на сградния фонд;
 - лошо състояние на спортните съоръжения;
 - ниска степен на енергийна ефективност на сградния фонд;
 - липса на изграден достъп за хора с увреждания;
 - липса на изградени велосипедни пътеки и алеи, пешеходни зони, алеи и подлези за пешеходци и велосипедисти;
 - лошо състояние на обектите на културната инфраструктура;
 - лошо състояние на обектите на образователната и здравната инфраструктура;
 - лошо състояние на спортни зали, плувни басейни, футболни игрища и др. спортни обекти;
- Достъпност:
 - липса на системи за интегриран МОПТ в града;
 - липса на меки форми на транспорт;
 - липса на екологичен и енергоспестяващ МОПТ;
 - липса на меки форми на транспорт;
 - липса на автобусни линии, осигуряващи достъпност;
 - липса на план за управление на трафика;
 - липса на дистанционно сменяеми табла.

Съгласно цитираното Решение на ОбС Монтана, Обхватът на зоните за въздействие в рамките на ИПГВР на гр. Монтана, които са част от него, не може да бъде променян за период не по-малък от 10 години след приключване на проект BG161POOO1/1.4-07/2010/026 „Разработване на интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Монтана“. Представените зони са в пълно съответствие с приетия Общ устройствен план на община Монтана.

Обхватът на градските зони за въздействие се запазва и за настоящия период от 2021 до 2027 г.

Процентното съотношение на трите зони за въздействие спрямо общата площ на града е 44,9%.

Фигура №38. Зони за въздействие в град Монтана

Източник: ИПГВР 2014-2020

2. Други зони за въздействие със специфични характеристики

Другите зони за въздействие със специфични характеристики включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони, но се отнасят до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и включват части от съседни общини.

Представени в табличен вид са основните характеристики на останалите населени места в общината извън гр. Монтана с оглед на извеждане на сходни проблеми/потенциали за създаване на зони за въздействие:

Таблица №46. Ситуация в селата в община Монтана

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
1.	Безденица	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; потенциал за развитие на културен и религиозен туризъм - красив православен храм „Вознесение Господне“. 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -6,5%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	-
2.	Белотинци	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; умерен социален сервиз – наличие на детска градина; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; потенциал за развитие на природен, приключенски и екотуризм - обект Разчепати камък или наричан още Стоовци (Купните), който е свързан с една легенда. 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -11,3%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	<ul style="list-style-type: none"> развитие на аквакултури – 1 проект; енергийна и ресурсна ефективност на 2 предприятия.
3.	Благово	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -9,3%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; 	-

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
		<ul style="list-style-type: none"> • умерен социален сервиз – наличие на детска градина; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; • потенциал за развитие на природен, приключенски и екотуризъм, спортен и рекреационен туризъм – близост до язовир „Огоста“; • имотен интерес за вили и къщи. 	<ul style="list-style-type: none"> • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	
4.	Винище	<ul style="list-style-type: none"> • развит аграрен сектор; • благоустроено - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; • потенциал за развитие на културен и религиозен туризъм - православен храм „Св. Йоан Кръстител“, като иконите от иконостасът (възрожденска школа) се отличават с висока художествена стойност. 	<ul style="list-style-type: none"> • обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -5,5%; • лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	<ul style="list-style-type: none"> • Единствените промишлени предприятия в момента са цех за производство на колбаси и малък дърводелски цех за производство на европалети и заготовки. • Подобен административен капацитет на предприятие с КИД 16.24 - Производство на опаковки от дървен материал. Компанията разполага с 4 производствени помещения.

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
5.	Вирове	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; потенциал за развитие на културен и природен туризъм - м. Перунград, Хайдушка чешма, защитена местност „Китката“. 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -13,9%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	-
6.	Войници	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор. 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -1,6% - население под 100 души за 2019 г.; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	-
7.	Габровница	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; добър социален сервиз – наличие на училище; 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -3,3%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; 	<ul style="list-style-type: none"> Развиване и разширяване на стопанство.

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
		<ul style="list-style-type: none"> • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище - едно от първите такива в областта с библиотека; • до селото минава жп линията Мездра – Видин; • над жп линията се намира военно летище, което в момента не функционира. 	<ul style="list-style-type: none"> • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	
8.	Горна Вереница	<ul style="list-style-type: none"> • развит аграрен сектор; • благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; • потенциал за развитие на културен и религиозен туризъм - православен храм „Св. Никола“, който е национален паметник на културата; Антично селище, римска военна адм. сграда, гробница. 	<ul style="list-style-type: none"> • обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -15,1%; • лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	-
9.	Горно Церовене	<ul style="list-style-type: none"> • развит аграрен сектор; • благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; • живописно село с богата култура, красива природа и чист въздух с рекреационен потенциал за развитие на туризма и в близост до язовир „Огоста“. 	<ul style="list-style-type: none"> • обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -14,1%; • лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; 	-

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
			<ul style="list-style-type: none"> липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	
10.	Доктор Йосифово	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност -електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; добър социален сервиз – образователни институции – училище и детска градина; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; потенциал за развитие на културен туризъм - Антични обекти. 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -4,6%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	<ul style="list-style-type: none"> Фабрика за слънчогледово масло
11.	Долна Вереница	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; потенциал за развитие на културен и религиозен туризъм - православен храм „Св. Никола“ 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -9,3%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	<ul style="list-style-type: none"> Енергийна ефективност на предприятие; Фабрика за производство на луксозно дамско и мъжко бельо и бански костюми; Производство на мляко и месо; Производство на бетонови изделия - бордюри, плочки и други.
12.	Долна Рикса	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -19,5%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; 	-

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
		<ul style="list-style-type: none"> • благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище. 	<ul style="list-style-type: none"> • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	
13.	Долно Белотинци	<ul style="list-style-type: none"> • развит аграрен сектор; • благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • умерен социален сервиз – наличие на детска градина; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; • потенциал за развитие на културен и религиозен туризъм – военни паметници, църква „Св. Безсребърници“ с икони от XVIII и XIX в.; основи на древен манастир; както и за природен (пещерен), приключенски и еко туризъм – 9 пещери и процепи. 	<ul style="list-style-type: none"> • обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -7,7%; • лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	<ul style="list-style-type: none"> • енергийна ефективност на предприятие; • развитие на аквакултури 2 проекта - изграждане на ферма и риболовни за интензивно отглеждане на есетрови риби в рециркуляционна система и на ферма и риболовни за интензивно отглеждане на африкански сом в рециркуляционна система.
14.	Клисурица	<ul style="list-style-type: none"> • развит аграрен сектор; 	<ul style="list-style-type: none"> • обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -12,5% - население под 100 души за 2019 г.; 	<ul style="list-style-type: none"> • Развитие на човешките ресурси и

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
		<ul style="list-style-type: none"> • благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; • потенциал за развитие на културен и религиозен туризъм – нов православен храм, който носи името „Свети Василий Велики“. 	<ul style="list-style-type: none"> • лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	<p>подобряване на производствения капацитет на дървопреработвателно предприятие;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Развитие на аквакултури.
15.	Крапчене	<ul style="list-style-type: none"> • развит аграрен сектор; • благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище. 	<ul style="list-style-type: none"> • обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -14,4%; • лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	-
16.	Липен	<ul style="list-style-type: none"> • развит аграрен сектор; • благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; • потенциал за развитие на културен и религиозен туризъм – средновековна 	<ul style="list-style-type: none"> • обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -22,1%; • лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; 	<ul style="list-style-type: none"> • Развитие на растениевъдно стопанство – 1 бр.

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
		църква „Свети Четиридесет мъченици“ и нова църква също „Свети Четиридесет мъченици“.	<ul style="list-style-type: none"> развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	
17.	Николово	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; потенциал за развитие на природен, приключенски и еко туризъм в планината Пъстрина. 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -5,2%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	<ul style="list-style-type: none"> Повишаване на енергийната ефективност в строително предприятие
18.	Славотин	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище. 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -20,5%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	<ul style="list-style-type: none"> Развитие на растениевъдно стопанство – 1 бр.
19.	Смоляновци	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -13,4%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; 	<ul style="list-style-type: none"> Развитие на растениевъдно стопанство -4 бр.

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
		<ul style="list-style-type: none"> • добър социален сервиз – образователни институции – училище и детска градина; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; • потенциал за развитие на културен туризъм – римското укрепено селище и за природен, приключенски и еко туризъм – защитена местност „Сто овци“. 	<ul style="list-style-type: none"> • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	
20.	Стубел	<ul style="list-style-type: none"> • развит аграрен сектор; • благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • умерен социален сервиз – наличие на детска градина; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище. 	<ul style="list-style-type: none"> • обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -8,6%; • лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; • липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	-
21.	Студено буче	<ul style="list-style-type: none"> • развит аграрен сектор; • благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; • развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; • потенциал за развитие на културен и религиозен туризъм – военни паметници; и за природен (пещерен), приключенски и еко туризъм – пещера 	<ul style="list-style-type: none"> • обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -5,9%; • лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; • замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; • лоша улична инфраструктура и липса на канализация; • слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; • развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; 	-

№	Населени места	Силни страни, възможности – потенциали за развитие	Слаби страни, заплахи - проблеми пред развитието	Подкрепени от ЕС предприятия и други развити отрасли
		„Сушица“ и риболовен туризъм – 2 язовира „Ягодник“ и „Долна вода“.	<ul style="list-style-type: none"> липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	
22.	Сумер	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор и наличие на читалище; потенциал за развитие на културен туризъм - останки от Римска крепост, а в близост до селото в местността Елен над р. Шугла и изцяло запазен Римски мост (Йолин мост). 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -17,0%; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	-
23.	Трифоново	<ul style="list-style-type: none"> развит аграрен сектор; благоустроеност - електрифицирано и водоснабдено, със значителни зелени площи; развити и поддържани културни услуги – организиране на ежегоден събор. 	<ul style="list-style-type: none"> обезлюдяване - спад на населението от 2015 г. с -29,2% - население под 100 души за 2019 г.; лоша възрастова структура с преобладаващо население в над трудоспособна възраст; замърсяване на въздуха поради, използване от домакинствата на печки с твърдо гориво; лоша улична инфраструктура и липса на канализация; слаб социален сервиз – липса на образователни институции, лекарски практики; развит икономически сектор с ниска добавена стойност и непривлекателен за младите хора; липсват възможности за трудова заетост на млади хора с висока квалификация. 	Развитие на растениевъдно стопанство -1 бр.

Източник: Община Монтана, собствена разработка на данни от НСИ; ИСУН 2020

С оглед на данните от аналитичната част на ПИРО, обобщенията в таблицата по-горе по населени места и цялостната стратегия за развитие, обоснована и чрез SWOT-анализа на общината, е идентифицирана следната зона с потенциал за развитие и въздействие:

2.1. Зона за валоризиране и развитие на културни ценности и туризъм (ЗВРКЦТ)

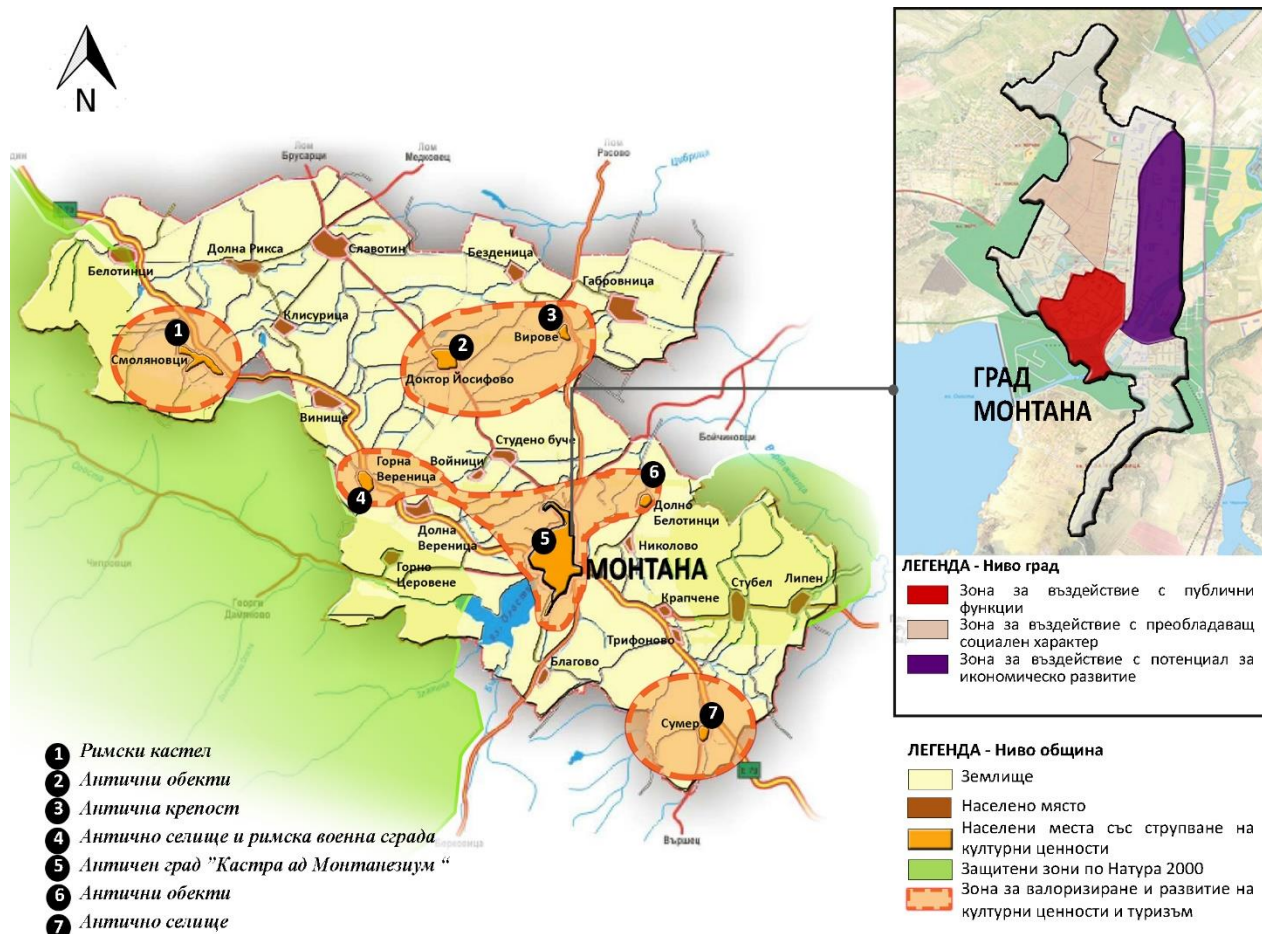
Зоната обхваща следните забележителности и населени места:

- Античен град Кастра ад Монтанезиум (Castra ad Montanesium), гр. Монтана;
- Римски кастел, с. Смоляновци;
- Антично селище, с. Сумер;
- Антична крепост, м. Перунград, с. Вирове;
- Антични обекти в с. Долно Белотинци;
- Антични обекти в с. Д-р Йосифово;
- Антично селище, римска военна адм. сграда, гробница в с. Горна Вереница и др.

Определянето на тази зона за въздействие дава възможност за целенасочена политика и подкрепа както към вече утвърдени, но недостатъчно развити забележителности, така и към широко популярни локации. Мерките и дейности, които се предлагат за развитието ѝ, са свързани с популяризиране на маршрута и обособяване на туристически продукти и атракции за привличане на туристи.

На картата са визуализирани всички зони в общината.

Карта №4. Зони в община Монтана

Източник: Авторски колектив ПИРО Монтана®

VI. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие

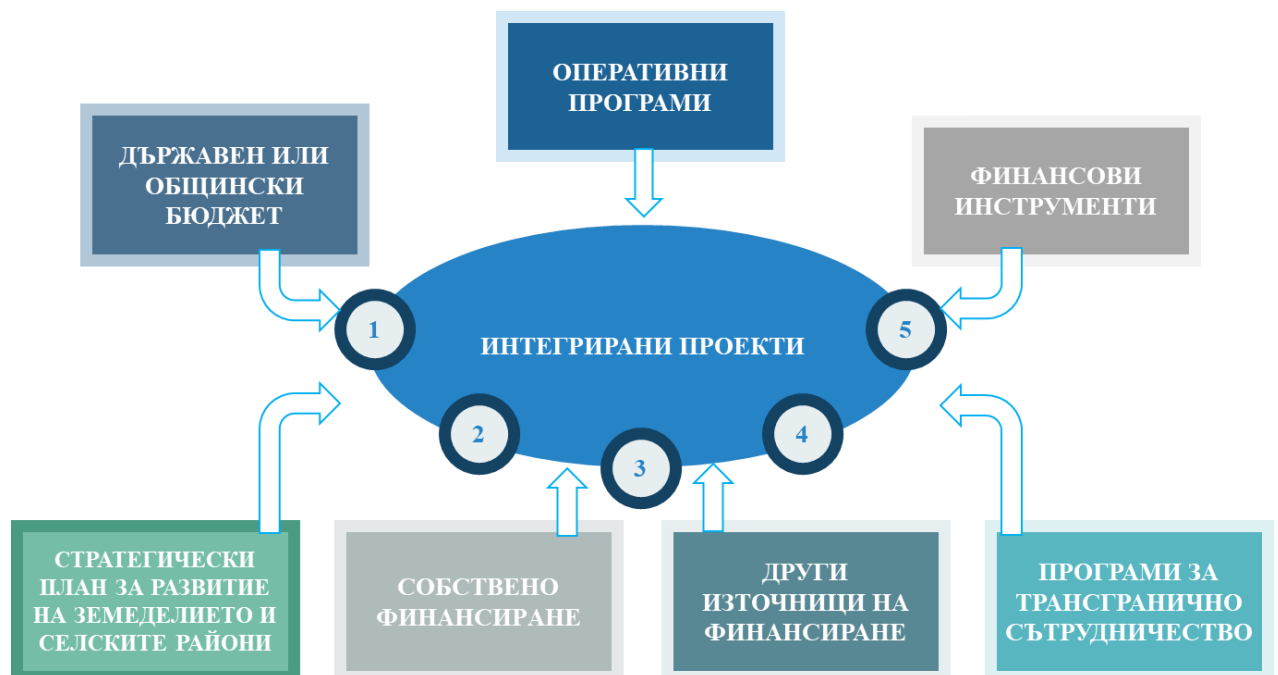
1. Интегриран подход и Програма за реализация

ПИРО представлява стратегически документ относно политиката за постигане на устойчиво интегрирано развитие на общината, докато програмата за неговата реализация има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане целите на развитието. Програмата за реализация на ПИРО има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Основните структурни елементи на програмата са мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект. Всяка предвидена интервенция може да обхваща комплекс от дейности, подлежащи на финансиране със собствени или заемни средства, публично-частни партньорства, средства от различни оперативни програми или от други източници. Не за всички идентифицирани мерки е необходим финансов ресурс.

Програмата за реализация е разработена на базата на прилагането на интегриран подход.

За постигане на **интегриран подход** на развитие на общинската територия е идентифицирана най-подходящата комбинация от ресурси и мерки (проекти, инвестиции, политики), които да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на конкретна цел или приоритет. Това се осъществява чрез програмата за реализация, в която се определя пакетът от мерки и интегрирани проектни идеи за реализация на целите и приоритетите за развитие на общината през периода 2021-2027 г., съответните финансови ресурси, административните структури за управление, наблюдение и оценка на проектите, индикаторите за цялостното изпълнение на програмата, а оттук – и на ПИРО.

Фигура №39. Интегриран проект

Източник: Авторски колектив ПИРО Монтана 2020 г.®

Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодично в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на плана с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и постигане на целите и приоритетите за развитие. В чл. 22, ал. 1, т. 4. от ППЗРР се дава нова възможност за изменение на ПИРО: „4. при приемане или изменение на бюджета на общината и утвърждаване на индикативните разчети за средствата от Европейския съюз се актуализира и програмата за реализиране на плана.“.

Мерките са приложими, постижими и реалистични, с конкретни измерими резултати и с реални източници на финансиране. Това означава, че включените в програмата за реализация мерки не са „пожелателни“ или „потенциални“ (в случай че бъде осигурено финансиране в неопределен бъдещ момент), а представляват реално планирани дейности и поети ангажменти от страна на общината или партньорите. Оформянето на мерките е тясно обвързано с провеждането на предвидената комуникационна стратегия за идентифициране на проектни идеи. Мерките не са ограничени само до проекти или проектни идеи, а могат да представляват или да включват различни дейности (включително и политики) за реализация на приоритетите на плана.

Основни компоненти на програмата за реализация са описание на интегрирания подход и включени мерки, представени в частта цели и приоритети и в табличен вид по образеца на **Приложение №1** към плана разработен в 2 работни листа – 1 за цялата община и 1 само за града.

Съгласно Методическите указания на МРРБ неразделна част на Програмата за реализация е **Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение №1А)**. Той е изготвен по образец от Методическите указания. Списъкът с проекти, които са от по-голяма важност за развитието на общината и за постигане на целите на плана е неразделна част от програмата за реализация. Тъй като проектите по своята същност могат да представляват мерки или част от мерки за реализация на отделните приоритети, включените в Приложение №1А проекти по съответните мерки фигурират и в Приложение №1. Условието за включване на конкретни проектни идеи по дадена мярка в Приложение №1А е общината съвместно с партньорите да са преценили, че:

(1) съответният проект е от особена важност за развитието на общината и следва да бъде реализиран приоритетно и

(2) съответният проект да има известна степен на проектна готовност.

В тази връзка е възможно след изготвяне на ПИРО, когато общината има готовност с друг проект, той да бъде добавен по-късно, при актуализация на програмата за реализация на плана. Включените в списъка проекти са тясно обвързани с ключовите приоритети за развитие, а в програмата за реализация е обоснован приносът им към тях. Списъкът с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

Индикативната финансова таблица отразява обобщена оценка на прогнозните ресурси необходими за реализиране на ПИРО и е представена таблично и графично:

Таблица №47. Индикативна финансова таблица

Период 2021 - 2027	Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО В ХИЛ. ЛВ.	ОБЩО В ОТН. ДЯЛ (%)
Приоритет 1. Икономика	2 122	8%	3 856	14%	21 850	79%	0	0%	27 828	6,2%
Приоритет 2. Социален	230 090	88%	4 555	2%	25 811	10%	0	0%	260 456	57,7%
Приоритет 3. Инфраструктура	53 571	33%	16 155	10%	91 542	56%	918	1%	162 186	35,9%
Приоритет 4. Управление	0	0%	180	15%	1 020	85%	0	0%	1 200	0,3%
ОБЩО	285 783	63%	24 745	5%	140 224	31%	918	0%	451 670	100%

Фигура №40. Графично представяне на Индикативна финансова таблица

2. Програма за развитие на туризма

2.1. Общи положения

Туризмът е важна стопанска дейност със значително влияние върху икономическия растеж и трудовата заетост. Развитието на туризма има пряко отношение към качеството на живот на местното население и гостите на дестинацията като отразява отношението към културно-историческото и природно наследство, към традициите, обичаите и съвременната култура. На ниво дестинация, туризмът играе съществена роля за изграждането и утвърждаването на положителен имидж на общината.

Изменението на Закона за туризма от 2020 г. (ДВ, бр. 17, 2020) изисква в програмата за реализация на плановете за интегрирано развитие на общините да се включва настоящият раздел, който съдържа общинската програма за развитие на туризма (чл. 11 от ЗТ). Тя следва да е в съответствие с приоритетите на областната стратегия за развитие на туризма и Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма и стратегиите за развитие на отделни видове туризъм.

Следва да се подчертае, че стратегията за област Монтана не е изготвена и приета, което поставя пред трудности местната администрация за изготвянето на програма за развитието на туризма, която да е в „съответствие с приоритетите на областната стратегия“.

2.2. Цели

Основната цел е устойчивото развитие на туризма в община Монтана с утвърждаване конкурентоспособността и популяризиране на туристическия продукт на пазара в страната и чужбина, посредством оптимално използване на наличните природни и антропогенни ресурси в съответствие с пазарните изисквания и потребителските очаквания за развитие на туризма.

Конкретни цели:

1. Диверсифициране на туристическите продукти, дефиниране и предлагане на специфичен за община Монтана интегриран туристически продукт, базиран на устойчиво развитие на културно-исторически, фестивален, спортен, еко и бизнес туризъм;

2. Благоустрояване на инфраструктурата, обслужваща туризма, повишаване привлекателността на общия туристически продукт на община Монтана чрез развитие на туристическите атракции, съхраняване, опазване и подобряване състоянието и експонирането на културно-историческото наследство, както и чрез контрол на качеството на туристическите услуги;

3. Увеличаване на броя и дните на престой на организирани групи и неорганизираните индивидуални туристи в региона.

2.3. Обобщена оценка на туристическия потенциал¹³

Природо-географски и ресурсен потенциал

Община Монтана заема централната част на Северозападна България и област Монтана. Важно предимство на общината, свързано с местоположението ѝ, е фактът, че през територията

¹³ Подробна информация за туристическия потенциал и ресурси е представена в т. II. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на община Монтана на настоящия документ.

й минават два от европейските транспортни коридори от мрежата TEN-T - коридор № 4 (път Е 79) Видин-Монтана-Враца-София-Кулата (РП I-1) и коридор №7 (река Дунав). През територията на област Монтана преминава и най-краткият път от Видин за София – второкласен път II - 81 през Старопланинския проход Петрохан.

Релефът на община Монтана е ниско планински и хълмист на юг и слабо хълмист до равнинен на север. Територията ѝ условно попада в две физикогеографски области на България – Западния Предбалкан и Западната Дунавска равнина.

Климатът в региона е умереноконтинентален, със студена зима и топло лято.

Главните реки са Огоста, Цибрица и Лом. Те са с малки водни количества и практически имат малко значение за напояване. На територията на община Монтана се намират язовир „Огоста“ и други микроязовири с местно значение. Язовир „Огоста“ е изграден на р. Огоста, замислен като част от напоителна система, която днес не функционира. Язовирът е най-големият в България със земно-насипна стена и един от най-големите на Балканския полуостров, с водовместимост 500 млн. куб. м.

Потенциал за развитието на туризма са и Защитена местност „Китката“, прекатегоризирана в защитена местност, с площ 1,8 ха, землище на с. Вирове (община Монтана) с цел опазване на уязвима вековна гора от летен дъб и Защитена местност „Сто овци“, обявена на 24 октомври 2005 г. с цел „опазване на местообитания на защитени видове растения (снежно кокиче, петров кръст) и животни (шипоопашата костенурка, скален орел и др.), скални съобщества и характерен ландшафт“. Във втората защитена местност се намира Разчепатият камък, представляващ скално образувание с височина 95 m.

Наличието на разнообразни природни ресурси е потенциал за развитие на специализирани форми на **еко и селски туризъм** с учебно-познавателна цел, при засилен контрол и обучение от страна на подготвени специалисти.

Язовир „Огоста“ създава възможности за **воден, риболовен и др. видове туризъм**.

Културно-историческо наследство и потенциал

В общината има редица интересни паметници на културно-историческото наследство - останки от антични крепости, архитектурни шедьоври, музеи и етнографски ансамбли и сбирки. На територията на общината са разположени археологически находки и исторически паметници, свидетелстващи за древната история на района. Тези паметници са концентрирани главно в град Монтана, наследник на древно селище и култура.

Античният град Монтанезиум възниква като военен римски лагер върху останките на стара тракийска крепост през първата половина на I век от н.е. В околността на града е изградена система от 25 крепости, които служат за защита на местния рудодобив и златодобив по горното течение на река Огоста. Разкрити са основите на два комплекса римски вили край Монтана. В града е създадена музейна сбирка на открито „Лапидариум“ - каменни останки от сгради и храмове, открити в района. Мраморни римски статуи от антична Монтана са изложени в Националния археологически музей.

В гр. Монтана се намира и римска баня, както и къща-музей на Христо Михайлов.

От паметниците внимание привличат:

- Паметник на септемврийското въстание 1923 г.;
- Паметник на Христо Михайлов;
- Паметник на Васил Левски – Монтана;
- Паметник на падналите през войните.

В селата на общината се намират следните културно-исторически забележителности, част от Западен трансбалкански културен коридор:

- Римски кастел, с. Смоляновци;
- Антично селище, с. Сумер;
- Антична крепост, м. Перунград, с. Вирове;
- Антични обекти в с. Долно Белотинци
- Антични обекти в с. Д-р Йосифово;
- Антично селище, римска военна адм. сграда, гробница в с. Горна Вереница и др.

В общината ежегодно се провеждат редица фестивали и културни мероприятия от различен ранг, които също привличат туристи и са ресурс, подлежащ на развитие.

Наличието на тези паметници на културата в общината дава възможност за развитие на **продукт или маршрут** тип „Културен парк“ и включването на културно-историческото наследство, като обект на културен туризъм, съчетано със създаването на различни форми на отпих – „пътеки на здравето“ по р. Огоста, спортен риболов и водни спортове край яз. „Огоста“, селски и еко туризъм с комплекси за отпих (от типа на съществуващия комплекс край гр. Монтана).

Оценка на материалната база и туристическата осигуреност

Общината разполага с добре развита мрежа от хотели и ресторанти, което представлява добра основа за бъдещо развитие на туризма на основата на НКН на Община Монтана, а и представлява възможност за ползване от посетители и туристи от съседни на Монтана общини с не така развита хотелска и посетителска база и ограничен кадрови потенциал (въпреки, че съвременните тенденции са към създаването на все по-малко съсредоточени, т.е. местни възможности за леглова база). Монтана може и би трябвало да се възползва от средищната си позиция в района и да насочи усилията си към туристическа логистика и за съседните общини.

По отношение на стопанската оценка на предприятията от сферата на туризма по данни на НСИ за 2018 г. в общината се намира втората по големина леглова база в областта – 26% и общината е на второ място след община Вършец по реализирани нощувки – 22%; пренощували лица – 35% и приходи от нощувки – 34%. Статистическите данни, представени и в **Таблица №14. Основни показатели за туризма в община Монтана за периода 2015-2018 г.** сочат за колебания в развитието на отрасъла, но въпреки това показателите за 2018 г. са по-благоприятни от тези през 2015 г., като се наблюдава нарастване на броя на пренощувалите лица и реализираните нощувки, които достигат съответно: 12 242 бр. и 15 712 бр.

Наличието на тази леглова база и кадрови ресурс предполага развитие и на конгресен туризъм.

Инфраструктура и туристически маркетинг

Основни задържащи фактори за развитието на туризма в общината са лошият пътен достъп до туристическите локализации в селата и през прохода Петрохан и липсата на

достатъчно местни инициативи и капитал за популяризиране на наличните ресурси и възможности. Общината има близък достъп до границите с Румъния и Сърбия, и кръстопътно транспортно-географско положение, което позволява развитие на трансграничен туризъм. Предизвикателство за местните хора и власти е развитието на екотуризма, който се разглежда като възможност с голям икономически потенциал за подобряване социално-икономическата ситуация в общината.

Обобщена оценка на туристическия потенциал на община Монтана е изготвена в рамките на „Транснационална стратегия за устойчиво териториално развитие на Дунавския регион с фокус върху туризма DATOURWAY“ и е представена в следната таблица:

Таблица №48. Оценка на туристическия потенциал на община Монтана

Видове туризъм	Оценка	
	Потенциал/ Капацитет От 1 до 4	Степен на развитост/ Усвоеност
Културно-исторически туризъм	3	1
Други допълнителни форми на алтернативен туризъм	2	1

Легенда:

4 Висококачествени ресурси, с необходимо качество и потенциал/ Усвоени с малки ограничения (национално и международно значение);

3 Висококачествени ресурси/ Недоусвоени, необходимо количествено и качествено подобрение (регионално значение, с потенциал за национално)

2 Качествени ресурси, с потенциал/ Слабо до средно усвоени. Значителни инвестиции за подобрение на качеството и потенциала (местно значение, с потенциал за регионално)

1 Нискокачествени ресурси/ Практически неусвоени слабо познати и експонирани (локално значение)

Източник: Транснационална стратегия за устойчиво териториално развитие на Дунавския регион с фокус върху туризма DATOURWAY.

Общата оценка на туристическия потенциал в област Монтана показва, че той се оценява като среден и дори по-голям, а нивото на усвоеност е значително под средното. Това говори за недостатъчно добро експониране, маркетинг и социализация на туристическите обекти и ресурси в общината.

2.4. Приоритетни мероприятия и дейности за изпълнение

В стратегическата рамка на ПИРО Монтана са включени приоритети и мерки, които допринасят пряко или косвено за развитието на туризма, като:

ПРИОРИТЕТ 1. ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА НА ОСНОВАТА НА МЕСТНИЯ ПОТЕНЦИАЛ

МЯРКА 6. Развитие на туризма:

- Изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристическите обекти;
- Изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите;
- Изграждане и поддържане на туристически обекти;
- Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;
- Провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;
- Реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения;

- Взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
- Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти:
 - Обучение на кадри за културни и туристически гидове;
- Създаване на туристически маршрути и пътеки;
- Създаване и развитие на общи туристически продукти в партньорство с други общини;
- Развитие на приключенски, риболовен и воден туризъм – чрез възможностите на язовир „Огоста“;
- Развитие на конгресен и фестивален туризъм.

ПРИОРИТЕТ 2. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА СРЕДА И ПОВИШАВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА

МЯРКА 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината:

- Подобряване на инфраструктурата и оборудване за културни организации и сгради:
 - Изготвяне на инвестиционни проекти за основен ремонт, реконструкция и вътрешно преустройство на читалищата на територията на общината;
 - Реконструкция и подобряване на материално-техническата база в читалищата;
- Развитие на културни и исторически атракции – реставрация, опазване, експониране, оборудване, дигитализация, въвеждане на техники и програми за интерпретация и анимация и др.;
- Археологически и реставрационни дейности на антични селища и крепости;
- Традиционни културни празници и събори.

МЯРКА 4. Развитие и подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт и младежките дейности:

- Подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт:
 - Изграждане на многофункционална зала в гр. Монтана;
- Провеждане на спортни мероприятия;

МЯРКА 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта, повишаване квалификацията и преквалификацията на човешките ресурси:

- Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила в традиционните отрасли на общинската икономика;
- Подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на младежката заетост;
- Стимулиране на трудовата мобилност, професионалното образование и ученето през целия живот;
- Преквалификация и обучение на безработни и неактивни лица, в т.ч. в сферата на туризма;
- Повишаване квалификацията и преквалификацията на заети лица, в т.ч. в сферата на туризма;

ПРИОРИТЕТ 3. ИНТЕГРИРАНО ПРОСТРАНСТВЕНО И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

МЯРКА 5. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура:

- Изграждане, реконструкция и рехабилитация на транспортна инфраструктура.

ПРИОРИТЕТ 4. ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ В ПОЛЗА НА МЕСТНАТА ОБЩНОСТ И БИЗНЕСА

МЯРКА 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми:

- Изграждане на междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми и обмен на добри практики и знания с организации от Сърбия, Румъния и други:
 - развитие на мобилни здравни и социални услуги;
 - развитие на иновативни младежките дейности;
 - организиране на съвместни панаири и културни празници;
 - развитие на съвместни туристически продукти и атракции.

Конкретните приоритетни мероприятия и дейности за изпълнение са посочени в Приложение №1. Програма за реализация с неразделна част Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение №1А).

Проектите, допринасящи за развитието на туризма, са отбелязани в Програмата за реализация в отделна колона/раздел на таблицата със знак***.

2.5. Финансово осигуряване на програмата за развитие на туризма в община Монтана

Приходната част на Програмата за развитие на туризма е в съответствие с чл. 60, ал. 1 от Закона за туризма.

Средствата за развитие на туризма в община Монтана и реализирането на планираните мероприятия и дейности се набират от:

- средства, предоставени по изпълнение на целеви програми и проекти.
- средствата, събирани от туристическия данък.
- дарения и помощи, средства по международни програми и споразумения, когато не е предвидено те да постъпят в държавния бюджет.

Приходите от туристически данък в Община Монтана през 2019 г. са в размер на 5000 лв. През 2020 г. са предвидени приходи от този данък в същия размер.

Разходната част на Програмата за развитие на туризма в община Монтана е в съответствие с чл. 60, ал. 2 от ЗТ и чл. 61т от ЗМДТ, като в ПИРО намират място в Мярка 6. Развитие на туризма от Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на местния потенциал.

VII. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия

Представената рамка поставя изискванията за целенасочено и последователно планиране и реализиране на мерки и дейности свързани с изменението на климата. Общите хоризонтални мерки са два основни вида:

- **Мерки за ограничаване** изменението на климата (предприемането на превантивни мерки, свързани с ограничаване на вредното въздействие на човешката дейност, допринасящо за парниковия ефект);
- **Мерки за адаптация** към изменението на климата (предприемането на мерки, свързани с предвиждането и определянето на негативните социални и икономически последици, свързани с измененията на климата; преодоляване на възникналите щети; идентифициране на възможностите, появили се вследствие климатичните изменения).

Първият тип мерки са свързани с анализ и оценка на антропогенните фактори, които довеждат до увеличение на вредните емисии на парникови газове. Следват необходимите превантивни действия, които да неутрализират източниците на вредни емисии. Необходимо е да се осигурят ефективни начини, които да гарантират осъществяването на функциите, зависими от заменените енергийни източници.

Вторият тип мерки е насочен към вече възникналите изменения на климата. Мерките за адаптация включват и точно предвиждане на предстоящите негативни явления и процеси, застрашаващи производството и потреблението на обществата. Необходимо е да се заложат мерки, които не само реагират спрямо настоящата ситуация, но и предхождат появата на бъдещи щети. Мерките за адаптация следва да се разглеждат и като начин за разглеждане на климатичните изменения като възможност. Наложените проблеми и ограничения позволяват преразглеждането и преоткриването на по-слабо популярните и използвани потенциали, стимулиращи устойчивото развитие.

Гореизложеното и действащата към настоящия момент стратегически и законова рамка, позволяват да бъдат открити някои основни хоризонтални мерки, които да ръководят политиките и да обосновават дейностите и проектите на община Монтана в периода 2021-2027 година в съответствие с *Трети национален план за действие по изменение на климата*.

Таблица №49. Мерки за ограничаване и адаптация към изменението на климата

Мерки за ограничаване изменението на климата	Мерки за адаптация към изменението на климата
Прилагане на общите принципи и изисквания, свързани с изменението на климата, в секторните документи на екологичната политика на община Монтана	
Формиране на партньорски модели и мрежи за подобряване на екологичната обстановка и качеството на живот в община Монтана	
Повишаване на публичната информираност и ангажираност относно екологичните въпроси, в т. ч. и изменението на климата	
Повишаване на административния капацитет на община Монтана за изпълнение на екологична политика и реализиране на дейности и проекти в сферата	
Повишаване на енергийната ефективност на жилищни, административни и производствени сгради	Ефективно използване на водните ресурси. Подобряване на водоснабдителната и канализационната мрежа

Мерки за ограничаване изменението на климата	Мерки за адаптация към изменението на климата
Повишаване използването на възобновяеми енергийни източници	Разработване и прилагане на правила и нормативи за устройство и застрояване, съобразени с климатичните промени
Развитие на „зелена икономика“ чрез внедряване на иновативни технологични и организационни подходи; сътрудничество между образование и производство	Изграждане на съоръжения срещу наводнения. Поддържане и регулярно почистване на отводнителните канали и съоръжения
Съхраняване на горския фонд и залесяване на незалесени територии	Изграждане на съоръжения за защита и ранно известяване при горски пожари
Ограничаване употребата на нитрати и пестициди в селското стопанство	Селектиране на сухоустойчиви култури и използването им в земеделието
Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедното движение	Опазване на съществуващите и обособяване на нови екологични култури, които улесняват миграциите на животинските видове
Подобряване на системата за управление на отпадъците	Въвеждане на водоспестяващи и енергоспестяващи технологии
Закриване и рекултивация на нерегламентираните замърсявания	
Ускорена газификация за битови, производствени и публични потребители	
Улавяне на биогаза в ПСОВ	
Засилен контрол върху запалването на стърнищата	

Източник: Трети национален план за действие по изменение на климата

Принос на ПИРО за изпълнение на действията по отношение на климата

Разработването на ПИРО Монтана се основава на разумни и реалистични предложения за решаване на проблемите и реализиране на потенциалите едновременно в социалната, икономическата и **екологичната** сфера. Екологичната проблематика е неразделна част от аналитичната и стратегическата част на плана. В плана е описано състоянието на компонентите на околната среда. Вниманието е фокусирано върху компонентите на околната среда и управлението на отпадъците в общината. Посочени са най-важните проблеми и рискове за състоянието на околната среда в общината. Екологичните силни и слаби страни имат присъствие и в **SWOT анализа към ПИРО**. Проблемите на околната среда са пряко застъпени в стратегическата част на ПИРО за развитие на общината и по-специално в мерките към всяка приоритетна област. В следващата таблица са показани мерките от ПИРО, които допринасят за постигането на целите, заложи в Национална стратегия за адаптация към изменението на климата, групирани по сектори на българската икономика. Изброените мерки направляват конкретните инициативи и инвестиции на община Монтана. Мерките са обезпечени от конкретно дефинирани проекти или дейности, систематизирани в Програмата за реализация на ПИРО. Подробно разписаните мерки за ограничаване на изменението на климата и за адаптацията към вече настъпилите промени са разписани в Програмата за реализация на ПИРО и обхващат голяма част от дейностите от **Приоритет 3, Мярка 7. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийна ефективност и внедряване на ВЕИ.**

VIII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО

За целите на наблюдението и оценката е изградена система, която включва формите и начините за събиране на информация, индикаторите за наблюдение, органа за наблюдение и организацията на работата по наблюдението и оценката, както и системата на докладване и осигуряване на информация и публичност. Описанието на тази система и на действията, които ще осигурят нейното ефективно функциониране, са част от структурата на ПИРО.

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО цели осигуряването на ефективно изпълнение на плана, с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на плана на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка.

Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО за периода 2021-2027 г. са посочени в матрица на индикаторите (вж. **таблицата по-долу**). За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение за всеки индикатор е посочена мерната единица, в която ще се измерва, източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност за отчитане изменението на всеки от индикаторите, както и целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана. При наличие на достатъчно информация и данни на периодична база могат да се определят и междинни стойности на индикаторите по ключови приоритети.

При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са взети предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г. Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на плана, въз основа на събраната обективна информация и данни, отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики.

Индикаторите за продукт се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и/или мерки за развитие на общината. По някои от приоритетите те могат да се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за резултат отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори.

В цялостния процес на наблюдение и оценка при спазване на принципа за партньорство участват общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представителите на гражданското общество в общината.

Таблица №50. Матрица на индикаторите

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ							
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация*	Период на отчитане	Сравнителна стойност	Междинна стойност	Целева стойност
					за периода 2014-2020	среда на периода	края на периода
Приоритет 1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на местния потенциал							
Мярка 1. Подобряване на инфраструктурата за насърчаване на икономическата активност	Обновена площ за бизнес и предприемачество	дка	Община Монтана	Годишно	85	5,6	20,6
	Брой разширени/нови бизнес зони и паркове	бр.	Община Монтана	Годишно	1	1	3
Мярка 2. Повишаване на иновационната и инвестиционната активност на предприятията	Брой предприятия, участвали в проекти за иновации	бр.	ИСУН; ОПИК	Годишно	37	15	40
	Брой изградени центрове/паркове за иновации	бр.	ИСУН; ОПИК	Годишно	0	0	1
Мярка 3. Засилване на растежа и конкурентоспособността на МСП, включително чрез производствени инвестиции	Брой подкрепени предприятия, подобрили капацитета си	бр.	ИСУН; ОПИК	Годишно	145	100	170
	Брой общински инициативи/фондове за насърчаване на предприемачеството	бр.	Община Монтана	Годишно	1	2	4
Мярка 4. Повишаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите парникови газове на предприятията и насърчаване на прехода към кръгова икономика	Брой подкрепени предприятия, внедрили мерки за ЕЕ, ВЕИ и ресурсна ефективност	бр.	ИСУН; ОПИК	Годишно	23	10	25
Мярка 5. Развитие на интелигентни, устойчиви и диверсифицирани селско и горско стопанства	Брой подкрепени предприятия в селското стопанство	бр.	ИСУН; ПРСР	Годишно	17	7	20
	Брой подкрепени предприятия в областта на рибарството и аквакултурите	бр.	ИСУН; ПМДР	Годишно	7	3	10

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ							
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация*	Период на отчитане	Сравнителна стойност	Междинна стойност	Целева стойност
					за периода 2014-2020	среда на периода	края на периода
Мярка 6. Развитие на туризма	Брой създадени екопътеки/планински маршрути	бр.	Община Монтана; Регистър на обектите за социален туризъм	Годишно	0	1	1
	Брой туристически атракции/продукти/маршрути	бр.	ИСУН; Община Монтана; Регистър на туристическите атракции	Годишно	1	2	4
Приоритет 2. Развитие на социалната среда и повишаване на заетостта							
Мярка 1. Подобряване на образованието и инфраструктурата му	Брой обновени обекти в областта на образованието	бр.	ИСУН, Община Монтана	Годишно	4	3	9
Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги	Брой обновени обекти в областта на здравеопазването и социалните услуги	бр.	ИСУН, Община Монтана	Годишно	1	3	8
	Брой проекти за развитие на социални и здравни услуги	бр.	ИСУН, Община Монтана	Годишно	5	3	6
Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	Брой обновени обекти в областта на културата	бр.	Община Монтана	Годишно	0	2	7
	Брой нови фестивали/ събития в културния календар	бр.	Община Монтана; Регистър на туристическите фестивали и събития	Годишно	5	7	11
Мярка 4. Развитие и подобряване на инфраструктурата и оборудването	Брой обновени обекти в областта на спорта	бр.	Община Монтана	Годишно	1	1	4

План за интегрирано развитие на община Монтана 2021-2027 г.

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ							
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация*	Период на отчитане	Сравнителна стойност	Междинна стойност	Целева стойност
					за периода 2014-2020	среда на периода	края на периода
за масов спорт и младежките дейности	Брой нови фестивали/ събития в спортния календар	бр.	Община Монтана; Регистър на туристическите фестивали и събития	Годишно	0	1	2
Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта, повишаване квалификацията и преквалификацията на човешките ресурси	Брой проекти/инициативи с участието на Община Монтана	бр.	Община Монтана	Годишно	3	3	5
	Брой проекти/инициативи, подкрепени от общински бюджет за повишаване на заетостта	бр.	Община Монтана	Годишно	3	2	4
	Брой проекти на предприятия за развитие на човешките ресурси	бр.	ИСУН; ОПРЧР	Годишно	20	15	25
Приоритет 3. Интегрирано пространствено и териториално развитие и опазване на околната среда							
Мярка 1. Развитие на устойчива градска мобилност в съответствие с План за устойчива градска мобилност на град Монтана 2015-2030 г.	Брой подкрепени проекти/дейности за подобряване на градския/междуградския транспорт	бр.	Община Монтана	Годишно	0	2	4
	Население с достъп до обновен транспорт	хил. бр.	Община Монтана	Годишно	0	0	40
	Площ на обновената/нова улична мрежа	дка	Община Монтана	Годишно	0	2	10
	Подобрена инфраструктура за алтернативен и по-екологичен транспорт (велосипеди, електромобили)	дка	Община Монтана	Годишно	0	2	5
Мярка 2. Изграждане на зелена градска инфраструктура и повишаване на сигурността в обществените пространства	Площ на обновената зелена градска среда	дка	ИСУН, Община Монтана	Годишно	17874	100	500

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ							
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация*	Период на отчитане	Сравнителна стойност	Междинна стойност	Целева стойност
					за периода 2014-2020	среда на периода	края на периода
Мярка 3. Повишаване на енергийната ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради	Брой подкрепени общински/държавни обекти с ЕЕ мерки	бр.	Община Монтана	Годишно	0	3	11
	Брой подкрепени жилищни обекти с ЕЕ мерки	бр.	Община Монтана; ОПРР, НПЕЕМЖС	Годишно	3	0	1
Мярка 4. Подобряване на общинското жилищно настаняване	Брой нови обекти за социални жилища	бр.	Община Монтана	Годишно	0	0	1
Мярка 5. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура	Нова/реконструирана общинска пътна мрежа	км	Община Монтана	Годишно	0	20	40
	Нова/реконструирана ВиК мрежа	км	Община Монтана; ВиК	Годишно	0	15	30
Мярка 6. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Брой нови/обновени детски/спортни площадки	бр.	Община Монтана	Годишно	0	3	5
	Обновена улична мрежа в селата	дка	Община Монтана	Годишно	0	10	30
Мярка 7. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийна ефективност и внедряване на ВЕИ	Брой нови инсталации/обекти/площадки за управлението на отпадъците	бр.	Община Монтана	Годишно	1	1	2
	Брой ВЕИ в обществени сгради	бр.	Община Монтана	Годишно	0	3	5
	Брой проекти/интервенции за предотвратяване бедствия и аварии	бр.	Община Монтана; ТГС програми	Годишно	1	2	4
Приоритет 4. Добро управление съвместно със заинтересованите страни и гражданите							
Мярка 1. Прилагане на интегриран подход в планирането на социално-икономическото развитие и устройството на територията и ефективен контрол за опазване на природната среда и историческото наследство	Брой изготвени нови устройствени планове	бр.	Община Монтана	Годишно	1	2	4

План за интегрирано развитие на община Монтана 2021-2027 г.

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРОДУКТ							
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация*	Период на отчитане	Сравнителна стойност	Междинна стойност	Целева стойност
					за периода 2014-2020	среда на периода	края на периода
Мярка 2. Цифрова трансформация в полза на обществото	Брой административни услуги/дейности след цифрова трансформация	бр.	Община Монтана	Годишно	0	3	5
	Брой инструменти и онлайн платформи за гражданско участие	бр.	Интернет страница на Община Монтана	Годишно	0	0	1
Мярка 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми	Привлечени средства на 1 човек (лв.) - само от Общината	лв.	ИСУН	Годишно	700	350	805
	Средногодишен брой обучения за администрацията	бр.	Община Монтана	Годишно	30	32	34
	Брой проекти с междуобщински/международни проекти	бр.	Община Монтана	Годишно	5	2	6

ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ							
Стратегическа цел	Индикатор/ година на базова стойност	Мерна единица	Източник на информация*	Период на отчитане	Базова стойност	Междинна стойност	Целева стойност
Стратегическа цел 1. Интелигентна, устойчива и диверсифицирана местна икономика	Брой предприятия/ 2018 г.	брой	НСИ	2 пъти за периода	2 352	2 423	2 587
	Заети лица/ 2018 г.	брой	НСИ	2 пъти за периода	13 536	13 942	14 890
	Нетни приходи от продажби/ 2018 г.	хил. лв.	НСИ	2 пъти за периода	1 758 632	1 846 564	2 022 427
	ДМА/ 2018 г.	хил. лв.	НСИ	2 пъти за периода	354 963	372 711	408 207
	Произведена продукция/ 2018 г.	хил. лв.	НСИ	2 пъти за периода	1 164 632	1 222 864	1 339 327
	РДМА/ 2018 г.	хил. лв.	НСИ	2 пъти за периода	74 994	78 744	86 243

План за интегрирано развитие на община Монтана 2021-2027 г.

ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ							
Стратегическа цел	Индикатор/ година на базова стойност	Мерна единица	Източник на информация*	Период на отчитане	Базова стойност	Междинна стойност	Целева стойност
	Чуждестранни преки инвестиции/ 2018 г.	хил. евро	НСИ	2 пъти за периода	26 662	27 995	30 661
	Рейтинг на ПДИ за активна прозрачност на общините 2020 г.	т.	Програма достъп до информация	2 пъти за периода	62,6	70	80
Стратегическа цел 2. Съхранение и подобряване качествата на човешкия капитал чрез социално развитие	Средна годишна работна заплата на наетите лица/ 2018 г.	лв.	НСИ	2 пъти за периода	10 918	12 556	14 193
	Коефициент на безработица/ 2018 г.	%	АЗ/ НСИ	2 пъти за периода	6%	6%	6%
	Средна оценка на ДЗИ по математика/2020 г.	оценка	ИПИ, 265 истории за икономика	2 пъти за периода	5,22	5,38	5,48
	Средна оценка на ДЗИ по БЕЛ/ 2020 г.	оценка	ИПИ, 265 истории за икономика	2 пъти за периода	4,28	4,49	4,58
	Население на 1 лекар/ 2017 г.	бр. на 1 лекар	ИПИ, 265 истории за икономика	2 пъти за периода	168	160	156
Стратегическа цел 3. Балансирано и устойчиво развитие на територията и населените места.	Участие в проекти за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) със съседни общини	бр.	Община Монтана	2 пъти за периода	0	1	2
	Покритие на кадастъра/2019 г.	%	АГКК	2 пъти за периода	97,20%	100%	100%
	Нова/реконструирана републиканска пътна мрежа	км.	АПИ	2 пъти за периода	0	49,1	73,9
	Изградена скоростна железопътна линия София-Видин	км.	НКЖИ	2 пъти за периода	0	не	да
	Привлечени средства (БФП) на 1 човек (за периода 2021-2027 общо)	лв.	ИСУН	2 пъти за периода	2 571	1 285	2 956

*Легенда на източниците, достъпни по Интернет	Интернет адрес
Община Монтана	https://www.montana.bg/
ИСУН (Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България)	http://2020.eufunds.bg/
Регистър на обектите за социален туризъм	http://mpes.government.bg/Pages/Registers/social_objects.aspx
Регистър на туристическите атракции	http://rta.tourism.government.bg/TARegister.aspx
Регистър на туристическите фестивали и събития	http://rta.tourism.government.bg/TFRegister.aspx
Програма достъп до информация	https://data.aip-bg.org/surveys/Y3Q966/rankings-municipalities
Инициатива на Института за пазарна икономика (ИПИ) "265 истории за икономика"	http://www.265obshtini.bg/
Програма за трансгранично сътрудничество Interreg-ИПП България-Сърбия	http://www.ipacbc-bgrs.eu/bg
Програма ИНТЕРРЕГ V-A Румъния - България 2014-2020	http://www.interregrobg.eu/

IX. Приложения

Приложение №1. Програма за реализация (Приложение №1) с неразделна част Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на програмата (Приложение №1А)

Приложение №2. Комуникационна стратегия

Приложение №3. Доклад с резултати от анкетно проучване

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма								
Приоритет 1.	Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на местния потенциал	Общо		27 828									
Мярка 1. Подобряване на инфраструктурата за насърчаване на икономическата активност	Подобряване на техническата инфраструктура за бизнес и предприемачество - рехабилитация на улици и тротоари в бизнес зоните	ЗВПИР		7 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция „Териториално устройство и строителство“
	Разширяване на производствена зона Монтана и Технологичен парк Монтана	ЗВПИР		2 600	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изграждане на фермерски пазари - 4 бр.	цялата община		500	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
Мярка 2. Повишаване на иновационната и инвестиционната активност на предприятията	Внедряване на иновации с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация	цялата община		0	ОПИК	X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция „Териториално устройство и строителство“
	Учредяване на общински гаранционен фонд за подпомагане на местния бизнес	цялата община		0	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Изграждане на регионален иновационен център за създаване на нови продукти и технологии	цялата община		10 000	ОПИК	X	X	X	X	X	X	X	
Мярка 3. Засилване на растежа и конкурентоспособността на МСП, включително чрез производствени инвестиции	<ul style="list-style-type: none"> Внедряване на технологични продукти и услуги с висока добавена стойност с принос към икономическия растеж; Насърчаване на предприемачеството и стартиране и развитие на икономически дейности в нови МСП 	цялата община		0	ОПИК	X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция „Териториално устройство и строителство“

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670									
Мярка 4. Повишаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите парникови газове на предприятията и насърчаване на прехода към кръгова икономика	<ul style="list-style-type: none"> Дейности, насочени към изпълнение на мерки за енергийна ефективност в предприятията; Използване на електрическа, топлинна и охлаждаща енергия, произведена от възобновяеми източници за собствено потребление; Използване на алтернативни суровини, рециклирани материали като суровини и повторна употреба на материали; Въвеждане на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии, както и оползотворяването и рециклирането на по-голямо количество отпадъци 	цялата община		0	ОПИК	X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция „Териториално устройство и строителство“
Мярка 5. Развитие на интелигентни, устойчиви и диверсифицирани селско и горско стопанства	<ul style="list-style-type: none"> Подобряването на икономическото състояние на земеделските стопанства и развитие на биоикономика; Насърчаване на иновации и сътрудничество с близо разположените Институт по Лозарство и винарство - Плевен, Институт по царевичката – Кнежа и Институт по фуражните култури – Плевен, които са с богат опит в разширяване и обогатяване на генофонда при културите; Развитие на рибарството и аквакултурите; Устойчиво управление на горските ресурси. 	цялата община		0	ПРСР	X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция „Териториално устройство и строителство“

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма								
Мярка 6. Развитие на туризма	<ul style="list-style-type: none"> Изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристическите обекти; Изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите; Изграждане и поддържане на туристически обекти; Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма; Провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината; Реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения; Взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район; Подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти; Създаване на туристически маршрути и пътеки; Създаване и развитие на общи туристически продукти в партньорство с други общини; Развитие на приключенски, риболовен и воден туризъм – чрез възможностите на язовир Огоста. 	цялата община	X		Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Местен бизнес и Дирекция „Териториално устройство и строителство“
	Развитие на конгресен и фестивален туризъм	ЗПФВОЗ	X	1 622	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Създадени акценти в градската среда – галерии на открито с произведения на изкуството от хранилищата на културните институции и други.	ЗПФВОЗ	X	356	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО Монтана 2021-2027 г.

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма								
	Реставрация на паметници на културата: Къща-музей „Христо Михайлов“, Антична римска крепост „Кастра ад Монтанезиум“, Джамия /архитектурно-строителен паметник/	ЗПФВОЗ	X	5 250	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	„Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Създаване на туристически маршрути и пътеки "Антична Монтана"	ЗВРКЦТ	X	500	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма								
Приоритет 2.	Развитие на социалната среда и повишаване на заетостта	Общо		260 456									
Мярка 1. Подобряване на образованието и инфраструктурата му	• Подобряване на системата за образование и осъществяване на връзката с пазара на труда; • Рехабилитация и модернизация на образователната инфраструктура.	цялата община		158 319	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Хуманитарни дейности“
	Проект: Обновяване на сградата и дворното пространство на VI СУ „Отец Паисий“	ЗПФВОЗ		500	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Енергийна ефективност и рехабилитация на образователни институции (Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс "Ние, врабчетата", I ОУ "Св. Св. Кирил и Методий")	ЗПФВОЗ		500	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Саниране, ремонт и енергийна ефективност на ДГ 9	ЗПФВОЗ		63	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция
	Доставка и монтаж на специфични и иновативни инструменти и оборудване за подкрепената инфраструктура	ЗПФВОЗ		15	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Обновяване на дворното пространство на ПГ по лека промишленост и Финансово-стопанска професионална гимназия "Васил Левски"	ЗВПИР		400	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Обмяна на опит и добри практики за работа с приемни семейства и деца и родители от ромски произход (ДГ №5 и ДГ №8)	ЗВПСХ		100	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
Образователна интеграция на рискови групи, малцинства и хора в неравностойно положение	ЗВПСХ		400	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X		

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма								
Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги	<ul style="list-style-type: none"> Подобряване на здравната и социална инфраструктура; Развитие на здравна инфраструктура и оборудване за предоставяне на здравни услуги, включително детски ясли; Насърчаване развитието на недържавни форми за предоставяне на интегрирани социални и здравни услуги; Развитие на социална инфраструктура и оборудване за предоставяне на интегрирани здравно-социални и социални услуги в общността за уязвими групи, възрастни хора, хора с увреждания или деца. Развитие на подкрепата за финансово подпомагане на процедури и дейности по асистирана репродукция на двойки с репродуктивни проблеми на територията на община Монтана. 	цялата община		41 972	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	„Хуманитарни дейности“
	Обновена здравна инфраструктура: МБАЛ „Стамен Илиев“ и ЦСМП Монтана, Специализирана болница за активно лечение по нервни болести "Св. Георги"	ЗВПИР		856	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Саниране и рехабилитация на обекти на здравеопазването - ДЯ Мечо пух, ОМЦ, Център по дентална медицина № 1	ЗПФВОЗ		2 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Реконструкция и изграждане на допълнителни етажи на Кризисен център и център за обществена подкрепа и Комплекс за социални услуги	ЗВПСХ		1 350	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Извършен основен ремонт, обновяване и енергийна ефективност на социална инфраструктура - ДЦВУУ, Дневен детски център за деца и младежи с умствени увреждания	ЗВПСХ		800	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Създадени центрове за настаняване от семеен тип, дневни центрове за възрастни, хосписи и клубове по интереси	ЗВПСХ		1 200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение								Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27		
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма									
	Изграждане на Центрове за обществена подкрепа за семейства в риск и деца на 0-7 г.	ЗВПСХ		1 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		
	Изграждане на кризисен център за бездомни лица с кухня за бездомни и социално слаби лица	ЗВПСХ		400	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		
	Обучение за персонала на ДЦДМУУ/ДЦВУУ за работа с деца и възрастни с умствени увреждания и сътрудничество с други организации	ЗВПСХ		10	ОПРЧР									
Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	<ul style="list-style-type: none"> Подобряване на инфраструктурата и оборудване за културни организации и сгради: Развитие на културни и исторически атракции – реставрация, опазване, експониране, оборудване, дигитализация, въвеждане на техники и програми за интерпретация и анимация и др. 	цялата община	X	22 141	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X		Дирекция „Хуманитарни дейности“
	Основен ремонт и ЕЕ за НЧ "Разум"	ЗПФВОЗ	X	2 165	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Основен ремонт и ЕЕ за Драматичен театър „Драгомир Асенов“, Общинска библиотека „Гео Милев“, Исторически музей, Музейни обекти /ул. Граф Игнатиев 3/, експозиционна зала и сградата на ул. Цар Борис III 2, Музейно депо – фондохранилище /ул. Марица/ул. Велико Търново/, Музейно депо /ул. Христо Ботев – Битова техника/	ЗПФВОЗ	X	5 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		
	Обновяване и дигитализиране на библиотечен фонд и закупуване на софтуер за незрящи хора в Общинска библиотека "Гео Милев".	ЗПФВОЗ			100	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
<ul style="list-style-type: none"> Подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт; Провеждане на спортни мероприятия; Създаване на младежки общински съвет; Поставяне на основите на доброволчеството, като традиция на активното гражданство. 	цялата община	X		6 580	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X			

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма								
Инфраструктурата и оборудването за масов спорт и младежките дейности	Основен ремонт и ЕЕ на Младежки дом	ЗПФВОЗ	X	1 035	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Обновена спортна зала „Младост“	ЗВПСХ	X	850	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Обновени спортни обекти - Спортна зала - ново проектиране и Тенис кортове	ЗВПСХ	X	2 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изграждане на многофункционална зала в гр. Монтана	ЗВПСХ	X	10 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта, повишаване квалификацията и преквалификацията на човешките ресурси	<ul style="list-style-type: none"> Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила в традиционните отрасли на общинската икономика; Подобряване достъпа до пазара на труда, повишаване на младежката заетост; Стимулиране на трудовата мобилност, професионалното образование и ученето през целия живот. Преквалификация и обучение на безработни и неактивни лица, в т.ч. в сферата на туризма; Повишаване квалификацията и преквалификацията на заети лица, в т.ч. в сферата на туризма. 	цялата община	X	0	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Хуманитарни дейности“
	Насърчаване на младежката заетост	ЗВПСХ		200	ОПРЧР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Насърчаване на заетостта на хора над 50 год.	ЗВПСХ		200	ОПРЧР	X	X	X	X	X	X	X	
	Обучение за младите кадри на Областно управление "Пожарна безопасност и сигурност на населението"	ЗВПСХ		100	ОПРЧР	X	X	X	X	X	X	X	
	Заетост и работна среда за хора с увреждания	ЗВПСХ		100	ОПРЧР	X	X	X	X	X	X	X	
	Повишаване квалификацията на учителите в детските градини и училищата - обучения за интерактивни методи на преподаване	ЗВПСХ		100	ОПНОИР	X	X	X	X	X	X	X	

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма								
Приоритет 3.	Интегрирано пространствено и териториално развитие и опазване на околната среда	Общо		162 186									
Мярка 1. Развитие на устойчива градска мобилност в съответствие с План за устойчива градска мобилност на град Монтана 2015-2030 г.	<ul style="list-style-type: none"> Подобряване на инфраструктурата, включително улици и пътни мрежи между града и околните населени места на територията на общината; Подобряване управлението на трафика, включително развитие, инфраструктура и оборудване на системи за паркиране, интелигентни транспортни системи и интелигентни решения за мобилност; Развитие и усъвършенстване на обществените системи за градски транспорт, включително инфраструктура, оборудване и нов подвижен състав; Подобряване на връзките между всички видове транспорт чрез развитие на инфраструктура и закупуване на оборудване; Насърчаване на алтернативен и по-екологичен транспорт (велосипеди, електромоби и т.н.) чрез подобряване на инфраструктурата; Превенция и повишаване на осведомеността за всички видове мерки за пътна безопасност. 	цялата община			Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Териториално устройство и строителство“
	Изграждане, реконструкция, рехабилитация на улици и тротоари в кв. Младост	ЗВПСХ		13 460	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изградени паркинги и подземни гаражи в ж.к.Младост 2	ЗВПСХ		200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Развитие на интегриран градски транспорт	ЗПФВОЗ		20 760	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Инфраструктура и оборудване за подобряване на връзките между всички видове транспорт	ЗПФВОЗ		500	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изградени велоалеи и пешеходни алеи в зоната Младост	ЗВПСХ		1 200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма								
	Всички видове мерки за пътна безопасност, включително превенция и повишаване на осведомеността	ЗПФВОЗ		200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
Мярка 2. Изграждане на зелена градска инфраструктура и повишаване на сигурността в обществените пространства	<ul style="list-style-type: none"> Изграждане на обществени зони за отдих и зелени площи, включително физически елементи на градската среда и зелена инфраструктура за сгради; Зелени мерки в градска среда, вкл. изграждане на „зелени пояси/зони“; Повишаване на сигурността в градските обществени пространства, включително пътна безопасност и подобряването на готовността на институциите да реагират в случай на инциденти; Обновяване на квартали/специфични територии от градовете с неблагоприятни социално-икономически характеристики; Създаване на достъпна архитектурна среда. 	цялата община			Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Териториално устройство и строителство“
	Оформяне на пространството на входа на Централен пазар - изграждане на детски площадки и естетизиране на средата	ЗПФВОЗ		130	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Реновиране на площади (пл. "Жеравица")	ЗПФВОЗ		400	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Реновиране на пешеходни пространства - пешеходна зона – пл. Жеравица, бул. Пейо Яворов, пространство около Общинска и областна администрация	ЗПФВОЗ		2 002	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Видеонаблюдение на детски градини (ДГ "Слънце"), централни улици (ул. "Веренишка", бул. "Ал. Стамболийски", ул. "Св. Климент Охридски") и проблемни участъци	ЗПФВОЗ		100	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Поставени съоръжения за ограничаване на паркирането по пешеходни пространства и велоалеи	ЗПФВОЗ		690	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670									
Мярка 3. Повишаване на енергийната ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради	Изграждане и възстановяване на междублокови пространства и зелени площи в ж.к.Младост	ЗВПСХ		1 200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Изградена достъпна среда за хора с увреждания в ж.к.Младост /рампи, сигнални, светофарни уредби, скосявания, асансьори към образователни обекти/	ЗВПСХ		351	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Извършен основен ремонт, саниране и енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради	ЗВПСХ		35 400	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Основен ремонт и енергийна ефективност на сграда бивш профсъюзен дом /сега ДБТ/, Община Монтана, Областна администрация, ОД на МВР, РУ на МВР, Съдебна палата, Административен съд, РЗИ, Регионална служба по заетостта, РЗОК, Пощенска палата, Териториална дирекция Държавен архив, НАП Монтана - ул. "Любен Каравелов" №11	ЗПФВОЗ		12 575	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Проект: Енергийна ефективност на сградата на ОД на МВР	ЗПФВОЗ		400	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
Саниране и енергийна ефективност на многофамилна жилищна сграда на ул. "Славянска" №1	ЗПФВОЗ		400	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670									
Мярка 4. Подобряване на общинското жилищно настаняване	<ul style="list-style-type: none"> Подкрепа за осигуряването на модерни и достъпни общински жилища за настаняване на уязвими групи от население и други групи в неравностойно положение, включително роми, чрез изграждане, реконструкция, ремонт и разширяването на достъпни жилища за настаняване на представители на целевите групи и рехабилитация на прилежащите пространства; Подкрепа за прилагане на иновативни подходи за финансиране на жилищната политика, включително експериментиране и връзки с устойчивото градско развитие; Насърчаване на архитектурния дизайн и изграждането на жилища, прилагащи принципи за устойчивост на околната среда, със специално внимание към смекчаването и адаптирането на изменението на климата. 	цялата община			ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Териториално устройство и строителство“
	Проект: Осигуряване на съвременни социални жилища за настаняване на уязвими групи от населението на територията на ж. к. Младост, гр. Монтана	ЗВПСХ		1 200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
Мярка 5. Премахване на дефицитите във всички основни мрежи на техническата инфраструктура	Изграждане, реконструкция и рехабилитация на транспортна инфраструктура	цялата община	X	5 866	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Подобряване на водопроводната и канализационната мрежи в община Монтана	цялата община		644	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Подобряване на водопроводната мрежа в община Монтана	цялата община		918	Програма на Асоциация на ВиК - Монтана	X	X	X	X	X	X	X	

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670	Програма								
Мярка 6. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	<ul style="list-style-type: none"> Благоустрояване на устройствени зони и терени за озеленяване, спорт и отдих; Благоустрояване на улична мрежа и осветление, дребномащабна инфраструктура 	цялата община		8 414	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Териториално устройство и строителство“
	Проект: Рехабилитация на улици и тротоари в централната част	ЗПФВОЗ		1 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изграждане на детски и спортни площадки - 5 бр.	ЗВПСХ		50	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
Мярка 7. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийната ефективност и внедряване на ВЕИ	<ul style="list-style-type: none"> Оптимизиране управлението и рециклирането на битовите отпадъци; Повишаване на енергийната ефективност и внедряването на ВЕИ; Управление на риска от природни бедствия и аварии, обществен ред и сигурност. 	цялата община		36 890	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Проект: Изпълнение на подземни инсталации за съхранение на смесени битови отпадъци и разделно събиране на специфични потоци от битови отпадъци в гр. Монтана	цялата община		389	ОПОС	X	X	X	X	X	X	X	
	Проект: Проектиране и изграждане на компостираща инсталация за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци в община Монтана	цялата община		6 155	ОПОС	X							
	Проект: Подобряване качеството на атмосферния въздух в община Монтана чрез подмяна на отоплителни устройства на твърдо гориво с алтернативни форми на отопление	цялата община		10 692	ОПОС	X	X	X	X				

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670									
Приоритет 4.	Добро управление в полза на местната общност и бизнеса	Общо		1 200									
Мярка 1. Прилагане на интегриран подход в планирането на социално-икономическото развитие и устройството на територията и ефективен контрол за опазване на природната среда и историческото наследство	Дейности в сферата на устройственото планиране на територията	цялата община				X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Териториално устройство и строителство“
Мярка 2. Цифрова трансформация в полза на обществото	<ul style="list-style-type: none"> • Въвеждане на електронно управление и системна квалификация на служителите от общинската администрация; • Осигуряване на мрежова и информационна сигурност; • Разработване и внедряване на инструменти и онлайн платформи за подобряване на гражданското участие на местно ниво; • Закупуване на нова софтуерна система за електронизация и синхронизиране на процесите в администрацията; • Цифровизация на старите актови книги и регистри и обвързването им като база данни; • Местните данъци и такси като инструмент за управление и подобряване качеството на услугите и жизнената среда в общината; • Въвеждане на стандарти за управление на качеството, управление на риска и борба с корупцията. 	цялата община				X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Административно-правно и информационно“

Мярка	Дейности/Проектни идеи*/Кратко описание	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						Програма	21	22	23	24	25	26	
ПИРО	Монтана	Общо	36 558	451 670									
Мярка 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми	<ul style="list-style-type: none"> • Повишаване капацитета на общинската администрация и подобряване на професионалната компетентност на служителите; • Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел, съвместни срещи, включващи и социално-икономическите партньори; • Повишаване на институционалния капацитет и ефективността от действията на общинската администрация за развитие на уменията за управление на проекти и усвояване на средства от структурните фондове; • Изграждане на междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми и обмен на добри практики и знания с организации от Сърбия, Румъния и други 	цялата община	X	0									обслужване“
	Проект: Спортни дейности за младежи – Бъдеще за всички в трансграничния регион	цялата община	X	1 200	ТГС България - Сърбия	X	X						

* Възможно е една мярка да включва само една дейност и тогава мярката и дейността съвпадат. Различни дейности и проектни идеи се посочват само в случай на комплексни мерки, които се осъществяват чрез повече от една дейност.

**Посочва се дали съответната мярка ще се осъществява само на територията на определена зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие), в друга територия извън зоните или на цялата територия на общината. В случай че мярката ще се реализира в приоритетна зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие) се посочва само наименование/номер на зоната

*** Част и от Програмата за туризъм

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО Монтана 2021-2027 г. - само за град Монтана!

Мярка	Дейности/Проектни идеи*	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Извадка за гр. Монтана			264 152	Програма	21	22	23	24	25	26	27	
Приоритет 1.	Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на местния потенциал			16 828									
Мярка 1. Подобряване на инфраструктурата за насърчаване на икономическата активност	Рехабилитация на улици и тротоари за бизнес и предприемачество	ЗВПИР		7 000	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Териториално устройство и строителство“
	Проект: Разширяване на производствена зона Монтана и Технологичен парк Монтана	ЗВПИР		2 600	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
Мярка 6. Развитие на туризма	Развитие на конгресен и фестивален туризъм	ЗПФВОЗ	X	1 622	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Създадени акценти в градската среда – галерии на открито с произведения на изкуството от хранилищата на културните институции и други.	ЗПФВОЗ	X	356	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Реставрация на паметници на културата: Къща-музей „Христо Михайлов“, Антична римска крепост „Кастра ад Монтанезиум“, Джамия /архитектурно-строителен паметник/	ЗПФВОЗ	X	5 250	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО Монтана 2021-2027 г. - само за град Монтана!

Мярка	Дейности/Проектни идеи*	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Извадка за гр. Монтана			264 152	Програма	21	22	23	24	25	26	27	
Приоритет 2.	Развитие на социалната среда и повишаване на заетостта			31 444									
Мярка 1. Подобряване на образованието и инфраструктурата му	Проект: Обновяване на сградата и дворното пространство на VI СУ „Отец Паисий“	ЗПФВОЗ		500	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Енергийна ефективност и рехабилитация на образователни институции (Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс "Ние, врабчетата", I ОУ "Св. Св. Кирил и Методий")	ЗПФВОЗ		500	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Саниране, ремонт и енергийна ефективност на ДГ 9	ЗПФВОЗ		63	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Доставка и монтаж на специфични и иновативни инструменти и оборудване за подкрепената инфраструктура	ЗПФВОЗ		15	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Обновяване на дволното пространство на ПГ по лека промишленост и Финансово-стопанска професионална гимназия "Васил Левски"	ЗВПИР		400	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Обмяна на опит и добри практики за работа с приемни семейства и деца и родители от ромски произход (ДГ №5 и ДГ №8)	ЗВПСХ		100	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Образователна интеграция на рискови групи, малцинства и хора в неравностойно положение	ЗВПСХ		400	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
	Обновена здравна инфраструктура: МБАЛ „Стамен Илиев“ и ЦСМП Монтана, Специализирана болница за активно лечение по нервни болести "Св. Георги"	ЗВПИР		856	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
Саниране и рехабилитация на обекти на здравеопазването - ДЯ Мечо пух, ОМЦ, Център по дентална медицина” № 1	ЗПФВОЗ		2 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО Монтана 2021-2027 г. - само за град Монтана!

Мярка	Дейности/Проектни идеи*	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Извадка за гр. Монтана			264 152	Програма	21	22	23	24	25	26	27	
Мярка 2. Подобряване на достъпа до и развитие на интегрирани здравни и социални услуги	Реконструкция и изграждане на допълнителни етажи на Кризисен център и център за обществена подкрепа и Комплекс за социални услуги	ЗВПСХ		1 350	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция „Европейска интеграция и икономическо развитие“
	Извършен основен ремонт, обновяване и енергийна ефективност на социална инфраструктура - ДЦВУУ, Дневен детски център за деца и младежи с умствени увреждания	ЗВПСХ		800	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Създадени центрове за настаняване от семеен тип, дневни центрове за възрастни, хосписи и клубове по интереси	ЗВПСХ		1 200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изградени Центрове за обществена подкрепа за семейства в риск и деца на 0-7 г.	ЗВПСХ		1 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изграждане на кризисен център за бездомни лица с кухня за бездомни и социално слаби лица	ЗВПСХ		400	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Обучение за персонала на ДЦДМУУ/ДЦВУУ за работа с деца и възрастни с умствени увреждания и сътрудничество с други организации	ЗВПСХ		10	ОПРЧР								
Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	Основен ремонт и ЕЕ за Читалище "Разум", Младежки дом	ЗПФВОЗ	X	2 165	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Основен ремонт и ЕЕ за Драматичен театър „Драгомир Асенов“, Общинска библиотека „Гео Милев“, Исторически музей, Музейни обекти /ул. Граф Игнатиев 3/, експозиционна зала и сградата на ул. Цар Борис III 2, Музейно депо – фондохранилище /ул. Марица/ул. Велико Търново/, Музейно депо /ул. Христо Ботев – Битова техника/	ЗПФВОЗ	X	5 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО Монтана 2021-2027 г. - само за град Монтана!

Мярка	Дейности/Проектни идеи*	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Извадка за гр. Монтана			264 152	Програма	21	22	23	24	25	26	27	
	Обновяване и дигитализиране на библиотечен фонд и закупуване на софтуер за незрящи хора в Общинска библиотека "Гео Милев".	ЗПФВОЗ		100	Общински бюджет	X	X	X	X	X	X	X	
Мярка 4. Развитие и подобряване на инфраструктурата и оборудването за масов спорт и младежките дейности	Основен ремонт и ЕЕ на Младежки дом	ЗПФВОЗ	X	1 035	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Обновена спортна зала „Младост“	ЗВПСХ	X	850	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Обновени спортни обекти - Спортна зала - ново проектиране и Тенис кортове	ЗВПСХ	X	2 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изграждане на многофункционална зала в гр. Монтана	ЗВПСХ	X	10 000	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
Мярка 5. Създаване на нови работни места, подобряване на заетостта, повишаване квалификацията и преквалификацията на човешките ресурси	Насърчаване на младежката заетост	ЗВПСХ		200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Насърчаване на заетостта на хора над 50 год.	ЗВПСХ		200	ОПРЧР	X	X	X	X	X	X	X	
	Обучение за младите кадри на Областно управление "Пожарна безопасност и сигурност на населението"	ЗВПСХ		100	ОПРЧР	X	X	X	X	X	X	X	
	Заетост и работна среда за хора с увреждания	ЗВПСХ		100	ОПРЧР	X	X	X	X	X	X	X	
	Повишаване квалификацията на учителите в детските градини и училищата - обучения за интерактивни методи на преподаване	ЗВПСХ		100	ОПНОИР	X	X	X	X	X	X	X	

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО Монтана 2021-2027 г. - само за град Монтана!

Мярка	Дейности/Проектни идеи*	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Извадка за гр. Монтана			264 152	Програма	21	22	23	24	25	26	27	
Приоритет 3.	Интегрирано пространствено и териториално развитие и опазване на околната среда			92 218									
Мярка 1. Развитие на устойчива градска мобилност в съответствие с План за устойчива градска мобилност на град Монтана 2015-2030 г.	Изграждане, реконструкция, рехабилитация на улици и тротоари в кв. Младост	ЗВПСХ		13 460	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изградени паркинги и подземни гаражи в ж.к.Младост 2	ЗВПСХ		200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Развитие на интегриран градски транспорт	ЗПФВОЗ		20 760	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Инфраструктура и оборудване за подобряване на връзките между всички видове транспорт	ЗПФВОЗ		500	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Изградени велоалеи и пешеходни алеи в зоната Младост	ЗВПСХ		1 200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Всички видове мерки за пътна безопасност, включително превенция и повишаване на осведомеността	ЗПФВОЗ		200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
Мярка 2. Изграждане на зелена градска инфраструктура и повишаване на сигурността в обществените пространства	Оформяне на пространството на входа на Централен пазар - изграждане на детски площадки и естетизиране на средата	ЗПФВОЗ		130	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Реновиране на площи (пл. "Жеравица")	ЗПФВОЗ		400	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Реновиране на пешеходни пространства - пл. Свобода, пешеходна зона – пл. Жеравица, бул. Пейо Яворов, пространство около Общинска и областна администрация	ЗПФВОЗ		2 002	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Видеонаблюдение на детски градини (ДГ "Слънце"), централни улици (ул. "Веренишка", бул. "Ал. Стамболийски", ул. "Св. Климент Охридски") и проблемни участъци	ЗПФВОЗ		100	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	
	Поставени съоръжения за ограничаване на паркирането по пешеходни пространства и велоалеи	ЗПФВОЗ		690	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	Дирекция Европейска

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО Монтана 2021-2027 г. - само за град Монтана!

Мярка	Дейности/Проектни идеи*	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение								Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27		
ПИРО	Извадка за гр. Монтана			264 152	Програма	21	22	23	24	25	26	27		
	Изграждане и възстановяване на междублокови пространства и зелени площи в ж.к.Младост	ЗВПСХ		1 200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X	интеграция и икономическо развитие“	
	Изградена достъпна среда за хора с увреждания в ж.к.Младост /рампи, сигнални светофарни уредби, скосявания, асансьори към образователни обекти/	ЗВПСХ		351	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		
Мярка 3. Повишаване на енергийната ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради	Извършен основен ремонт, саниране и енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради	ЗВПСХ		35 400	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		
	Основен ремонт и енергийна ефективност на сграда бивш профсъюзен дом /сега ДБТ/, Община Монтана, Областна администрация, ОД на МВР, РУ на МВР, Съдебна палата, Административен съд, РЗИ, Регионална служба по заетостта, РЗОК, Пощенска палата, Териториална дирекция Държавен архив, НАП Монтана - ул. "Любен Каравелов" №11	ЗПФВОЗ		12 575	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		
	Проект: Енергийна ефективност на сградата на ОД на МВР	ЗПФВОЗ		400	ОПРР									
	Саниране и енергийна ефективност на многофамилна жилищна сграда на ул. "Славянска" №1	ЗПФВОЗ		400	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		
Мярка 4. Подобряване на общинското жилищно настаняване	Изграждане на социални общински жилища в ж. к. Младост 2	ЗВПСХ		1 200	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		
Мярка 6. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Проект: Рехабилитация на улици и тротоари в централната част	ЗПФВОЗ		1 000	ОПРР									
	Изграждане на детски и спортни площадки - 5 бр.	ЗВПСХ		50	ОПРР	X	X	X	X	X	X	X		

Приложение 1. Програма за реализация на ПИРО Монтана 2021-2027 г. - само за град Монтана!

Мярка	Дейности/Проектни идеи*	Територия/зона за прилагане на интегриран подход**	Програма за туризъм***	Индикативен бюджет (хил. лв.)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение							Отговорна структура за реализация/ Партньор
						21	22	23	24	25	26	27	
ПИРО	Извадка за гр. Монтана			264 152	Програма								
Приоритет 4.	Добро управление в полза на местната общност и бизнеса			0									

* Възможно е една мярка да включва само една дейност и тогава мярката и дейността съвпадат. Различни дейности и проектни идеи се посочват само в случай на комплексни мерки, които се осъществяват чрез повече от една дейност.

**Посочва се дали съответната мярка ще се осъществява само на територията на определена зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие), в друга територия извън зоните или на цялата територия на общината. В случай че мярката ще се реализира в приоритетна зона за прилагане на интегриран подход (зона за въздействие) се посочва само наименование/номер на зоната

*** Част и от Програмата за туризъм

Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Монтана за периода 2021-2027 г. (с проектна готовност)

Мярка	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Индикативен бюджет на проекта (хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 1.		Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика на основата на местния потенциал			
Приоритет 2.		Развитие на социалната среда и повишаване на заетостта			
Мярка 1. Подобряване на образованието и инфраструктурата му	Проект 1. Обновяване на сградата и дворното пространство на VI СУ „Отец Паисий“.	Да	36	500	В Инвестиционна програма на ИПГВР
Мярка 3. Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение и организиране на разнообразни прояви в културния календар на общината	Проект 1. Обновяване на Народно читалище „Разум“	Да	36	2 165	В Инвестиционна програма на ИПГВР
Приоритет 3.		Интегрирано пространствено и териториално развитие и опазване на околната среда			
Мярка 3. Повишаване на енергийната ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради	Проект 1. Енергийна ефективност на сградата на ОД на МВР	Да	36	400	В Инвестиционна програма на ИПГВР
Мярка 4. Подобряване на общинското жилищно настаняване	Проект 1. Осигуряване на съвременни социални жилища за настаняване на уязвими групи от населението на територията на ж. к. Младост гр. Монтана	Да	36	1 032	В Инвестиционна програма на ИПГВР
Мярка 6. Благоустрояване на населените места (жизнената среда)	Проект 1. Рехабилитация на улици и тротоари в централната част	Да	36	1 000	В Инвестиционна програма на ИПГВР
Мярка 7. Опазване на околната среда и управление на рисковете, повишаване на енергийна ефективност и внедряване на ВЕИ	Проект 1. Изпълнение на подземни инсталации за съхранение на смесени битови отпадъци и разделно събиране на специфични потоци от битови отпадъци в гр. Монтана	Да	24	388	Нефинансиран от ОПОС
Приоритет 4.		Добро управление в полза на местната общност и бизнеса			
Мярка 3. Развитие на административния капацитет в услуга на гражданите и бизнеса, междуобщински и международни сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми	Проект 1. Спортни дейности за младежи–Бъдеще за всички в трансграничния регион	Да	24	1 200	В оценка по INTERREG-IPA CBC Bulgaria – Serbia Programme
Общ индикативен бюджет на всички проекти				6 685	